

$$\frac{A/1}{9}$$

$$\frac{A/1}{3}$$

P 03
955 2

~~891.503~~
~~Sh 32M~~

3022 11-11

936

صنایع کرم کا فضیلا زو زما
بن سراج عیسیٰ بن قسطنطین

شیخ الاسلام شامی

ALLAMA IQBAL LIBRARY

30222

طبع ناشران نو کتب مطبوعہ
در سراج عیسیٰ بن قسطنطین

شیخ الاسلام شامی

اطلاہ - اس کارخانہ میں ذخیرہ جملہ علوم و فنون کا مثل عربی - فارسی - اردو - سنسکرت مع ٹیکا بھاشا - و صرفت بھاشا
بخط دیوناگری و گورکھی و انگریزی و سرشتہ تعلیم وغیرہ قابل قدر دانی شایقان موجود ہو جسکی فہرست ہر ایک شایقین
والا تکمیل کو درخواست بھیجنے پر مفت ماسکتی ہو - اور جس فن کی یہ کتاب ہو ویسی ہی جملہ علوم عربی - فارسی - اردو کی
ایک ہی سلسلہ میں مفصلہ ذیل درج ہے تاکہ سہولیت سے ناظرین اسکا ملاحظہ فرما کر خریداری سے مشکوکہ کارخانہ کو فرمائیں

لغات

استعمال حروف معنوی -

عربی

فارسی

جمع بکار الانوار مع تکملہ بخط نسخ نہایت صحیح جامع لغات اشیاء
بنووی صلعم مقبول علماء و طلباء مصنفہ شیخ محمد طاہر نقشبندی کامل چا
جلد میں تفصیل ذیل -
۱) جلدین اولین یعنی جلد ۱ و ۲ - لغات ہمزہ سے تا عین مہملہ
بایا کے تحتانی - ۲) جلدین اخیرین یعنی جلد ۳ و ۴ - لغات
حرف ضین بمعجم سے تا مکملہ حسین لغات ہمزہ سے تا بایا کے تحتانی
ہیں و نیز آخر کتاب میں بحوالہ نام کتاب کے جو ماخذ لغات کا ہے بجز
مرور تصحیح کردی ہو - یہ ایک معدن لغات حدیث
سرور کائنات ہے - جیسا کہ قاموس حاوی لغات عرب ہے -
قاموس - لغت عربی کی کتاب متعارف و متداول مستغنی الصفا
ہو ازجد الدین محمد فیروز آبادی شیرازی بہت معروف مدار علماء و فضلا
بخط نسخ ہر صفحہ میں دو کالم آغاز لغت سرسطر سے کامل دو جلد میں
یعنی جلد اول میں ہمزہ سے تا حرف سین مہملہ کے لغات کا
بیان - جلد دوم میں لغات شین منقوطہ سے تا بایا کے تحتانی
و حروف معنوی کے استعمال کا بیان -
صراح - مع فرہنگ تفریح - حروف لغت مصنفہ شیخ
جمال الدین قرشی بخط نستعلیق ہر صفحہ میں دو کالم آغاز لغت
سرسطر سے کامل دو جلد میں یعنی جلد اول - بیان لغات
باب ہمزہ سے تا باب طاء کے بمعجمہ -
جلد دوم - لغات از باب ظین مہملہ تا باب یاء کے تحتانی مع بیان

کشف اللغات - از فاضل اکمل مولانا عبدالرحیم مستند
و معروف کامل دو جلد میں مطبوعہ ثمر مہند -
غیاث اللغات - بلا چراغ ہدایت - معروف از مولوی
غیاث الدین - تین کالم آغاز لغت سرسطر سے - اس طرز
جدید کا یہ لغات قابل دید ہو
غیاث اللغات مع چراغ ہدایت و نقشہ کرہ مصنفہ مولوی
غیاث الدین معروف و متداول -
برہان قاطع - مع تکملہ واضح قلم مشہور معتبر لغت از ملا محمد حسین
تبریزی المتخلص بہ برہان - کامل دو جلد میں -
بہار عجم - لغت مشہور از نقشبندی ٹیک چند بہار معروف
و مستند ہو -
ہفت قلمزم - تین کالم کی سات جلد میں یکجائی - برطی
نامی کتاب لغت کی جو بادشاہ غازی الدین حیدر کے حکم
سے مولوی قبول احمد نے مرتب کی - بنظر مدگی دست ہرست
ہر یہ ہو کر مکرر معرض طبع میں آئی -
سوید الفضل - کامل دو جلد میں - ذخیرہ لغات عربی متعل
فارسی و لغات فارسی و لغات ترکی متعل فارسی زبان
بہ ترتیب حروف تہجی از الف بایا کے تحتانی قدیمانہ لغت
کی کتاب مستند مصنفہ مولانا محمد لاٹ صاحب معتبر علیہ حساب
غیاث اللغات دو گیر مصنفین کامل دو جلد میں -

جدول فهرست ابواب منتخب اللغات

صفحة	باب	صفحة	باب	صفحة	باب	صفحة	باب
١٠	باب الالف مع الالف	٣٨	باب الالف مع القاف	٤٩	باب الباء مع الشين	٨٨	باب التاء مع الحاء
١٥	باب الالف مع الباء	٥٠	باب الالف مع الكاف	٥٠	باب الباء مع الصاد	٨٩	باب التاء مع الخاء
١٦	باب الالف مع التاء	٥١	باب الالف مع اللام	٥١	باب الباء مع الضاد	٩٠	باب التاء مع الدال
٢١	باب الالف مع ثاء	٥٢	باب الالف مع الميم	٥٢	باب الباء مع الطاء	٩١	باب التاء مع الذال
٢٢	باب الالف مع الحيم	٥٣	باب الالف مع النون	٥٣	باب الباء مع الظاء	٩٢	باب التاء مع الزا
٢٣	باب الالف مع الحاء	٥٤	باب الالف مع الواو	٥٤	باب الباء مع الحين	٩٣	باب التاء مع الراء
٢٤	باب الالف مع الخاء	٥٥	باب الالف مع الهاء	٥٥	باب الباء مع نسين	٩٤	باب التاء مع السين
٢٥	باب الالف مع الدال	٥٦	باب الالف مع الياء	٥٦	باب الباء مع القاف	٩٥	باب التاء مع الشين
٢٦	باب الالف مع الذال	٥٧	باب الباء مع الالف	٥٧	باب الباء مع الكاف	٩٦	باب التاء مع الصاد
٢٧	باب الالف مع الزا	٥٨	باب الباء مع الباء	٥٨	باب الباء مع اللام	٩٧	باب التاء مع الضاد
٢٨	باب الالف مع الراء	٥٩	باب الباء مع التاء	٥٩	باب الباء مع الميم	٩٨	باب التاء مع الطاء
٢٩	باب الالف مع السين	٦٠	باب الباء مع اشاء	٦٠	باب الباء مع انشوا	٩٩	باب التاء مع الظاء
٣٠	باب الالف مع الشين	٦١	باب الباء مع الجسيم	٦١	باب الباء مع الواو	١٠٠	باب التاء مع الحين
٣١	باب الالف مع الصاد	٦٢	باب الباء مع الحاء	٦٢	باب الباء مع الهاء	١٠١	باب التاء مع الخين
٣٢	باب الالف مع الضاد	٦٣	باب الباء مع الخاء	٦٣	باب الباء مع الياء	١٠٢	باب التاء مع القاف
٣٣	باب الالف مع الطاء	٦٤	باب الباء مع الدال	٦٤	باب الباء مع الباء	١٠٣	باب التاء مع الكاف
٣٤	باب الالف مع الظاء	٦٥	باب الباء مع الذال	٦٥	باب الباء مع الباء	١٠٤	باب التاء مع اللام
٣٥	باب الالف مع الحين	٦٦	باب الباء مع الراء	٦٦	باب الباء مع التاء	١٠٥	باب التاء مع الميم
٣٦	باب الالف مع نسين	٦٧	باب الباء مع الزا	٦٧	باب الباء مع التاء	١٠٦	باب التاء مع الميم
٣٧	باب الالف مع الفاء	٦٨	باب الباء مع السين	٦٨	باب الباء مع الجسيم	١٠٧	باب التاء مع النون

صفحة	باب	صفحة	باب	صفحة	باب	صفحة	باب
١٠٨	باب التاء مع الواو	١١٦	باب الجيم مع التاء	١٢٨	باب الجيم مع الياء	١٥٠	باب الخاء مع الواو
"	باب التاء مع الهاء	١١٤	باب الجيم مع الشاء	"	باب الخاء مع الألف	"	باب الخاء مع الياء
"	باب التاء مع الباء	"	باب الجيم مع الحيم	١٢٩	باب الخاء مع الباء	"	باب الخاء مع الألف
١١٠	باب التاء مع الألف	١١٨	باب الجيم مع الحاء	١٣١	باب الخاء مع التاء	١٥١	باب الخاء مع الباء
"	باب التاء مع الباء	"	باب الجيم مع الدال	١٣٥	باب الخاء مع الشاء	١٥٢	باب الخاء مع التاء
"	باب التاء مع الشاء	١١٩	باب الجيم مع الزال	"	باب الخاء مع الجيم	١٥٣	باب الخاء مع الشاء
١١٥	باب التاء مع الشاء	"	باب الجيم مع الراء	١٣٦	باب الخاء مع الدال	"	باب الخاء مع الجيم
"	باب التاء مع حسيم	١٢١	باب الجيم مع الراء	"	باب الخاء مع الدال	"	باب الخاء مع الدال
"	باب التاء مع الدال	١٢٢	باب الجيم مع السين	١٣٧	باب الخاء مع الراء	١٥٤	باب الخاء مع الراء
"	باب التاء مع الراء	"	باب الجيم مع الشين	١٣٩	باب الخاء مع الراء	١٥٦	باب الخاء مع الراء
١١٢	باب التاء مع الطاء	"	باب الجيم مع الصاد	١٤٠	باب الخاء مع السين	"	باب الخاء مع السين
"	باب التاء مع الحين	١٢٣	باب الجيم مع الصاد	"	باب الخاء مع الشين	١٥٥	باب الخاء مع الشين
"	باب التاء مع الحين	"	باب الجيم مع الطاء	١٢٤	باب الخاء مع الصاد	"	باب الخاء مع الصاد
"	باب التاء مع الفاء	"	باب الجيم مع الطاء	"	باب الخاء مع الصاد	١٥٨	باب الخاء مع الصاد
"	باب التاء مع القاف	"	باب الجيم مع العين	١٢٦	باب الخاء مع الطاء	"	باب الخاء مع الطاء
"	باب التاء مع اللام	١٢٧	باب الجيم مع الفاء	"	باب الخاء مع الطاء	١٥٩	باب الخاء مع العين
١١٣	باب التاء مع الميم	"	باب الجيم مع القاف	"	باب الخاء مع الفاء	١٦٠	باب الخاء مع الفاء
"	باب التاء مع النون	١٢٥	باب الجيم مع اللام	١٢٨	باب الخاء مع القاف	١٦٢	باب الخاء مع القاف
"	باب التاء مع الواو	١٢٦	باب الجيم مع الميم	١٢٩	باب الخاء مع الكاف	"	باب الخاء مع الكاف
"	باب التاء مع الياء	١٢٧	باب الجيم مع النون	١٣٥	باب الخاء مع اللام	١٦٣	باب الخاء مع اللام
"	باب الجيم مع الألف	١٢٨	باب الجيم مع الواو	١٣٦	باب الخاء مع الميم	١٦٤	باب الخاء مع الميم
١١٤	باب الجيم مع الباء	"	باب الجيم مع الهاء	١٣٨	باب الخاء مع النون	١٦٥	باب الخاء مع النون

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	باب
۱۶۶	باب النجاء مع الواو	۱۸۶	باب الدال مع اللام	۲۰۰	باب الزاء مع الحاء	باب الزاء مع الالف
..	باب النجاء مع الياء	۱۸۷	باب الدال مع الميم	۲۰۱	باب الزاء مع الخاء	باب الزاء مع الباء
..	باب الدال مع الالف	۱۸۸	باب الدال مع النون	..	باب الزاء مع الدال	باب الزاء مع التاء
..	باب الدال مع الباء	۱۸۹	باب الدال مع الواو	۲۰۲	باب الزاء مع الزاء	باب الزاء مع الجيم
۱۶۷	باب الدال مع التاء	..	باب الدال مع الياء	۲۰۳	باب الزاء مع الزاء	باب الزاء مع الحاء
۱۶۸	باب الدال مع الشاء	..	باب الدال مع الالف	..	باب الزاء مع السين	باب الزاء مع الخاء
..	باب الدال مع الجيم	۱۸۹	باب الدال مع الباء	..	باب الزاء مع الشين	باب الزاء مع الدال
۱۶۹	باب الدال مع الحاء	..	باب الدال مع التاء	۲۰۴	باب الزاء مع الصاد	باب الزاء مع الدال
..	باب الدال مع الخاء	..	باب الدال مع الجاء	..	باب الزاء مع الضاد	باب الزاء مع الواو
..	باب الدال مع اللال	۱۹۰	باب الدال مع الزاء	۲۰۵	باب الزاء مع الطاء	باب الزاء مع العين
..	باب الدال مع الزاء	۱۹۱	باب الدال مع العين	..	باب الزاء مع الظاء	باب الزاء مع الغين
۱۷۰	باب الدال مع الواو	..	باب الدال مع الفاء	..	باب الزاء مع الزين	باب الزاء مع القاف
..	باب الدال مع السين	۱۹۲	باب الدال مع القاف	۲۰۶	باب الزاء مع الغين	باب الزاء مع القاف
..	باب الدال مع الشين	..	باب الدال مع اللام	۲۰۷	باب الزاء مع الفاء	باب الزاء مع الكاف
..	باب الدال مع الصاد	۱۹۳	باب الدال مع الميم	..	باب الزاء مع القاف	باب الزاء مع اللام
۱۷۱	باب الدال مع الضاد	۱۹۴	باب الدال مع النون	۲۰۸	باب الزاء مع الكاف	باب الزاء مع الميم
..	باب الدال مع الطاء	۱۹۵	باب الدال مع الباء	۲۰۹	باب الزاء مع اللام	باب الزاء مع النون
..	باب الدال مع العين	۱۹۶	باب الزاء مع الجيم	..	باب الزاء مع الواو	باب الزاء مع الواو
..	باب الدال مع الغين	۱۹۷	باب الزاء مع الباء	۲۱۰	باب الزاء مع النون	باب الزاء مع الياء
..	باب الدال مع الفاء	۱۹۸	باب الزاء مع التاء	..	باب الزاء مع الواو	باب الزاء مع الالف
۱۷۲	باب الدال مع القاف	۱۹۹	باب الزاء مع الشاء	۲۱۱	باب الزاء مع الهاء	باب الزاء مع الباء
..	باب الدال مع الكاف	..	باب الزاء مع الجيم	۲۱۲	باب الزاء مع الياء	باب الزاء مع التاء

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
۲۱۶	باب السین مع الحیم	۲۴۹	باب بشین مع التاء	۲۵۳	باب رشین مع الباء	۲۵۴	باب الصاد مع الالف
۲۱۷	باب السین مع الخاء	۲۵۰	باب بشین مع الحیم	۲۵۴	باب الصاد مع الالف	۲۵۴	باب الصاد مع الباء
۱۱۸	باب السین مع الخاء	۲۵۰	باب بشین مع الخاء	۲۵۴	باب الصاد مع الباء	۲۵۴	باب الصاد مع التاء
۲۱۸	باب السین مع الالف	۲۵۰	باب بشین مع الخاء	۲۵۵	باب الصاد مع التاء	۲۵۴	باب الصاد مع التاء
۲۲۰	باب السین مع الدال	۲۵۱	باب بشین مع الدال	۲۵۵	باب الصاد مع الحیم	۲۵۴	باب الصاد مع الحیم
۲۲۱	باب السین مع الراء	۲۵۱	باب بشین مع الدال	۲۵۵	باب الصاد مع الخاء	۲۵۴	باب الصاد مع الخاء
۲۲۲	باب السین مع السین	۲۵۱	باب بشین مع الراء	۲۵۸	باب الصاد مع الخاء	۲۵۴	باب الصاد مع الخاء
۲۲۳	باب السین مع الطاء	۲۵۲	باب بشین مع الراء	۲۵۹	باب الصاد مع الدال	۲۵۴	باب الصاد مع الدال
۲۲۴	باب السین مع یحین	۲۵۲	باب بشین مع السین	۲۶۰	باب الصاد مع الراء	۲۵۴	باب الصاد مع الراء
۲۲۵	باب السین مع الغین	۲۵۲	باب بشین مع السین	۲۶۲	باب الصاد مع الصاد	۲۵۴	باب الصاد مع الراء
۲۲۶	باب السین مع الفاء	۲۵۲	باب بشین مع الصاد	۲۶۲	باب الصاد مع الطاء	۲۵۴	باب الصاد مع السین
۲۲۷	باب السین مع القاف	۲۵۲	باب بشین مع الطاء	۲۶۲	باب الصاد مع یحین	۲۵۴	باب الصاد مع الطاء
۲۲۸	باب السین مع الکاف	۲۵۲	باب بشین مع الطاء	۲۶۳	باب الصاد مع الغین	۲۵۴	باب الصاد مع یحین
۲۲۹	باب السین مع اللام	۲۵۲	باب بشین مع یحین	۲۶۴	باب الصاد مع الفاء	۲۵۴	باب الصاد مع الفاء
۲۳۰	باب السین مع المیم	۲۵۲	باب بشین مع الفاء	۲۶۵	باب الصاد مع القاف	۲۵۴	باب الصاد مع القاف
۲۳۱	باب السین مع النون	۲۵۲	باب بشین مع القاف	۲۶۶	باب الصاد مع الکاف	۲۵۴	باب الصاد مع الکاف
۲۳۲	باب السین مع الواو	۲۵۲	باب بشین مع الکاف	۲۶۷	باب الصاد مع اللام	۲۵۴	باب الصاد مع اللام
۲۳۳	باب السین مع الهاء	۲۵۲	باب بشین مع اللام	۲۶۷	باب الصاد مع المیم	۲۵۴	باب الصاد مع المیم
۲۳۴	باب السین مع الباء	۲۵۲	باب بشین مع المیم	۲۶۸	باب الصاد مع النون	۲۵۴	باب الصاد مع النون
۲۳۵	باب بشین مع الالف	۲۵۱	باب بشین مع النون	۲۶۹	باب الصاد مع الواو	۲۵۴	باب الصاد مع الواو
۲۳۵	باب بشین مع الباء	۲۵۲	باب بشین مع الواو	۲۷۰	باب الصاد مع الهاء	۲۵۴	باب الصاد مع الهاء
۲۳۶	باب بشین مع التاء	۲۵۲	باب بشین مع الهاء	۲۷۱	باب الصاد مع الباء	۲۵۴	باب الصاد مع الباء

[illegible]

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
٣٩٠	باب الفاء مع السين	٣٨٠	باب البقاء مع الخاء	٣٧٢	باب الكاف مع التاء	٣٦٤	باب اللام مع الياء
٣٩٢	باب الفاء مع الشين	٣٨٢	باب البقاء مع الدال	٣٧٤	باب الكاف مع اشاء	٣٦٦	باب اللام مع الالف
٣٩٣	باب الفاء مع الصاد	٣٨٣	باب البقاء مع الدال	٣٧٥	باب الكاف مع الجيم	٣٦٧	باب اللام مع الباء
٣٩٤	باب الفاء مع الضاد	٣٨٤	باب البقاء مع الراء	٣٧٦	باب الكاف مع الحاء	٣٦٨	باب اللام مع التاء
٣٩٥	باب الفاء مع الطاء	٣٨٥	باب البقاء مع الزاء	٣٧٧	باب الكاف مع الخاء	٣٦٩	باب اللام مع الثاء
٣٩٦	باب الفاء مع الظاء	٣٨٦	باب البقاء مع السين	٣٧٨	باب الكاف مع الدال	٣٧٠	باب اللام مع الراء
٣٩٧	باب الفاء مع العين	٣٨٧	باب البقاء مع الشين	٣٧٩	باب الكاف مع الراء	٣٧١	باب اللام مع الزاء
٣٩٨	باب الفاء مع النون	٣٨٨	باب البقاء مع الصاد	٣٨٠	باب الكاف مع الضاد	٣٧٢	باب اللام مع السين
٣٩٩	باب الفاء مع الحين	٣٨٩	باب البقاء مع الضاد	٣٨١	باب الكاف مع الطاء	٣٧٣	باب اللام مع الصاد
٣٩٠	باب الفاء مع الكاف	٣٩٠	باب البقاء مع الضاد	٣٨٢	باب الكاف مع الظاء	٣٧٤	باب اللام مع الضاد
٣٩١	باب الفاء مع اللام	٣٩١	باب البقاء مع الضاد	٣٨٣	باب الكاف مع الظاء	٣٧٥	باب اللام مع الضاد
٣٩٢	باب الفاء مع الميم	٣٩٢	باب البقاء مع الضاد	٣٨٤	باب الكاف مع الظاء	٣٧٦	باب اللام مع الضاد
٣٩٣	باب الفاء مع النون	٣٩٣	باب البقاء مع الضاد	٣٨٥	باب الكاف مع الظاء	٣٧٧	باب اللام مع الضاد
٣٩٤	باب الفاء مع الواو	٣٩٤	باب البقاء مع الضاد	٣٨٦	باب الكاف مع الظاء	٣٧٨	باب اللام مع الضاد
٣٩٥	باب الفاء مع الهاء	٣٩٥	باب البقاء مع الضاد	٣٨٧	باب الكاف مع الظاء	٣٧٩	باب اللام مع الضاد
٣٩٦	باب الفاء مع الياء	٣٩٦	باب البقاء مع الضاد	٣٨٨	باب الكاف مع الظاء	٣٨٠	باب اللام مع الضاد
٣٩٧	باب الفاء مع الالف	٣٩٧	باب البقاء مع الضاد	٣٨٩	باب الكاف مع الظاء	٣٨١	باب اللام مع الضاد
٣٩٨	باب الفاء مع الباء	٣٩٨	باب البقاء مع الضاد	٣٩٠	باب الكاف مع الظاء	٣٨٢	باب اللام مع الضاد
٣٩٩	باب الفاء مع التاء	٣٩٩	باب البقاء مع الضاد	٣٩١	باب الكاف مع الظاء	٣٨٣	باب اللام مع الضاد
٣٩٠	باب الفاء مع الجيم	٣٩٠	باب البقاء مع الضاد	٣٩٢	باب الكاف مع الظاء	٣٨٤	باب اللام مع الضاد
٣٩١	باب الفاء مع الحاء	٣٩١	باب البقاء مع الضاد	٣٩٣	باب الكاف مع الظاء	٣٨٥	باب اللام مع الضاد

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
٢١٩	باب اللام مع الميم	٢٤١	باب الميم مع عين	٢٤٨	باب النون مع الميم
٢٢٠	باب اللام مع النون	٢٤٣	باب الميم مع نون	٢٤٨	باب النون مع الميم
٢٢١	باب اللام مع الواو	٢٤٣	باب الميم مع الفاء	٢٤٨	باب النون مع الصاد
٢٢٢	باب اللام مع الياء	٢٤٣	باب الميم مع القاف	٢٤٨	باب النون مع الضاد
٢٢٣	باب الميم مع الالف	٢٤٣	باب الميم مع الكاف	٢٤٨	باب النون مع الطاء
٢٢٤	باب الميم مع الباء	٢٤٣	باب الميم مع اللام	٢٤٨	باب النون مع الظاء
٢٢٥	باب الميم مع التاء	٢٤٣	باب الميم مع النون	٢٤٨	باب النون مع الجيم
٢٢٥	باب الميم مع الشاء	٢٤٣	باب الميم مع الواو	٢٤٨	باب النون مع الصاد
٢٢٥	باب الميم مع الحيم	٢٤٣	باب الميم مع الهاء	٢٤٨	باب النون مع الضاد
٢٢٥	باب الميم مع الخاء	٢٤٣	باب الميم مع الياء	٢٤٨	باب النون مع الكاف
٢٢٥	باب الميم مع الدال	٢٤٣	باب النون مع الباء	٢٤٨	باب النون مع اللام
٢٢٥	باب الميم مع الذال	٢٤٣	باب النون مع التاء	٢٤٨	باب النون مع الجيم
٢٢٥	باب الميم مع الراء	٢٤٣	باب النون مع الشاء	٢٤٨	باب النون مع الواو
٢٢٥	باب الميم مع الزاء	٢٤٣	باب النون مع الحيم	٢٤٨	باب النون مع الهاء
٢٢٥	باب الميم مع السين	٢٤٣	باب النون مع الخاء	٢٤٨	باب النون مع الياء
٢٢٥	باب الميم مع الشين	٢٤٣	باب النون مع النون	٢٤٨	باب النون مع الميم
٢٢٥	باب الميم مع الصاد	٢٤٣	باب النون مع الدال	٢٤٨	باب النون مع اللام
٢٢٥	باب الميم مع الضاد	٢٤٣	باب النون مع الذال	٢٤٨	باب النون مع الجيم
٢٢٥	باب الميم مع الطاء	٢٤٣	باب النون مع الراء	٢٤٨	باب النون مع الهاء
٢٢٥	باب الميم مع الظاء	٢٤٣	باب النون مع الزاء	٢٤٨	باب النون مع السين

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
٢٩٨	باب الهاء مع الالف	٥٠٣	باب الهاء مع الصاد	٥٠٨	باب الهاء مع الواو
"	باب الهاء مع الباء	٥٠٣	باب الهاء مع الضاد	"	باب الهاء مع الهاء
٢٩٩	باب الهاء مع التاء	"	باب الهاء مع الطاء	"	باب الهاء مع الياء
٥٠٠	باب الهاء مع الشاء	"	باب الهاء مع الحين	"	باب الهاء مع القاف
٥٠١	باب الهاء مع الجيم	"	باب الهاء مع الخين	٥٠٩	باب الهاء مع الباء
"	باب الهاء مع الدال	"	باب الهاء مع القاف	"	باب الهاء مع التاء
٥٠٢	باب الهاء مع الذال	٥٠٥	باب الهاء مع القاف	"	باب الهاء مع الشاء
"	باب الهاء مع الراء	"	باب الهاء مع الكاف	"	باب الهاء مع الحاء
"	باب الهاء مع الزا	"	باب الهاء مع اللام	"	باب الهاء مع الخاء
٥٠٣	باب الهاء مع السين	٥٠٦	باب الهاء مع الميم	٥١٠	باب الهاء مع الدال
"	باب الهاء مع الشين	٥٠٧	باب الهاء مع النون	"	باب الهاء مع الراء

صنایع کرم کا فضیلا زوزما
بنیاد عظیمین نعلین قمن

بسم الله الرحمن الرحيم

طبع می پستی نوک شوق طبع من مقبول
طبع می پستی نوک شوق طبع من مقبول

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

ستایش و سپاس مالک الملکی که تذکار الای بی احصا و نعمای بی منتها یسبح و تعالی و سوا بقی فیض
و لواحق عطایش در دایره صغر نگیرد و خرد خرد و دان بیزان دریافت نشود اگر فی المثل آب انهار
در دوشاخ و برگ اشجار کا فزود قلم شود و افراد بشر و اصناف ملکات ما ابد بحر حقیقه زور کار و جریده بیک
ثبت کنند هنوز حرفی از ان کتاب و برخی از ان حساب نتوانند نگاشت و قطره از ان دریا و ذره از ان
صحران نتوانند برداشت بکدام زبان و بیان او ازان نمود کنگره قصر کبریای جلالش رفیع تر از انست
که کند آراسه خواص او نام عوام به آنجا تواند رسید و فضای بیدای کمالش وسیع تر از انست
که مرغان اولی از خنجر نفوس فلکی و عقول ملکی ببال افکار و جناح اندیشه ببال ناهنجار و در اینجا خست
بسر منزل تواند کشید عقل درین شاهراه جگر خون است و دهم درین حیرتگاه و گرگون سبحان الله جایگاه
جیب اله دراز و ان لے مع السبحر اعتراف نماید و زبان بکلمه لا احصی کشاید هرزه در ایان کوی
مادانی و بے سرو پایان بادی حیرانی را جز خاموشی چه مجال گفتگو کردن زبانی خیال محال آرمی حادث را
باقدم چه کار و ممکن را با وجب چه شمار مخلوق را با خالق چه نسبت مملوک را با مالک چه مناسبت
آلوده انوار اسکان را از مقدس مطلق چه آگاهی و محجوس را از بی عدم را با وجود و نخت چه همراهی

مثنوی

دل ز کجا دین پر و بال از کجا

من که و قسطیم جلال از کجا

و هم سبکی می بسے ره نوشت پای سخن را که در از دست دست پرورش آموختگان ازل کز ازلش علم چه در یاست این	هم زورش دست تھی باز گشت نگ سر پرده او سر شکست مشکل این حرف نکر و ند جمل تا از پیش ملک چه صحر است این
---	---

غایت سعی عقل و در بین و نهایت درک ذهن و درین مقام استدلال است از اثر بر موهبت و از
سبب بسبب انتقال از علت معلول و از محسوس بمبدأ عقول و چون عقل درین راه باریک و یک
حیران و سر اسیر است چراغ شرع بدستش داده از صفات خود آنچه او را بیان توان شناخت آگاه
گردانید و انبیاء را که طبعیان ارواح انسانی را مفرستاده از افعال و اقوال آنچه موجب قریب اتصال
بحضرت ذوالجلال باشد افرموده و از آنچه حرمان از ان آستان و سبب تلوث با لواش امکان باشد
نمی نموده نخست آدم خلای را در تعلیم خانه و علم آدم موهوب و مذهب ساخته خلعت نبوت و تشریف
سلطنت پوشانید و سلسله انتظام مہام عالم را بدین دو امر مربوط گردانید و چون ربط صورت و حقی
و ضبط ظاهر و باطن از نوع بشر متعسر جمع میان این دو مرتبه از غلب افراد انسانی متعذر بود اکثر اوقات
جمع را به نبوت و محیی را به سلطنت مشرف ساخت و بعد از انقطاع سلسله رسالت و انقراض دور
نبوت پادشاهان ذوی الاقتدار و سلاطین عالم قرار را بترویج امر خلافت و ترتیب حکم سلطنت مقرر
داشتند تا مائید عقل و شرع موبد گردانید و سیف قاطع و رای ساطع محکم داشته کارگاه معنی و صورت
و بارگاه وحدت و کثرت را از انش و داد و ما جمهور انام و کافه اهل اسلام تحصیل منافع و مصالح
نشان معاش نموده مستعد تکمیل امور معا و بشوند فوجان الذی بیدار ملکوت کل شی و الیه مرجع
و درود سعادت درود برگزیده مکرم که آفریدگار عالم شناسے او گفته و هاشم قرین نام خود داشته
و او را خاتم رسل بهترین انبیاء گردانید و دین او را نامی جامع ملل و ادیان ساخته و با اہلبیت اطهار
و اصحاب اختیار از مهاجرین و انصار موبد گردانید و به بشارت اظهار دین بسین و استیلای
مؤمنین بر مشرکین اعلام اسلام و الویہ شریعت آن خیر الانام تا قیام قیامت برافزشت بکدام
استعداد و استحقاق مرقوم توان داشت زہی والی ولایت نبوت و ولایت که نوای لا اله الا الله
صدای پنج نوبت اوست و آوازہ محمد رسول الله صلی علیہ وسلم و بیت اوتہ آن والی که گاہی
فرمان عزل بنامش صادر گرد و دونه آن سلطانی که از قلب سیاه ضعف پذیرد و از کثرت غوغا
ہزیمت گیرد و قہر مانے کہ سیف قاطع بر مان و قہان سر دعوی گردن کشان فصحاء عرب

عربا بریده و به معارضه خردترین سوره از سوره قرآن گردن پندار بکنای مکه و بطحا در کند کشیده
فصلی که حدیث انا افصح اورا ستر است بلیغی که کلمه اودیت جوامع الکلم اورا روا کالی که قبا سے
کلمه الناس علی قدر عقولهم بر قمار است و دعوی اتا سید ولد آدم و لا فخر اورا بجاست بلند
که تنزیل احکام و آیات جنت رعایت مصالح و غایات مخصوص نبوت اوست و ختم رسالت و اختتام
دعوت خاصه بخت است و ستوده صفاتی که عظم شان آیه بلند پایه و انک لعلی خلق عظیم در شان او جامع
جمع نیا پیشها و قسم الهی در کتاب مجید بجز شریفش مهر زبان ستایش با

نظم

شمسه نه مسند هفت اختران هر دو جهان بسته و فراق اوست هم چو الف راست بهمد وفا تازه تر سنج ز سرای بهشت	ختم رسل خاتم پیغمبران امی گویا بزبان فصیح اول و آخر شده بر انبیا رسم ترنج است که در روزگار	احمد مرسل که خرد خاکی اوست از الف آدم و میم مسیح بود درین گنبد فیروزه خشت پیش و بد میوه پس آرد بهار
--	---	--

اللهم صل علی محمد و علی آله الأطهار و صحبه الاخیار صلوٰة لا تقصی یا تقضی الشهور و الاغوام و لا تقطع
بافطامع الدهور و الا یام و سلم علیه و علیه تسلیم تسلیما کثیرا کثیرا و عا و ثنا سے بادشاه اسلام خلد الله
خلده علی مفارق الانام و ابد ملکه لے یوم القیام حق جل شانہ در کتاب مجید بعد از اطاعت خود و
اطاعت رسول بر حق اطاعت اولی الامر بر کافه اهل اسلام بلکه جمهور انام واجب و لازم گردانیده
و متابعت ایشان در اعلا ی دین محمدی و شریعت احمدی مفروض و واجب شمرده بنا بران بر هر طبقه
از طبقات زمان و بر هر طائفه از طوائف دوران لازم است که بادشاه وقت سلطان زمان خود را
که در سایه حمایتش از تاب آفتاب حوادث آسوده اند بظاہر و باطن انقیاد و اطاعت نمایند و در
حرم و سرود عا و ثنای او گویند الحمد لله و المنة که این ایام سعادت فرجام بوجود بادشاهی زیب و زینت
یافته که قد و سلاطین روزگار است و صفوة خوا قین نامد او کعبه آمل و آمانی و قبله اصحاب فضل
و ارباب معانی است دین پروری که تا پاس شریعت غر و ملت بیضا در دفع مناسی در رفع ملاهی
آتش رخسار غیرتش افروخته لاله از باد و ارغوانی و ساغر دوست کامی جز داغ سیه روی بهره ندیده و
تا عموم احسان و خصوص اگر کس خاص عام را در حلقه بندگی در آورده سر و سوسن از آزادی شمره پیچیده
تر کس بهجت آنکه شون چشم و بیجا ست از بیم سستش مگر کان ریخته و برگ بید بقصد مخالفانش خنجر برگ بید
تا پیخته حکم با خیش در امضای امور بر مرتبه است که در حال استقبال احوال را ماضی سازد و بساط افلاک

و عرسه خاک را از مهره انجم و نفس مردم چون رفته شطرنج سپرد از دوازده و شیر و آهو از خون خسلان
 طمش با هم آشیانه و هم گنام و اوضاع زمان و احوال جهان از زمین معدلتش چون نبض تندرستان
 در آرام در عهد دولتش حکایت ملک شاه و سحر ماضی و در دور انضاش مدعی و مخاصم بر خود شاه
 و قاضی در پادلی که خمس آنها در یابا بدستش در قیاس سال آخر از زمان آبی بکشت از ارجهان داده و نتیجه
 مردی و مردی از خاندان فوت و دودمان مروتش زاده گفت در یکفش با وجود توام بلکه جودی است
 مجسم گوهر گردون صدش چون روح مقدس بلکه روحی است اقدس جنبش سحر محیط و جنب تلاطم تجریش
 جلوه سرب و گنبد گردون با وسعت و رفعت قصر دولتش گنبده حباب طبعش اگر باد بهساری و
 ابر آوری را تعالیم چمن آرائی کند قطره شبنم لولوی عمانی و دانه انار با قوت زمانی گردد فرع ریش
 اگر آفتاب را بر قوس بخش سنگ سیاه لعل بدخشان و خاک تیره طلای کاسه نشود راه اگر گیسو
 از ریش کردی از کلفت کلفت و ظلمت خسوف و که ورت محاق این بودی بر طرف چمنی که از غطر
 خالقش سخنی گذرد گلستان از خجالت در خوی کلاب فرود افلاس قلاش در عهدش از معامله همی و
 کاروانی صاحب عقل معاش دولت و سعادت با خدمت کیمیا خالصتش خواجه تاش هر نماز
 و نیاز که نه بر سمت محراب پیش طاق درگاهش کنند چون سجده بت مردود و هر مراد که نه از
 منسوبان بارگاهش جویند چون کبریا حمرو اکسیر اعظم مفقود مدارند ویرا که نه برگردم کرد دولتش دور
 میگرد از چرخ بیفتادی و مثل اگر نه زامتشال مثال امرش منطقه می بست از بطن عدم نژادی قطب
 فلک که به ثبات ذاتی و سکون اصلی مشهور است نزو غزم راسخ و جزم ثباتش نقطه است موهوم
 و نسبت قطره به محیط و مساحت البعا و اجرام بسیط و حل لایحل افلاک که معرکه امتحان اهل ادراک
 است پیش ذهن ثاقب فکر صائبش امریت معلوم آفتاب جهان تاب که روشن کننده عالم
 اجسام و باتفاق از باب شراق نور دهنده اجرام است در آسمان ضمیر نورش کو کبی است متخفف بنخسف
 و خط محور که بقول اختر شناسان بهفت کشور استقامت و استوارند کورست پیش امی غیب نمایش
 خطی است از جاده سدا و صواب منحرف انوار نیره و آثار طریقه از سعادت اولیا و شقاوت عدا
 نشانی و شکست سکندر و شمرت سلیمان از بزم و زمرش استانی روزیجا که آفتاب و از مطلع جلال و
 مشرق اقبال تن تنها بقصد دشمن خاک را بر که کارزار آشکار شود خصم تیره درون چون شتاب رو
 اوبار به مغرب زوال نهد و لشکر نجو است اثرش چون انجم و شعله نور نیر اعظم محو و منعدم گردد و ز به
 عظمت و جلال و خهی دولت و اقبال رخ شکر در یک قبا و کشوری در یک بدن به شمشیرش

هند و لیست حسابدان که بقرب مفرد و مرکب اعداد اعداد را از قسمت قطعی حاصل تنصیف و تضعیف
 بر تخته خاک ظاهر سازد شاری است حاذق مدق که بعلم تشریح مخالفان را شرحه شرحه کند طبیعت
 مزاج شناس که آب و مش بدم آبی سده استقیان عناد کشاید بلالی است که چون در شب ظلام بر سر
 انتقام از افق نیام طالع شود عدد و نافر جام را علامت روز قیامت باشد گرچه دیدن بلال و افغان را
 سودا فرزند این بلال بعکس آن سودا می خام بختگی تمام از کاسه شرع بدم بدم و در نماید برست بر سر
 آب لیکن آتش یار برتی است تمام ضیا اما صاعقه و ارکانش برست کوزه پشت که تیرش چون
 نصیحت روشن دلان از غایت تاثیر در دل اعدا جای گیر است جنگی است بزم بزم را که هر دم ترانه
 فتح و نصرت بر اولیای دولت میخواند و از هر گوشه آوازه بگوشش بهوشش میرساند چون بلال عبید سرایه
 صد نشاط جدید چون قوس قزح ذیل باران رحمت و چون قوس الهی در آفتاب سعادت
 نیرش اثر دایست که باشتیاق لقای دشمن از غایت شغف دمان باز کرده بلکه برای استقبال
 وصالش بر آورده گاهی که تیر شهنشا کواکب سپاه چون آفتاب جهانبختاب بخانه کمان در آید
 زود عمر بدخواه کوتاه و شبانه و بهش در از گردد اگر چه تیر را در قوس و بال است اما این خاصه شرف و
 جلال است محش که سر و جویبار دولت و ستون بنای سلطنت است چون عصای کلیم اسباب
 غرور دشمن بے نور را بیکدم منهدم و متلاشی سازد و کفره فجره را چون خسره فرعون بے عون بکلفه
 ایمان و اثره اطاعت آورد سبک راح ازین رو که بان رخ منسوب است بر سماک اعزل تقدم دارد
 رایش هر جای زبان سنان سوره فتح بر خواند فتح کار باید آید علم شیر پیکرش هر گاه نمایان شود
 خصم رو باه صفت او گریز نماید

مثنوی

و گر بزم است مشکین از کلامش
 یکے از نیزه داران آفتابش
 شود تسبیح ساز از مهره پشت
 آنکه در چشم مهر و مه بسوزد

اگر بزم است رنگین از حاش
 مبه فو حلقه در گوشش بر کاش
 سانش چون علم ساز و سرگشت
 بکین چرخ اگر رخ بر سر و زو

ز به شهنشا سلیمان جاہ احمد حلم ادریس سلم یحیی حیا یوسف لقمان خضر قدم سیاح دم خلیل مقام کلیم کلام
 خورشید خصال دریا نوال بیله مصحف جهان طرازی شیر پیشه معارک و مغازی ابو المظفر
 شهاب الدین محمد صاحب ان شانی شاه جہان بادشاہ غازی خلد الله خلا لہ و ابدا جلالہ

سرور شایان بوانا تری یکدک شش طرف و هفت خوان دین ملک و دولت او اختر است چند بدور انش همائی کند جام سخا را که کفش ساتی است	نامور و هر مدانا تری مرکز دایره شاه جهان ملک صدق خاک درش گوهر است سر برش دعوی پای کند باقی بادا که همین باقی است
--	--

و از حسن اتفاقات این دولت عالیہ آنکه تاریخ ولادت سرور سعادتش صاحبقران ثانی
میشود بعد از رفع حروف آحاد و جامع اوراق این تاریخ شریف را چنین در سلاک نظم کشیده

نظم

شاهنشہ ز مساند و انشور یگانہ دین پرور معظم شاه جهان کہ باشد روزیکہ عالم پیر از مقدش جوان شد از چارونہ نیاید دیگر چو او خدیوی از چارونہ گذر کن تا عقل بر تو خواند	اسکندر نخستین صاحبقران ثانی از جہمہ اش ہویدا فرجهان ستانی می یافت از جبینش نور خدا یگانی کامد قرین جگمش تائب آسمانی تاریخ مولدش را صاحبقران ثانی
--	--

و این دلیل است لایح و جمعی است واضح بر آنکه رتبہ صاحبقران ثانی نزدیک بدرجہ طلع این
بادشاہ ظل اللہ بوده و باستحقاق ذاتی و استعداد فطری ملقب باین لقب گردیده و تاریخ
جلوس بمالیونش کہ نیز راقم اینخرف بدان علم شدہ و بنظم را آورده

نظم

بر شدہ بر تخت باقبال و نجت آن شه دین پرور کز فیض او بانع جهان خرم و سرسبز شد خضر تقا یوسف مصر وجود آمدہ تاریخ جلوسش ز غیب	شاه جهان ثانی صاحبقران گشت جهان غیرت بانع جهان از کرم بادشہ کامران عالم پیر از نظیر او جوان شاه جهان باشد شاه جهان
---	--

و لالت تمام دارد بر آنکہ در ازل از جامہ خانہ غیب خلعت شای بهمانی باین بادشاہ دین پناہ
حوالہ شدہ بود درین زمان سعادت عنوان جلوہ ظهور نموده و از اینجا کہ بادشاہ دین پناہ

در اطار شعار شرع محمدی جازم است و در استیصال عدای دین احمدی عازم حق تعالی به یمن این صدق
 نیست و حسن عقیدت چهار پسر سعادت فخر که آتش نموده که هر چهار چون چار یار سیدالابرار امیر این بادشاه
 کامگار زنده هر چهار چون چهار عنصر ضروری الوجود و چون چهار فصل مطلوب و مقصود و چون چهار مرتبه اعدا
 ناگزیر عالم و چون دو چشم و دو گوش مایه سرور بنی آدم هر چهار مرکز دایره دولت و قطب آسمان ابدیت
 و بدر ذروه عظمت و خورشید اوج سعادت نظم هر چهار رکن تمکین بدیل چار حد و کعبه دین
 نخستین شاهزاده کامگار منظر لطیف آفریدگار عنوان صحیفه دولت دیباچه کتاب کرامت مردم چشم مردی
 و مردم پروری سویدای دل مردی و دلاوری انیس بزم و رزم شهنشاهی محرم اسرار ظل الهی دین پرور
 دانش پژوه سلطان دارالشکوه دوم شاهزاده عالمقدار آرایش ایوان خلافت پیرایش گلستان
 جلالت شمع شبستان دانائی فروغ دیده بینائی دولت و اقبال مطاع سلطان شاه شجاع ستوم
 شاهزاده گردون و قار منظر الطاف الهی زیب و رنگ شاهی سعادت نصاب دولت نصیب
 سلطان اورنگ زیب چهارم شاهزاده گرامی قدر و زهد قد دولت نوز حدیقه سلطنت خورشید رایت
 فلک خش سلطان مراد بخش الهی تا قیام قیامت ازین بادشاه جوان بخت و ازین شاهزاده ها
 زینت افسر تخت گلزار جهان خرم و شاداب باد نظم

که تا هست آسمان خیزد زمین تخت
 تبارک چتر ظل الهی شاد باد
 با و لا ذکر امش تا دم صور

خداوند ابد پیران جوان بخت
 بزمیر پای تخت شاهیش باد
 خراب آباد عالم باد معور

و بعد چنین بنده افق و دربار احقر عبید الرشید الحسینی المدنی اصلا و النبوی مولد که این کتابی است
 و تحقیق بیان لغات ضروریه کثیر الاستعمال منتخب از کتب معتبره چون قاموس صحاح و مراح بعبارت فارسی
 عام فهم خاص پسند و تحقیق الفاظ و تنقیح معانی و اعتبار حروف و تلفظ مکتوب در عنوان باب و فصل با رعایت
 حرف اول و دوم و آخر چنانچه حرف اول باب حرف آخر فصل باشد بی رعایت مانده اشتقاق و تعلق حروف
 زوائد تا هر قاصی دادانی از ان بهره و نشود و کتاب قاموس که مدار و معتمد علیه بوسه و در میان مردم تحقیق و تنقیح مشهور
 اگر چه بحر است بی پایان محیطی است بیکران اشتمل است بر اموریکه ملائم طبع انبیا می زمان و پسند خاطر اهل این
 دوران نیست و این کتاب که نه نیست از ان عمان و کلی است از ان گلستان عاری است از ان اول آنکه بیان لغت
 بعبارتی کرده که منقلب و مشکل تر از اصل لغت است چنانکه فضلا در حل آن به بیان دیگر محتاج میشوند و دوم آنکه اکثر
 بیان لغت بلفظی مشترک کرده و معلوم نمیشود که کدام معنی از ان معانی مراد است و عجب تر آنکه بعضی جاها بیان لغت

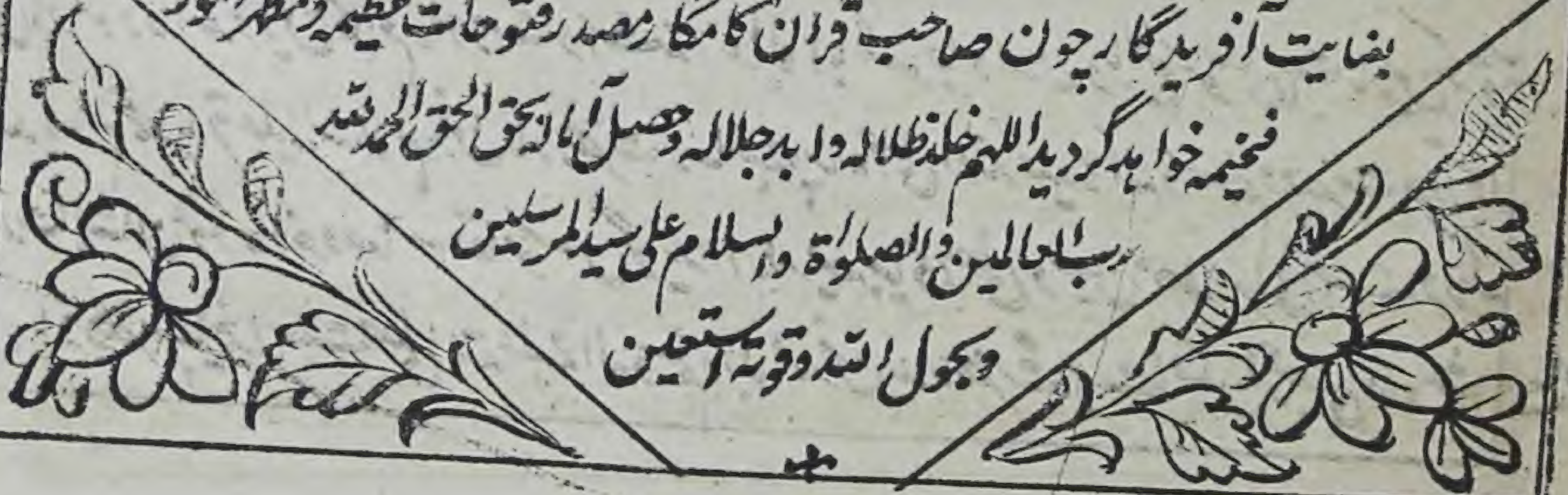

لفظی کرده باز جای دیگر آن لفظ را بهمان لغت تفسیر نموده موسوم آنکه در بعضی جاها اطناب کرده و آنچه تحقیق لغت دخل ندارد آورده چون بیان خواص ادویه که وظیفه مفسرین طب است نه وظیفه لغت و با وجود آن اطناب و رفوت متعاضد شرح بسطی میخواهد مختصار محل بکار برده چهارم آنکه بطریق صاحب صحاح رعایت ماخذ اشتقاق کرده و جمیع کثیر که در فن مهارتی ندارند بدر یافتن لغت در مانند پنجم آنکه غلامات و اصطلاحاتی چند در اول ذکر کرده که تا آنرا کسی نداند در بیان بعضی لغات عاجز میشود و ششم آنکه یک لفظ که چند معنی می آید گاهی هر یک معنی آنرا علوه ذکر میکند و در مابین ایراد لغت مینماید با آنکه اختصار و ضبط تقاضا میکند که همه معانی را یکجا ذکر کند هفتم آنکه در بعضی جا ترک لغتی و سهوی و نسیانی که لازمه انسان است در آن واقع شده هشتم آنکه بیان حرکت اول کلمه بنا بر قاعده که قرار داده همه جاد است نیامده و اعتذار را و به آنکه بعضی جا ترک شده بواسطه شهرت فتح و ضم و کسرت در آن کلمه مسموع نیست چه شهرت مخلف میشود به نسبت اشیاء خاص نهم آنکه بیان اعراب بعضی کلمات بکلمات دیگر مینماید که اعراب آن کلمات نیز بر هر کس معلوم نیست و درین کتاب هر جا اشارتی بدان خواهد رفت و بعد از صورت اتمام و ختمام به منتخب اللغات شاه جهانی موسوم نموده اند در حجاب درگاه عرش اشتباه ساخته اگر چه این محقر چه لائق آن چنان در گاهی باشد که مرجع سلاطین نام دارد و خواقین کامگار مجمع امثال و افاضل منبع فواضل و فضائل است اما چون این درگاه در گره نمیدی نیست و کاپ را بخرمی و خار را بگلشنه و خزنی را بمعدنی و درمی را بمخزنی قبول میکند امید که قبول افتد پاسه مخنه نزد سلیمان بدون عیب است ولیکن نهراست از موری و بتبعان کتب تواریخ پوشیده نیست که چون شیخ محمد الدین محمد بن یعقوب فیروز آبادی بنحیث کثیر السعادت برگزیده سبحانی منظر تجلیات ربانی حضرت امیر کبیر صاحبقرانی انار الله جبرانه مستعد گردیده کتاب قاموس بنظر کیمیا اثر ایشان را آورده با نعامت و افره و الطاف تسکاثره سرا فرا گشت و این کتاب اگر چه نه در جنبان کتاب است و این مؤلف نه در برابر آن مؤلف اما حضرت شاهنشاهی ظل الهی در قوت اقبال و افرودی جلالت و تاکید فتح و ظفر و تائید دولت و اثر و دوم آن امیر کبیر و ثانی آن صاحبقرانی است و غنیمت بنسایت آفریدگار چون صاحب قرآن کامگار مصد رفوحات غیظه و منظر امور

فخیمه خواهد گردید اللهم خلط طلاله و ابد جلاله و حصل الی الحق الحق محمد

سبحان الله و الصلوة و السلام علی سید المرسلین

و بحول الله و قوته استعین

بسم الله الرحمن الرحيم

باب الالف مع الالف

ابتدا آغاز کردن ابتغا خواستن ابتلا آزمودن و در بلا و رخ افکندن ابقنا بنا کردن ابد با کسر
 اشکار کردن و آفریدن ابراز برار کردن درست کردن از بیماری رمانیدن و از بیماری به شدن ابطا
 و رنگ کردن ابقا باقی داشتن ابطا با کسر فرسوده گردانیدن آشکار کردن کفایت نمودن و آزمودن
 ابا با الفتح نیکی یا بسیار ابا و با الفهم مکروه داشتن چیزی را و با کسر باز استادن از چیزی و
 کسری کردن ابا با الفتح بے بهره شدن این فارسی است کمال گوید بیت در مطبخ تو خوب خورد تا ابا پزد
 آتش که از تکبر سر پای است و جای دیگر گفته که رخ که این ابا هم بے خوشگوار می آید به بنف
 الف نیز می آید چون با کله دیگر ترکیب یابد مانند شور با و سگبا و زیر با ابا بالمد پدران جمع است
 و اصل آباد بود و او را بهره گردانیدن بنا با کسر بنا نمودن و با الفتح پسران و پسر زادگان در اصل ابناء
 بوده جمع بنو بختین که بقاعده صرفی این شده است نه جمع این چنانچه متبادر بفهم میشود و بمعنی بنا کنندگان
 نیز آمده جمع بانی چنانچه عرب گوید ابناء یا اخباء یا یعنی بنا کنندگان این خانه گنابکاران او مید
 و صاحب صحاح گوید افعال جمع فاعل نیامده و گمان میبرم که کلام عرب چنین باشد بنا تا بنا تا
 و صاحب نیز جمع صاحب نیست بلکه جمع صاحب است اما صاحب قاموس و صاحب کشاف رد
 قول او نموده اند و این کلام را درست داشته اند ابو ابا کسر جا دادن و با الفتح موضع است مابین که و بین
 مولد امام محمد باقر علیه السلام مدفن مادر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت در آنجا
 زیارت ایشان نموده اند و صاحب قاموس گوید در اربعه بیای حطی و عین مهله سرانی است در مک
 مدفن مادر حضرت پیغمبر است صلی الله علیه و آله و سلم و ابو اندفن پدر حضرت است و لیکن از بعضی احادیث

آنچه اولاً مذکور شده مفهوم میگردد ادبی بالفتح زیبا تر التوا بالکسر ملاک کردن اتکا بالکسر تشدید تائیدی کسوره
 تمکین کردن التقا بالکسر تشدید تائیدی کسوره پرنیز کردن التقی بالفتح پرنیز کاران التوا بالکسر تقسیم شدن و تقیم
 گردانیدن اثنا بالکسر ثنا کردن و بالفتح شکنها و میانه های چیزی جمع شنی بالکسر جرا بالکسر و برای ممله راندن
 اجزا بالکسر و برای تعجبه و همزه مبدل از یا جزیه دادن و بی نیاز گردانیدن و بی نیاز شدن و جزا دادن
 اجزا بالکسر و همزه اصلی جزو جزو کردن و بی نیاز کردن حق گزاردن و و فتن را دوسته کردن و دختر زادن و
 و بیس کردن و بیس شدن و بالفتح پارهای چیزی جمع جزوا جلا بالکسر از خان مان بیرون کردن بیرون شدن
 اجتناب برگزیدن و فراهم آوردن اجتراد لیر شدن اجتراب برای تعجبه بیس کردن اجتناب بنون میوه چیدن
 اجلی بالفتح روشن تر احسا بالکسر آشامیدن احتشا بالفتح و شین تعجبه آنچه در شکم باشد از دل جگر و سپر
 و مانند آن جمع حشا احصا بالکسر شمردن و ضبط کردن اجنا بالفتح اطراف و جوانب جمع جنو بالفتح احیا
 بالکسر زنده کردن و در فراخی نعمت شدن و در باران شدن و بالفتح زنده با و قبیلها جمع حی احفا بالکسر
 و رسول مبالغه کردن و ریش اصلاح کردن و برودت را بسیار گرفتن و پابرهنه گردانیدن احلا بالکسر
 شیرین کردن احتطا بالکسر و بظا تعجبه بهره مند شدن احتما خود را از چیزی نگاهدشتن احتوا
 گرد گرفتن و جمع کردن احلی بالفتح شیرین ترا حرمی بالفتح سزاوارتر احوی بالفتح سیاه و گمایهی
 که بسیار زنده و گردگیرنده ترا خا بالکسر با کسی برادری کردن مصدر است از انخی یواخی در اصل
 انخای بوده یا را همزه کردند قال الشاعر دعوی الاخاء علی الرخاء کثیره . و آخا بالمد
 جمع کنخ نیز آمده و برین تقدیر همزه آخرش مقلوب است از واو اخفا پنهان کردن و آشکارا کردن
 اخرز ابزانی تعجبه خوار کردن و سوار شدن و هلاک کردن اختصاصا خایه کشیدن اخلا خالی کردن خطا
 خطا کردن و خطا گرفتن بر کسی ادعا بالکسر تشدید دال دعوی کردن و آرزو کردن و اعتراف نمودن
 ادنا بالکسر نزدیک آوردن ادفا بالکسر گرم ساختن اولاً بالکسر فرو گذارشتن و انداختن کار بکس
 و کشیدن و فرو بستن ادا بالفتح رسانیدن و رسانیدن و این صیغه مصدر نیست اما بمعنی مصدر می آید
 چون نبات بمعنی رویانیدن و رشتنی و عطا بمعنی دادن و ویش و کلام و بیان بمعنی سخن کردن و سخن
 و بیان کردن و بیان کرده و بعضی ادا که بمعنی مصدر می آید بکسر اول و تشدید دال خوانده اند از اد
 بود که تاویه و او اگر چون کذب یکذب تکذیباً و کذا با و غالباً مصدر از ناقص برین وزن نیامده
 و اگر آمده باشد مخصوص ازین باب مصدر برین وزن سموع نشده و اسم بمعنی مصدر شائع است
 پس احتیاج باین تکلف نیست دادا در عرف فقها عبادت را گویند که در وقت خود واقع شود

قضا عبادت که بعد از گذشتن وقت کرده شود ادنی بالفتح نزدیکتر و زبون تر و بر تقدیر اول
 از و نو و بر تقدیر ثانی از و نارت است ادوی بالفتح زیرک تر در امور معاش و مکروه تر و دشوار تر
 ادوی بفتحین رنجه کردن و رنجه شدن و رنجش و چیزه که از او بد و فی الحدیث اذنا یا اطاعه الاذوی
 عن الطریق یعنی ادنی شعبه ایمان دور کردن چیزه است از راه که خلق است را از راه دور
 بالکسر بختن لشک و بردن با و چیزی را و انداختن تخم و زمین و انداختن ستور کسی را ادنی بالفتح
 زیرک تر از جای بالکسر و پس از اشتن و و حبس کردن و بالفتح کنار با جمع رجائی همزه معنی کنار از خاستگاه
 معجزه فرو گذارشتن و سخت و دیدن اسپ از سنا ثابت کردن از و اسیر آب کردن از و بالکسر
 تباہ کردن و یاری کردن و یار شدن کسی را از را بالفتح مصیبتها از تدا و در و دشوار کردن از تشا
 رشوت گرفتن از تصا پسندیدن و خوشنود شدن ارتقا بالا رفتن آرا بالمد فکر با جمع راسی اریحا
 بالفتح نام شهر است در شام که حضرت یوشع علیه السلام فتح گرد از و ابا بالکسر کشیده شدن از جهل و نیکو گشتن
 از ان از و را حقیر بودن از ابا بالکسر بر بردن چیزی از و از یواری در اصل و زاء بوده و اور همزه
 کردند و معنی مقابل و برابر نیز آمده از را میوب کردن کسی را و پوشیدن چیزه بر کسی و سستی کردن در
 کاره از کی بالفتح پاکتر اسی بفتحین اند و بگین کردن و علاج کردن و درمان و علاج اسما بالکسر
 نام کردن و بفتح نام ها اسما و است و اسامی به تشدید یا تخفیف آن جمع الجمع وزن صاحب حسن
 و نام زنی است که در عرب به حسن معروف بوده و اسما بر تقدیر اول جمع اسم است که در اصل سمو بوده
 و اللف اول زائد و ثانی مقلوب از و است و بر تقدیر ثانی و ثالث مفرد است ماخوذ از و سائمه یعنی
 نیکو روئی و همزه اول مقلوب است از و او و همزه ممدوده در آخر زائد است اسما بالکسر شب رفتن
 استوار است شدن و آهنگ کردن و بگیری دست یافتن و برابر شدن و بکمال جوانی رسیدن
 استیفاء تمام فرا گرفتن استیاء است یافتن استیفاء قوی خواستن استیاء پاک کردن خود را از نجاست
 و شتافتن و رهایی خواستن استرخاست شدن فرو گذاشته شدن استیاء بیدیه خواستن طلب و اخذ
 استقر اگر کردن آب و جز آن و پیروی حبت و جوی بسیار کردن و قریه قریه گشتن استقصا تمام در گرفتن
 و بنهایت چیزی رسیدن استرضاء خوشنودی خواستن استیاء احسان کردن عقال اسدی الیه ای حسن
 استیاء خواندن و درخواست کردن استیاء زندگی خواستن و شرم داشتن استیفاء آب خواستن و
 مرضی است مشهور استیاء شیرین آمدن بذالقه استیاء برشت افتادن استیاء بیرون کردن در صطلح نخویان
 بیرون کردن چیزی از حکم با قبل کلمه الادب بفتح معنی الاست و گفتن کلمه انشاء الله تعالی را نیز استیاء گویند

است و اگر گشته کردن استغنا بے نیاز شدن است بر ایکی خواستن استمرار کردن استمرار شدن استمرار کردن است
 بالفتح بلند تر روشن تر و بر تقدیر اول از سنا است بی بهره و بر ثانی از سنا با بهره استمرار کردن و فروختن
 استمرار یعنی اول شائع است چنانچه شمر از معنی ثانی است که گاه کردن و نالیدن از کسی استمرار کردن استمرار کردن است
 و اقص شدن بر چیزی و کنار هر چیزی رسیدن و بخشیدن چیزی بکسی که آن شفا یا بد و شفا یا فتن و سبب شفا
 گردیدن بر چیزی استغنی بالکسر درفش و بالفتح شفا دهنده ترا شفا بقاف بد بخت گردانیدن و رنج آوردن
 استغنی بالفتح بد بختان جمع شقی استغنی بد بخت ترا شقی بالفتح آرزو آورنده ترا شقی یا چیزها جمع شقی یا بختی
 جمع شقی علی اختلاف الاقوال اصغا بالکسر گوش داشتن صطفا برگزیدن صفی بالفتح صافی تر
 اصغیا بالفتح برگزیده گان جمع صفی اصما لجام گردیدن سپ و شکا بر برادر خود کشتن لقوله علیه الصلوة
 و السلام کل ما اصبیته و دغ ما اصبیته اطرا بالکسر نهایت کردن در ستایش اطفا کشتن آتش و چراغ
 اطفا گمراه کردن و از حد بردن عیا مانده شدن و مانده کردن و دشوار شدن کار و در مانده کردن
 کسی را و در کار عیا بالکسر کور کردن چنانچه گفته اند جبک الشی یعنی و یصم یعنی حب تو چیز را کور و گرمی گردانند
 ترا اعتد از حد در گذشتن و بیدار کردن اعتنا تیمار داشتن و اهتمام کردن اعیا بالفتح گمراهیها و بارها
 و اخترا رسانیدن و در گرفتن و اخترا از برای همه خود را به کسی نسبت کردن اعتلا بلند شدن و بزرگوار شدن
 و غالب شدن و بر چیزی شدن اعتلا بلند کردن و بر جای بلند بر آمدن و بزرگوار کردن اغشی
 بالفتح شب کور و نام شاعری است و صاحب قاموس گوید اغشی نام ده شاعر است از ده قبیل
 عرب اعفا بالکسر از گناه در گذشتن اعلی بالفتح بلند ترا عفا بالکسر برگشتن و بر غلاندن اغنا
 تو نگردن کسی را و بے نیاز کردن و فایده دادن اغنی بالفتح بے نیاز ترا عفا بالکسر بهوش گردانیدن
 اغوا گمراه کردن افتا فتوی و دادن افشا فاش و آشکارا کردن افنا نیست کردن افضا رسانیدن
 و بصو رفتن در از خود کسی گفتن و کف دست بر زمین نهادن در وقت سجود و بازن مباحث کردن و
 هر دو راه زن را یکی کردن افسر دروغ گفتن بر کسی اقضا بالکسر و بقاف دور کردن و بی پایان
 رسانیدن و بالفتح کنار با جمع قصوی بالضم معنی طرف اقرا بالکسر حائض شدن زن و از حیض
 پاک شدن و قرآن و غیره خوانانیدن و بالفتح قر و بالفتح و انضم که معنی حیض و طهر هر دو آمده است
 و قرو و بر وزن خروج نیز جمع قرو است صاحب قاموس گوید که اقراء در حیض استعمال یافته و قرو
 در طهر اقسا سخت کردن دل اقعا بدم و انشستن سگ چنانچه هر دو دست او قائم باشد و بکون
 شستن آدمی چنانچه هر دو ساق او قائم باشد و هر دو طرف او برابر و هر دو پا شسته نهادن

و میان دو سجده و این هر سه منتهی است در نماز علی اختلاف الاقوال اقوالا بکسر خالی شدن منزل و محتاج و
در ویش گردانیدن و مختلف کردن قافیهها بجرکات و نقصان حرفی از عروض شعر و در منزل خالی فرو آمدن
و مسافرت کردن و بی نوشته شدن و خالی شدن شکم از طعام و بسیار مال شدن و بی مال شدن اقتدا پیروی
کردن و پس امام نماز کردن اقتفا از بی رفتن و برگردیدن آفتنا سرایه گرفتن کسب کردن و گرفتن چیز
و نگا بد شستن آن برای خوردن و برای تجارت اقبی بالفتح سرایه دار تر اقبی بالفتح دور تر و نهایت رسیده تر
اقضی بضاً و بحج حکم کننده ترا قلیمیا بکسر و بی همزه دختر آدم علیه السلام و چرک زر و سیم که وقت گذشتن
بالا آید اکثر ابرایه دادن اکتساب پوشیدن اکتفایس شدن و برگردانیدن و نگون کردن ظرف آب
و مانند آن اکتوا داغ کردن اکتفا بالفتح همسران و مانند آن جمع کفو بالضم و بکسر فو عی از عیوب قافیه
که بعضی ابیات را حرف روی دیگر باشد و بعضی را دیگر و کج کردن ظرف را تا آنچه در روی باشد بریزد و
ختم دادن کمان را و بالفتح و کسر کات و تشدید فای منع کنندگان جمع کات به تشدید فای الهجا بکسر
نگاهداشتن از بدی و انداختن کار خود را بخدا القابا بکسر یعنی بجه افکندن و باطل کردن القابا
بالکسر و بغایافتن القافکندن الهام مشغول کردن و در دهن آسیا غله بار کردن التیایناه آوردن
التیایجا کس مصله ریش بر آوردن التقابهم رسیدن و یکدیگر را دیدن التویایچیدن آلا بالمد
نعمتها جمع الی بالفتح و الکسر و فتح لام و سکون آن جمع الو بالفتح و سکون لام الا حرف تنبیه و بکسر
و تشدید لام حرف استثنا و بالفتح و تشدید لام حرف تخفیف امر ابا بکسر گوارا شدن طعام و بالضم
و فتح سیم جمع امیر امر ابا بالفتح گوارا تر و بکسر مرد امر ابا بالفتح رود و جمع معنی بکسر امر اسبابانگاه
کردن و گردیدن از حالی مضایکذرانیدن و روان کردن اطاخرو گذارشتن و مهلت دادن و از یاد
چیزی نوشتن و برگردانیدن امتلا پر شدن امترا و رشک افتادن ابنا بکسر خبر دادن و بالفتح
خبر با جمع بنا که بوزن و معنی جز است انتجا بکسر مخصوص گردانیدن کسی را بر از گوی انجلا و اشیدن غم
و ابرو مانند آن و از خانه و وطن بیرون رفتن انخنا خمیده شدن انزو ابیکسو شدن از خلق و فراهم آمدن
انمقانیست شدن انطواد و نور دیده شدن انبغاسزا و ار شدن و خواسته شدن النطف
مرون چراغ و آتش انقضا بسر آمدن مدت انما بکسی نسبت یافتن انتها پیاپیان رسانیدن و پخیز
رسیدن و باز ایستادن انها بکسر خبر دادن انما انزون کردن و دور از نظر شکاری شکار گشته شدن
انسا فراموش گردانیدن انسا آفریدن و آغاز کردن و از خود چیزی گفتن انابا بکسر ظرف
آنیة بالمز جمع او الی جمع الجمع انابا بکسر و بی همزه در یافتن و وقت چیزی رسیدن قال الله تعالی

غیر ناظرین انا نه انشی بالضم ماده انات بالکسر جمع اولی بالفتح صواب تر و سزاوارتر و بمعنی دالی نیز
آمده کقولہ تعالیٰ اولیٰ لک فادلی و بالضم بمعنی نخستین مؤنث اول ایو ابالکسر قصد کردن و انداختن
و اشارت کردن و دوست داشتن و بالفتح آرزوهای نفس جمع ہو الابد ابدیہ فرستادن و قربانی بکے بردن
استعداد را راه راست یافتن اسیر ادب سختی سر با افتادن و بد گفتن و گوشت را نیک بختن آهنی بالفتح گوارا تر
و خوش آیند ه ایذا آزدن ایرا آتش زدن و از آتش زدن آتش بیرون آوردن ایضا اندرز کردن
و دمی گردانیدن ایضا بالکسر مکر کردن قافیہ در شعر و پامال فرمودن کسی را ایضا بالکسر بجهت و فاکردن
و تمام دادن و مشرف شدن بر چیزی و تمام کردن ایلا انجشیدن و نزدیک کردن و نزدیک شدن و سوگند
خوردن و بمعنی اخیر یا از ہمزہ مقلوب است و بمعانی سابقہ از و او مبدل است و ایلا در شرع سوگند
خوردن مرد است از زن کہ نزدیکی با و نکند و حکم این سوگند چنان است کہ این مرد را مدت چهار ماہ
فرصت است اگر رجوع در بندت بزن کرد و کفارہ داد حق تعالیٰ از تفسیر او در گذر دوزن بر و حلال شود و
اگر در بندت کہ قدرت با گشت و رجوع داشت بزن رجوع نکرد پس عزم طلاق قصد جرائی داشت و با نقضائے
مدت چهار ماہ طلاق باین افتاد و نکاح مرتفع شد و این مختار حنفیہ است و شافعیہ و مالکیہ و حنبلیہ گویند کہ
مرد را چهار ماہ فرصت است و زن را نیز سہ کہ در بندت مطالبہ با شوہر کند و بعد از گذشتن چهار ماہ
اگر مرد کفارت سوگند داده بزن رجوع نمود حق تعالیٰ بکرم خود گناہ آدمی بخشد و اگر رجوع نکرد زن او را
پیش قاضی میرد تا سوئے او رجوع بیکند یا طلاق میدہد حق تعالیٰ این حکم را در سورہ بقرہ چنین
بیان کرده للذین یولون من نسائکم تربصا ربعة اشهر فان فاوا فان التذ غفور رحیم و ان عزموا الطلاق
فان الله سمیع علیم ایما اشارت کردن ایو ابالکسر جادادن انیما بفتح الف و لون یعنی ہر جا ایامی
بالفتح مردان بے زن و زنان بے مرد ایلیا بالکسر و بغیر ہمزہ نام شہر قدس خلیل علیہ السلام

باب الالف مع الباء

آب بالمد نام یکے از ماہ ہامی رومی کہ بغایت گرم میشود ابات بالفتح آما دگی سفر کردن اب بالفتح پدر بفتح
اول و تشدید یا چرا گاہ و غلف و آنچه از زمین روید و آرزو مندی وطن و شہری بہت ہمین و بالکسر ہی است
ہمین اتراب بالکسر تو نگردن خاک آلودہ شدن خاک بر چیزی نشان دادن و بفتح ہم سالان و دوستان جمع
ترب بالکسر اتعاب بالکسر تعب ماندہ کردن اجتناب بالکسر جنب شدن مور باد جنوب و آمدن
اجتناب و مردن و جنب شدن اجرب بالفتح گرگین اجباب بالکسر دست داشتن و برگزیدن ماندہ شدن
شتر و دانه بر آوردن کشت و بالفتح دوستان جمع حب اسباب یعنی کردن از چیزهای کہ در شرع ممنوع باشد شمار

آوردن چشم فرو داشتن ارسی احزاب بالفتح گروه با جمع حزب بالکسر احقاب بالفتح ساها می شتابد شتابد و
 زمانها در ازینی دیرنی جمع حقب بالضم خطیب بالفتح آنکه سیکو خطبه خواند و خبر بزه تلخ که آنرا خطل گویند و خری که
 برشت او خط سیاه باشد یا بسری تل بود و مرغی است که آنرا شقراق و خیل نیز گویند ادب لغتین طو رپ ندیده
 و فرشتاد دانش و به مهمانی خواندن و شکفت و گناه است حدیثی آداب بالمجمع و علم عربی را علم ادب از ان
 گویند که بدان گناه است می شود خود را از خلل در کلام عرب از روی لفظ یا کتابت و آن دوازده قسم است علم
 و علم صرف و علم اشتقاق و علم نحو و علم معانی و علم بیان و علم عروض و علم قافیه و این هشت اصول اند
 و علم رسم الخط و علم قرص شعر و آن علمی است امتیاز کرده میشود بدان میان شوری که سالم از عیوب است و غیر سالم
 از عیوب و علم انشای شرا خطب و مسائل علم محاضرات یعنی توارخ و ماخذ آن و این چهار فروع اند ادب
 خداوند ادب و ادب آموزنده ادب بالضم اول و فتح ثانی جمع ادب بکسر همزه اول و مد همزه ثانی و لقب رنج
 انداختن از ادب بکسر گناه کردن و بالفتح و هما جمع ذنب لغتین ادب بالکسر عضو و حاجت عقل و دین و فرج
 و شر و بدی و لغتین حاجت مند شدن و زیرک شدن افتادن اعضا و سخت شدن روزگار ارب بالفتح و ادب بالفتح
 اول و کسر ثانی دانا ارب بالضم بالفتح خرگوش ماده باشد یا زردار نیمه خرگوش ماده و بعضی گفته اند ارب ماده است و
 خزر بر وزن زعفران و نوعی است از بور و نام زنی است و پشه ریکه گیاهی است ارباب بالکسر و رشک افتادن
 از نقاب چشم داشتن از نقاب گناه کردن شروع بکاری نمودن و ارشدن بر چیزی ارب بالکسر و فتح دلی
 و تشدید با پیانه است بزرگ بهر و بعضی گفته اند که بیست و چهار صاع است یا شش و بیست و چهار
 یا بیست و دو مد و نیز کازیر آب زیادتی یا بالوعه و صبح که از سفال خشت بزرگ ساخته باشند اسباب
 اگر سینه شدن و بالفتح کرسنگها جمع خب لغتین اسباب بالکسر اسباب گفتن و از بیابان رفتن و پیش رفتن اسب
 و رفتن بوش از گزیدن مار استجلا بلسوی خود کشیدن استراب ترسانیدن استکباب طلبی شستن چیزی کردن
 استیجاب سزاوار شدن استیجاب بزیج بر کردن همه اگر رفتن استصواب صواب شمردن استجاب دوست
 داشتن و نیکو شمردن چیزی را استصحاب طلب صحبت چیزی کردن و باقی داشتن چیزی بر جای که پیشتر داشته است
 بالفتح رسنها و چیزها که بدان بجزای دگر پیوسته شود و پیوندند و خوشها و اسباب اسموات اطراف آن درهای آن
 و راه های آن که از آنجا بالا روند اسلوب بالضم گونه و روش راه کردن شتر درنده و اسالیب کلام یعنی
 انواع کلام شب بالفتح و شب ملاست کردن و در میختن چیزی بجزی شهب بالفتح چیز سیاه و سفید که سفیدی او
 غالب باشد ازینجا گویند غیر شهب و فرس شهب یعنی بنر خنک و یوم شهب و زبار شهب بالفتح آنکه سینه نهشته
 و دوزیکه یار و در باشند و نام مرد است مشهور بطبع مثل است لکن شهب لغتین یعنی شهب طالع میباشد و لقب و رنج

و در بعضی کتب لغت بنامی مثلثه بجای سه موعده تصحیح یافته و آن غلط است شراب بکسر آیمختن و اعلام
ن و دعوی کردن کاری کسی که نکرده باشد و در دل انداختن و خوردن جامه ننگ و خوراندن ننگ جامه
که بزننگ دیگر آیمخته باشد اضراب بکسر و گردانیدن و تمیم شدن بیکجا و سرفروا فکندن و بریاده انداختن
و مانند با جمع ضرب بفتح یعنی مانند اضطراب خلل یافتن کار و پیشان شدن و جنبیدن طراب بکسر
ی در آوردن طناب بکسر دراز کردن سخن و بسیار گفتن و بفتح جمع طنب تقبیل بنی طناب اطیب بفتح
نزد پاک ترا عجب و عجیب و خوشستن بینی انداختن و تکر کردن و چیزی عجیب آوردن اعراب بکسر
بیان کردن سخن با عراب گفتن و عربی کردن غمی و محش گفتن و بفتح عریان صحرانشین اعقاب بکسر
پادشاه دادن و از پی بر آوردن و بفتح فرزندان که از پس پدر باشند و پاشنه جامع عقب بفتح اول و کثرانی عصاب
بفتح پله با جمع عصب بفتحین اختراب لغزب شدن و از غیر اقارب خود زن خواستن اعراب چتره غریب
آوردن و غریب شدن و پر کردن مشک را غرب بفتح غریب تر و عجیب تر اغلیاب بفتح گفتن کس را
بعد از وی اکباب بکسر بر رو افتادن و بر رو افکندن لازم و متعدی است اکواب بفتح کوزهای بی دست
و بی لوله کتاب حاصل کردن چیزی بسی خود و وزیدن و گرد آوردن المتعاب بکسر بازی کردن
التهاب افروخته شدن و زبانه کشیدن آتش الباب بکسر تمیم شدن و بفتح عقلها جمع لب باضم
و تشدید با لب بفتح گرد کردن و راندن شه القاب بفتح نامها که دلالت بر مدح یا ذم کند انتحاب
بجیم برگزیدن انتخاب بنامی بیرون کشیدن و برگزیدن انتخاب کوز پشت شدن انتخاب
کشیده شدن و تیز رفتن انتساب نسبت داشتن کسی انتصاب برپای خاستن دشمن داشتن
انتخاب کشیده شدن انقلاب و اگر دیدن النصاب رنجته شدن انتهاب غارت کردن النصاب
بفتح رنجه و تبها که کفار آنرا برپا میداشتند و پیوسته اند جمع نصب انیاب بفتح دندانهای نشسته
انساب بفتح نسبها انابیب بفتح و انبوب باضم بندای نه بر دو جمع انبوب است اوب بفتح
بارگشتن و کرایه و سرعت و ابر و باد اواب بفتح و تشدید و اوسیع کنند و باز گردنده بجانب حق اواب
بالکسر پوست و باخت ناکرده یا پوست مطلق اوب بفتح دراز و مگوکان ایاب بکسر بازگشتن و بوطن رفتن

باب الالف مع التاء

اباحه طلال کردن و جانزداری با حیه تشدید یا حیات طلع که همه چیز را مباح دانند اباده اناره بکسر
هلاک کردن ابیره نیش کرشم و نهی که باشد و سوزن طرف بار یک ذراع است ابالت بکسر و تشدید با گروه و تشدید
هیزم ابایل جمع ابلة بکسر عدوت و باضم آفت مرض بفتح و بفتحین گزینی و ناگواری و گناه و بفتح و کسر با مطلق

و حاجت و فرزند مبارک بختین و تشدید لایم خرمائی که میان دو سنگ خرد کنند و بر آن شیر و دوشند و پارچه از خرما
و قبیله یاران و موضعی است به جره که یکی از چهار پشت دنیا است منها شیطان بن فرخ الا بلی است بالضم و تشدید
مفتوحه بزرگی ابانت روشن کردن و روشن گفتن و جدا کردن اینته بالکسر ختر و بالضم کرمی که در چوب میباشد
و علتی است که آنرا علت پشت و علت مشاخ گویند و صاحبش را بابون گویند اثره بفتح تین و ثامه بفتح تین
حیرت که مانده باشد اقلیه بالضم و کسفا و تشدید یا یک پایه اثبات بالکسر و آوردن نوشتن و بالفتح متعذران
و ثبات دارندگان در کار جمع ثبات اثباته پادشاه دادن با عدال مزاج باز آمدن انارقه بالکسر در بختن و بر خیزان
دزمین را تخم زدن برای زرع و ابر آوردن با داحانه بالکسر تشدید جیم مرتبان سفالین که در آن سرکه و دوشاب
و جز آن کنند اجابین جمع و اشجانه نیز آمده که بجای یک جیم نون باشد اجاره آوردن پناه دادن اجابه جواب
دادن اجاده نیک کردن نیک گفتن روان کردن اجاره زنده کردن و بفریاد رسیدن و رها نیدن و بفر
دادن خانه و جز آن اجرة بالضم مزد کار اجازة برای حجه و اداشتن و فرو گذاشتن و صله دادن و بریدن
مسافت از پس افکندن و گذاشتن جا و گذر نیدن و دستوری دادن و تمام کردن مهرای که کسی دیگر گفته باشد
و یک قافیه طایلی دال آوردن چاله بالکسر دانیدن جولان دادن اجنه بفتح همزه و کسر نون بالکسر مرغان
و بازوهای آدمیان جمع جناب بالفتح اجنه بفتح همزه و کسر جیم و تشدید نون چهار یک که در شکم مادر باشد و در کور
کردن جمع جنین عوام اجنه را در جمع جن استعمال کنند و آن غلط است احاطه کرد فرو گرفتن و دانستن احاطه
بالکسر حواله کردن ام و حیلست کردن محال گفتن و بر شیت سپ بستن و یک ساله شدن اجاره بالکسر و
معموله جواب باز دادن اجته بالکسر فتح نون کینه داشتن و خشم گرفتن احد و ثه بالضم افسانه اجنات
بالکسر فروتنی کردن و آرام گرفتن دل اجیه بفتح همزه و کسر با فتح یا نیمهای ششمین منزلی است از منازل قمر جمع
مفرد هر دو آمده اخاضه بالکسر آب را آوردن ستور را اخوة بختین تشدید و او برادر و بکسر اول سکون خا
و تخفیف و او برادران صاحب مجمع البیان گوید اخوة برادران که از یک مادر و یک پدر نباشد و اخوان برادران
یک مادری و یک پدری است بالضم خواهر مانند آن اوره بالضم علتی است که در خایه پیدا شود بواسطه نزول بار و زطو
در کیسه خایه اواره بالکسر دانیدن و گرد کردن اوانه بالکسر و ام دادن بوعده چیزی فروختن و جزا دادن
و داوه بالکسر سطره آب اومه بالضم نگ گندم گون رنگ سپید که در شتر باشد و میشود دستا و نیز بختین
باطن پوست ادا بالفتح آلت حصول چیزی ادوات جمع ادا به بالکسر ازیدن اذاعه بالکسر آشکار کردن و
پیراگنده کردن پاشیدن بول تمام آشامیدن جوض و کوزه اذاعه بالکسر چشاندن اربابه کسی را بگمان بگندن
و شک آوردن اراحه آسودن آرایش دادن و شبانگاه آوردن ستور و شب چراندن چاروا و

کندیده شدن و مردن و حق به مستحق رسانیدن و نفس کشیدن و بوی چیزی دریافتن را راقه نمودن و شناسانیدن
 ارادت خواستن را راقه زنجین آبی مانند آن را ریکه یا بفتح تحت از جوجه بالضم ریسالی که هر دو سر آن بدرختی یا جایی
 بندند که دو کان در آن میان نشینند و ازین طرف بر آن طرف کشند از صفت بختین گرمی است چون بخوار بر جبهه بفتح الف
 و یای اول و سکون را کسر حاد و تشدید یا ثانی خوشحالی که رود و بدین عطا دادن اراحه و از اراحه دور کردن از مره
 یا بفتح و کسر ز او تشدیدیم مهارها جمع ز نام اسامه بالکسر رسانیدن و بالضم شیر درنده و نام یکی از صحابه رسول
 صلی الله علیه و آله و سلم اسامه روان کردن اسامه یدی کردن استیجاب به قبول کردن و جواب گفتن
 استغاثه یاری خواستن و زاریا کردن استغاثه بغین معجمه و یا مثلثه فریاد خواستن استعاذه یا گفتن سخن
 و باز آمدن و باز کردن خواستن استعاذه بذال معجمه و او است خواستن و پناه خواستن استفادة فائده گرفتن
 استجاره بجم ز نهما خواستن استجاره بخای معجمه بتری خواستن استداره گرد شدن استزاره طلب یاری کردن
 استشاره طلب مشورت کردن و کنکاش کردن و فریب شدن استطاره پراننده و فاش شدن و پرانیدن استعاره
 بعارت خواستن استناره روشن شدن استجازه برای معجمه عطا خواستن و آب خواستن استفاضه خیر خواستن
 و پراننده شدن و فاش شدن استحاضه دائم خون و آن شدن زن بواسطه مرضی استفاقة بهوش آمدن
 استحالة محال شدن محال شدن از حال بگردیدن استطالة گردن کشی کردن و دراز شدن استماله بسوی خود
 سیل آمدن کسی را بنحی خوش استقامت رست شدن رست ایستادن استکانه فروتنی کردن و زاری کردن
 و گردن نهادن اسوة بالضم و کسر پیشوا و مقتدا و خصله که بدان اقتدا کرده میشود قال الله تعالی لقد کان
 لکم فی رسول الله اسوة حسنة استطارة بالکسر اسطوره بالضم سخن باطل و افسانه و اساطیر جمع اسطوانات
 بالضم ستون اساطین جمع سکه بضم اول مثال تشدید فاجوب یا بین استانه که مردم بر آن پا نهند و
 چوب بالا را ساکف گویند ساکفه بفتح کفش کران صنعت کاران جمع ساکف بالکسر اساوره دست بچهها
 و سواران اسپان نام قومی است از عجم در بصره هفتجیمه یکسره همره و فتح فاء و سکون نون فتح جیم چیزی است که به آن
 آب بگیرند و در دوات کنند و آنرا بر کسین ابر مرده خوانند و گویند حیوانی دریایی است زیرا که چون دست بر او
 نهند خود را در کشد و چون بمیرد آب آنرا بساحل اندازد اسله بفتح سین سرنیزه و سرنیزان و سرفق اسکره
 اسکره بالضم ظرفی که مقدار پنج مثقال آب بگیرد است بالکسر مقعد و حلقه و برشتهات بالکسر پراننده کردن
 و بالفتح چیزها پراننده جمع شتت اشادة بالکسر بلند کردن بام و برافراشتن بنا و شناسانیدن آبادان
 بلند خواندن اشاره بالکسر برتر گفتن و مرز و فرمان اشاعة آشکارا کردن و پراننده کردن بولای کشیدن
 و انداختن و بخش ناکردن و باز گردانیدن اصابت رسیدن و یافتن خواستن صواب گفتن اصناعه

از بهره انداختن و بسیار شدن ضیاع اضحیت با بضم کوفه سفندی که روز عید اضحی قربان کرده شود انحراف
 با بضم آنچه مردم را بخت آرد اضمارة روشن کردن و روشن شدن اضمافه معنای کردن و عمل دادن و نقصان
 کردن کلمه بکلمه ترسیدن حذر کردن افزون کردن بر چیز و نسبت کردن گرد و گرفتن و بجا کردن کسی را بکار
 و اگر داشتن کار خود را بجا و پناه دادن اطاعت فرمان بردن در سیده شدن میوه دخت اطاحت هلاک کردن و
 انداختن اطاحت خوش کردن و خوشبو گردانیدن و استنجا کردن اعاده باز گردانیدن اعافه بذال معجزه پناه گرفتن
 اعارة عاریت دادن اعالة بسیار خیال شدن و درویش شدن و فرائض از یاده کردن در بخش کردن
 میراث اعانة یاری دادن اعنات بالکسر هلاک کردن و در کاری افکندن که از آن بیرون شدن میسر نباشد
 افاشته بفریاد رسیدن یاری دادن افارة غارت کردن بغور یعنی زمین نشیب رفتن و سخت شتافتن
 و نشیب رفتن و فر رفتن چشم در مخاک و نیکتابیدن ریمان اغلوطة با بضم مسئله که بدان کسی رغلط اندازند
 افاده فائده دادن افاضه بسیار کردن و فرویزانیدن آب خبر رسانیدن و گفتگو کردن و در حدیث
 و قصه شروع کردن و باز گردیدن و پر کردن طرف و ریختن اشک آب بر خود ریختن و یکبار روان شدن
 مردم از عرفات افازة فرویز گردانیدن افاقه بهوش آمدن آفة آسیب رحمت و بفارسی گفت گویند
 آفات جمع اقاله تسخیر کردن و در گذشتن از گناه اقامه ایستادن و بر پا کردن و برداشتن دست داشتن
 و دست کردن و مداومت کردن و اقامت نماز و حق چیزی گذاردن اکتة بفتح تین زمین پشته بلند اکامرة
 بالفتح جمع کسری بالکسر فتح المراء و عرب خسرو کسری لقب نوشیروان و اولاد او اکنة بالفتح و کسراف و
 تشدید نون پر د با جمع کن بالکسر و تشدید نون الیمة قطعاً و جزاً مصدره است از برای تاکید و مبالغه
 یعنی یکبار بریدن و لام لام تعریف است و صیغه به است الفة بضم خوگر شدن الانة بالکسر نرم کردن
 الیمة بالفتح و نیمه کوفه و مقعد آدمی و گوشت پنج انگشت بزرگ و گوشت بن ران آله تاملد حالت و جناز و چیز
 که سبب حصول چیزی شود و چوبی که خیمه و الاچوق بدان بر پا کنند امانة آنچه یکسے سپارند و این بود
 امارة بالکسر امیر شدن و امیری و بالفتح نشان و علامت و وقت و هنگام و عده امارات جمع و بالفتح
 و تشدید یم امر کننده و نفس اماره یعنی امر کننده ببدی امره بالکسر امیری امره بالکسر فتح الثالث
 زن است بالفتح کج شدن و سر نشیب سر بالا شدن و اندازه کردن و وقت چیزی پدید کردن و زمین
 و پشتهای خود و جای بلند امانة بالکسر شیوانی کردن و پیش نمازی کردن و بضم نام زنی است امانة
 بفتح تین کنیز و بضم اول و تشدید یم گروهی از ایشان و دیگر حیوان و پیروان ابنیا و مردی که جامع خیر و
 مقتداست مردم باشد و دین و وقت و مدت و قدامت نماید و خود ممتاز در دین و بالکسر تشدید یم

نعمت و طریق و دین امنیت بالفتح تشدید یا ایمنی و بالضم تشدید یا دروغ و آرزو و کتاب خواندن و اما
جمع اماتة میرانیدن فرزند مرده شدن اما طه دور کردن و سوزانیدن اما له میل دادن انبات رویدن و
رویانیدن انصاف خاموش بودن انابه بازگردیدن بسوی خدای تعالی و بازگشتن از کارهای بد
انارة روشن کردن و روشن شدن و جامة اعلم کردن و شکوفه آوردن درخت اناخته بالکسر خای تجمه
خوابانیدن اشتر انانیتة بالفتح منی و خویشتن بینی اناناة بالفتح هستگی وزن آهسته آهسته بالمد و کسرون
طروف جمع انادیر بنحایت گرم الفقه یکسر الف فتح فاق و کسر آن تخفیف حای ممل و تشدید آن پیوسته
و صاحب قاموس گوید چیزی است زرد که از شکم بزغال شیر خواره که هنوز گاه و دانه نخورده باشد بیرون آرند
و در صوف و غیر آن پیفشند و چون غلیظ شود گاه دارند و بکار برند و هر گاه که آن بزغال شیر خواره که
گاه و دانه خورد آن الفقه را کرش گویند پس تفسیر صاحب صحاح الفقه را بکرش خطا است و عرب گوید
استکشت بالفتح یعنی الفقه رفته کرش شده و صاحب صراح گوید الفقه شکنجه برده و بزغال که هنوز غلف
نخورده باشد و ازین کلمات ظاهر شد که الفقه شیر و آن است که بعد از خوردن غلف جای سرگین میشود
نه پیوسته بایه که در شیردان از شیر بهم میرسد پس اطلاق الفقه بر پیوسته بایه چنانچه مشهور و در کتب طبیا مسطور
است از قبیل اطلاق محل است و آورده حال چنانکه سقونیای گویا هی است که عصا سهله دارد و در
کتب طب بر عصا سهله آن اطلاق کرده اند و غالباً لفظه علمیده در کلام عرب برای این معانی نیافته اند
الفقه بالفتح ننگ غار انملة بفتح اول و کسر میم انگشت انامل جمع صاحب قاموس گوید انملة بهر سه حرکت
الف بهر سه حرکت میم آمده و بر این تقدیر انملة بهر سه حرکت توان خواند اما مشهور اول است انبوتة بالضم
بندنی اناناة بالکسر یا ده شدن و بلند شدن انطاکیته بالفتح و کسر سکون النون کسر الکاف و فتح یاء
مخفف شهری است عظیم در ملک و م که دور آن دوازده میل است و مثل است پنج کوه چشمه بسیار اوقیة
بالضم مقدار ده درم و پنج سبج درم و از حدیث مستفاد میشود که اوقیة چهل درم است چه مضمون حدیث
این است که در پنج اوقیة زکوة واجب میشود و بالفاق زکوة واجب میشود الا بدو است درم اوقیة بالفتح
طرفها جمع و عا بالکسر و اوجه بالفتح دفتر مال خراج و مانند آن معرب و اوجه بالفتح اولاة بالضم و لوا
غیر ملفوظ خداوندان و این صیغه برای ثبوت است چنانچه اولو بالضم و لوا غیر ملفوظ برای مذکر
ایستة بالضم ساز و یراق یا امانتة بالکسر خوار کردن ایالة بالکسر سیاست کردن و گابدها

باب الف مع المشاء

اث بالفتح و تشدید ثا بسیار شدن انبوه شدن گیاه اثاث بالفتح بسیار شدن انبوه شدن گیاه و تشدید

و متاع خانه واحدش اثاثه اجداث بالفتح قریباً جمع جدش بفتحین احداث بالکسر نوپیدا کردن و حدث کردن و حدیث کردن و بالفتح مردم نو خاسته و چیزهای نو پیدا شده و شکنندگی و ضو جمع حدیث بفتحین احداث خبر و افسانه یعنی اول جمع حدیث و معنی ثانی جمع حدیث است ارض بالکسر مرآت بودن و مرآت و اصل و کار قدیم که بوارش بدیگری رسد و خاکستر و بقیه چیزی و بالفتح افروختن آتش و بزرگداشتن فتنه میان قومی و بالضم خارست استحداث چیزی نو پیدا کردن و نو آوردن شحت بالفتح شفته سوی و گرد آلوده سوی صناعات بالفتح دستهای گیاه خشک و تر با هم آمیخته جمع صنعت بالکسر اصناف حلام خوابها و پریشان که تعبیر درست ندارد بجهت خلط ابغاث برانگیخته شدن انباشت پراکنده شدن اثاث بالکسر و انباشت بفتحین ماده یا هر دو جمع انشی بمعنی ماده انباشت آهن نرم ایناث بالکسر و بتقدیم یا برنون ماده زادن

باب الالف مع الجیم

ایلیج بالفتح روشن و آشکارا و درخشان و شخص کشاده ابر و ابرج بالفتح چشم سخت و سفید و سیاه و نیکو چشم ابرج بالکسر چوبی که بان مسکه ازماست جدا کنند و آنرا منحصراً بکسریم و فتح خای جمه نیز گویند بفارسی شیرزه اش گویند ابتهاج بالکسر شاد شدن اترج بالضم و تشدید جیم معرب ترنج اوج بالضم تلخ شدن و بالفتح روشن اجاج بالضم تلخ و بالکسر سختی های گریه جمع اجه است بالضم اجج بالفتح زبانه زدن آتش اجواج نیازمند کردن احتیاج نیازمند شدن اجوج بالفتح نیازمند تر ختلان جستن عضو در بودن و کشیدن بچه از شیر باز گرفتن اخراج بیرون کردن اولاج به تخفیف دال اول شب رفتن و به تشدید دال آخر شب رفتن اولاج بالکسر دریم بچیدن و بالفتح راهها ادخج بالفتح سیاه چشم ارج و ارج بفتحین برانگیخته شدن بوی خوش و بوی خوش دادن و داروی خوشبو که در طعام کنند و هر چیز بویا و ارج بالفتح قدر و اعتبار و از اینجا گویند ارجمند و این فارسی است ارجج جنبیدن و لرزیدن از دواج قرن و جفت شدن با هم از عجاج جنبانیدن و برخیزانیدن و حریص گردانیدن و بگناه دلالت کردن کسی را ارج بالفتح و تشدید جیم باریک و دراز ابر و کشاده ابر و وجانو فراخ کام و به تخفیف نوعی از بنا یا که بطریش طلاق خمیر می سازند از ارج و ازج بالضم جمع ازواج بالفتح جفتها و صنفها و جنبها است در ارج اندک اندک نزدیک گردانیدن بخدا پیروان دادن نعمت در حال عصیت اسفنج بالکسر همان اسفنج که مذکور شد استخراج از خود چیزی بیرون آوردن و بیرون آوردن خواستن استعلاج سخت شدن پوست و طلب علاج دادن استمراج مزاج دانی کردن اشجج بالفتح و تشدید جیم شکسته سر شرح بالفتح انگشت یک خانه ندارد

۳۳
 اخراج بالکسر کشیدن اعرج بالفتح ننگ بجو ج کج افواج بالفتح گروهها جمع فوج الهاج بالکسر
 حراص شدن شتر بیه خوردن غیر ناله الهیاج بالکسر غلیظ و بسته شدن شیر امشاج بالفتح آبها و
 خونهای بهم آمیخته جمع شج آلمج بالمد معرب آله و صاحب قاموس بغیر مد وزن افضل آورده است مزاج
 آمیخته شدن چیزی بچیزی ازج بالفتح معرب بانه المنوزج بالضم معرب نمونه و صاحب قاموس گوید صج
 منوزج است بخذف الف و فتح نون او دلج رگها جمع و دج بفتحین اوج طرف بالای چیزی معرب
 ادک که کلمه هندی است چنانچه مولانا عبد العلی بر جندی در حاشیه شرح چغینی گفته و بعضی گفته اند معرب
 اوجه است و این است شهرت ایهوج احمق شایکار بزرگ جسته دراز بالا ایارج بالکسر و فتح المراء
 معجونیست مسهل مشهور معرب ایاره یعنی دوی الهی ایارجه واحد لک بالکسری است از شهرهای فارس
 معرب ایک از آنجا است قاضی غصدا الدین صاحب موقف و شارح مختصر و مفتی

باب الالف مع الحاء

ا بطع رفتن گاه آب و سیل که در آن سنگریزه بسیار باشد و زمین فراخ بسیار هموار این طبع جمع ابراج بزرگ
 گردانیدن و شکفتن افکندن و بسختی افکندن تصلاح بالکسر تشدید تاروشن شدن اجتراج التساب
 کردن اجماع بالفتح آنکه از دو سوی سر و سوی رخیته باشد ارج بالفتح و تشدید الحاء سرفه کردن ارتیاج بالکسر
 شاد شدن استصباح چراغ فرا گرفتن استفتاح یاری خواستن کشودن استرواح رحمت یافتن و بو گرفتن
 اشباح بالفتح شخصها و کالبد یا اشباح بالکسر و انضم حائل و زیور که زنان در گردن اندازند در اصل
 و شاح بوده اصباح بالکسر شستن از حال سجالی و در صبح رفتن باید ادا کردن باید ادا و بالفتح باید ادا و با جمع
 اصبح خور و شیر درنده و سرخ رنگ نام ملکی از ملوک مین که از اجداد امام مالک است و تازیانههای اصبحی بدان
 منسوب است اصح درست ترا اصلاح بالکسر سائل را بد کردن وین کردن چیزی و سیل و اذن لقوله علیه الصلوة و السلام
 قلب المؤمن صنف علی الحق یعنی دل مؤمن نائل کرده شده است بحق اصطلاح اصطلاح آوردن اصطلاح با مد او شراب
 خوردن اصطلاح با هدیه صلح کردن اصطلاح آوردن کار و پیشه و چیزی قرار دادن اطراح انداختن افلااح
 فیروزی یافتن درستن و باقی ماندن انصاح تازی زبان و فصیح زبان شدن و آمدن غیب
 ترسایان در روشن شدن صبح و خالص شدن شیراز با افتتاح کشودن و آغاز کردن افتتاح رسوا
 شدن افطح بالفتح پهن سر افطح آنکه لب زیرین او شکافته باشد افتراح بے اندیشه سخن گفتن و
 خواستن چیزی بے تامل و فکر اسح لنگه زمین الحاح مبالغه کردن در کاری و استیادن ابرود و نم
 باریدن الواح چیزهای پهن از استخوان و چوب و غیر آن و نام کتابی است در حکمت تصنیف

شیخ مقتول و الواح اسلح خیرانی که لایح باشد از سلاح چون شمشیر سر نیزه القاح بهره دادن و
 بار دار و بستن گردانیدن املح کبود رنگ و نمکین ترا بخاج رو کردن و رو شدن حاجت انفساخ
 فراخ شدن و کشاده دل شدن انشراح کشاده شدن دل انتصاح نصیحت پذیرفتن تفضل اضا و
 پاشیده شدن آب و مانند آن اوضح روشن ترا اوضح روشن و آشکار کردن

باب الالف مع الحاء

الح بالفتح برادر و به تشدید خالکده افسوس و پلیدی و معنی برادر نیز آمده و بالکسر آواز نشان دادن شتر
 و معنی پندار نیز آمده و باین معنی مرادف کخ بجاف و خای معجزه است ابطاخ بالکسر بسیار شدن خرپه
 و زمین اساخ بالکسر و تشدید تا چرکین شدن اسفاناخ بالکسر تره است معروف عرب اسپناخ
 بالحاء المعجمه و بالجیم استنساخ نسخه گرفتن خواستن اسلخ بالفتح مرد گل و بسیار سرخ انقساخ نسخه
 گرفتن انتقاخ با د گرفتن و آماسیده شدن اسلاخ بیرون شدن چیزی و گذشتن ماه

باب الالف مع الدال

ابد بفتحین همیشه و زمانه که نهایت ندارد و فرزند یکساله آباد بالمدح جمع و ششم گرفتن رسیدن و یکسرتین
 کنیزک و ماده خرو زن بسیار زاینده ایراد بالکسر در خنکی کاری کردن و شتاب سول فرستادن آبخنک دادن
 ابعاد دور کردن بعد و در تر و خائن اتلا بالکسر خداوند مال گفته شدن اتحا و بالکسر تشدید تا یکی شدن و گانگی
 و شستن اشد بکسر الف و میم سنگ سرمه بفتح بر دو جانی است و بضم نیم نیز آمده اجتهاد جدا کردن و راه صواب
 جستن اجر و صحرای گیاه و مردی موی اجلد زمین سخت احقاد بالکسر بکینه آوردن کسی را و بالفتح کینهها
 احقاد بالفتح کنیزکان و خادمان احد بضمین کوهی است نزدیک مدینه و بفتحین یکی کسی دیگر و در یکشنبه و یکانه
 و باین معنی حق تعالی را احد گویند و به تشدید دال تیز تر احمد ستوده ترا حماد استایش رسیدن و کردن کار
 که موجب ستایش گردد و یافتن کسی محمود و ستوده و پسندیدن فعل ندیب کسی را و آشکارا نکردن آن
 مردم و گردیدن کاری پسندیده و ستوده پیش کسی اخلا بالکسر سل کردن و ملازم شدن و جادوان
 کردن انجماد و فرود نشانیدن آتش اخذ و بالضم شکاف زمین بدرازی او بالکسر و الفتح و تشدید دال
 عجیب و شگفت و کار شنیع و حادثه زمانه و الا بالضم غلبه و قوت او و بضم اول و فتح ثانی بضمین پدر
 قبیده الیست ارشاد راه حق نمودن ارضا و بالکسر شیم داشتن و گمبازان داشتن در راه و بالفتح جمع
 رصد ارتداد گشتن از سلطانی و جز آن رقاد لرزیدن ارتبا و جستن و طلب کردن قال علیه الصلوة
 والسلام اذا بال احد کم فلیتر بد بوله مکانا یلینا او منجد را آمد بالفتح خاکستر گون شدن خداوند در چشم

از ما و غبت و خواستن و خواهش کردن و اندک مال شدن و درویش شدن قال عليه الصلوة و السلام فضل اناس
مومن مزه از ديا و زياده شدن از در او و گلو و بردن از و بافتح پد قبيله است و ميم ك قبيله آبان ميخوا
اسد فختين شير و نام بر جسته و پد قبيله است كه قبيله را آبان ميخوانند و ترسيدن و مدح و موش شدن
از ديدن شير و چشم گرفتن و شيري نمودن اسد ابا و نام شهر است نزديك همدان و دهي است بنيشاپور
اسود و بافتح سياه و مار سياه و كنجشك مرد بزرگ تر و عرب قال عليه السلام لغت الی الاسود و الاسر
و اسودان آب و خرما و مار و كزدم و صاحب قاموس گويد اسود و مار بزرگ اما طاهر آن است كه سود و مار سياه
باشد و صاحب صراح گويد اسود و مار بزرگ و سياه اسعد و بالكره باري دادن و نيگفت كردن است و بالكره
لغت به چيزي دادن و تكيه نمودن چيزي را بچيزي و پناه بگسي بردن و حاضر گردانيدن نسبت كردن عدي
بگسي و بافتح جمع سنجختين و سنجختين است و سنجختين و سنجختين و سنجختين و سنجختين و سنجختين و سنجختين
بالكره سنجختي بستن و نيگفت كردن و باري خواستن سنجختي و ساخته و آاده شدن باري كار است و سنجختي
شدن و دوي بستن و در شمر و شمر و گواهي خواستن حاضر آمدن و شيد شدن است و طلب باند چيزي
كردن باري نيز بستن و نيز بستن دادن خود را باري نيز بستن سنجختي و سنجختي و سنجختي و سنجختي
استادن و سنجختي شدن است و طلب باري نيز بستن دادن سنجختي و سنجختي و سنجختي و سنجختي
آتش افروختن است و سنجختي را نيز كردن و سوي زيار را تراشيدن است و بالكره گواه گردانيدن حاضر
گردانيدن و نيز و نيز از مرد جدا شدن و بافتح جمع شاد است و سخت شدن و سخت كردن و سخت گرفتن
و دويدن است و فختين و تشديد ال سخت تر و بضم شين منهي و قوت چيزي قال الله تعالى حق اذا
بلغ اشده - يعني قوته و آن مابين سيزده سالگي و سي سالگي اصطيا دشكار كردن اصغاد
بالكره خشيدن چيزي و نيز سخت بر نهادن و بافتح خشيدن و نيز با اطرا و بالكره تشديد طرا
شدن كار و پي كيد بگر شدن و با تخفيف رانندن فرمودن اعتضا و در بازوي خود كردن چيزي را
و يارے گرفتن از كسي اعتما و كار كسي باز كردن است و تكيه كردن بر چيزي و قصد كردن اعتيا و
باز آمدن و عادت گرفتن اعتقاد و در دل گرفتن و قرار دادن در دل و سخت و محكم شدن چيزي
اعتداد و شمار آوردن و شمرده شدن و عده داشتن زن اعتيا و كسي را بنده خود كردن اعتداد
بالكره ساختن و آاده كردن و بافتح جمع عدد افرا و بالكره تنها كردن و بافتح جمع فرد اعتقاد و كم كردن
و نياز رفتن اعتضا و سياه رفتن و هر چيز و راه راست رفتن اقليد بالكره بعب كيد احاد
ميل كردن مجادله كردن و گور را كند ساختن و غله نگايد داشتن تا گران شود و شر ك نمودن در حرم

و از دین حق برگشتن و در کج نهادن و در حرم قتال کردن و ستم کردن التماس کردن و پناه بردن
 دین برگشتن التماس کردن و تشدید دال مروءت خصوصت امداد با کسر مد کردن و مراد در دوات کردن
 و کسر قلم مداد دادن کسی دریم آوردن جراحت و آب دادن چیزی را و بافتن جمع مد و جمع مد با هم دان
 بیانه است امتداد کشیده شدن و بلند و بالا شدن و افزوده شدن آب التماس کردن غایت مدت و
 نهایت عمر و دورترین جا و غضب آمدن و کسر هم بسیار خیر یا بسیار شر و کشتی برو شهری است نزدیک یار
 بکر که الحال آنرا فراموش کنید و از اینجا است سیف الدین آمدی صاحب احکام الا حکام امر و جوان
 بے ریش و شاخ و دخت بے برگ و آبی که در میان زبانه تافت او یا گرد اگر دسم او موی نباشد اما در دسم
 بالضم جمع امجد بزرگ ترا مجاد و اما جده بزرگان التماس و بسته شدن انقیاد و رام شدن و فروتنی نمودن
 و کشیده شدن انتقاد و نقد ستادن نقد نقد تر و غار بر پشت و برین تقدیر علم جنس است چنانچه همه
 علم جنس است شیر را انداخته و بافتن همتایان او و بافتن برنج آوردن و گران بار کردن و چشم کردن و کج
 گردانیدن و نزدیک بغروب رسیدن آفتاب بنام مری است و فتنه بی او و حدیگانه او تا وینج با جمع و تده
 او را و دعا با یکد و اتم بوقت خود خوانند او را و فرزند او او را بد و حشیان قافیه های مشهوره و ستاره
 اید بافتن سخت شدن و قوت و ازین جا ما خود است تائید و بتونین کسر دال و ستاجع یه ایا و بالکسر خاک گرد اگر د
 حوض و نیمه و پشت رگی میمند و میسره و بسیاری شتران و چیزیکه محکم کرده شود با و چیزی و پرده و کوه محکم و قبیل از محمد
 به تشدید دال و فتح میم ایضا و بالکسر پرده بر روی چیزی افکندن و درین قال الله تعالی - انما علیهم موصدة
 ایراد و فرو آوردن و چیز بے بر کسی وارد کردن ایجاد در وجود آوردن و توانگر گردانیدن ایجاد
 وعده دادن و رسیدن و رسانیدن ایجاد آتش افروختن

باب الالف مع الذا

استخاف بالکسر و تشدید تایی کسوره فرا گرفتن اجتناد و احتیاد بیدین اخذ بافتن گرفتن شروع کردن
 و رفتن و ضمتین در چشم و بفتح اول و کسر ثانی آنکه در چشم دارد و فتنه ناگواری شتر بجه از شیر خیزند
 با سیری گرفته شده اخذ بالکسر پاره از آب بیل که در جالی مانده باشد و زمینی که جهت خود یا پادشاه
 گرفته باشند و آگیری که در بیابان باشد و کسر الف و سکون ذال مانی و برای آنکه استخاف و غافل شدن
 دوست یافتن استخاف و فراموش شدن استخاف و فراموش شدن و خوش شدن التماس از مزه یافتن الفاظ
 روان کردن روان شدن و فرستادن و شمیر و خنجر چیزی بگذرانیدن القاذبات بماندن و تباد و بگوشتن

باب الالف مع الراء

ابرار با کسر غلبه کردن و بلند شدن کسی سوگند است کردن قبول کردن حق تعالی حج کسی را و در بیان سر کردن
 و بافتح نیکو کاران جمع بار و بره تشدید را ابر بافتح نیش زدن کثرت و نیش دادن سگ را و طعام و دخت خرما
 گشتن دادن و با کسر جمع ابره و معنی آن گذشت ابر بافتح اول فتح با خانه گمان و رگدن که پشت پیوسته است
 و بافتح اهن و با وسکون با شهری است و حسب قاموس گوید ابر پشت رگی است و پشت و رگ گردن و پشت اندام
 و جانب کوتاه از پودگیاه خشک و زمین پاک و نیکو که سیل بران بلند نشود و پشت موضع گرفتن گمان
 و شهرت بزرگ میان قزوین و زنجان و شهرت بنو احی صفهان معرب ابر یعنی مادر الحی و کوهی است
 بجایز انشی و شهرت آنست که ابر که معنی شهرت بافتح یا است باقی سائر معنی به سکون یا ایتروم بریده و بی فرزند
 و ماری است کشنده و زیان کار و آنچه عروده ندارد از توشه دان و هر چیزی که منقطع از خیر باشد و بیت چهارم از
 شتمن متقارب و لقب مغیره بن سعد که تبریه باضم که جائحه از زیدیه اند بدان منسوب اند ابر گنده و ن
 ابر باضم حاد و حله دریا با ابرار و ابا زیدیه ابل که در طعام میکنند ابر کار با کسر یا ابر کردن و شب گیر
 رفتن و شب بنودن او اول روز و بافتح دختران و دختر و بکیا بر بند با هر دو جمع بکراست و فی الحقیقت
 فی مناقب علی کانت ضربات علی کارا اذا اعتلقت و اذا اعترض قطع یعنی زخمهای علی بن ابی طالب
 بکیا بر بند اند اگر بر سر زنده تمام بطول می شکافد و اگر به پهلوی زنده سراسر عرض می شکافد البصار با کسر
 دیدن و دیده در کردن و پدید آوردن شدن و بافتح دیدن و بینایی با جمع بصیرت کار نو باده پیسنه
 فرا رفتن و بادل خیزه رسیدن و باده کردن و باده از جای رفتن اتر و بضم پاوش و پیاده
 کو تو ال و کودک رسیده ببلوغ اترار باضم شهرت و ترکستان که امیر کبیر حضرت صاحبقران
 را را الله برساند در آنجا ازین عالم فانی حلت نمودند و بعضی گفته اند که قاراب که موله ابو نصر فارابی است
 همین است و با کسر اخلافتن دست را بر زخم شمشیر و دوران ختن کسی را از جای خود و انداختن کودک
 چوب خرد را چوب دراز و آن بازی طفلان است اشر بافتح جوهر شمشیر و نقل کردن سخن و با کسر نشان
 و پس چیزی و خلاصه مسکه و نمبتین نشان و نشان زخم و سنت رسول عم آثار حج و شروع کردن در کار
 و عزم کردن و باضم و نمبتین آبر و نشان جراحت که بعد از زدن ماند اشر بافتح خالص و بگزیده آثار
 با کسر میوه دار شدن و میوه آوردن دخت و بافتح بیوا اجر بافتح مزد دادن و مزدور بودن و سخنان
 شکسته پیوستن و مزد کار و مهر زن اجر بتنوین آخر بجای سگ حج جردا جیر مزدور آجر
 بامد و ضم جیم خشت پنجه و فتح جیم مادر اسمعیل علیه السلام مراد از جبر اهر آنکه در روز خیزه نه بیند
 اجد رنرا و ارجبار کسی را بر خیزه جبر کردن اجتر کشیدن و خوار کردن شریحین جبر ازادگا

و احراز بقول ترمذی که خام خورده شوند احبار بافتن مداوا و دانشمندان و احبار بود علمای ایشان امور
 آنکه سیاهی چشم او بسیار سیاه باشد و سپیدی و بسیار سپید باشد و نام شتری احمر سرخ و عجم و موت احمر موت
 سخت و قتل احضار حاضر کردن و دیدن اسب احضار شمردن و حصار کردن و دواداشتن و از حج باز آمدن
 احتکار نگاه داشتن غله خوردنی برای گرانی احتضار شهری شدن و حاضر شدن مگر و دیدن اسب
 و حاضر آمدن احتقار غار شدن و غار شمردن احتیاج حجره ساختن احجار بافتن سنگها جمع حجره شمردن
 کوتاه کردن و نزدیک ترین راه رفتن احبار بافتن نیکوتران و نیکان احضار رسیدن اخضر سبز
 و سیاه و اسب تیره رنگ که بفارسی آنرا ویزه گویند و آدم گندم گون احبار بانگ خبر دادن و بافتن جمع
 خبر اخطار بالکسر خود را در خطر انداختن و بافتن بلا با و قدر با و منزهتها احضار بالکسر کاشتن و زیان رفتن
 آخر بالمد و کسر خاپسین و عجم چنین آخر بالمد و فتح خابننی و دیگر اختیار برگزیدن و بخوابش خود دل بر کار
 بستن اختیار بیای موحده آزمودن خفقار عمد شکستن او بار بالکسر شست دادن از پس آمدن و پشت
 ستور شش کردن و لیسان چنان تابیدن که دست تابنده بسوی سینه نیاید بلکه بیاید و بافتن جمع و برین
 بخت پس از پس آئیده او را گردش او را بالکسر ختن باران تند و بول کردن پیانی و پیوسته کردن
 بخشش و روان شدن شیر او خار بالکسر و تشدید مال مملد خنی کردن یعنی ذخیره کردن او کار بالکسر
 و تشدید مال مملد بیا و آوردن و پند گرفتن او کار بالکسر و نبال عجم یاد دادن و پسر زادن بافتن یاد کردن و نبال
 او خربالکسر گیاهی است خوشبو آذین بالمد ماه ششم زاده ای روی او و فر بافتن تیز روی از ر بافتن یار
 کردن و نیرو و قوت و ضعف و احاطه کردن و پشت و باضم جایی بستن از بار بالکسر اصل هر چیز از ر بالمد به ریسم
 خلیل الرحمن ظاهر قرآن و کلامت میکند کلام پدر ابراهیم علیه السلام است و اهل تواریخ گفته اند که آنرا عجم ابراهیم
 است و نام پدرش تارخ است و در عرب بسیار است که عجم را پند گویند و احتمال دارد که اب در قرآن
 بمعنی عجم باشد بنا برین قول اهل تواریخ مخالف نص کتاب نیست از ر بالکسر تکریم ساختن و تکریم بر جامه
 دوختن و بافتن تکریمها از سر سپید روی از گرم و جوانمردی و روشن تر و ماه و گاه و نور و شتی از بار بالکسر روشن
 کردن چرخ و شکوفه آوردن درخت و گیاه و بافتن شکوفهها و همچنین از همین جمع از بار بالکسر عیاری که
 بر میان بندند و شلوار وزن و پوشیدن و عفت و پیش از و جارت ترسانیدن و بانگ بر کسی درن و باز داشتن
 استعاره فروخته شدن آتش و برانگیخته شدن استعمار بنیاد شدن استعمار زنی فرا بومی داشتن
 که از کجای آید و طلب آمدن یاد کردن که از کدام طرف می آید قال عجم ادا را داحم البول غلبه تارخ
 استشفار بستن زن چیز در وسط خود و بعد از آن خرقه پس بر موضع مخصوص کردن برانگیختن

خون حیض استخسار مانده شدن اسرار بالکسر نهان کردن و افکار کردن و ساریدن خون بمی و بافتن
 نهادن و خطهایی که برکت دست باشد اسرار بر خط پاک بر پیشانی باشد اسرار بافتن همه آفرینش و آنگین
 و اسیر کردن و آفریدن و بدو ال سبتن بالان اسرار بالکسر و ال سیر بافتن بندگی استکثار بسیار خواستن
 و بسیار انگاشتن و بسیار یافتن چیز استکبار کردن کشتی کردن استفسار پرسیدن و طلب بیان کردن استظهار
 یاری خواستن و یاد گرفتن و پشت پناه شدن و قوی پشت شدن و از بر خواندن استنصار یاری خواستن
 استعمار آبادانی خواستن و زندگانی کردن استغفار آمرزش خواستن استدبار از پس فرا گرفتن و آخر کار
 اندیشیدن استقرار آرام گرفتن ثابت شدن استمرار استوار شدن روان شدن و پیوسته رفتن استسار
 پنهان شدن ماه استبشار شاد شدن و طلب مژده رساندن استتار در پرده شدن استطار
 نوشتن قال الله تعالی و کل صغیر و کبیر سطر استشعار پنهان داشتن ترس در دل استتار بالکسر و
 تبا و نون و ثمای شلکه افشاندن بینی اسوار بافتن دست بر خن اساور جمع اسوار جمع سور یعنی بار شهر
 نیز آمده اساطیر افشا نهادن و نوشتنهای بل جمع اسطوره بضم یا اسطوره بالکسر اسعار بالکسر نرج
 کردن و بافتن نرجها جمع سحر بالکسر اسما بافتن افسانههای جمع سحر اسمگرندم گون اسکار مست
 گردانیدن اسفاز بالکسر روشن شدن و بر شوی نازج کردن و بافتن سفرها و کتابها استار بافتن
 پردا و بالکسر چهار عدد از هر چیز و چهار شقال و نیم و بعضی گفته اند درم سنگ باشد شوش درم و نیم نیز
 گفته اند ششها شش دادن و شش یافتن استشر بفتح الش و با مشهور تر و بضم لامها جمع شهر
 اشعر شاعر تر و واقع تر و موی گرداگر و سم سحر و آنکه بدن او پر موی باشد و نام شاعری است و قبیل
 ایست از قبائل سبازان قبیل است ابو موسی شمری و ابو الحسن شمری رضا اشعار بالکسر خون آلوده کردن
 کوبان شکر که به مک فرستند از برای قربانی و آگاه کردن و مشهور ساختن و ترس در دل انداختن و جامه
 اندرونی پوشانیدن و عضو پر گوشت و سر بر آوردن عضو لقمه عم ذکوة الجنین ذکوة امه انفا اشعر یعنی
 و قتی که سحر آورده باشد برای کار دشمن شمشیر کردن یعنی پاره آهن در دنیا که غلات کار دشمن
 کردن تا او را گاه دارد و بافتن نظم با و سوا بر تقدیر اول جمع شعراست بالکسر و بر تقدیر ثانی جمع شعر بافتن
 اشقر سرج و سپید است بال و دم سرج شتر سرج سوی اشقر بافتن آنکه پاک چشم او باز گردیده باشد
 و لقب مالک بن حارث نخعی از خواص اصحاب حضرت امیر المومنین علی عم که در بعضی جنگها شمشیر به یک چشم
 او رسیده بود و تحقیق آنست که در اصل خلقت سوی ترکان بالاسه او گردیده بود اشبار بافتن
 جمع شبر یعنی و جب که آنرا بدست نیز گویند اشتر بفتح اول و کسر ثانی تنگ و از حد در گذشته و بسیار

شادی کننده و فحشین بسیار شادی کردن و فحشین و تشدید را بسیار بدکار افشار بافتن بد و بدتر آن فحش افشار
 دراز شدن و بلند شدن اصغر زرقوم یعنی سیاه نیز آمده و خالی تر و مرغ آواز کننده تر و نام سپر و دم
 عیص بن اسحق که رومیان از اولاد او نید صفار بالکس تهیدست و محتاج شدن و بافتن بسبع
 صفار بالکس صفطبار شکیبائی کردن صر بالکس عهد و بار و گناه و بافتن شکستن و میل دادن و بند
 کردن و باز داشتن صفار بالکس زرد شدن اضمار بالکس در دل داشتن و لاغر کردن و ضمیر در کلام
 آوردن اضرار گزند رسانیدن وزن را دستی بهم رسیدن وزن بر سر زن آوردن و سخت نزدیکی شدن
 و بدندان گرفتن و جام خائیدن اسب و شتاب نمودن و دویدن مضطرب ار سیاره شدن و سیاره کردن
 اطوار بافتن نوع با و حال با و بار با قال الله تعالی و خلقکم اطواراً ای لطفه ثم علقه ثم مضغه اطهار
 بالکس پاک کردن و بافتن پاک با و پاکان اطهر بافتن پاک ترا طرار نماز کردن و روان شدن و غضب کردن
 در غیر محل اطهار در وقت نماز پیشین شدن و غائب گردانیدن و سپید کردن طهار بالکس ظفر دادن
 و بافتن ناخنها و فیروزیه بر تقدیر اول جمع ظفر بالضم و بر تقدیر ثانی جمع ظفر بفتحین و میوه های بزرگ
 دستارهای خردا ظفر دراز ناخن اعتبار بالکس بند گرفتن و بخت نگه کردن و باند نشیه از پی چیزی
 رفتن و چیزی نیک انگاشتن اعتذار عذر خواستن و بکارت بردن اعتصار سیاه بخیری بردن
 و فشردن و بیرون کردن مال از دست کسی و باز داشتن مال از کسی اعتسار بستم بر کاری داشتن و
 تاوان کار در وقت تنگدستی گرفتن و بستم و قدر کردن اعتوار بالکس دست بدست گرفتن چیزی اعتبار
 عمره کردن و زیارت کردن و قصد کردن و دستار بر سر سپیدن اعصار بالکس مانع شدن دختر و نزدیک
 شدن ابر باریدن و گرد باد و باد شدید و بادی که ابر بر انگیزد و باد گرد و غبار آمیخته و باد گرم و آتشین و بافتن
 زمانها اعسار بالکس درویش شدن عسر دشوار ترا عجز یک چشم و زانغ و آنکه مطلوب خود نرسد و زبون و در کار هر چیز
 و ضعیف و بددل و کند فهم ولی خبر در اهر که رهبری خوب نکند و کتاب کهنه و آنکه تازیانه ندارد و آنکه برادر از مادر
 و پدر نداشته باشد و راهی که نشان نداشته باشد اعشار بالکس خداوند ده بکشیدن ده تن شدن و بافتن
 ده یکها و ده آیتها و نصیبهای قمار از شتران گشته و قوام پر مرغ و برمه عشر دیگر ده پاره شده جمع عشر بنهم
 اعمار بالکس بخشیدن چیزی کیسه برین وجه که تا عمر من باشد یا عمر تو آن چیزی حق تو باشد و بافتن عمر با عمار
 بالکس عذر آوردن و ختنه کردن و طعام ختنه بختن برای گروهی و سرگین ناک شدن خانه و بسیار عیب گنا شدن
 و ساز نهادن بر مرکب زدن یا جرات کردن کسی را و میالنه کردن در کار و بهلاکت نزدیک شدن و بافتن عذر با
 اغیر بافتن گرد آورده شدن اعتراض تنبای شنای فریفته شدن و ناکه گرفتن اغیر بافتن و تشدید را

سپید سپید پشانی و شریف مشهور غیاثیگان اختیار نازیدن افتقار درویش و محتاج
شدن افکار با کس در وقت نبردن افطار روزه کشادن اقرار گردانیدن بسبب کار کرده که
بدو پیش آرد و شکافتن کسی بپشمش افقار با کس به سبب برون شدن و خالی شدن جای دلی نان خویش
شدن طعام اقبار بگور کردن سر مودن و از اهل دفن گردانیدن افتقار با کس بپای شناسه درویش
شدن و تنگ گردانیدن اقرار ثابت کردن بر خود چیزی را و آرام دادن و تنگ گردانیدن و بقرار آوردن
کار را اقطار و اقطاع کناره با اقتصار با کس بچکان کوتاه قد زادن کما قیل ان البطولیه قد تقصر
وان القصیر قد تطیل + و صاحب صحاح این قول را حدیث گمان برده و آن خطاست فمقتضای خبری که
ایستادن و کوتاه کردن دلی کسی فتن اقتدار توانا شدن و در درگاه چیزی بختن قسار زبردستی را
برکاری داشتن اقمرفید اقمار با کس روشن شدن و در مهتاب گشتن و سرمان خوردن پیش از رسیدن سرما
و بافتح قمر یا یعنی مجربان اقمشعر ارموی بر اندام خاستن و دانهها بر پوست اعضا برآوردن از سرما یا از زره یا از
ترس اقتدار بافتح پدید میا اقمار با کس کافر گردانیدن و کسی را کافر خواندن چنانکه گفته اند + لا یکفر
اهل القبلة + و تکفیر بدین معنی روایت نشده اگر چه از روی قیاس درست است و در کلام فارسی استعمال یافته است
صاحب مغرب بدان تصریح نموده و در قاموس نیز بدین معنی آمده است انتشار با کس بسیار گفتن و بسیار کردن و بسیار مال
شدن و بسیار مال گردانیدن و شکوفه کردن درخت خرا که در تیره رنگ کثیر بسیار تر از کبر بزرگ تر از کبر جلیج کا
بافتح و تشدید کان چاه کن و بزرگتر از کبریم اول و فتح ثانی که باجمع کرده باضم معنی کرده امر بافتح کار و واقعه
و حادثه امور جمع و فرمودن فرمان ادا و جمع و بفتح تین نشانهای سنگ که در سیاهان باشد جمع امره و بفتح تین
و تشدید راتلخ تر و شکنجه و رودها که در آن سرگین باشد و گویند + هذا فی نفس الامر ای فی نفسه + یعنی
این چیز ثابت و واقع است در حذات خود بی اعتبار معتبر پس ضمیر حذف کرده بجای اول فظ امر آوردن
و این دلالت میکند که امر بمعنی شے مطلق نیز می آید و بحث امور عامه نیز دلالت میکند که امر بمعنی شے
مطلق می آید و با کس عجیب و شگفت و بفتح اول و کسر میم بسیار امیر بادشاه کار فرما امر بالمعروف و کسر
میم فرمانیده اصطار با کس باران باریدن و بافتح بارانها اقتصار بافتح شهر با کس کلان جمع مصر
اقتصار با کس و دشیدن ناله و زیره سر انگشتان انداز ترسانیدن و ترسیدن و آگاه کردن
آگاهانیدن و رسانیدن اقطار با کس مملکت دادن و بافتح نگهها انکار با و زدن شدن و شناختن
و ناشایسته و ناپسندیده داشتن انتشار پراگنده شدن و برخاستن قضیه آما سیدن با و دست
چار و اقتصار و دانستن و کینه کشیدن و باز داشتن مکرده انتظا چشم داشتن از زجران زده شدن

و باز رانده شدن انحصار فشرده شدن انفجار بر آمدن آب انقطاع از گشته شدن انکسار شکسته
 شدن انهار ریزانیدن آب جزآن در زیر آن شدن انجرار کشیده شدن و مجرور شدن حرف
 انجبار با کسر بسته شدن شکسته و بفتح اول و ضم سوم گیاهی است کثیر النفع که دوز و شربت سازند
 انحصار کوتاه شدن انصار خاک آوده شدن انمار بافتح پلنگان و نام قبیلہ ایست اشتهار
 جو کس کنند و بانگ برزدن انکر زشت تر انوار روشنی با و شکوفه با بر تقدیر اول جمع نور باضم
 و بر تقدیر ثانی جمع نور بافتح انصار یاری کنندگان انهار با کسر روان کردن آب و جزآن و فراخ
 کردن گذرگاه آب و مانند آن و روز کردن و زخم فراخ زدن به نیزه و بافتح جویها انبار بافتح غلها و
 ارتفاعات بسیار که یکجا جمع شده باشد و خانه سوداگر که در و متاع چیده باشند جمع نیز با کسر و دهی است
 بیخ از انجا است محمد بن علی الانباری و شهرت بعراق اندر جای خرمن انادر جمع و شهری است در شام
 و نادر ترا و تارزه های کمان و تارهای ساز و چیزهای طاق بر تقدیر اول و ثانی جمع و تر فتمین و بر تقدیر
 ثالث جمع و تر است بالکسر اوزار کتابها و سلاحها و قمار خردار با و اوار باضم گرمی آتش و گرمی
 آفتاب و گرمی تشنگی ایهجار بخش گفتن ایدار باطل و مباح کردن خون باطل کردن حق انداز بسیار
 گفتن اسیران فریاد در آوردن سگ را ایتیار نماز و ترک کردن و طاق گردانیدن و زه بر کمان کردن
 ایتیار تونگر شدن ایشار برگزیدن ایتیزار آزار پوشیدن ایتیمار با یکدیگر مشورت کردن کار ساز
 کردن و فرمان بردن ایتیار گران بار کردن ایتعار گرم گردانیدن از خشم کسی را و جوشانیدن شیر
 آب و ضامن شدن خراج را و تمام ستاندن خراج زمین دادن با دشا به کسی بخرای ایتیر بافتح قضیب
 و بالکسر با و گرم ما خود است از اوار باضم و باد شمال و بدین معنی بفتح نیز آمده

باب المالف مع الزاء

ایران زیرون آوردن ابریز بالکسر خالص از زردنقره ابرو و بفتح الف و واد و کسر آن و ابرو از
 نام بادشاهی است معروف از بادشاهان بمجموع بپر ویزانور باضم بر بستن آهوبره در دیدن
 اجهاز شتاب بگشتن و مجروح نمودن اجلو از سرعت رفتن اجتناب از گزند شدن اجزاز
 و زویدن کشتن فرمودن و ببریدن آمدن بپشم اجتر از در دیدن کشتن و بریدن بپشم احرار از
 استوار کردن و جمع کردن احتر از بر نیز کردن و خود را نگاہداشتن احتیاز جمع شدن
 احتیاز سجاده رفتن و فوطه بر میان بستن احتر از بریدن احتیاز بر سر پایی نشستن و فراخ
 آمدن و خوش شدن را و زویدن و فی الحديث عن علی عمه اذا صلیت المرأة فلتحترق ای تنصاف تمام اول است

وقعت و لا تخوی کما تخوی الرجل اختیار زمان بخت و نخت را ندن از تجار از بحر جز شغواندن و شغ
 گفتن از تها از پریشان شدن از زخم و طعید و اضطراب کردن از بختین تشدید آخر برج و فتح اول نیز
 آمده از تر از استوار شدن چیزی و چیزی و بجای نمودن و در شستن تیر به نشانه از تکار گوشه کمان برین
 نمودن برای برخاستن و تکیه کردن از کار بکنج و کان رسیدن و یافتن مال پنهان از جز با بفتح شتر که
 پیش یا سرش بلرزد بوقت برخاستن از در با بضم استوار شدن دخت و جز آن در زمین و خود را
 در هم کشیدن و گرفته شدن به بخل و ثابت شدن و قوی شدن و سرد شدن شب از بفتح اول تشدید را
 فراهم آوردن و به گناه دلالت کردن و از جا جنبانیدن و آمیختن و جوش کردن و بگوش و خشن آتش
 از زیر آواز کردن و آواز جوش دیگ و جوشیدن دیگ و اضطراب کردن رگ و در کردن زخم و درش
 و جماع کردن و جوشیدن سخت ناله و او بخت آب و جوشانیدن آن استقر از سبک گردانیدن کسی را
 و لغز ایندن استخار زبون بعد از تا طلب حاجت روانی کردن استیغانه بر سر شستن استخار زهر و در
 معجمه بدو آمدن کشت اشمیر از رسیدن گرفته شدن اضر از بهر دوزای معجمه لجام گزیدن اسپ
 استخار از بالکسر عاجز ساختن و عاجز یافتن در گذشتن چیزی از کسی و با بفتح سرینا احوال درویش و محتاج
 شدن حاجت گردانیدن و دشوار شدن کار استخار از عزیز شدن اعزاز گرامی داشتن و قوی کردن و تنگ
 شدن سوراخ پستان شتر ماده و دشوار برداشتن گا و پار و برین سخت رسیدن و بزرگ آمدن غم کسی بخیر
 بزرگ سرین و عاجز تر از عزیز تر اعتنا از یک سوشدن و دور شدن از جای بجایی اعتنا و کاری عجیب کردن
 اعتنا عجیب کردن و کم حرمت کردن و شکستن گرام و دست نهادن بر پهلوی گو سفند تا فری و لاغری معلوم شود
 افرا ز جدا کردن چیزی از چیزی افرا ز ترسانیدن و جنبانیدن تنگ داشتن اکتنا از گنده شدن استخوان
 به مغز و تن بگشت و خوشه بدانه و مانند آن جمع شدن و پیر شدن اکوار از بفتح کوز یا الفا ز بالکسر حیستان
 گفتن و با بفتح حیستانها از بفتح باد اهما از بفتح لازم شدن چیزی بچیزی و بختین اضطراب کردن
 امتیاز جدا شدن انتها از فرصت یافتن و فرصت غنیمت شمردن و فرصت چشم داشتن امتیاز از بفتح لقب یا
 جمع نیز بختین و امتیاز به فارسی شریک اگویند امتیاز بالکسر و فا کردن و عده در و اگر در حاجت
 امتیاز از جای برداشتن و بلند نشاندن و استخوانها بجای خود گذاشتن و بعضی را به بعضی دیگر ترتیب
 دادن قال الله تعالی کیف نمشربا الفا ز بالفاء تیر بر سر نخن گردانیدن از بفتح اول و فتح واد
 و تشدید رابط و مرغابی اوقا زشتا بها استخار از جنبیدن و در شستن ستاره بوقت فرو شدن و جنبیدن
 مرکب شتر با و از مخدی ایجا ز کوتاه کردن سخن ایجا ز اشارت کردن و فرمان دادن و پیش آمدن بکار

باب الالف مع المیم

و پس بافتح باکس درستی کردن و شکستن و خوار شدن ابلاس نا امید شدن بریده حجت شدن
 نمکین شدن ابلیس نا امید از رحمت و نام شیطان ابلاس با کردن ستور به آب پس گفتن ناقه را
 وقت دوشیدن ابوقبیس کوهیت بکه و در اصل نام اینگی است از بنی ندج که اول در آن کوه خانه
 ساخت و این کوه بنام او مشهور گشت و نیز قلعه ایست از اعمال جلب ابوقبیس کنیت لغمان
 بن منذر اجراس آواز کردن بمقام مرغ در وقت چیری خوردن و آواز کردن مرغ بوقت تیر گذشتن و
 آواز زیور و آواز کردن حادی در حدی تا شتر راه رود و آواز نرم کردن اجلاس نشانیدن اجناس
 بافتح گوینا احترام خود را از چیزی نگاهداشتن و در شب گوسفند ز دیدن احراس بجای میقم
 بودن احساس دیدن و یافتن و دانستن و تیمار چار و ا کردن و یال اسپ را شانه کردن احراس
 بافتح آنکه از پیچ کس نترسد و دلیر احساس وقف کردن چیزی و در بند گاهداشتن و بستن و بستن
 راجائے در راه خدا احتباس بازداشتن و باز داشته شدن و باز ایستادن بول احسن جامی سخت
 و مرد ویر جنگ در دین اختلاس ربودن احراس گنگ کردن اخناس پس بودن و پس بردن
 و پس حیرت پنهان کردن احساس خوار و زیور کردن و نیدن و خوار و زیور یافتن کسی را احراس
 بافتح گنگ وین احراس شیر بسته و جل احراس کوه بن صد احس باشد بدین زیور ترار تماکس
 در آب غوطه خوردن از کاس بازگشتن پیر که از وی خلاص یافته باشد از تهاسن بحم باگ کردن ابر
 در کاس باز گردانیدن اس باکسرنج و اصل نیک اربس بافتح و کسر و کسر و کسر تشدید
 را بزرگ و بزرگ اربس چاهیت بدین اربس روشن و صاف و صیقل زده استقواس کوشیت
 شدن استیناس خو گرفتن پیر اساس بافتح بنیاد اس بنشین جمع اس بنشین
 بنیاد و اساس بالمجمع اس اس بالمدرخت مورد گویند عصای موسی عرم از آن درخت بود و بقیه
 خاکستر آتشان و بقیه غسل که در خانه نگه انگین باشد و نشانهای سر او کور و هر نشانے
 خفی اس بهر سه حرکت و تشدید بن مشهور ضم است بنیاد و اصل هر چیز اشماس آفتاب ناک
 شدن روز استوش شجاع و آنکه به گوشه چشم نگردانند طلس سرخ بیای مائل و گرگ و
 تیره یعنی سرخ تیره رنگ و نوعی از جامها و جامه ساده و کمند و درم بے سکه اعتساس شب گردیدن
 از بر و دزد و بدکار اعراس باکس و امد شدن و عروس شدن و سور کردن و جماع کردن و آخر شب
 و فرود آمدن و بافتح زنان تازه شوی کرده جمع عرس باللسر عماس لب فرو رفتن افلاس تنگست شدن

افتراس استخوان کردن شکستن گشتن و به نشان در یافتن چیزی را و سوار شدن افراس بافتن
 اسپان افسس بافتن پهن بینی افسوس باضم شمر و قیانوس افسس بافتن ایچه که پس او بلند تر از
 پیش باشد و شترکیه سر و گردن او بیسوی پشت مایل باشد و شب دراز و مردی که پشتش درون رفته باشد
 و سینه اش برون آمده باشد و نام کوهیست اقلیدس باضم نام مؤلف کتاب اصول مشهور در هندسه
 و بعضی گفته اند که اقلیدس نام آن کتاب است و آن غلط است و او اقلیدس بزیادتی و او نیز آمده است
 و مشهور بغیر او اقباس آتش دادن و علم آموختن کسی اقتباس علم آموختن از کسی و آتش فرو گرفتن
 و فائده گرفتن اقتباس قیاس کردن و پیروی کردن اقتباس به آب فرو بردن اقباس قوتگر و
 بے نیاز شدن و پرگفتن اکیاس بافتن زیرکان و کیسها الباس جامه پوشانیدن الباس
 پوشیده شدن و آمیخته شدن القاس در خواستن اساس بدست سودن چیزی را و سایانیدن
 امتراس ستیزه کردن و کاویدن و خود را بر چیزی خاریدن امس هموار و درست پشت املیس
 بالکسر بیان خشک در مان املیسی منسوب است به آن امس می و وقت نزدیک قال الله تعالی
 کائن لم یخلق بالامیس انکاس سرنگون کردن و اگر دانیدن انکاس سرنگون شدن افسس
 بافتن اول و ثالث گر آن مایه ترین چیز باضم ثالث جمع نفس شیر مایس بافتن اول و ثالث زرشک
 و این کلمه رومی است امیر باریس بیم نیز آمده انیس مہدم و خو گرفته انس بالکسر در مان و همچنین
 اناس و باضم خو گرفتن و آرام گرفتن به چیزی و بختین مردم و قبیلہ که یکجا مقیم باشند و نام صحابی
 رسول عم و خو گرفتن آنس باضم و فتح نون خو گیرنده و ترکس نون انس گیرنده اندر اس بود
 و کمند شدن انجاس برون آمدن آب اندک اندک و تراویدن آن و انفجار برون آمدن آب شدت
 و کثرت قال الله تعالی و فابجست منه اثنا عشرة عینا و در سوره دیگری فرماید ففجرت منه اثنا عشر
 عینا و جمع میان این دو آیه برین وجوه نموده اند که اول از آن سنگ اندک اندک می تراوید
 بعد از آن بسیار شد و شدت می آید و از هر طرف از چهار طرفش سه جوی آب روان شد و انطاس
 ناپدید شدن انطاس به آب فرو رفتن و فرو رفتن ستاره اندر اس پنهان شدن در خاک
 انطاس گوشت بزدان گرفتن انجاس بالکسر پلید کردن و بافتن پلیدها انقاس باضم
 و به قاف مدادها انقاس بالکسر رغبت کردن کسی را و برگزیده و نفیس شدن و بافتن دها جمع
 نفس انناس پنهان شدن او طاس بافتن نام جالی است او سس بافتن گرگ ویدر قبیلہ
 ارمین و عطا دادن و عوض دادن از چیزی او یس باضم گرگ مضر او س نام بزرگی است

مشهور و تحقیق است که اوس اگر چه بصورت صیغه تصغیر است اما بمعنی تصغیر مراد نیست و معنی گرگ است مراد اوس اوجیس بفتح جیم چیز است اندک و یا لضم روزگار و همیشه هرگز ابلا سست شدن و سست خندیدن و راز گشتن اوس و سسناک اوس و سس دیر و جاس و دل گرفتن بر س قال الله تعالى فما وجس منهم خيفة انیاس خو گرفتن و دانستن و شنیدن دیدن ایمراس زرد شدن برگ وخت و در سسناک شدن و ورس گیا هست که در زمین می باشد و بدان رنگ زرد میدید جامه را یا یاس با کسر نو میدید شدن ایس با بفتح نو میدید شدن و آن مقلوب یاس است و بمعنی بودن و وجود نیز آمده خلاف ایس با لمد و کسر یا نو مید و یا یوس معنی نو مید احتمال در کلام عرب نیامده چه این باب متعدی نیامده ایبا س نو مید کردن

باب الالف مع الشین

ابرش با بفتح ایس که بر اعضای او فقطها باشد بزنگ مخالف زنگ اعضا و لقب خدیجه بن مالک و آن ابرس بود بواسطه مهابت و بجای ابرص ابرش میگفتند ابو بر ایش مرغه است زنگار زنگ و لون اجهاش بر اے گریستن آماده شدن و زاری کردن کسی اجشاش کوفتن و کوفتن فرمودن اجش بفتحین و تشدید شین مرد و دشت آواز اچرشش نم کوفته اجشاش خشک یافتن بجبه زن را در شکم مادر و خشک شدن بچه در شکم و خشک شدن دست و طلب کردن جیش و جمع کردن آن اجشاش گرد آوردن و بستن گياه احتواش را نیدن صید را و در میان گرفتن چیز را احتماش بر افروختن از خشم و خفاک کردن و خرو س با هم و تخمین استحاش احمش با بفتح بار یک ساق اچرشش با بفتح سو سمار و دینار و دست مهر اجشاش با بفتح و النون شکارها و مارها اجوش با بضم مردم از بر جنس و از قبیلها و متفرق اختراش به دیگر اختراشیدن خفش خرد چشم و ضعیف بصر و کسی که در تارکی بهتر بیند که بر و شنائی و لقب کسی از ائمه خوئی که خفش کبیر استاد سیبویه دوم خفش وسط معاصر سیبویه سوم صغیر شاگرد سیبویه او دهاش حیران کردن از شاش فرو باریدن باران و خون و اشک چکانیدن از عااش لزانیدن از لعاش لزیون از تهاش سم بر یکدیگر زدن ستور و مجروح شدن آن در رفتن از تیاش نیکو شدن حال ابرش با بفتح اختلاف و خصوصیت و بر گشتن فتنه و جنگ ویت جرات و بختین مقدار دوست آدمی که برابر قامت آدمی است و بد معنی فارسی است ایشش با لمد و کسر الراء کوبه است و نام پهلوانیست مشهور در عجم که به حکمت تیر ساختن بود که از شهر آمل انداخت بر و رسید و در میان مسافت بسیار است استیاش ناخوش

شدن در میدان و نمکین شدن و گرسنه شدن استغشاش کسی را خائن و ناپسند شمردن اشش
 بافتح شادی کردن اطروش باضم کر اعطاش تشنه گردانیدن اعشاش بمنزل دیگران فرود آمدن تا
 جابے برایشان تنگ شود و از آنجا کوچ کننده اعشاش طعام اندک برای عیال یا برای فروخت آوردن
 اعشاش آنکه از چشم او آب میرود بجهت بیماری و لقب عالمی مشهور که او را سلیمان بن مهران گویند
 اعطاش تاریک کردن و تاریک شدن شب تاریک کردن چشم غلطش ضعیف چشم افحاش ناسزا
 بیوده گفتن اقراش باز ایستادن و غیبت کسی کردن و گسترده شدن اقراش و دوزخ دست بر زمین
 گسترده شدن و گسترده شدن و سپردن اقراش کوشیدن بقصد کسی و غیب و بدگونی کردن الماش همه سرها
 پستان ماده شیر بستان متراش بر بودن و ستانیدن امجاش سوختن آتش و گراچیز را آتشاش
 سوخته شدن انقاش شب بر چراگذاشتن گوشت و سینه شبان اتقاش شب را بر چراگذاشتن چار و ابی شبان
 و از تن برخاسته شدن موی آتشقاش صورت بسته شدن و خار از تن بیرون کردن دست بر زمین زدن
 خست تاسنگ یا خار یکدروست او باشد بیرون افتد و بر کندن و بوجبه امتقاش بلند شدن و نیکو شدن
 و بر خاستن انکماش شتافتن انقیاش بیای و نقطه شدن و گرفتن چیزی را انکماش بهره پس ماندن
 او باش مردم فرومایه و در آمیخته از بر طائفه او خاش زبونان و فرومایه او حاش گرسنگان انجاش
 فرومایه و زبون گشتن و باز گردانیدن سهام بر بابه و آن تیر و آن سهام قدح است انجاش اند و بکین کردن
 و رمانیدن و بی توشه شدن و گرسنه شدن دلی گیاه و مردم یافتن زمین و شهر را ایباش رویانیدن

باب الالف مع الصاد

ا برص پس و سام ابرص و زغ بزرگ باشد که چارسی آنرا آفتاب پرست و حر با گویند و تحقیق آنست
 که آنرا پزمرده گویند بنجایت قتال است اتر اص محکم و استوار گردانیدن و برابر کردن اجاص بالکس
 و تشدید حیم آلو و این حرب است چه در کلام عرب حیم و صا و جمع نمیشود اجصاص حصه و اذن احوصل
 تنگ چشم و نام کم است اجاص تنگ چشمان و فرزندان کسی که مستحق بود با حوص حصن سحای ممل و تشدید
 صا و شوم و بے خیر و آنکه موی سرش ریخته باشد بعلت خاصه که از آن موی سر می ریزد اخلاص پاک
 و خالص کردن دوستی و عبادت و طاعت بی ریاضت و سمعت کردن و دین بے ریاضت و شستن اختصاص
 وابسته و خاص شدن و بیک چیز و خاص گردانیدن احمص باریک میان و میان کف پای که بر زمین
 نیاید از خاص از زان کردن از قاص بر جهانیدن و بازی و شستن کودک را و بوی و دانیدن
 شتر را از تخاص از زان خریدن استخلاص رهایی جستن و خالص کردن استر خاص از زان

شمردن و ارزان خریدن استقصا ص طلب قصاص کردن استخا ص بالکسر شتادن چیزی را
بیرون کردن کسی را و بیرون رسیدن بوقت سفر و گذشتن تیر از بالای نشانه و غیبت کسی کردن بالفتح
شخصها اعتنا ص شوا ر شدن کار بر کسی و باز نا گرفتن میش و ناطق و خراش و بی طاقت شدن مادیان یا
شتر ماده از جماع اعوا ص شوا ر کردن کار بر خصم غصا ص در گلو گیر اندن غصا ص غم و غصه خوردن
و در گلو گرفتن غصص ص پس افرا ص وقت کاری یافتن افرا ص وقت چیزی را چشم داشتن افحا ص
کا ویدن و پرسیدن افحوص بالضم خفتن گاه مرغ سنگ خوار افصا ص جدا کردن چیزی از چیزی و
بیرون کشیدن افضا ص بیرون گرفتن چیزی را و همچنین استقصا ص افتنا ص بنون شکار کردن
و کب کردن افصا ص و ایت کردن سخن و از پی رفتن افصا ص کشنده را کشتن و ایتن شدن
گو سپند و اسپ و مانند آن و برگ نزدیک شدن و برگ نزدیک گردانیدن کسی را از بسیاری دن قصا ص
چیزی را در حال گشتن بر جای خود اقصا ص فریب شدن شتر در تابستان و گویان شتر پیدا شدن التماس بیچاره
کردن کسی را در کاری اقصا ص برد آوردن روده و پیش آوردن امضا ص یکیدن امضا ص کسی را
بر یکیدن داشتن امضا ص کم کردن و کم شدن اندلا ص از دست لغزیدن چیزی را فقادن نقص کمتر عینا ک تر
اوقص کوتاه کردن و خوب ریزهای شکسته و مال و افزونی نصاب که بران افزونی زکوة واجب نشود
ایقاص کوتاه گردانیدن کردن را ایسا ص درخشیدن زمین به پیدا شدن گیاه و درخشیدن آتش

باب الالف مع الضاد

ابض بالفتح بستن سردست شتر بر بازو تا دست از زمین بر ندارد و کشید و شدن عرق النساء و باضم و و رکاب
آباض بالمد جمع امضا ص سپید شدن الباض شمرن داشتن بهض سپید و شمیرا باض بالکسر سیمانی که با
دست شتر بر بازو بند تا دست از زمین بر ندارد و باضم نام جالی و بالکسر تشدید بانام شخصی و اباضیه گروهی از خواج
منسوب بدان اجهاض غالب کردن و رانیدن و تانانیدن و بچه افکندن شتر احراض بیمار و لاغر گردانیدن شتر
کسی او پدر و فرزند خلف شدن بالفتح مرد ضعیف که کار از او نتواند کرد احصا ص بیامو حده تیر از آماج
وزنگذرانیدن حق کسی باطل کردن و آب چاه کشیدن چنانچه در آن هیچ آب نماند و خض ترش مره و خفاض نین را
خفته کردن و رفتن بزم و تن آسائی کردن اخصا ص بالکسر آب در آوردن ستور را و اوحاض باطل کردن حجت
و جز آن مغلوب کردن و فرقه انداختن لغزانیدن و گردانیدن آفتاب بمغرب از وسط سما و ارماض سوخته شدن
از در و دوا ندوده و تبا شدن جگر و دل و غیر آن یافته کردن کسی را از ریاض سختی پذیرفتن و روم شدن تعلیم ارجاض
چشمیدن بچه در شکم مادر و بزرگ شدن و شکم مادر و همچنین از کاس و اضطراب که در کاری را ماض و رانیدن

و یک گرم خیر را و سوزانیدن اندوه و درد غضب کسی را بر زمین و هر جا هست و دست و پا
 ستور و لرنه و زکام و خوردن کرم از حیوان و تبا شدن جرح و جراحت و دریم ناک شدن از زمین و کلسر با سطر
 که از موی یا از شمشیر یا از این بوزن و عیض سزاوارتر و متواضع و پاک حیوان و فریه استیفاض و شتاب فتن و زان
 و شتابانیدن استخوان جمع شدن آب در حوض و این بافتح و تشدید یا ضا و مضطر کردن با کلسر اصل ضااض با کلسر
 پناه گاه اعراض با کلسر و از چیزی گردانیدن و آشکار شدن پنهان کردن و پنهان کردن و زان و کلسر
 دست دادن و کولی و دست استیاد و شکاری تیراندختن و ابطال و عرض بین فتن و بافتح و بیمارها و خیر با
 نوید شده و خیر مالی که بخود قائم نباشد و شهر با و دیها مجاز و جسد یا مردم استراض بر پناه استیاد و حامل
 شدن پیش چیزی و سرشی کردن و بوقت کشیدن بر شتر و سوار شدن و پیش آمدن چیزی را بقصد دلی و عرض
 دادن لشکریان خود را در میانهای ماه آغاز کردن کاری را و غیبت عیب کردن کسی او مانع شدن اعتیاض
 عوض گرفتن عیاض شمشیر و کسی او درخت خار و خوردن شتر و خار زاک شدن زمین و گردانیدن خار و
 شتران خار خوردن و عیاض چشم پوشیدن اسان گرفتن و معامله با یک کردن و شمشیر اغراض با کلسر
 تکمل کردن و تنگ بر شتر بستن و بافتح عیاض عیاض غنودن افراض عطا دادن و بجای نصاب رسیدن مال
 و موشی و در عدا افراض واجب کردن افراض قرض دادن افراض و ام گرفتن اقیاض و سینه خیزی ساق
 امحاض خاص کردن و نیامختن چیزی و امحاض شیر خاص و چیزی نیامخته خوردن امراض با کلسر و بار کردن و
 نزدیک شدن بفر و صواب آفت بمال رسیدن خداوند بال آفت رسیدن و بافتح بیمارها امحاض سوزنیدن
 انبوه و جراحت کسی او بدو آوردن و امحاض سوخته شدن سوخته گردانیدن امحاض بر انگشتن و بر خیزانیدن
 انتماض بر خاستن و تفااض بقا افشاندن شدن تمحاض شکسته شدن عمد جز آن ویران شدن بنا و باران برسان
 از تاب تخفاض کسر یافتن کلمه افشاندن شدن و شب افقادن انقیاض گرفته شدن القراض بریده شدن و به آخر
 رسیدن مدت انقضاض شکسته شدن برانگنده شدن انقضاض بقا افقادن بنا و تبا شدن و فرود آمدن چیزی
 بر چیزی فرود آمدن رخ از هوا و رفتن ستاره انقضاض شکسته شدن انقاض گران کردن باز پست را و پاک کردن
 حوزه ذراع و یک شتر و عقاب هر مرغی نیز انقاض آن از شتران و سال و معنی است و قوله تعالی انقضاض طرک و فاض
 بافتح و بفاشانه که همگام مردم در میخانه جمع و فرود آمده و فی الحقیقه نامر بصدقه ان توضع فی الاوقاض انقضاض
 شتابانیدن و بر خیزانیدن امحاض نرم بستن برق و زود دیده نگاه کردن از چیزی امحاض بافتح کشیدن و باز رفتن

باب الالف مع الطاء

ابطال کلسر و کلسرین بغل ابساط با کلسر با کچه باز گذاشتن شتران ماده و بافتح شتران ماده که با کچه را کرده باشند

و اوج جمع ببط است بالکسر احباط باطل کردن احتیاط استوار کردن و گردن گرفتن و گردن خیزی بر آمدن و بهوش کردن
 کردن احاطه و افتاده ترا حوطه و گیرنده ترا احتلاط اینستن و شوریده و تپا شده من عقل احتیاط خواستن خیزی کسی
 بے وسیله و سابقه معرفه و شرب سوال کردن بخت شرم و غار اختراط شمشیر از نیام بر کشیدن احتلاط بالفتح گردن
 مختلفه و نام شهریت و داروهای خوشبو و غلظهای بدن ارتباط بستن رقطه آنچه بر نقشهای سیاه و سفید باشد انحطاط
 چشم آوردن ناخوشود کردن انحطاط دارو دیرینی کردن نیزه بر سینه زدن احباط بالفتح فرزندان فرزندان و گردن و گردن
 و فرزندان یعقوب غم و احباط در فرزندان یعقوب چون قبائل است و فرزندان اسمعیل غم استنباط بیرون
 آوردن آب و غم و مانند آن اسقاط بالفتح شلوارهای بے پنبه و کفشهای یک لحظه و یکنا اسقاط بالفتح
 سازه یا نه اسقاط بالکسر انداختن بچه و خطا کردن در سخن و بالفتح رخنه و متاع عمارت زبون جمع سقط بختین
 اشتطاط ستم کردن از حد در گذشتن و در رفتن ستوریه چرا و اشتقاقین بطلب چیزی اشتراط شرط کردن اشتراط
 بالکسر نشان کردن شتر و گوسفند بجهت فروختن و آماده کردن خوشتن را بکاری و بالفتح نشانها و زبون ترین
 قوم و بزرگان و مالها و زبون اشواط بالفتح گشته و طاف بالیت سبعة اشواط یعنی هفت گشت
 طواف کرد اطیط آواز کردن یا لان شتر و زین و آواز کردن شتر از گرانی بار و آواز کردن اندرون شکم
 آواز کردن درخت خرما احتیاط بالکسر شتر گشتن بعلتی و مرضی اغلاط بالکسر در غلط افکندن بالفتح
 غلطا اغلاط غلطا و خیر با نیکه بدان کس را در غلط اندازند اغتباط شاد شدن و شکر بیرون
 بزنیکویی حال کس تا او را مثل آن حال شود افراط از حد در گذشتن و از حد در گذر اندیدن تا خبر کردن
 و شتاب کردن و گذشتن و فراموش کردن و شتابانیدن و پیش فرستادن و برگردن تو شنه و ان
 از تو شنه و حوض از آب اقط بالفتح راست ساختن و بالکسر و یکسرتین کشک که آنرا پیر نیز گویند اقطاط
 در قحط افتادن و باران و اگر رفتن اقساط عدل کردن اقطاع دستار بستن بے تحت الحنک و
 وئی الخیث نخی عن الاقطاع و امر بالتکلم به و لم یج و دستار زیر زنج در آوردن اقسط عادل تر
 التقاط بریدن و ناگام بر سر خیزی رسیدن بے سبب التیات بیوستن و پیدن امتحاط بینی
 پاک کردن و شمشیر از نیام بر کشیدن و از دست کسی بردن خیزی را اقطاع موسی را شانه کردن
 امرط و امحط و المطر ریخته موسی و آنکه موسی ریش او کم باشد و امرط تیر بے پروغده و امحط
 کردن و کشاده روشن کردن و گسترده شدن انحطاط بالکسر افتادن و شتابانیدن و فرود آمدن
 هر چیز را اوسط میانه و میانه تر و نیکتر و فاضلتر احباط فرود فرستادن

التعاط به تشدید تا پند گرفتن است حفاظ یاد گرفتن خواستن و نگهداشتن استیقاظ بیدار شدن است خلاظ
 سطر شدن و سطر شمردن چیز را و ترک گفتن آن بسبب سطر یا اغلاظ درشت گفتن و جمله درشت خریدن
 اغتیاظ خشم گرفتن الحاظ بالکسر به گوشه چشم نگریستن و بالفتح نظر به گوشه چشم الحاظ بالکسر گردن و غبار
 بر انگشتن و بیدار گردانیدن و آگاه کردن و دپلی کردن و بالفتح بیداران

باب الالفصح العین

اتباع بالفتح پیروان بالکسر پی رفتن و دپلی فرستادن و رسیدن و رسانیدن و در سخن دو لفظی یکدیگر آوردن
 که یک سجع باشد و لفظ ثانی معنی غیر از تاکید لفظ اول نه داشته باشد چون حسن بن قبیح شقیح اتباع بالکسر و
 تشدید تا کسوره پیروی کردن ابداع نو آوردن و بطرز نو شعر گفتن و مانده شدن شتر سواری و کند شدن
 مرکب در مقدار اخصاغ چیزی را به راهی داد و چیزی را به راهی کرد و سیر گردانیدن سوال را جواب شانی گفتن
 ابلع چیزی را و حلق کسی فرود آمدن ابدال چیزی نو آوردن اتماع بگلو فرود آمدن ابتیاع خریدن القع جانور یا
 و سپید و عاب القع یعنی زاع پیسه اتماع پر کردن اتماع گردن برافراشتن که هوا از جاسه خود اتماع
 بالکسر تشدید تا ی کسوره فروخ شدن اجراع برناشیکبائی ندارد داشتن اجماع اتفاق کردن و فراهم
 آوردن و غم کردن و همکپستان ماده شتر رستن و شنیدن و معرفت شرع اجماع اتفاق جمیع علمای یک زمانست
 بر حکمی از احکام شرعی و اتفاق چنین در عصری البته حق باشد لقوله علم یجتمع امتی علی الصلاه اما ان چنین
 اتفاق در زمانه صحابه تابعین واقع میشد بعد از آن بواسطه انتشار علم و بلاد معلوم نیست که بحصول پیوسته باشد
 اجتماع فراهم آوردن سازگاری نمودن و بحد مردی رسیدن اجدع گوش بریده و بینی بریده و دست بریده و پیر
 اخذ اعمینا کردن و در خانه کردن اختراع فریضه فریفته شدن اخذ رگی در پشت و فریفته تر اخضع
 فروتن و پست گردن عرب گوید و فرس اخضع و ظلم اخضع یعنی اسیر پست گردن و شتر مرغ پست گردن اخضاع
 و اخشاع و اخناع بنون فروتن گردانیدن خاشاع و خضاع فروتنی کردن اخشاع و اخیریدن زن
 خود را بهر جز آن اختراع شکافتن و نو بردن آوردن و سخن دروغ یافتن اختراع بریدن ارباع چراندن
 و روئیدن باران علفت را ارباع بالکسر در بهار رفتن و در بهار چراندن چهار شدن و تب ربع آمدن و
 بالفتح آن باغیه انداختن و در سن پیری کسی را فرزند شدن در خانه بهار منزل کردن و بالفتح منزلها و چهار حصه
 از بیاع و در بهار بجای بودن گیاه بهاری چریدن و تور گردانیدن در بهار شدن چیزی شکاف برافراشتن
 سخت دویدن شتر اربع چهار عدد و چار زن چنانکه اربعه چهار مرد و بضم باسر اجمع ربع بالفتح اربعه شتر
 فروختن و بهائی آن چیزی خریدن و شنیدن یا استملون و اگر دانیدن اربعه شدن و از کاری باز استیادن

و اگر رفتن از رنگ و بوی چیزی از صنایع شیر دادن از صنایع شیر خوردن از صنایع بلند شدن و از صنایع
 بر آمدن از صنایع ترسیدن از صنایع خوب و بد و شکفتن آینه کسی را از غایت حسن کمال خود از صنایع بلند تر از صنایع
 برای معجزه غم کاری کردن و دل بر کاری نهادن و دیدن خرگوش از صنایع فرو گذاشتن و هفت شدن و گوشت
 سبب خوردن و کسی دادن و کودکی بداید دادن صاحب در و سبب شدن و بزرگ دادن و گوشت را و بکار گذاشتن
 بنده را از صنایع شناختن صاحب سوزن و زدن و شنیدن اسماع با لکس و خوانیدن دشنام دادن و سبب ساختن یعنی
 گوشت ساختن و لور او سر و گفتن و بافتن گوشها از صنایع گوش داشتن است و صنایع ناخوش آمدن و ناخوش و بدزد
 شدن است و صنایع چیزی را سر مایه کردن است و صنایع چیزی را سر دادن است و صنایع چیزی را سر گرفتن
 و اگر رفتن خواستن و بازگشتن و امانت دادن و امانت گرفتن و امانت نهادن است و صنایع چیزی را سر دادن
 و از و میوه و جز آن و استیادن آب و رجائی و گرد آمدن آب و بلند شدن آواز و چشیدن فرو و آمدن غسل کردن
 است و صنایع شفاعت خواستن است و صنایع طلبیده وری کردن و صنایع طلب آگاهی است و صنایع بر خوردن از چیزی
 است و صنایع عیای ثناته تحتانیه چیز به امانت کسی دادن و امانت نهادن است و صنایع چیزی را سر دادن
 است و صنایع فراخ شدن است و صنایع طلب شیر دادن و فرزند کردن است و صنایع بافتن و اسباب جمع و صنایع
 با قافیه و آوازها که بوتران و شتران هر دو جمع است و صنایع باضم نقاش و خطی که بر کمان میباشد
 و گیاهی از بیخ درخت و شاخه که ازین درخت روید و در یک سرخ که در تره میباشد در میان پوست و
 چون از پوست بیرون آید پروانه شود و دو گفته اند که نیست سرخ سر و تن سپید و در یک میباشد
 و بدان تشبیه کنند آنگشتان زمان را از صنایع جمع است و صنایع باضم هفت و هفت بار با صنایع جمع است و صنایع
 در از گردن و بلند تر از صنایع در کشادن خانه را بوی راه و نیز بر کسی است کردن صنایع سیر کردن و رنگ
 سیر خوانیدن جامه را از صنایع خوشیدن چراغ است و صنایع یا شنیدن شتر بول را و خوشه بیرون آوردن کشت
 و پر گنده شدن صنایع آفتاب و خار بر آوردن خوشه صنایع بافتن بیرون و یاران و مانند آن بمقدار ما
 از صنایع دیر تر و بن گشت که بر کف دست پیوسته است و نام قبیل است و یک نوع مالیت و مرد سبک سر
 و نادان و شیر درنده است و صنایع تر و زشت فعل تفضیل و فعل صفت است و صنایع نیکوئی کردن
 و بر گردیدن قوله تعالی و عطف تک لنفسی افعیل بلفظ آنکه موی پیش میرند است و با صنایع باضم
 خرد گوش و نیز خاطر و دل آگاه و شیر تیز و رونده به بلند ترین جاها و حیران و گیاهی که برش ظاهر
 شود و هنوز زنگار داشته باشد و پرتازک و لقب جدا بوسیله عبدالملک مشهور به اسمی اصبح بکر اول
 و صنایع نمانش آگشت و نشانه نیک اصباح جمع و نزد صاحب قاموس اصبح بهر سه حرکت همزه و بهر سه حرکت

باست بنا برین اجماع بنده روشنی توان خواند اما مشهور اول است خطبایع رد از زیر بغل راست بدر
 آوردن و بردوش چپ انداختن اصطلاح قوی شدن در کاری اصطلاح بر پهلوی خفتن اصطلاح غیل
 دادن و گرانار شدن و بافتح استخوانهای پهلوی ضراع شیر فرو آوردن گوشت پش از زانیدن خوار
 و زار کردن ضجاع بر پهلوی خوابانیدن و فتح را سوی کسره میل دادن اطلاع بالکسر سلون الطاء دیده
 گردانیدن و قوت دادن کسی بر سر خود و قوی کردن آدمی و شکوفه کردن دخت خرماد و تیر از سر آماج
 گذرانیدن و تشدید الطاء دیده و روشن و بر بالای چیزی بر آمدن الطماع و طمع انداختن الطویل بافتح مهر
 و شترها و جویها بر تقدیر اول جمع طبع است بفتحین و بر تقدیر ثانی جمع طبع است بافتح و بر تقدیر ثالث جمع
 طبع است بالکسر معنی رودخانه است اقترع بر اسمی جمع ترسانیدن و بفریاد کسی رسیدن افرع
 بافتح بسیار روی اطلاع به فاعلهای مجمره شوار و شمع آمدن کار اطلاع بالکسر جری را از خود بریدن کسی
 دادن اجارت دادن بریدن و بافتح پیکانهای خرد و اطراف زمین اقرار و قریه انداختن و بهترین
 مال بکس دادن و کشتی دادن کشن را و بسوی کشتی بازگشتن و نرم شدن عنان کشیدن ستور را
 اما باز ایستد و باز داشتند مشورت قبول ناکردن کسی را اطلاع کشتی را بآبدان کردن و با ایستادن چیزی
 و باز ایستادن تپ باز داشتن از کاری لازم متعدی قوله تعالی به و یا سماء فاعله اطلاع خواند و تکلفه
 گردانیدن اقلع غرسند گردانیدن و خوشنود کردن و سر و چشم در روی بسوی چیزی کردن و سر برداشتن
 و میل دادن ظرف را تا آنچه در دست بریزد و میل دادن چیزی را بسوی چیزی و دست بر عا برداشتن
 و گردن دراز کردن شتر برای آب خوردن و گردانیدن ستور را بسوی چراگاه یا قسراع برگزیدن و قریه دادن
 اقطاع پاره از چیزی بدر کردن اقطاع بر کندن اقطاع بریده دست افرع کل یعنی آنکه روی سر
 ندارد و نوعیست از مار و نام خصیصه القیاع از زود شدن و سوخته شدن ل از اندوه عشق القیاع
 در کشیدن و گونه روی بگردانیدن و بودن و تخمین است الماع امتناع فسخ گرفتن از مال و برخوردار کردن
 کسی را از حیوة و بی نیاز شدن اضمحلال در ایستادن و قوی و استوار گشتن القیاع در انقضای و
 خیسانیدن و سیراب گردانیدن و پروردن و گرد و غبار بر انگیزتن و دینی آواز کسی رفتن و ایستادن آب
 بجائی و همچنین استنقاع استجاع گیاه و آب جستن و نزد کسی رفتن از برای طلب نیکوئی انشراع
 بیرون کشیدن و بر کندن و برکنده شدن لازم و متعدی انتفاع سود گرفتن انخراع و زلفیه شدن
 انخراع برای مهله شکافته شدن و بیرون عضو از جای خود انخراع برآوردن و بریده شدن انخلاع
 برکنده شده اندفاع دور شدن و باز داشتند شدن و بشتاب رفتن اسب شتاب کردن

در سخن الصداع شکافته شدن الطباع نقش چیزی در چیزی انقطاع بریده شدن القلاع کندن شدن
القلاع ذیل و خوار شدن انواع بالفتح گوناگون انواع آنکه موی هر دو جانب پیشانی او رفته باشد
و فی الاثر ابو بکر اقرع و عمر اصلح و علی انزع او جاع در دها او سع فراخ ترا و ضلع حالها
او زراع گرد و هماس آدمیان و نام طائفه از قبیله همدان و او زراعی از ان طائفه است او هر اعر
لر زیدن از خشم و ترش و تب و ترسانیدن و شتافتن قوله تعالی و جاءه قومیه هر عون الیه ایداع
امانت دادن و امانت نهادن ایلا ع سخت حریص کردن و موملح بفتح اللام حریص ایلا ع رسیدن
میوه ایضاع بلند شدن و بحد مردی رسیدن کودکی ایجاع بدرد آوردن اینرا ع در دل انداختن
و بازداشتن و برغلانیدن و بر انگیزانیدن و در قید نگاه داشتن و بمعنی اول است قول حق تعالی +
رب او زعنی ان اشکر نعمتک و بمعنی آخرست قوله تعالی + فهم یوزعون ایلا ع تو انگر شدن
و تمام فرار رسیدن و فراخ گردانیدن نعمت بر کسی و توانا شدن بر کسی و توانا شدن و از نبی است
قول حق تعالی و انما لموسون اے القادر و ان ایضاع زبون گردانیدن و بد آمدن و تابانیدن
و زیان زده شدن مردم در تجارت ایلقاع بجنگ در انداختن و مبالغه کردن و کارزار و شجون
آوردن و واقع کردن الحان سر و دینوعی که میان آنها فاصله بر یکسج باشد

باب الالف مع العین

ابلقع رسانیدن ایساع بالفتح سر بندهای دست اسباع تمام کردن وزره فراخ پوشیدن تمام
آوردن وضو استغفار ع تمام توانائی خود را بجاری صرف کردن و تمی شدن بدن از فضلات خواستن و
تمی کردن از افزونها است تصاع صغ از دشت بیرون آوردن اصنع بالفتح ایسی که طرف دم او پدید باشد
و ایسی که پیشانی او پدید باشد و مرغی که دم او پدید باشد و نام یکی از خواص اصحاب علی بن ابی طالب غم
که او را اصنع بن بنانه گویند اصباع بالفتح رنگها اصدا ع بالفتح موی بنا گوش و میان چشمها و گوشها
و موی که برین مواضع باشد جمع صدع بالضم افراغ ریختن آب و خون و جز آن و ریختن حلقه آهن
و طلا و لفره در قالبی خالی کردن ظرف را و اگر در چیز را امر را ع ریختن آب و بن و بسیار
تا صواب گفتن و نرم کردن خمیر را و تنگ کردن از بسیار آه آب اندام ع دغمت یا فتن یوت

باب الالف مع الفاء

اتحاف تحفه دادن اتراف نعمت بسیار دادن اگر اهد گردانیدن نعمت کسی او بمعنی اول است قوله تعالی و انما
فی الحیوة الدنیا + بمعنی ثانی است قوله تعالی + امرنا مترفیا + اطلاق نیست کردن اقصاف صفت کردن بصفتی

موصوف شدن اجلاوت بالفتح مردم مرد مایه و ستمکار معروف میان ہی احصاف استوار کردن و
 و دیدن و استوار یافتن رسن را احجاف نقصان کردن و کار بر کس تنگ گرفتن و بردن چرخ و نزدیک
 شدن اجحف کج پای که سرهای پای او سوخته یکدیگر باشد و آنکه هر دو انکشت نزدیک پای او خمیده باشد و نام
 بالعی نزدیک است معروف احراف صاحب پیشه شدن اجلاوت بالکسر سوگند دادن و بفتح هم عهدان و قوی
 از قبیله نقیص احقاف بالفتح ریگ پشتهای کج شده و میل کرده و دیار عاد قال شد تعالی اذ اندر قوم به اتفاق
 احراف بالکسر لاغر گردانیدن سوار و نیکو مال شدن و افزایش کردن مال و مال بسیار و بالفتح طر فها و جانیهاد
 و شتران مایه لاغر احلاف بالکسر و شمشیر کردن و دیار ه شدن درخت و وعده خلاف کردن و خلاف یافتن
 و وعده بر او آب کشیدن و بوی دهن متغیر شدن و نیکو کردن جامه کهنه را و چرخ رفته را بدل آوردن و خلعت
 الله علیه گفتن کس را که مال از وی رفته باشد یعنی بدید خدا تعالی ترا آنچه از تو رفته باشد و اگر سپهر یا برادر
 مرده باشد خلعت الله علیه بغير الف یعنی حق تعالی خلیفه باشد از کس که از تو رفته و بالفتح پس ماندگان و سرپای
 یستان احقاف بالکسر سبکباز شدن و سبکبال شدن و بفتح موز یا و همای شتر اختلاف ناموافق کردن
 و پیش کس آمدن کردن و بهم در رفتن و نوعی شک رفتن احطاف بر بدن اخیف آنکه یک شمشیر سیاه باشد و یک کبودا
 انواع آدمیان و برادرانی که از یک مادر باشند و پدر آن مختلف او نافع لاغر کردن و لاغر شدن و بیمار کردن
 شدن و بیمار کردن و نزدیک شدن برگ از مفارقت محبوب و نزدیک شدن آفتاب بغروب از حاف بالکسر
 چرخهای دروغ افکندن و در چرخهای شروع کردن و بالفتح خیرهای دروغ از بیعت جمع ارواف از بی در آید
 و از بی در آوردن و کس را عقب خود سوار کردن از حاف خون از بینی بر آوردن و شتابانیدن و پر کردن
 از باف بار یک و تیر کردن و صیغ ارتداد از پس کس در آمدن و در پس کس سوار شدن رساف
 را ندن باقی شتر را ارتشاف کمیدن از لاف نزدیک آوردن و فراهم آوردن از حاف مانده
 شدن مانده کردن از اف شتاب نفس بر غلاییدن و بر انگیزانیدن از باف سخن دروغ آوردن و بردن
 و افکندن سوار کس را از دواف شتاب نفس شتابانیدن لغیف در شدن از دواف نزدیک شدن پیش شدن
 و گرد آمدن از دواف زن بخانه آوردن زن بخانه شوهر فرستادن و پختن از دواف پختن از دواف باضم
 نزدیک کردن شتاب نمودن اسراف تار یک شدن شب روشن شدن صبح روشن کردن چراغ و کشودن در
 تا خانه روشن شود و غرور کند شستن بضعه و پرده اسراف بے انداز خرج کردن و برگردان کار کردن اسراف
 حاجت روا کردن اسلاف بالکسر پیش فرستادن و چرخ بیهی سلم دادن و بالفتح پیشینان استحقاق
 استوار شدن و تنگ شدن روزگار بر کس استخلاف طلب کردن سوگند و سوگند دادن استخلاف

بجای خود که را خلیفه کردن و آب بر کشیدن است و در اف از پے خود سوار کردن خواستن است و شرف
 سر برداشتن از برائے نگر لیستن به خیرے و دست برابر و نهادن تا افتاب جزیم تمام بدو خیرے را نیکو نگاه
 توان کرد و پیش چشم کردن ستور و مالی که را است و صرف کردن دانیدن خواستن است و عاف ضعیف است
 است و طرف طره شمردن و نو گرفتن است و عطا و مهربانی خواستن و دل بدست آوردن است و طاف
 یک شمردن و همه را ستاندن است و تکاف تنگ داشتن از خیرے است و عفا و سبک شمردن و خوار داشتن
 و سبک کردن است و در اف نشانه شدن و نشانه کردن خود را و راست شدن و بلند شدن
 است و عفا و بر سر گذاری کردن و باطله شدن از خواستن حرام است و عفا از سر گرفتن خیری را و آغاز کردن
 اسبیت بالفتح و کسرین بنده و تابع و مرد و درویش و ناک و اندوه گین و ضعیف و لاغر که همیشه لاغر و ضعیف
 باشد و مطلق فریب نشود است و فتح اول و کسر دوم غم و غمناک و فحشین اندوه سخت و اندوه گین شدن و غمناک
 شدن اساف بالکسر یعنی که در و گیاه نر و دیو نام است که در ایام جاهلیت بر کوه صفا نصب
 کرده بودند و گویند اساف مردی بود که بانا نکه نامیده در کعبه زنا کرده حق تعالی هر دو را سنج کرد و سنگ
 شدند و عرب اساف را بر کوه صفا آوردند و ناله را بر مرده بحیث عبرت خلایق بعد از ان عوام آنرا بر ستون
 کردن گرفتند است و فتح اول و ثالث مرد در از خمیده و بالضم اول و ثالث و تشدید عالم و پیشوا
 تر سلیمان و قاضی دین ایشان و اذ فوق قیس است و درون مطران اسیا و بالفتح شمشیر باو کنار هائے
 در یا بختی اول جمع سیف است و بختی دوم جمع سیف بالکسر اسکا و بالکسر کفش و گشت
 و صاحب قاموس گوید اسکف بالفتح و اسکا و بالکسر و اسکوف بالضم موزه و دوز یا نکه اسکف موزه
 باشد و اسکا و در و دگر و هر صانع که به آلات آهنی کار کند است و اسراف بالکسر است و در بر سر
 خیرے و واقف شدن خیرے را و از بالا بر نگر لیستن و بلند شدن و بر بالا بلند شدن
 و بالفتح بزرگان و جاهائے بلند است و اسراف سر بلند داشتن و نگر لیستن و بهر حق نگه کردن است و طاف
 صف لیستن است و اسفا و کسر و اسفا و فحشین گروان موهه است که از ان اچار سازند است و صف
 بالمد نام وزیر حضرت سلیمان عم است که بیک طره العین تحت بلقیس را از دو ماه راه آورده
 بود و اسفا و بالفتح مهمانان است و اسفا و بالکسر ضعیف ساختن و د و چند کردن و خداوند و فرستادن
 شدن و بالفتح مانند با و د و برابر با و میانها سطور کتاب و حیران که آنرا انصاعیت نیز گویند
 اطراف بالکسر نو و خوش آئیده آوردن و اطلاع یافتن بر خیرے و بالفتح کنار با و اطراف الخ
 بدر و بر آوردن و اعزام و سایر خوشان و بالکسر و تشدید با و خیرتی نو گرفتن از مال و هر چه باشد

اطراف بالکسر بران ظرف زادن اعطاف پر بنرگار گردانیدن اعتراف اقرار کردن و صبر کردن
 و رسیدن خبر و شناختن اختلاف علف خوردن اعتکاف در سجده توقف کردن براس عبادت
 و باز ایستادن از غیره اعتساف بے راه رفتن اعجف بالفتح لاترا عرف اسب یال دار
 و شناخته تر و شناخته تر اعتراف بالکسر در از شدن عرف یعنی یال و بالفتح نوعیت از در هم
 خرابی پشتهای ریک بلند و بالهاس اسپان و تاج خروسان و منر لها است میان بهشت و دوزخ و
 گویند سور است میان بهشت و دوزخ و تحقیق آنست که اعراف اعلی سور است که حجاب
 شده میان دوزخ و بهشت تشبیه داده شد آن اعلی بالهاس اسپان و بالهاجای خروسان
 چه اعراف در اصل جمع عرف است و عرف یال سب و تاج خروس را گویند چنانکه بفساوی گفته و ازین تحقیق ظاهر
 میشود که اعراف کنکر بای آن سور باشد که حجاب بهشت و دوزخ است نه منازل معمره که همیشه
 در آنها باشد چنانکه مشهور است اعطاف بالفتح مهر بانیا و دوستیها اعطاف بالکسر در علف کردن
 و علف چر کردن اعلف ختنه ناکرده و عیش فراخ و هر چه در علف باشد و آنکه چر را حفظ کنند
 اعتراف آب برداشتن بدست آت بالضم و تشدید فا کلمه السیت که در وقت تنگدلی و زجر گویند اقرار
 بر اصل شدن و همت و عیب کردن و نزدیک شدن اقرار و زردین و کسب کردن اقطاع
 نزدیک شدن میوه بچیدن اقلط ختنه ناکرده اکتشف آنکه از دو طرف سر او مو رفته باشد یا
 مو نباشد و آنکه بے سبب بکشد رود اکتاف بالکسر و الضم یا لان و بالفتح و تشدید کاف یا لان که اکتاف
 و شها و شاپور و والا کتاف یا دشا سی بود که هنگام غضب سخنان شانه مردم بیرون میکرد و یا آنکه در هم
 بزرگ داشت اکتاف بالکسر در بنای خود آوردن و یا رے دادن و بالفتح بنایگاهها و جوانب اکتاف
 که در غیره در آمدن الحاف مبالغه و بجاج کردن الطاف بالکسر لطف نمودن و بالفتح نوازشها التحاف
 چادر بر گرفتن و خود را بجامه پوشیدن التفاف خود را در جامه بپوشیدن و بسیار شدن گیاه الف بالفتح
 هزار دادن و هزار آلف و انوف جمع و بالکسر خور شدن و دوستی و یار دوست و یختین خور خشن و دست گرفتن
 الیفت یار و دوست و یخو آلف بالمد و کسر لام خور کننده و هزار دهنده التفاف بالفتح در هم بپوشیدن
 و درختان بهم و پیچیده النطف خوبر و نازک ترا اتراف همه آب چاه کشیدن و در دسر بافتن و در دسر
 و این و مست شدن و مست کردن و بدیعنی است قوله تعالی لا یصدعون عننا ولا یتزفون لفتح زادن و تزف
 القوم و قتی گویند که به آخر رسد شراب و آب چاه ایشان و از اینجا خوانند و اند و لا یتزفون بکسر ز یعنی به آخر
 رسد شراب ایشان التفاف بالکسر داد و دادن دستی کردن و همه رسیدن بالفتح میان سالان و میان التفاف بالفتح

داد و پندیده ترا تصاف نموده شدن و داد یافتن و مقنعه بر سر انداختن انکشاف پوشیده شدن و گرفته شدن ماه و
 آفتاب انکشاف گرفته شدن ماه و آفتاب و در عرف انکشاف گرفتن ماه و انکشاف گرفتن آفتاب گویند محراب
 خم شدن و میل کرده شدن و بر شدن انصراف بازگشتن انعطاف خم گرفتن و برگردیدن انکشاف
 و اشیدن الف بالفتح پیشرو اول هر خبر و پاره کوه که پیش آمده باشد و سخت ترین خبر و شیوای قوم و خبری رسیدن
 خبری و بدو آمدن بینی و سبک سواستادن و بختین ننگ و عار و آشتین و تین حرا گاسه که نه چیده باشد و
 گاسه که از آب نخورده باشد و خبری نو و ستانف آلف بالمد و کسرون اول وقت و راحه و استه و باقی
 و آنکه بینی او در و کند و وف بالفتح رحمت و آفت رسیدن اوقاف ملکمانی که بر فقر او مساعد و مزارات
 وقف کرده باشد ایحای را ندن ستور شتاب و کار بستن بر چرخه + قال الله تعالی فما اوجبتهم و در دل
 گرفتن + قوله تعالی فاوجبت فی نفسهم موسی ایلاف خو گرفتن و نهرا کردن و نهرا شدن و الفت دادن
 قال الله تعالی لا یلاف قریش ایلا هم یعنی بپاک کردم اصحاب فیل را تا الفت و هم قریش را بجا بپاک
 خو گرفته شدن و ساز و آرا آمدن با هم ایقنات از نو گرفتن و از سر گرفتن کار +

باب الالف مع القاف

اباق بالکسر کوخستن بنده ابق بالمد و الکسر گر نرنده ابرق کوزه بالوله و دسته و این معرب ابریز است
 ابارق جمع و شمیر بسیار و خشنده ابرق خاک با سنگ و ریگ و گل در آمیخته ابراق برق افتادن پیر
 و برداشتن ناقه دم را برای آگستنی و بختین آب بر روغن زیت لایق سیاه و سپید و نام قلع و السیت آلس
 بالکسر و نشدند تا فرا هم آمدن و تمام شدن کقوله تعالی + و الهم اذ اسق و ترتیب دادن القفاق با هم گیر و افت
 کردن و بموجب کاری واقع شدن و یک شدن اصداق بالکسر گرد خیز در آمدن و بالفتح سیاهی با
 چشم جمع حدقه بختین احراق سوزانیدن احراق سوخته شدن و به اصطلاح اهل نجوم احراق نهان
 شدن کوکب سیاه غیر ماه زیر شعاع آفتاب انوری گوید سه نه از ان طائفه که شناسند معنی احراق از احراق
 احی نهرا و از نهرا چار بلای که با بجای دست نهد و رفتار احقاق واجب گردانیدن و بر حق دانستن و
 بر حقیقت دانستن احمق بے عقل احراق حیران گردانیدن اخلاق بالکسر گفته کردن و گفته شدن و گفته
 پوشانیدن و بالفتح چاههای گفته و خوبها بر تقدیر اول جمع خلق بختین و بر تقدیر ثانی جمع خلق بالضم اخراج
 سخت و زدن با و یافتن دروغ و دریده شدن اختلاقی یافتن دروغ و معتدل شدن را تمام
 خلقت شدن و از نو کاری کردن و خوی گرفتن و خوشبو شدن اختناق گلو گرفتن اخراق نادان و دریده گوش
 خلق خوش خلق و هموار و غیر محوف اوقاق بر کردن و بختین اوقاق باریک کردن و نیکو گرفتن

و آرد نرم کردن و همچنین ته قیق اشراق تیزنگه کردن و گردن دراز کردن آهوار باق رسانیدن بحد بلوغ
 یا بجزی دیگر و تاخیر کردن نماز را بوقت نماز دیگر و تکلیف کردن و شتابانیدن و بر دشواری داشتن و شوارد کردن
 از قفاق تنگ کردن و بنده گردانیدن و نیکو کردن سخن را از اتفاق بر فرق تکیه کردن و بر رفقه یعنی ناز بها
 تکیه کردن قوله تعالی **حَسْبُكَ مَرْتَقًا** ارق بختین بی غواشدن و به تشدید قاف بار یک تر و شفاف
 از رقی کبود چشم و چیزی صفا از لاق لغزائیدن و پشردن موی بجه افکندن ناقه از باق هلاک کردن سحاق و در کردن
 و کسه شدن جامه و سائیده شدن و خشک شدن پستان از شیر و بر سینه و شکم چسبیدن آن و نام پیا سبزی است
 و این اسم عجیب است که عربی کلام خود آورده و اسحاق بمعنی مصدری منصرف است بمعنی آبی غیر منصرف و اگر بمعنی
 آبی نیز اعتبار نقل از معنی مصدر کنند منصرف باید خواند چه اگر بمعنی آبی بود استیاق را ندانند شسراق
 بر زبیده گوش فرا داشتن استیاق پیشی گرفتن و با یکدیگر تیر انداختن استسراق روزی خوانستن استطلاق
 رفتن شکم استغراق همه را فرا گرفتن و تمام توانائی خود کاری کردن و غرقه شدن استلحاق دعوی فرزندان کردن
 استنشاق آب هوا بپنی کشیدن استعطاق سخن گفتن خواستن و از کسی سخن بیرون کشیدن استقیاساق
 فراهم آمدن و تمام شدن دست شدن استیشاق استواری خواستن و آوار کردن استیفاق توفیق خواستن
 استحقاق سزاوار شدن استسرفاق تنگ شدن و به بندگی گرفتن استدقاق بار یک شدن استسرف
 بالکسر و بیای سطر معرب استبره اسوق بافتح بیشتر اشراق روشن شدن و درخشیدن استسفاق بهرانی کردن
 و ترسیدن استیشاق آرزو مند شدن استتقاق گرفتن کلمه از کلمه و نیمه گرفتن و بهریم و جز آن شکافتن
 و سخن را بچپ و راست بردن خصوصیت بی قصد و به چپ و راست رفتن را بحال آشوب بضم
 و فتح شبین مشد و صخ درختی است که مانند ست بچار از روی شکل و فحیتین و تشدید قاف و شوار تر
 اشراق فراخ دهن اصداق کا بین زن کردن اصعاق میرانیدن و بهوش کردن اصفاق
 در فراز کردن و فراز آمدن مردم در کاری و گو سپند را یکبار دو شدن اصطفاق بهم و ا کوفتن و
 جنبیدن درخت از باد و آب بر شیم از زخمه و آواز دادن چیزی ضیق تنگتر اطراق بجا ریت دادن بیز
 برای گشتی و خاموش بودن و سر بر پیش افکندن و رفتن ستران در پی یکدیگر و فراز آمدن اطلاق از
 بند را کردن و روان کردن و کشا و ن و گفتن شکم را اندن عتاق آزاد کردن اعراق بجا ر شدن و ن
 بر زمین فرو بردن درخت و بعراق رفتن آب اندک و شراب آیدختن اطلاق در چیزی اوختن و ناخن بر چیزی
 فرو بردن و چیزی را عداقه کردن عتاق بالکسر فراخ رفتن و گردن بند در گردن کردن و گردن بند ساختن
 و بافتح گردن ها و بزرگان قوم عتساق دست بگردن هم دیگر کردن بگردن گرفتن کاری عتلاق و عتق

شدن و چیزی بسته شدن اعتیاق بازداشتن اعتق بافتح دراز کردن و چیزی که بلند باشد
 و سگ که در گردن او علاقه باشد اخراق غرق کردن و مبالغه کردن و کمان سخت کشیدن اطلاق
 و بستن افق بافتح رفتن و بغایت کریم شدن و پوست را دباغت کردن و بهترین کرانه آسمان هرگز آن
 که باشد اخراق از همه گیر جدا شدن اعتیق بفتح همزه بکسر فای پستی که دباغت او تمام شده باشد
 افلاق بکسر چیزی عجیب و درون افلاق بکسری آرام کردن اتق بافتح دیوانه کردن دروغ گفتن بکسر گرگ و بکسر فرخ
 لام شد و درخشنده الاق بکسر دروغ گفتن و برقی که بدروغ و خشد و باران و بارگوش باشد و بالضم
 کو بی ست بصر او بافتح و تشدید لام دروغگو الحاق در رسانیدن و در رسیدن و به آخر چیزی
 پیوستن و پیروی کردن و چیزی پیوستن به چیزی و چیزی و بستن و رسیدن الزاق و لسااق
 و الصاق به چیزی رسیدن و چسپانیدن التزاق و التصاق و التصاق به چیزی رسیدن
 اطلاق درویش درویشی احمق بافتح سخت سپید انق بفتح تین شاد شدن و بغایت خوب شدن
 انیق بفتح همزه و کسر نون خوب و عجیب الطاق به سخن در آوردن اتفاق خرج کردن چیزی را
 بر و اج رسیدن بازار مردم درویش شدن و آخر شدن مال قال الله تعالی خشمته الاتفاق نسحا
 سائیده شدن انخراق دریده شدن اندفاق رنجیده شدن و بر بستن آب و مانند آن اطلاق
 رفتن انقلاق شگافه شدن انملاق دوستی نمودن و چای پوسی نمودن و طفت نمودن و هموار شدن
 و خلاصی یافتن انساق روان شدن اندقاق کوفته شدن انشقاق شگافه شدن
 انقتاق و اشیدن ابر و شگافه شدن ادق بافتح گران شدن بوزن و گران اوراق خاکستر
 رنگ و سائیده که باران دروینار و اوق سوافق تراشاق استوار بستن و استوار کردن بند و
 استوار گرفتن ایراق برگ آوردن خست

باب الالف مع الكاف

احتشاک از ابرو میان بستن و استوار کردن چیزی و فراهم بستن پشت و ساق خود و بقطه و پشت و
 ساق در هم کشیده نشستن احتشاک استوار شدن و خوردن بلخ گیاه را و از مودن و ازین برکنند
 و غالب شدن و رسن در رسن اسب و شتر بستن و بفاسی آن رسن را و لبسته و لبسته گویند قوله
 تعالی لا تحنکن ذریه احتشاک خوشتن را به چیزی و در بالیدن و کا ویدن با کس و اوارک بکسر
 و ریافتن و رسیدن بخیزی و رسیدن کودک به بلوغ و دیدن و رسیدن سیوه و جز آن اوارک بکسر و تشدید ال
 مفتوحه و را و مملو مضمومه هم دیگر رسیدن در اصل تدارک بود قال الله تعالی حثه اذا اوارکوا فیها جمیعا

اروگ باضم فروشتن آناس جرات اریک بافتح نام وادی ست ارک بافتح خوردن شتر دخت
 اراک و عقیق بودن بجائی و بختین بهیاری شتر از خوردن اراک و بختین نام مضعی ست اراک بافتح دختی ست
 شور که از ان مسواک سازند و پاره زمین و مضعی ست بعرفه و کوهی ست به شهر هزار اراک تختای آراسته
 جمع اریک است اسلاک در آوردن چیزی و چیزی استیاک مسواک کردن استدراک طلب ریافت
 چیزی کردن استمساک خنک در زدن استملاک نیست کردن استواک بالکسر بخار شدن دخت و غیر آن
 بفتح خار با جمع شوک بافتح اشتراک شریک آوردن با خدا و انباز کردن با کسی و بافتح انبازان جمع شریک
 استراک انبازی کردن اشتیاک بهم در رفتن صطکاک بهم و اگر رفتن اصحاک خنداییدن عتراک جمع شدن
 اقتکاک جدا شدن افک بافتح برگردانیدن و باز گردانیدن از چیزی قوله تعالی اجبتنا لکنا عن العتقا
 و به خیر و نیکی نارسیدن و بالکسر دروغ گفتن و دروغ بستن و دروغ افکاک دروغها افاک بافتح و تشدید فا
 دروغگو الوک باضم پیغام رسانیدن و پیغام مساک و ای تادع نگهداشتن و چنک زدن و بازداشتن
 اقتساک چنک زدن استکاک مکیدن اطاک بالکسر نادن و خداوند چیزی کردن و نیک داشتن
 آرد و بافتح ملکها و بادشاه باجمع ملک ملک جمع ملک یعنی فرشته گویند انابالمه و ضم نون اسرب قلعی و برین زن
 و عربی اسمی دیگر مفرد و غیره شد بضم شین و تشدید ال نیامده چرا که این صیغه از بناهای جمع است چون
 اکلب و انعم انهاک ضعیف و لاغر کردن و عقوبت کردن انهماک حرمت کسی بردن استسلاک
 و راندن چیزی به چیزی انهاک کوشیدن در کار و سبالغه کردن در ان انهماک دریده شدن پرده
 اقتکاک از هم جدا شدن و آزاد اولساک یعنی ایشان اهلک بالکسر ملاک کردن ایک بافتح بیشه

باب الالف مع اللام

اخیال خیل یافتن کسی را و خیل شدن و به خیلی نسبت کردن البسال بخواری گزشتن و گرد کردن بگردان
 و حرام کردن و سلامت داشتن و بسلام سپردن کسی قوله تعالی ان قبل نفس باکسبت لطلال بالکسر باطل
 کردن و بافتح دلیران ابتدا ل صرف کردن چیزی و بسیار بکار داشتن جامه و غیر آن در بختن و گاه ناوشتن چیزی را
 استهمال زاری کردن و لعنت نمودن و خلاص و زریدن و دعا ایا طیل باطلها بول باضم و تشدید یا و ایل
 و اباله بالکسر تشدید باگروه اایل جمع قال الله تعالی طیرا یا ایل ایل بکسر تن شتران واحد ندارد و مضعی جمع
 است ابال بالمه جمع بول باضم لعلف پسند کردن شتر از آب و باز ماندن مرد از جماعت و تا ایل همچنین
 اهل بضم همزه و یا تخم سر و صاب قاسوس گوید اهل بافتح بار دختی ست بزرگ که برگ آن به برگ دخت
 گزانه و بارش ببار کنار و آن درخت عر نیست چنان که جوهری توهم کرده است ابدال بالکسر

بدل کردن و بافتح بدلهای گروهی از بندهگان که حق تعالی زمین را بوجود ایشان قائم دارد و ایشان هفتاد و نفر اند
 چهل نفر در شام میباشند و سی نفر در جابای دیگر یکی از ایشان چون میرود دیگری از مردم جا او بگزیند و آنکس بدلهای
 کردن اقبال فلانی کردن فاسد و بیمار کردن دوستی کسی و دشمنی دشمن اتصال پیوسته شدن اقبال با کسر گران
 کردن بودن و گران شدن و گران بار کردن و گرانبار شدن و بافتح هبابی رختها و بارهای گران اقبال را در گنجهای
 زمین و جسد مرد با قول تعالی + وَاُخْرِجَتِ الْأَرْضُ ثَقَالَهَا اَل بفتح شود گزایندن و معنی ایل ایل بفتح
 گناه کردن و بر انگختن و معنی برای نیز آمده چنان که گویند + سن اچلاک + یعنی از بهر تو و با کسر ماده کا و شتی و در
 گرفتن کردن از نا بهواری بالیدن در دناک شدن کردن و فحشین نهایت زمان عمر مدت و مهلت و وقت از روی
 اقبال بالمد جمع و فحشین سکون لام حرفی است معنی آری و فحشین تشدید بلام بزرگ تر و فحشین ایل به هر دو لام ایل
 بالمد و کسر جیم آن جهان هر چه با مهلت باشد و ضد آن عاقل بهر معنی اجزای بالکسر بسیار دادن اقبال بالکسر جمله کردن
 حساب جمع کردن چیزی و نیکوئی کردن و نیکو کردن کار و پیوسته گزیندن بسیار شدن شتر و بافتح شتران جمع خیل و فحشین اقبال
 و دیدن شتر مرغ و گزیندن شتاب شتاب کردن بردن با و چیزی را ایل نیکوتر اقبال استن کردن احتیال
 صید کردن بدام اقبال فرود آوردن و حلال کردن و از ماههای حرام و از حرم بیرون آمدن از احرام بیرون آمدن
 نزار و عقوبت شدن و درآمدن شیر و پستان گوسفند شتران زراعتیدن احتیال حید ساختن و حواله پذیریدن اقبال
 بافتح حالها ایل بالکسر سوراخ پستان و سوراخ قضیب اقبال بالکسر یاری دادن به برداشتن و بافتح بارها
 احوال حید کننده ترمج چشم که آنرا بفارسی کاثر و زفارسی گویند و آنچه مشهور است که احوال فطری یکی را دومی بنی غلط
 است مگر آنکه بنا در یافته شود اما احوال که بیک چشم را گزیند اکثر اوقات یکی را و بیند اقبال برداشتن و بار دار
 شدن و بار نهادن و حمل بردن و ناملاطم از کس برداشتن و از منزل رفتن اقبال ترک کردن اقبال گنهام
 کردن اقبال محتاج کردن و محتاج شدن زبان رسانیدن و بار تباها آوردن نخل و گزیندن مردم جاسه خود را
 و گیاه شیرین دادن شتر را احتیال کردن گزینی کردن و خیال کردن احتیال کم خورد کردن و نقصان عصب
 کردن احتیال بریده شدن و از میان بردن تنها شدن احتیال زبان شدن بهم داد و ختن و نیازمند
 گشتن و لاغر شدن اقبال بفتح آن که گوش او مست شده و آنچه باشد از گریه و لقب شاعری است
 مشهور در عرب خیل خال دار و نام مرغی است که خال بسیار بر بال پر دارد و آنرا اشراق نیز گویند اقبال
 به گردانیدن جراحت و پوست بر سر آوردن جراحت اولال ناز و کرشمه کردن و حمل بردن و خال را آوردن و به
 دال در رفتن بخیری اقبال نیز مرده کردن و کابل گردانیدن و لاغر کردن اقبال غافل کردن اولال خوار کردن
 اقبال بافتح و اسنها و او آخر قوم اقبال بی اندیشه چیزی گفتن اقبال چیزی را از جانی برداشتن و بجای

متن ارسال فرستادن و فرو گذاشتن و حساب سپردن از مویشی خود از ذال با لکسر فرومایه کردن و با فتح فرومایگان
 اول زبونان و ناکسان از ذال زبون فروما کس ترو + از ذال التمر و کلام مجید واقع است یعنی زبون بی غیر
 بران پیرست از غل و غزل هر دو معنی مجله در آن جمله آنکه او را خسته نکرده باشند و غزل
 بش فراخ را نیز گویند از غل بی توشه و مسکین و گویند یک چهار دست پای او سفید باشد و مردی زن و
 باران از ازل جمع ازل مرد بزرگ پای و سپی که یک پای او سفید باشد انوری گوید ع شنب ز کند او شنب
 ازل به ارقال سبغت رفتن ازل یکسر نمزه و کسر با و موحده شهرست نزدیک مصل آن جاست علی
 بن محمد بن عیسی صاحب کشف الغمه از لال لغز ایندن و نیکی کردن و بخشیدن از لال با فتح تنگ شدن باز دا
 و عیب کردن و به تنگی سختی افتادن با لکسر تنگی و شدت دروغ و تحقیق زمانی که آنرا ابتدا نباشد و ازل تشدید
 لام آنکه ران و شورش لاغر باشد از میل با لکسر تنگی و کفش گران کردن چرم را می برند و آهن پاره که در دست
 نیزه کنند برای صید کردن کا و موطر و مرد استوار و مرد ضعیف اسبال با لکسر و گزشتن شلو و غمیران باران
 باران و خشتن شک بر آوردن زرع خوشه را و با فتح بارانها و خوشها و بولها اسبال با لکسر شدن جامه و صلح
 دادن میان دو کس و پاک کردن حوض از زگیل و لای و اصلاح کردن کار مردم و با فتح جامه های کهنه اسبال
 با لکسر فرو گذاشتن و با فتح پرده ها و جامه ها که بر روی اندازند اسمال شکم راندن و بر زمین نرم رسیدن بحال
 بر آب کردن چیزی بخشیدن و مباح کردن اسمال دزدیدن و علت سل آوردن و شمشیر کشیدن و شوت دادن
 استمال کشیدن شمشیر از بنام استمال بدل گرفتن استرخال پیاده شدن خواستن استمال
 نادان شمردن استرخال خوگر شدن و گستاخ شدن و گستاخی کردن و فرو بستن موی سر و غیر آن استمال
 آسان شدن و آسان داشتن استرخال شتافتن و تاب کردن خواستن استعمال طلب کار کردن استرخال
 پیش باز رفتن و در و بخیری آوردن و پیش آمدن استمال تمام کردن و تمام شدن خواستن استمال
 مهلت خواستن و انتظار کشیدن استرخال فرو دادن استصال ازین بر کردن و موی کسی را بموی
 خود بستن خواستن بر تقدیر اول یا در اصل نمزه بوده و بر تقدیر ثانی و او بود استحال حال خواستن
 استلال لیل خواستن و لیل آوردن استلال لغز ایندن و لغزیدن خواستن قال الله تعالی
 فاستلها الشیطان استلال خوار کردن و خوار شمردن استلال سایه گرفتن استلال غلگه گرفتن
 و غله آوردن خواستن و پیرانیدن غله داشتن استلال اندک شمردن و تنها بکاری استادن و از جا کنی
 بجائی رفتن و بلند بر آمدن درخت برگرفتن استمال ماه نو دیدن و بانگ کردن کودک در وقت
 زادن و باریدن اول باران بلند کردن حاج آواز در وقت لبیک گفتن بیرون آمدن شمشیر از بنام استمال

از لال سفیدی
 از لال فوجان
 از لال است
 از لال جیبی

عنصل یعنی پایزدشتی اساقل پائین تران و زبون تران و شتران خرد سراسیل با لکسر یعقوب و معنی
آن بزبان سریانی برگزیده خدا و بعضی گفته اند بنده خدا اسماعیل نام پسر حضرت ابراهیم داود دست در بیج قبول صحیح
نه اسحق چنانکه جمعی بران رفته اند و نام پسر بزرگ امام جعفر صادق و شیعه اسماعیلیه خود را بدو منسوب دارند و معنی
اسماعیل بزبان سریانی فرمان بردار خدا اصل لغتین و خست بلند خا رودار و نیزه و هر خار دراز شبان با لکسر مهربانی
کردن بچه زادن شیر درنده و صبر کردن زن شوهر مرده با فرزندان خود که دیگر شوهر نکند و بافتح بجای شیر جمع شبان با لکسر
اشکال با لکسر شوار شدن و رسیدن خرما و انگور و بافتح صورتهای ماند با اشتغال فروخته شدن آتش و آشکارا
شدن سپیدی در موی اشتغال بکاری و روشن شدن آسمان گرد فرو گرفتن جامه در بر گرفتن و بالای چیزی
بر آمدن اشکل سرخ چشم و سرخ سپیدی آمیخته و درخت کنار کوهی و گویند تکیه سپید و شبیه ترو خوش
صورت ترو پوشیده ترو و شوار ترا شمل مش چشم اشتغال مشغول ترا شمل لغتین آنکه دست او خشک
شده یا رفته باشد اصل پنج و نسب صول جمع و حسب چنان که عرب گوید + لیس + اصل و افضل یعنی
نیست او را حسب و زبان فصیح + اصل شبانگاه و آن بعد از وقت عصرست تا فرو رفتن آفتاب خدا و نسب
و حکم و پنج و صائل بافتح و اصل ضمتین و اصل المد جمع و پیش بین و ثابت رای و هلاک موت شهریست
باندس صطبل با لکسر و بفتح طاطویه و جای استادن و آب و این لغت اهل شامست اصل گمراه گردانیدن
و کم کردن و باطل و هلاک کردن و ضائع کردن و فن کردن مرده ضحلال نیست شدن اصل گمراه تر
اطلال با لکسر شرف شدن بر چیزی و باطل کردن خون و بافتح نشانهای سرا و جاهای خراب شده و بدنها
اطر اقل با لکسر و بفتح فامعجونیست مرکب از بلبله و بلبله و آله معرب تریچصل یعنی سه میوه و بخار و الفت و
شیر طانیز آمده انوری گوید ع سازی طریق که کند دیو را پیری چ طلال با لکسر سایه افکندن و سایه دار
شدن و نزدیک آمدن چیزی و بافتح سایها اغوال با و از بلند گریستن عجال شتابانیدن اعمال
با لکسر فرمودن و در کار آوردن و بافتح کا ا اعتدال راست شدن میانه شدن اعتزال بکیسو شدن
اعتقال بند کردن و بسته شدن و پای گویند در میان پا گرفتن بوقت کشتن و نیزه در میان پا گرفتن
اعمال کار کردن اعتلال بیمار شدن و بهانه آوردن و باز داشتن کسی را از کاری و علت و سبب و رد
برای چیزی اعتدل داد و بدهنده ترو راست ترو میانه ترا عزل مردی سلاح و ابروی باران و سپ کج دوم و
سماک عزل ستاره ایست که تنها واقع است بخلاف سماک راجح که نزد او دو ستاره ایست که آن ستاره هار نیزه
گویند عقل خردمند ترو ستوری که پایش عج شده باشد چنانکه هر دو زانوی او در رفتن بهم خورد علال بپای کردن
اغفال بخیر گردانیدن فرو گذاشتن علال با لکسر کینه داشتن و خیانت کردن و غنیمت شکنی بغایت رسیدن طعام

آوردن برای عیال درو یا سیدن زمین گیا هی را که او را غال خوانند و نیز نگریستن بسند کسری و ن غل آوردن
 زمین و بافتح غلهای آهین که برگردن مردم نهند و آبهای روان که در میان دختان رود و اکتسال شستن عیال
 ناگاه گشتن و فریب و سطر شدن بود که افول فرو رفتن ستاره و ناپدید شدن فضال بالکسر شکولی کردن افزون
 کردن و آوردن و بافتح بخشها و افزونیا افعال کاربرد افعال افزون ترافا فعل جمع و لقب حکیم خاقانی خپایه
 میگوید بیت آزادان را نه منی فضل به آزادی و حریت اول و فعل رزه افعال بالکسر فعل کردن و باز گردانیدن
 و باز داشتن و شکر از رفتن و بافتح فعلها افعال اندک کردن و بی چیز و درویش شدن و برداشتن و اکتسال با هم دیگر
 کارزار کردن و شستن دیو یا عشق کسی را اقبال ضمان کسی را قبول کردن در به چیزی آوردن و پیش کردن و چیز
 پیش کسی داشتن و سعادت مند شدن در روی کسی بخیزی گردانیدن اول کمتر اکتسال انزال نه کردن در محبت
 اکمال تمام کردن اکمال مانده کردن و خداوند ستوران مانده شدن حسب خوشی آن محتاج شدن افعال
 بالکسر خاصین و پذیرنده تعهد کردن اکیل بالکسر تاج و چیزی مانند سر بند که فرین بجا بر کنند اکلیل جمع و منزلی
 از منازل قهر آن چهار ستاره است صفت کشیده اکمل کل مله اکتیال بالکسر کسب هموده ستاندن اکال بالکسر کاش
 خورنده و سلطان و ماکول خورده شده و عیب اکیل بافتح خورنده و خورده شده و هم کاسه اکول بافتح بسیار خورنده
 اکتال سر و چشم کردن اکتال بافتح آنکه جای رستن یک چشم اویساده باشد و سر و چشم کرده و رگی در دست میان افعال
 و اسلم که فصد آن میکنند و آنرا که هفت اندام گویند اال بالکسر و تشدید لام خدای تعالی و پیمان و امان و خوشی
 و سرگند و نالیدن و رقت مصیبت و کینه و دشمنی و وضعی است و کان زرو فاسد شدن و در شستن و خسته کردن
 بنیز و شستن آب ایل بافتح ناله و ایل الماء و آواز آب ایل بروزن فضل شب بسیار تاریک و بعضی گفته اند شستن
 دراز و تاریک همچنین لائل آل بالکسر روان الی خانه و شخص و فرزندان و اهل دین را که از افشاری نایش آب
 گویند یا سرائی که در اول و آخر روز دیده میشود و از روی صورت سواران در می آید و چوب کوه و طراف کوه و سونما که
 خیمه بدان اشاره کنند و بافتح جمع است اال بافتح شستن امید داشتن و امید مال جمع افعال خشک سال سیدن
 و رخط نهادن افعال فرصت و مهلت دادن افعال بالکسر هر چیزی زوشتن مراد افلا و اول کردن افعال
 کردن و اکتسال فرمانبرداری نمودن افعال فضله و برگزیده افعال جمع افعال بالکسر صاع کردن و مثله کردن معنی
 گوش بریدن و بافتح دهانهای مشهور و صفتها و مانند باجمع مثل مثل ایل شمشیر و آنکه بفرشت بسیار است
 نتواند شستن و ایل کننده افعال بالکسر و هم شهرت و طبرستان از انجاست مجرب جریطری و شهرت بیک میل از
 آب همچون که عوام آنرا میگویند و آن خطاست و هو ایل است انزال بالکسر و ستاندن فرو آوردن ترتیب دادن و بافتح
 چیزی که برای همان فرو آورند و آنکه گاه آنرا خطاست و جز آن جمع نزل و نزل افعال بجا بی فتن افعال سخن

کسی بر خود بستن و خود را بندهی بستن آتصال بخای مجمر برگزیدن اندمال به شدن جراحت به حال شرمند
شدن و اثر پذیرفتن انفصال جدا شدن اشغال رنجیده شدن انخلال کشاده شدن اختزال افتاد
گرانی و کاپلی انخلال رختن باران انخلال از میان چیزی بیرون آمدن انامل سرمانی گشتان انفال
بافتح غنیمتها که از کفار گیرند جمع تفل نفختن انکال بافتح بنیاد اول بافتح و ایال بالکسر بازگشتن بصلاح آوردن
وساست کردن اول تشدید و نخستین آغاز او حال بافتح پشتهای مین و بزمای کوهی مردم قوی جمع و عل
ال بافتح سزاوار شدن و اس گرفتن و کد خدا شدن و سزاوار و کسان مردم خانه اقبال فرو گذاشتن اهلال بافتح
و بلند گفتن حاج لبیکه او بلند گفتن نام خدا در وقت سج کردن احوال بافتح ترسها ایصال رسانیدن احوال
خورانیدن طعام و سخن چینی کردن ال بالکسر نام خدای تعالی و از اینجا است جبرئیل و میکائیل یعنی بندای خدا و نام کوهی
ست و بالکسر تشدید یای کمسوره گوزن و نفختن تشدید یا شهرست ایلول بافتح نام دوازدهم ماه روی ست

باب الف مع المیم

ابرام استوار کردن و بستن آوردن و ملول کردن و جامه را برسمان دو تا بافتن و رسن دو تا بافتن ابرام
نرم خندیدن ابرسم بافتح و الکسر ضم سین حله و فتح آن معرب ابرسم ابرسم ابرسم ابرسم ابرسم ابرسم
گذاشتن و در بستن و انگشت بزرگ که از ابفاری انگشت نر گویند انهام بالکسر بر گرامی سخت رفتن و
ناموفق شمردن هوا و بوضع تهامه رفتن و تشدید تا تهمت نهادن اتسام بالکسر تشدید تا تهمت
خود را بچیز نشان مند شدن اتسام تمام کردن اشم بافتح گناه کردن و بالکسر گناه و شراب تمام بافتح
مادی ست در دوزخ و پاداش گناه و بدیعنی بکسر نیز آمده و همچنین اشم بالمد و کسر شامی شله و اشم گناهگار
اجدهم بریده دست اجزم بریده شده اجم نفختن بستن آمدن از خوردن یک نوع طعام وضعی ست
شام و نیستانها و درختان بسیار و بختین قلعه و نام قلعه است بدین و هر خانه که مسطح و چهار گوشه باشد و نفختن
و تشدید میم گویند بی شاخ و مردی نیزه اجمام بازداشتن و نزدیک بملاک رسانیدن اجمام اسایش دان
ستور را برای سواری و نزدیک شدن کار اجرام بالکسر گناه کردن و بافتح تنها جمع جرم بالکسر جهام بافتح
تنها و اکثر استعمال اجرام در لطیف و استمال اجسام در کیف می باشد اجمام بالکسر بازداشتن و بازگردیدن
اجتام حجامت کردن اجرام نمید کردن و در حرم شدن و بخرمت شدن و اجرام بستن حرام
کردن و در ماهها که حرام در آمدن و آن ذوالقعدة و ذوالحجه و محرم و رجب احکام بالکسر استوار
کردن و بازداشتن سفیه را از سفاقت و بافتح حکما و احکام الاحکام کتابی ست در اصول فقه تصنیف
سیف الدین آمدی اجمام تپ دادن و غمناک کردن و نزدیک شدن و حاضر شدن بی آرام کردن

کار کسی را و تپ ده شدن دم و گرم شدن زمین و جایی و در آب گرم شستن آب گرم کردن و سیاه گردانیدن
 اختصار هم خست گرم شدن و سخت شدن و انفرخته شدن آتش در و از غنای اختصار هم خدمت و خدمت اختصار هم
 برای مجسمه میان بستن اختصار هم شرم و شستن و خداوند خدمت و شتم شدن اختصار هم با کسب کردن از ار کردن و غضب آوردن
 کسی را و با افتح چاکران غلامان اختصار هم خواب دیدن و جاع کردن و خواب یا انزال یعنی خواب و بیداری یا انزال نیز آمده
 احلام با افتح خوابها و بر بارها و عظمها جمع علم بالضم یعنی اول و جمع علم با کسب یعنی ثانی و ثالث اختصار هم خادم و کسی را
 و خدمت نمودن کسی را اختصار هم بریدن از پنج بر کردن و بر بودن گرفتن مرگ کسی را اختصار هم پایان بردن کار کسی
 اختصار هم بدل کردن با کسی اختصار هم گوش سوراخ خرده و آنکه میان دو سوراخ منی او را بریده شده و لقب با ده روم است نام
 کوهی است اختصار هم برای مجسمه مار و نام کوهی است بدین و نام حاتم طائی که باید در خود عاق بود بعد از مردن او پس از
 با جد خود نافرمانی و عقوبت نمودن و مخرج و خون آلوده ساختن و پدید آوردن یعنی این شعر گفت شعران بنی زبلونی بالدم
 شیرت اعراض من اختصار هم یعنی بدستی که فرزندان مرا بخون آغشته و این عاقبت که میدانم از اختصار هم یعنی از پدید
 ایشان و صراع اخیر مثل شد در آنچه پس از آن عمل بستید و کنند در یکی ویدی او غلام فرو گرفتند سر او را کسی را و
 سیاه کردن روی کسی و خوردن چیزی بی جاییدن تا کسی دیگر و خوردن بقت نکند و گام در زمین سپ کردن و صرع
 در صرع در آوردن او هم با افتح سیاه چهره و سیاه بینی و آنکه از بینی سخن کند او هم سیاه و سیاه رنگ نام شخصی است و
 اثر نشان نوک شده و بند آهین اکثر اهل لغت بطلاق بند تفسیر کرده اند و ظاهر آنست که خصوص آهین باشد آدم
 با افتح همان خورش کردن و لغت و ساز گاری کردن و تحقیق کردن نوعی است از خرم و نام وضعی است او هم با سر
 نان خورش و ساز گار و چاهی است بیک منزل از مک و نام زنی است و با افتح نام وضعی است او هم با افتح پوست یا پوست
 صرخ یا پوست و باغت کرده و طعام یا نان خورش و نام حی است و وضعی است ببلاد بذر آدم الاض روی زنی
 و آدمی اسما و ظاهر آن و آدمی النهار روشنی روز یا اکثر آن و در بعضی اول چاشت آدمی بالمد گندم گون ابو شرم عم
 آدم برای آن گویند که صاحب دمه بود یعنی گندم گون بود یا آنکه خاک خورش از آدم زمین بود یا آنکه صاحب آدم
 بوده است با افتح یعنی سزاوارا مامت یا آنکه صاحب آدم است یعنی الفت و فتح آنست که آدم هم عجمی است
 و موافقت این نام بایمنی از اتفاقات است از تمام رشته بر انگشت لیست بجهت یاد کردن چیزی از غلام
 خوار کردن و جاک رسانیدن یعنی اختصار هم فرمان بردن و شستن گرفتن چیزی و چیزی و کسب گرفتن و دعا کردن و ترکان
 بر بعد گیر شستن چیزی را و گردان و همچنین است ترکان هم با افتح برندان گرفتن و سخت یافتن رسن را و
 خوردن تمام آنچه بر خوان باشد و نرم کردن و سخت بستن و با نظم وضعی است در طبرستان و تحقیق یک نشان
 و علم که در بیابان بجهت شناختن راه بر پا کنند و یکسر اول فتح و دوم نام شهر عا و نام بدو یا نام در عا یا نام عا و

و ارم ذات العباد و شوق است یا اسکندریه یا موضعی است بفارس و بالعظم و تشدید را مفتوحه اندازند و اطرقت
 انگشتان و سنگ سنگریزه آرام بالبدنشانها و گویای قبیلۀ عاد و آهوان سپید و برین تقدیر آرام قلب ارام است
 بالفتح و مضمزه ثانی و مفروش رخم بالکسر و سکون همزه ا رخم بارسیاه و قبیلۀ است از بنی ثعلب رقام بالفتح خطها
 ا رقام بالفتح زبدانها و خویشان از هم بالفتح گیدن و باز ایستادن از چیزی لازم شدن چیزی و تحت تا فتن
 رس را و بر سر کردن و خشک سال شدن و درستی می فطت کردن چیزی را و فراهم آمدن بریدن بدندان و بکار
 و بازو شستن خود را از خوردن طعام بالای طعام و تحتین موضع است نزدیک آهوان و ناحیه البیت بسیرت از لام
 بالفتح نیز بای قمار بی پرک در جاهلیت بدان بازی میکردند و بزرگروشتان خریدۀ گوشت آن فقره شست میکردند
 و آنرا از ابواب کرم و سماحت دانسته بدان مخزین بودند و هر که در آن بازی دخل نمی شد آنرا بخیل و لیم میگفتند و
 حق تعالی در کلام مجید از آن نمی فرموده از کلام بالکسر کام دادن از دحام بالکسر انبوهی کردن استقام
 بالکسر بسیار کردن و بالفتح بسیارها اسلام شدن و فرو گذاشتن و زدن نهادن و مع سلیم کردن یعنی بها
 پیش از رسیدن غله و میوه دادن و کار کسی سپردن و در صلح درآمدن اسلام کردن نهادن پیش از آن بها
 و بسودن سنگ بلب یا بدست و خوشه بر آوردن کشت استقام سودن سنگ بدست یا بلب استقام بالضم و
 فتح سین و سکون یارگی است میان انگشت خنصر و بصر سلم سالم ترا سهام بالکسر قرعه انداختن در میان
 خود استقام قرعه زدن سهام بالکسر بلند شدن و وزان زدن آتش استقام پوشیده شدن بخنجر عاجز
 شدن در سخن استقام ستوار شدن انجام عاجز شدن در سخن استقام چنگ در زدن و پستادن و شکست دادن
 ساختن و ملازم رفتن و یار نمودن استقام بزرگ شمردن بزرگ کردن اکثری از چیزی گرفتن استعلام آگاهی داشتن
 خبر رسیدن استقام خدمت خواستن از کسی با صطلح ارباب معانی و بیان آوردن کلام البیت بیاک معنی و خواستن
 معنی دیگر بضمیر که با و راجع کنند خواه آن معنی دیگر حقیقه باشد و خواه مجازی و این از قسم حسنات بلاغت است و استقام
 خود را باب گرم شستن و عرق کردن خواستن استقام طلب بکردن بوی یافتن از چیزی استقام غنیمت
 داشتن و غنیمت جستن استقام نهیدگی چیزی خواستن استقام پیش شدن و در پیش شدن استقام بالفتح سیاه
 آسم بالکسر و بالضم نشان علامت چیزی و با صطلح نخریان اسم را بر پنج معنی اطلاق کنند اول نام که مقابل ثعلب و
 کنیت باشد و دوم لفظی که معنی صفت نداشته باشد و با بمعنی مقابل صفت باشد سوم لفظی که معنی ظرف نداشته باشد
 و بمعنی مقابل ظرف چهارم لفظی که بمعنی حامل مصدر باشد و آنرا در برابر مصدر استعمال کنند پنجم کلمه که
 بذات خود بے انضمام کلمه دیگر بمعنی دلالت کند و بیکی از زمان ماضی و حال و استقبال مقارن نباشد و
 بمعنی مقابل فعل و حرف باشد اسماء ذات و اسمائے به تشدید یا به تخفیف آن جمع الجمع

اشخاص بالکسر پی خواندن و خداوند پید شدن اشخاص بنجای معجزه فاش شدن و تغیر شدن شیر و طعام اشخاص
 بویانیدن و حرف ساکن را بوی هم یا کسر دادن بطریقه کشیده نشود و حرکت لب دیده شود و بپ در است
 برگشتن و سر را بلند کرده رفتن اشخاص نفجتهین و تشدید میم بلند بینی و پیشیاء خداوند شرم و تنگ اصطلاح
 ازین برکندن اصرا هم بالکسر درویش شدن و وقت بریدن خرا شدن و بافتن پوستها و جرمها جمع صرم صرب
 جرم اصما هم بالکسر کردن و کر شده و کر یافتن کسی را اصم نفجتهین و تشدید میم و تنگ نخت و مار که در و آتش
 نمکند مردی که در و اسید بی نباشد و از میوه ای نفس باز داشته نشود و حاتم هم نام بزرگی است و شهر اند الا هم باه
 رجب زیر که در و قتال حرام بود و آواز داد خواه و آواز سلاح کشیده نمی شد صما هم بافتن بت یا اصم بالکسر و فتح
 ضاد بمعنی نام کوهی است و زمینی که در و مدینه معطر واقع شده و نفجتهین کینه و حسد خشم کردن اشخاص آتش فروزانیدن
 اضطر اصم زبانه زدن آتش طعام طعام دادن اطم بافتن خشم کردن و نفجتهین جصار سنگین و قصر و خانه چهار گوشه
 مسلح اصما هم بالضم و الکر بند شدن شاش اصلا هم بالکسر تاریک شدن و در تاریکی درآمدن و شرم کشیدن
 و درخشیدن دندان اصما هم بالکسر وقت نماز خفتن درآمدن و رفتن در آن وقت و درنگ کردن و
 باز ماندن از چیزی و بازداشتن کسی را از چیزی بعد از درآمدن در آن و گذشتن پاره از شب عدا هم است
 کردن و نیافتن چیزی و منع کردن کسی را اصما هم بزرگ کردن و بزرگ شدن اصما هم بند یافتن و شک را
 و بزرین یا پالان شتر چیزی یافتن که سورت بروی زند تا نیفتد و دست بدان زدن از بیم افتادن عم صما هم
 چنگ در زدن و باز ایستادن از گناه و بطنی عصا هم نیز آمده علاما هم بالکسر گاه گردانیدن و نشان کردن و در
 جامه علم یافتن و بافتن کوهها و بسترها جمع علم نفجتهین اصما هم بالکسر خداوند عم بسیار شدن و بافتن برادران
 پدر جمع عم بافتن و تشدید میم اصما هم عماله بر سر بستن اصم فراگیرنده ترمه را اصوام بافتن سالها اصما هم
 بالکسر نقطه کردن حرف را و جمعی کردن سخن را و حروف مجموعه حروف خطی که اکثرش نقطه دارند و آن خط عربی است
 اصم آنکه سخن فصیح گوید اگر چه از عرب باشد و آنکه بر سخن قادر نباشد اصم زاعنی که نول بالای او سپید باشد
 و او بوزنک که در دستش بابر و دست او سفیدی باشد و دیگر اعضای او سیاه یا سرخ باشد اصم و آنکه
 و آنکه لب بالای او شکافته باشد اصما هم بزرگ کردن و حریف شدن و توان زده کردن و زیان کار
 گردانیدن اصلا هم غلام بازی کردن و تیز شتوت شدن اصما هم بزرگ شدن آسان اصما هم اندوختن
 شدن اصما هم غنیمت گرفتن از کفار و غنیمت شمردن اصما هم خاموش گردانیدن و فرومانده یافتن
 از سخن کسی را اصما هم بنجای معجزه بزرگ گردانیدن اصما هم بسور اخ بود ابرق پارچه و نپه نهادن آب صا
 بیرون آید و بر کردن رنگ سرخ با صا هم بر کردن اصما هم نهانیدن اصما هم بالکسر پادشاه

اقسام انداختن چیزی را در چیزی استقامت در آمدن در چیزی و حقیر داشتن و پنهان شدن ستاره اقدام
 در کاری پیش کسی گرفتن و دلیری کردن و فراپیش شدن و پیش کردن اقدام پیشتر اقسام با یکدیگر
 خوردن و بافتح بخشها و سوگند خوردن و سوگند خوردن اقدام و اقدام با یکدیگر از پیشتر
 زمین اقدام جمع و وضعی است بصرا قلام بافتح تیرهای تمارقلمهای یا قلمهای تراشیده یعنی خامها اقنوم
 باضم اصل هر چیز اقدام جمع و اقانیم ثلاثه باصطلاح ترسیان وجود و حیوة و علم است و آنرا اب و این و
 روح القدس نیز گویند اقنوم راست و درست تر اقنوم آنکه نیمه دندان او شکسته باشد و آنکه یک شاخ
 او شکسته باشد اگر احم گرامی کردن و بزرگ داشتن و زناختن و بخشش کردن و فرزند کریم زادن اگر احم گرامی
 و بخشیده تر احم تبای و نقطه بزرگ شکم و سیر و پوشیده تر احم تبای مثلثه فراخ شکم و سیر و راه فراخ و
 شتر فرو بر ویجه این احم قاضی دانستند معروف است اشم بشین معجزه ناقص خلقت و ناقص حسب
 احم نفجین زمین پشتهای بلند اکمام با یک خلافت شکوفه بر آوردن درخت و جامه را آسین
 کردن و بافتح آسین و خلافت با شکوفه با الحجام رگام بر اسپ کردن الحجام گوشت خوراندن
 و گوشت دار و فر به شدن و گوشت گرفتن ستور و بود گرفتن جامه را در جراحت استوار کردن و پوش کردن
 جنگ الحجام به شدن جراحت و پیوسته شدن جنگ الحزام لازم کردن و کاری برگردن کسی انداختن
 الحزام بر خود لازم کردن و برگردن گرفتن کاری را الحمام در دل افکندن و آنچه در دل افکند خدا
 تعالی خیر باشد یا شر اما اکثر استعمال او در غیر باشد احم نفجین در و کردن و در و اکام جمع احم در و ناک
 الحمام فرود آمدن و گناه صغیره کردن و نزدیک ببلوغ شدن الحقام لقمه کردن و فرو بردن چیزی را
 الحقام دهن بستن بلنام یعنی زبان بند و بسته دادن الحقیام با بند گیر بسته شدن و بهم آمدن
 و استوار کردن سر زخم را احم بافتح و تشدیدیم آهنگ کردن و سر شکستن چنانچه نزدیک بدماغ رسد
 و مادر شدن و اما است کردن و باضم اصل هر چیزی و ما در و ام القری که و ام الطریق راه بزرگ ام اندام
 و ام الراس پوست مغز و ام الکتاب لوح محفوظ و سوره فاتحه و آیات محکم که اصل آیات و گیر باشند
 و ام الخانث شراب ام القوم سردار قوم و ام الحش علم شک و ام النجوم گاه گاه و ام البیض شتر مرغ
 احم بافتح و سکون میم حرف عطف است یعنی بای تردید احم نفجین نزدیک شدن و اندک چیز و چیزی که
 نه نزدیک باشد و نه دور و باضم و فتح گروهها و قاستها احم بافتح پیش و بالکس پیش و پیش و ایان و
 راه و راه نما و حدیث کنند و جانب قبله و نزدیک کرانه زمین و کتاب سمادی و لوح محفوظ و منظر خوب درشته
 معمار که بآن بنا راست کنند و بنا را از آنرا زده گویند و صاحب قاموس گوید چوبی که به آن بنا راست

کنند انتظام راست شدن و در رشته کشیده شدن انتظام کینه کشیدن از کس انتظام و آنچه را
 رخنه شدن آنچه را هم بچشم و ذال معجزه بریده شدن انخطام و انحصام بجا و صا و ملتین شکسته شدن
 انسجام بچشم روان شدن اشک و آب انصرام بریده شدن انقصام بفاشکسته شدن چیز
 چنانچه از هم جدا نشود انقصام بقاف شکسته شدن چنانچه از هم جدا بشود انصرام ویران شدن
 القیام بر و در آمدن انضمام گوارا شدن انضمام فراهم آمدن انضمام گداخته شدن انضمام
 شکسته شدن لشکر انقسام بخش کرده شدن التمام بالکسر نعمت دادن و تارک کردن چشم
 روشن گردانیدن و زیاده شدن و بافتح چهار پایان جمع نعمت بختین و اکثر اطلاق آن بر شتر باشد اناعیم
 جمع الجمع و انعام گاه مفرد نیز می آید چنانچه صاحب کثافت از سیبویه نقل کرده و بدین آیه استدلال
 نموده و آن لکم فی الانعام بعره نسقے کم مافی بطونه اے فی بطون الانعام اما احتمال دارد که انعام
 در آیه بمعنی جمع باشد و ضمیر بطونه راجع باشد به قسم که از انعام مفهوم میگردد چنانچه درین قول
 که المرفوعات هو ما اشتمل علی علم الفاعلیه گفته اند که ضمیر موراجع است بمرفوعات که مرفوعات دلالت
 بران می کند چنانکه گفته اند در قول حق تعالی + اعدوا هو اقرب للتقوی ضمیر موراجع است
 بعدل که از اعدوا مفهوم میشود و بحسب ستار با انعام بافتح جمیع افسریدگان یا جن و انس و
 بعد نیز آمده انیم نیز باین معنی است اوام باضم تشکی یا حرارت آن و دو او گردش سر و روستا
 اهرام بالکسر سخت پر کردن و بافتح بنا با کس قدیم جمع برم بختین ایهام غمناک کردن بی آرام
 کردن کار کسی را ایهام غمناکی کردن ایهام بختین و تشدید بسم ضرورت ایهام در غلط و گمان
 انداختن و ترک کردن چیزی و باصطلاح ارباب معانی آوردن کلمه الیت که دو معنی داشته باشد
 یک قریب و یک بعید و اراده کردن معنی بعید از آن کلمه نه قریب ایلام در و مند کردن و طعام غریبی
 کس را بردن و بر تقدیر اول یا از جمله سیدل است و بر تقدیر ثانی از و او ایتام اقتدا کردن
 به کس ایتام بافتح بے پیران نابالغ از انسان و بے مادران از حیوان و بے مانند از جوهر جمع شیم
 ایکم بافتح بے زن بودن مرد و بے شوهر بودن زن و بافتح و کسر یا کس مشدود و مرد بے زن
 و زن بے شوهر جمع اول ایام و جمع ثانی ایام و مار کسست سفید باریک ایام بافتح
 و تشدید یا روزها و مراد با یام معلوبات که در قرآن واقع است ده روز اول ماه ذی الحجه
 است و مراد با یام معدودات ایام تشریق و آن پنج روز است روزیش از اضمح و روز آخر
 و سه روز پس از روز ششمی

۲
 ایهام تشکیک
 از دست بیدار
 از خنجر خنجر
 منتهی است به
 از خنجر بکشت
 گمان کرده است

باب الالف مع النون

این نیت کردن بخیزی و با کسر سر و بفتح اول و کسر ثانی طعام و شراب غلیظ و سطر و بضم تین و بضم نین و عیب
و کینه و کرمها که در چوب می باشد و ابن یامین پس یعقوب صاحب قاموس گوید هیچ بن یامین است
چنانچه در باب یامی آید آیزن به هر سه حرکت الف و فتح و ح و ضی که در آن غسل کنند و گاهی آنرا در
وسفال مانند آن سازند و آب را با او و به گرم کرده در آن ریزند و بیمار را بدان غسل دهند و اطباء آنرا
آیزن گویند و عرب آیزن بالمد ایان با کسر و تشدید یا هنگام و اول چیزی و وقت ابرو و آن
صبح و شام ابیضان شیر و آب و دورگی است در پستان شتر القان استوار کردن اثران با کسر
و تشدید تائی کسوره بنجیده شدن اتان بفتح ماده خرائن بضم تین جمع و آب غریب و یا بهیود
و سنگ بزرگ سرجه اتن بفتح و اتون بالضم مقیم بودن بجای و ثابت شدن اتون بفتح و تشدید
تا و تخفیف نیز آمده تنور کج پروان پر صاحب صراح گوید آتشیدن آیین ایان با کسر و تشدید
بسیار کشتن و غالب شدن و مست کردن جراحت کسی را قوره تعالی ادا آنست و هم فشد و الوفاق
اثمان با کسر شست عدد شدن و خداوند شتران بشن شدن یعنی شتران که در شست روز یکنویت آب باشد
و بهار کردن متاع را و بفتح قیمت با جوفان شکم و فرج اجفان پلکهای چشم این بفتح و تشدید
و بضمین اجون بالضم و کوفتن قصاص جابه را آجین بالمد و کسر جیم آب متغیر شده بمرز و رنگ این بفتح
کینه و دشمنی و چشم گرفتن احزان با کسر و بگین کردن و بفتح اند و بهار احسان نیکولی کردن
و نیکودانستن چیزی را احصان زن خواستن مرد و شوهر کردن زن و باردار شدن زن و بار
شدن و استوار کردن و حصار کردن احتضان در کنار گرفتن احضان بفتح کنار با
احتضان حقنه کردن احتضان با لغز گرفتن و ازین پنج بگیندن درخت احیان و قضا
اختنان ختنه کردن اختران مال بخزینه نهادن اجندان بفتح و تشدید و مشوقان خشیان
بول و غائله اختیان بفتح و اما دان اختیان ناراستی و خیانت کردن اوایان با کسر و تشدید
و خیانت کردن و اتفاق کردن و دروغ گفتن و خوار شدن قال الله تعالی اقمینا الحمد یث
انتم تهنون و بفتح و غنها و با کسر و تشدید دال حرب شدن و دروغن مالیدن اوایان بکسر
شراب خوردن ادیان بفتح و بینا و قول قتاده است که ادیان شش است یکی دین حن است و با
و بینا شیطان دین رحمانی دین اسلام است و ادیان شیطانی پنج است یکی دین صابین است
که پرستندگان ملائکه اند و خوانندگان زبور و موهبان قبله دوم دین مجوس که پرستندگان

آفتاب ماه و آتش اندوختن دین مشرکین که بت پرستانند چهارم دین بود که قوم موسی اند پنجم دین بنو ماری
که قوم عیسی اند اذن بالضم گوشه دست هر چیز و کوهی است و بالکسر ستوری و اذن و گوشه و اذن
و بضم تین گوش و مرد و شنوا و بالکسر فتح و ال سکون نون حرفی است بمعنی آگاه اذن بالفتح بانگ نماز
و آگاه کردن و خبر گوش رسانیدن و گوش بخبر گرفتن و آتشن قوه تعالی و اذن است بر هر امری که
داشت امر پروردگار را واجب است و اگر گوش را از امر حق را اذن بالفتح بانگ نماز و ضامن
جائی که از هر طرف بانگ نماز در آن جا شنوده میشود و مؤذن اذن بالفتح و ال راز گوش و بکسر ال
در بان آفرین معرب آفرگون و آن گلی است زرد که در میان اوقال سیاهی است و در قدیم اهل فارس
آنرا تعظیم می داشتند اذعان کردن نهادن و فروتنی نمودن و خوار شدن و شتافتن باطاعت کسی
اذقان بالفتح زخم انداختن اذقان بالفتح جمع ذین یعنی تیزی خاطر و یادداشت اذقان بالکسر سخت
بستن بستن و بالفتح رسانا ارضان استوار کردن ارضان گو گرفتن ارضان درختی است که از چوب
آن عصا گیرند و شب ارضان موضعی است بسی فرسخی از شیراز و عین بالفتح نادان و عین
مؤنث آن ارکان بالفتح جوانب قوی تر از جوانب دیگر ارضان بالکسر استین کردن جای بالفتح
استینها جمع کردن بالضم از زمان بالکسر دیرینه شدن و بر جای مانده شدن و بالفتح وقتها و نام زنی
ست مشهور حسن و جمال در عرب از عمران آفتاب ماه همون بالضم مزه و بوی گردانیدن و در یک
کردن و بهانه جستن کسی و خود روش پذیر گرفتن پیراسن بفتح اول کسر سین و آسن بالمدالی
مزه و بوی گردانیده باشد و بضم تین خلق و بضم تین و تشدید نون سالدار است استان بالکسر بسیار سال
شدن و بالفتح دندانها و بالضم دمی است بهرات آسمان بالکسر و نند ستور خرب شدن و نرب کردن آسمان
نرب تراستکان آسمان و اذن و بی حرکت شدن حوت را استسمان و نرب شدن و حوت و حوت و حوت
استسمان نیکو شدن استرمان بگروستاندن خواستن استعلال آنسکار کردن آسمان آسمان
خواستن اسماطین سطون جمع استوانه اسفرا این بکسر مزه و بالشریت خراسان سارون اردیت
آسوان خزا و آب و مار و عقرب سحران گندم و آب آسوان بالضم و بالکسر گیاهی است شور که
چون آنرا بسوزند و چند گاه در زمین گذارند از آن آشپا شود که از آن صابون سازند و بدان آب صابون کند
صنان تکبیر کردن و بگند و بخل شدن و بپاشیدن از چشم صندان بفتح و بضا و محبه کینا طیبیان مردن
و جمیع کردن طیبیان آرام گرفته شدن اعلال بالکسر آشکار کردن و بالفتح چیزهای آشکارا آیین
بالفتح اول و ثالث فرخ چشم و نام زنی است و بضم ثالث چشمان آیین بزرگان و چشمان و اشیا

و ذوات موجوده در خارج احوال یاران و یاوران اطفال بافتح حفظن گاههای شتر در کنار آب
 جمع عطن بفتحین آشن بفتحین تشدید نون آنکه سخن بدینی گوید اعضا بافتح شاعر دخت افسان
 بالکسر گوناگون آوردن و بافتح شاخهای دخت جمع فتن آشن بافتح دوشیدن ناقه بفتح و خوردن
 شتر بجه تمام شیر که در پستان ناقه است و فاسد کردن طعام ضعیف برای عقل گردانیدن خداستعالی
 کس را بفتحین کم شدن شیر ناقه و پوشیده شدن چار مغز افسان ضعیف را عقل بفتحین فون
 شتر بجه افسون بافتح شیره خشک سیاه افانین شاخهای دخت و انواع سخن احوال باضم با بونه
 اقران بافتح همسران و بالکسر بر دشتن نیزه و نیزه گاه آنکه دل سر کند بسیار شدن حج در گاه توانائی
 وقوف دادن اقران بافتح پیوسته ابر و اکتان بالکسر در دل نهان داشتن و بافتح نهان خانها و ششها
 که تن را پوشد و نگا دارد از گرمی و سردی الوان رنگها الحان بالکسر خوش خواندن قرآن و
 خوشحالی کردن و بافتح آوردن الیاسین یعنی الیاس بنیامیر و پروان او بعضی گفته اند که الیاسین
 یعنی دست در الیاس چون میکائیل در میکال قال الله تعالی + سلام علی الیاسین + و بعضی قرآن
 درین آیه آل یاسین بدالف خوانده اند یعنی آل محمد و بعضی گفته اند یاسین از احاد اکتان بوده و
 آن نسبت به دو وجه سابق الآن بفتح الف اول و مدالف ثانی اکتون الکن بافتح آنکه هنگام سخن
 کردن زبانش گیر دامن بافتح بهر اس شدن امان امین بودن و امینی وزیر یا امن باله
 و کسر میم امین شونده امین امانت دار قوی و کسیکه بر و اعتماد کنند و آزاد امین باشند و بی ترس
 شده و آسمی است از اسمای حق تعالی لقب پیغمبر که پیش از نبوت بدان مشهور بودند و باید امین
 که معطی است احوال بافتح شتر استوار امین بالمد کلمه ایست که در اجابت دعا استعمال کنند یعنی
 قبول کن دعا را یا چنین باد و تشدید میم قصد کنندگان امتحان آزمودن تامل کردن سخن و
 روشن کردن فرخ کردن حق تعالی دل را با یال مکان دست دادن و بضیه در زیر سوار و ملخ نهادن بضیه
 در زیر خود گرفتن سوار و ملخ و مانند آن مکان دور رفتن سپردن و روان شدن روان کردن
 آب در رفتن در کاری و سیر شدن زمین گیاه رسیدن آن بحد کمال حق کسی را بر دهن حق کسی اقرار
 کردن و بسیار شدن مال و کم شدن آن پنهان شدن سوار در سوارخ خود متحان نعمت دادن
 ست نهادن مهتان بذل کردن چیزی و خوار و ضعیف داشتن و خوار و ضعیف شدن انین بافتح
 و انان باضم ناله زدن ناله ناله بافتح و تشدید نون مرد بسیار ناله کننده ان بافتح و تشدید نون بودن و
 ناله کردن و بافتح و الکر و فتح نون مشد و کلمه ایست که برای تحقیر کلام رتبه و کلمه ایست یعنی آبریزی آبریز

آن بالمدانک زمان آن بالمدونین و کسر آخر دریا بند و نبات گمراختن بافتح کوزشت اول
 بافتح تن آسانی در آرام و نرمی و آسسته رفتن و دواع و رفتار آسسته آوان بافتح و الکر سنگام و کسر
 صفه بزرگ او شان بافتح تها جمع و شن ایملون بافتح آسان ترایان بالکر تنه وخت بریده و شانه
 درخت این بافتح وقت آمدن و مانده شدن و حیران شدن و وقت و بافتح فتح نون سوال باشد
 ازجا و مکان ایوان بالکر صفه بزرگ او این جمع و در فارسی بفتح الف استعمال کنند طار در اصل
 فارسی است که معرب کرده اند ایقان بی گمان شدن ایمان است کردن ایدان آگاه کردن
 ایمان بالکر گردیدن و این گردانیدن و امان دادن و بافتح سوگند با و قوتا این بفتح و فتح میم طرف
 راست و سوگند و موضعی است که وادی این در اینجا است و ام این نام دایه حضرت سالت پناه صلی
 علیه و آله و سلم این بکسر الف و میم بی ترس این امان است و استعمال فارسیان است نه تازیان
 ایمان این داشتن کس را ایمان بافتح و بالکر و تشدید یا سوال است از زبان چیزی

باب الالف مع الواو

اوا بافتح و یاری شدید و مرگ راه و بخش اوا بافتح و یمنین و تشدید و اوا تشدید کردن و ترک کردن و نواستن
 الو یمنین و سکون او خداوندان جمع دواز غیر لفظ او بافتح حرف تردید است بمعنی یا و بمعنی بلکه نیز آمده است

باب الالف مع الهاء

ایه بافتح و فتحین در یافتن چیزی یا فرا موش کردن یا و آوردن ابرق و یمنین شهریت بفارس
 ابرکوه ابله نادان و سلیم القلب بده بالضم جمع استجاه بالکر تشدید تا متوجه شدن اجماع اول با
 موده بزرگ پیشانی و شیر درنده ارجاه بالکر سر انداختن کاری از وقت خود شکوه و ناخوش داشتن
 چیزی اشتباه مانند شدن چیزی بخیری و پوشیده شدن چیزی بکسی اشتباه بالکر مانند کردن و بافتح
 مانند آن جمع شبهه بالکر افواه بافتح و یمنین جمع فوه و چیزی های خوب و که بدان بوی خوش را اصلاح دهند
 و نیکو سازند چنانکه تو ابل چیزی که بدان طعام را خوشبو کنند چون کشنیز و جز آن افادیه جمع و صاحب
 قاسوس گوید افواه تو ابل یا آنچه بدان بوی خوش را اصلاح کنند و تمام شکوفه و انواع هر چیزی و احوش
 فوه افادیه جمع جمع اگر اه بزرگ کاری داشتن اکناه و کتناه رسیدن کنه چیزی را الیه یمنین برگشته
 شدن و خزع و زاری بسیار کردن هر کس الیه بالکر و بالفت غیر مکتوب بعد لام پیستیده شده
 اند نام ذات حق تعالی و دیگر اسماء و صفاتی اند امه یمنین فرا موش و فرا موش کردن
 اشتباه بیدار شدن او و بافتح ناله کردن و شکوه نمودن او و بافتح و تشدید و او نرم دل و

مومن و فقیه ای به بالکسر کلمه که در وقت بازداشتن از چیزی گویند یعنی بس کن

باب الالف مع الیاء

آبی بالمدس کشی کننده الی بالفتح و تشدید یای دو نقطه سرکشی اثباتی بالفتح و یک پایا اجنبی تشدید یا بگانه او الی نزدیکان اری بالفتح کینه و شدن غسل کردن زنبور غسل داری اسباب باران آسی بالمدغناک و پشیمان و طبیب اسی بفتح همزه و کسرین و تشدید یا مخزون و اثر و نشانه سرا اجمعی آنکه تازی زبان نباشد اعمادی دشمنان اغانی بتشدید یا جمع اغنیه باضم و تشدید یا و آن نوعی است از سرود اقصای دوران امانی به تشدید یا جمع اسینه باضم و تشدید یا معنی آن گذشت امی باضم و تشدید میم و یا آنکه نوشتن نداند یا آنکه برخاسته ای باشد که کتاب خوانده باشد انسی بالکسر می و روی کمان که بطرف کماندار باشد و طرف چپ هر چیزی و احمی گوید طرف راست هر چیزی و گفته است که از هر دو عضو آن چون دو ساعد و دو قدم هر چه روانسان در دست و هر چه پشت انسان دارد وحشی است او الی ظرفها و اقی جمع اوقیه و آن گذشت ایدی و ایا دی دستها و نعمتها اما اول معنی دست بسیار استعمال شده و ثانی معنی نعمت و آنچه در قرآن واقع است که و کما سقط فی ایدیم معنی آن پشیمان شدند

باب الباء مع الالف

با قلا همزه و تشدید لام و بی همزه معروف و آنرا قول بفانیز گویند با خمر بفتح خا و رای مهمله نام موضوعی است با حور اسختی گرامی تنوز و آن بیت روزی نباشد بحیر اباضم نام راهبی که در راه شام بانتظاری لقای جمال پیغامبر آخر الزمان صلی الله علیه و آله و سلم صومعه ساخته بود چون ابو طالب حضرت را بسفر شام همراه برد بشرن ملاقات بهره و گشت با ساء بالفتح و یوساء همزه و باضم سختی بیغیا بالفتح طوطی و تشدید یای دوم نیز آمده بر او بریده دم و بی فرزند و بی خیر و خطبه و سال که در ابتدای آن حمد خدا و نعت رسول نباشد بد او بالفتح آغاز کردن بد او بالفتح ظاهر شدن و رسیدن بخاطر کسی را خلاصت را او بد لاء باضم و فتح و ال طائفه از بندگان حق تعالی و ایشان هفت نفر اند غیر ابدال چه ابدال سفتا و نفر اند و چون یکی از ایشان بمیرد دیگری از سایر مردم جای او گیرد و بد او بالفتح و فال معج بخش گفتن بر او باضم از بیماری به شدن و بالفتح آفریدن و از بیماری به شدن و درستن از چیزی بر او بالفتح نیز از شونده و نام چند صحابی است و باضم و ال کسب نیز از شونده گان جمع بری و اول همراه و آخر همراه بر یا یا خلافت بر جا و باضم سختی و پنج پیشی باضم خمره بصری باضم ضعیفی است و شام بطور باضم در رنگ کردن و آبستگ نقیض صحت بطیاء بالفتح

رفتن گاه فراخ آسبیل که در آن سنگ نریزید باشد وادی که لجام باکس نه ناکردن و بفتح خورشید بقاء بماندن فانی
نشدن بکای باضم و همزه در آخر گریه با و از وی همزه خشک رختن بلاء باکس کهنه شدن و بفتح آزمودن و نشک
کردن و نیت دادن و مکرده ساندن بلی باکس پوشیده شدن و بفتح بمعنی آری بلوی بفتح آزمایش و نیت
بنام باکس خانه و بیاد در آن خانه وزن بجان آوردن ولی اگر اب بودن کلمه و بفتح و تشدید نون معمار بوا و بفتح
بازگشتن و اقرار کردن برابر شدن و برابر و کیسان و جادادن بوری و باریا آنچه از گیاه بافند برای گسترده
صاحب موس گوید بوری یا حصیر باشد و گفته که حصیر آنچه بافته شود از هر چیز بهاء بفتح خوبی و زیبایی بمعنی
بافتن آفتاب وزن سفید پوست و نام شهر است در فارس چهاردهی است در مصر و خانه است در بصره که زندانخانه علی
بن زیاد بوده و انبان و گنگ گندم و ختی سید او صحرا که در آن درخت و گیاه نباشد و نام مضی است میان بکه و مدینه

باب الباء مع الباء

باب در و شهر است بحلب و کوهی است بهر و باب در حساب و کتاب نهایت چیزی و استبداد
چیز باشد و باب الا بواب سرحد است بلکه خرز بواب بفتح و تشدید و او در بان

باب الباء مع التاء

بارحه شب گذشته باصرة قوت بنیانی باز نغمه طلوع کننده وزنی است از نسل عا که بهد است یوسف
عسم بر تبه معرفت آگهی رسید باسقات در ارشد با بالو عه جایی سترنگ که در و آب باران و آب خانه
و آب میرز سر و بند با کوه نام شهر است بحجم و با کوه شهر است نزدیک شهر و ان خاتانی گویش عر با کوه بقاش
باج خواهد و خزان در و زره گرانزه با قعنه سخته بارقه شمشیر با و صاحب جراح گوید بارقه شمشیر با و صحرا
خلات حضرت بفتح و تشدید تا بریدن و بته و البته یکبار بریدن و الف و لام زائده است بتات با ف
بریده و نوشه و خت خانه و طلیسان خرو صوف و باین معنی اخیر است نیز آمده بقره باضم ابله و دانه خر
که بر بدن بر آید بحلیله بر وزن قبیله قبیله است از زمین از انجا است عبد الله بن جریر بجلی بفتحین محبوسه
بضم سر و بامیان سرحد است بفتح فاص و صرف و اصل کردن نجت باضم شتران قوی بزرگ که در خراسان
نیاشد نجتی یک و بفتح بهره و نصیب بدایه آغاز کردن و آغاز بدعت باکس چیزی نو در دین پیدا کردن و
چیز که نو که در دین پیدا شود بدایه است بفتح لی اندیشه سخن گفتن بدایه سخن بے اندیشه و بی اندیشه گفتن
بدایه باضم شتر قربانی بدرقه بفتح پوست بزغال که از وی مشک سازند برای شیر و روغن غیر آنرا همیان بزرگ
یا دو نعل در دم یا هفت هزار دنیا بدرقه بفتح و سکون ال معج و فتح راه بری و سید برق بضم سیم کسر راه برو
و فارسی سید برق بدل هله معنی راه برستقل است و صاحب مغرب گوید بدرقه بدل هله جامعی که راه بر قافله و نگاه بان

و این عربی اصل نیست بلکه موردست بر اعمه بالفتح تمام شدن و زیاده از امثال خود در نبردن بر که باضم
مرغان آبی سپید بزرگ که از آبتری تو گویند و با کسر حوض آب سینه یا بیرون سینه و برگ بالفتح درون سینه و
بفتحین بالیدن و افزون شدن بر اوقه بالفتح بزار شدن از عیب و ام و مانند آن و باضم تراشه چوب که در وقت
تراشیدن جدا شود بر و و و بالضم سردی بر اوقه بالضم سوش آهن مانند آن که در وقت سوهان کردن بفتند
بر و و بالضم جابحه خطه و ناگواری و بمعنی بفتحین نیز آمده بر و و بالضم دیک سنگین بر و و بالضم بفتح نیز آمده زمان
یا باره از نان بر و و بالفتح و هشت ذال بر و و لقب علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه که در روز حنین عباس ایشان را
بدان آواز کرد و نیز وی است از قم بر و و بالفتح و تشدید یا خلق بر و و بفتحین نیکوکاران بر و و بالفتح و بیست
از احوال نصف و نسبت بدان نزدی و نزدی است از انجاست فخر الاسلام نزدی صاحب اصول فقه حنفی لبطه
بالفتح فراخ شدن بسمه بفتح بسم الله الرحمن الرحیم گفتن بسیار به بالفتح و لیری نمودن بسیار به بالفتح و عرب نیز باز
بشارت با کسر مرده دادن و شردگانی و بهر دو معنی بضم نیز آمده بشاششته بالفتح کشاده روی خوش طبع شدن
بشاشته بالفتح گلوگیر شدن طعام و بی مزه و ناخوش شدن بشره بفتحین ظاهر پوست آدمی و حیوانات و گیاه
که از زمین بدر آمده باشد بصره بالفتح سنگ سفید نرم و نام شهریت بصره بصره بینائی و
یقین و زیر کی و محبت و عبرت و گواه و خون بکروانگی از خون که بر رسیدن تیر شکار بدان راه برند بصائر جمع
و بسیار بینا و برین تقدیر تا برای مبالغه است کقوله تعالی بیل الانسان علی نفسه بصيرة بضاعة بالکسر
سرایه که بدان تجارت کنند و بر بضاعة بالضم و الکسر چایی است در دینه مشرفه بضعة بالفتح پاره گوشت
بطنة بالکسر استلا و پری شکم و مثل است که البطنة تدبب الفطنة لطالة بالفتح معطل بیکار شدن و بکسر
و لیر شدن بطانة بالکسر دوست درونی و استر بر حزی لبطا قه بالکسر کاسه چشم و پاره کاعند
یا کرباس که در آن قیمت جامه نویسد و لبطا قه جامه وصل کنند لخرة بالفتح رگین شتر لخله بالفتح زن
لغولة بالضم شوهران لخرة بر انگختن لغو ضة بالفتح پیشه خرد لغو ضة بالفتح ناگاه لغو ضة بالفتح ناگاه لغو ضة
بالضم و الکسر حاجت و مراد لغو ضة بالضم زمین که محدود و میسر باشد از زمین و بکسر لغو ضة بالفتح و تشدید یا باز مانده
قال الله تعالی یقیه الله خیرکم یعنی آنچه حق تعالی باقی داشته برای شما و از احرام نگرفته است بهرست
برای شما باقیه باقی ماندن و چیزی باز مانده باقیات باز ماندن باقیات صاحبات صلوة خمس
ست و سحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر و مطلق عمل صالح نیز گفته اند بقره
گاو نر یا ماده و تاسه و می تاسه و صده است ز تاسه تاسیت با کوره نواده بقره بالضم با ماد و بفتح
چوب گرد که در میان چرخ و دملاب میباشد و شتر ماده جوان بکاره بالفتح و و شیر که و بالفتح

والکسر شران جوان بکته بافتح و تشدید کاف که مظهر بله بافتح و تشدید لام تر شدن و با کسر تری و نمانگی
 بملکته بافتح بلاکیفت بودن بلا دة بافتح کند و بن شدن بلا همته بافتح نادرانی و نادران بودن بلا فته
 تیز زبانی در رسیدن بمرتبگی کمال و در ایراد کلام بلغة باضم آنچه کفایت کند در معاش بلطیه سختی و رنج
 بلدة بافتح شهر بلاد جمع و پاره زمین و یکی از منازل ماه و آن شش ستاره است از برج قوس و سیندر
 کشادگی میان دو ابرو و بدین معنی بضم بانیز آمده و صاحب قاموس گوید بلده پاره از آسمان خاصه
 از کوکب میان سعد ذابح و لغام که ماه در اینجا نازل میشود و گاهی از اینجا میل کند و نزول قبلاد و نماند
 و آن شش کوکب است مستدیر مانند کمان بلسله بفتح هر دو با اختلاط زبانه و بر آنگندگی فکر یا دستاویز
 سیاه و شدت اندوه و وسواسها و باضم هر دو با کوره که نوله اش پهلوی سر او باشد و هجوع زنان نباتات
 بافتح انگشت بیوه بضم تین و تشدید و او پسری بنیه باضم و الکسر بنا کرده شده و بفتح با کسر نون و تشدید
 یا کعبه شریفه فعلیه است بمعنی مفعول یعنی چنانکه بیت نیز گویند زیرا که فرد کامل نباتات
 جمع نبات ای دختران و عبتان که دختران بان بازی میکنند است بافتح و باضم ناگاه گرفتن دروغ
 بستن و دروغ گفتن و حیران کردن و حیرانی بها جته بافتح شاد شدن و خوب نیکو شدن بهجه بافتح
 غری بهیمه چار پا اگر چه بحر باشد یا زمی حیات که تیز عقل نداشته باشد بهتمه بافتح بره و بر غاله و
 باضم و لیر و کار سخت و شکر بیجوته شب گذرانیدن میوته بافتح جدائی کردن بیت بافتح خانه که
 از چشم و کل و جز آن سازند بیوت و ابیات جمع و شرف و مرد شریف و زن کردن و عیال مرد و کعبه و
 گورد و مصراع از شعر و جمع این ابیات است نه بیوت بیات بافتح شب کردن و در شب کاری
 کردن و شجون و نام شهر است نزدیک واسطه بنیه بافتح و کسریای مشد و حجت روشن و آشکارا
 بمعیه بافتح عهد بستن و بانکه صومعه ترسایان بمعیه بانکه زمین سپید و هموار و بافتح تخم مرغ
 و خود آهنی و خایه و میان هر چیز و میان سر او شهر و نام شهر است و بدین معنی بکسر نیز آمده

باب الباء مع الشاء

بش بافتح و تشدید ثا پراکنده و فاش کردن خبر و بر انگختن غبار و آشکار کردن راز و حال و انداختن
 بحث بافتح کاویدن سخن و زمین برش بافتح زمین نرم بر غوث باضم یک بر اغیث جمع و شهرت بروم
 بعث بافتح بر انگختن و فرستادن بیدار کردن و شکر و بدین معنی بفتحین نیز آمده بعوث جمع و با کسر تعجی که خواب
 نکند بعاش باضم ضحیت نزدیک مینه که در اینجا میان اول خروج جنگ عظیم واقع شده بود و بکسر فتح غنیمت برآمد
 و آن روز جنگ ایوم بغاث گویند بغاث بهر سه حرکت مرغی است تیره رنگ که مردار بخورد و بواسطه

بر انگیزندگان بو ش با فتح کاویدن و بیرون آوردن

باب الباء مع الجیم

با بوج بفتح نون معرب با برنه با ذ روج بفتح ذال معجم نوعی است از ریحان کوهی که بر دامن کوه میروید و بعضی گفته اند ترد است کج بفتح و تشدید جیم شکافتن ریش و نیزه زدن و فریه کردن گیاه حیوان پسرند را
 بوج بالضم باره و کر شک و یکی از دوازده بخش فلک ثوابت بروج و ابراج جمع و نام شاعری است و بفتحین
 سپیدی چشم که احاطه کرده باشد سیاهی چشم را بروج بفتح اول و ثالث بنده که بغارت آورده باشد معرب
 برده و دمی است به شیر از بروج که کسر اول و فتح دوم و نون ساکن دارد ولی است معروف و سهل بلغم معرب
 بزرگ که کسر با بروج بالضم اول و ثانی معرب بزرگ بسفاج بفتح ریشه گیاهی است که داخل آن جویست
 مانند پسته سخت و شیرین بسیار و ارج ثمر درختی است معرب بسیار و انج بفتح شکافتن شکم و انداختن
 در غم و اندوه بلوج بالضم درخشیدن بلج بفتحین روشن شدن صبح و کشاده شدن میان دو ابرو
 بوج بالکسر اصل و بفتح گیاهی است که تخم آنرا بر آب بپزند و بفارسی ابرو این خراسانی خوانند بوج
 بالضم شهرست بهرات که حال آنرا نوشید گویند و معرب پشنگ است و دمی است بزرگ بهیچ نیکو و
 شادمان بوج بفتح ناسره و زبون بهراج بیشک معرب بریم

باب الباء مع الحاء

بجج بفتح با و جیم شاد شدن بجج بفتح زدن بعضا و جز آن و ناگاه پیش آوردن کاری را و شکافتن و
 بریدن و فرو ماندن ستور از گرانی بار بجلح بفتح زمین فراخ بذخ بفتح شکافتن بوج بفتح سختی
 گزند و موضعی است بین بارح با در گرم بوارح جمع و شکاری که از جانب راست صیاد بسوی چپ گذرد
 خلاف سلخ بروج رفتن آب و از جانب راست بسوی چپ ضد سنج و عرب بروج را بیدار اند و سنج را
 نیک براح بفتح زمین کشاده بی کشت و درخت و کارشون و را بید و روشن و آشکارا شدن کار و دیده
 شدن و نسبت شدن و سخت و دشوار شدن بطمح بفتح بر روی افکندن بلج بفتحین غور و خرماد و عراب
 اول از خرماد ظاهر شود آنرا طاع بالکسر گویند بعد از آن خلال که بر خای معجم بعد از آن بلج بعد از آن
 رطب بعد از آن قتر بادلح بفتح وادی است نزدیک مکه و کوهی است براه جده بوج بفتح آشکارا کردن
 آشکارا شدن راز و بالضم اصل ابرو و اندام زن و جماع و نفس در هم شدگی کار و نامی از نام های قباب

باب الباء مع الخاء

بخج بفتح و تشدید خای پسندیده شدن و بزرگ شدن کار و کلمه است که در وقت تحسین گویند

و بفارسی خه گویند بخ بفتح و سکون خا و تشدید خا و تنوین آن کلمه ایست که هنگام پند کردن چیزی
گویند بخ مروی عظیم الشان بخ بفتح و تنوین و ذال معجمه کردن کشتی کردن بخ بفتح افزون شدن بخ کردن
و تهر کردن و پشت و گردن شکستن و نرخ از زان بر نرخ حائل واقع میان چیز و از زان مرگ تا زان قیامت
و بر نرخ الا بیان مابین اول ایمان و آخر آن و مابین شک و یقین بخ بفتح و تنوین برآمدگی سینه و در آمدگی
پشت بطبع بالک و تشدید طاهر زره و صاحب قاسم گوید هر چه بر روی زمین بین شود بخ بفتح شهرت مشهور و
بفتح شک و یقین تا کردن بخ بفتح ساکن شدن غصب است و ماندن مرد و غیر یافتن گوشت با هم در هم

باب الباء مع الدال

بجو و باضم مقیم بودن بجای و بالک کلمه مخطوطه بفتح و تشدید دال پریشان کردن و باضم جاره و عوض معرب
بت و لا یجوزی ناچار و ناگزیر و بالفتح سرگشتن و سرگردان و ثابت شدن و دار و در شیم کردن و بسویان
ساییدن و همیشه بودن و خشن و سراسر و خواجه منه قوله تعالی لایذوقون فیها برداء و باضم جاره مخطوط
و بال باضم برود جمع و یقین تکرر و یکسر از بزرگ بارنده برود و باضم خفتن و مردن و بالفتح خنک و هر چه خنک
کند چیزی را و داروی چشم و داروی سرد سائیده برید و بالفتح رشته درده هر چیز برترت و رسولی که بجای
فرستند و ترتیب داده شده و مقدار دوازده میل یا دو فرسخ و استری که بهر دوازده میل بر یک سواری
نامه بران سلطان گذارند و دم آنرا ببرند به جهت نشان و برین تقدیر برید معرب بریده دم است جانور
ست که پیش پیش شیر میرود و بفارسی آنرا پروانه و سیاه گوش گویند بار و سرد و ثابت و عیش خوش
برود و بضم با و را و کسر حیم شهرت معروف نزدیک همدان بعد باضم دور دور
نشدن و هلاک شدن و مردن و بالفتح هنوز و پس چیزی بعید و دور باشد و بالفتح یقین جمع
بلکه یقین شهر بلدان باضم جمع و شتر مرغ و نشان ابله و جمع و گفت دست و سینه و کور و سر و شادگی
میان ابرو یا چپید بافتح کنند زمین نهد بافتح عالم بزرگ و حیلها که کار برند و سیاده که یفرزین بند کنند
و هر شیر که است کند و ناموضعی است بوار و کشندگان و چیزهای سرد و چید بافتح شیر و بالکسر سیاه باها
جمع سیاه بافتح میوه و باضم و سیاه بافتح هلاک شدن و بریده شدن و رفتن

باب الباء مع الذال

بذ بافتح و تشدید ذال غلبه کردن و شهرت میان ازان و آذربایجان و از زیران نهری
عظیم جاری است که هر صاحب تپ گفته که در آن غسل کند شفا یابد پسند باضم و فتح سین میشود
مرحان عرب بسد بدال ممل

باب السامع الراى

بارتشديد را نيكو کار سير بالکسر و سکون نهمزه چاه بار بافتح و سکون نهمزه چاه کند و ذخيره نهادن
 سير بافتح درنده است معروف از قسم غير معروف بفتح بریدن و از پنج برگ کردن و بفتح بریدن
 شدن و بی فرزند شدن و بی خبر شدن یا کمتر شمیر برنده بفتح بسیار کم و زمین سنگلاخ در یک سید
 بر زمین و آله کوچک که از تن بر آید و بر آمدن آله بشور بافتح بر آمدن آله های کوچک جمع شوره بحر باضم بدی
 و کار بزرگ و شکفت و عیب ها و بفتحتین بیرون آمدن ناف و طبری تا ناف بحر بافتح دریا و جوی بزرگ و مرد
 صاحب کرم و سپیخ گام و عمق و زردان و آب همین و ما و بحر یعنی آب شور و شکافتن و گوش دریدن و بفتحتین
 سر سیمه شدن از سیم و سیراب شدن و نوعی از بیماری شتر با حیرت دادن و خنجر اصل دروغ و فصولی با حیرت
 و شدت گرمای تموز و یوم با حوری یعنی روز بجران بفتح باضم کوتاه گرداندام و پدر قبيله است از طی بفتح بجا
 بر آوردن دیگر جزآن و بفتحتین گندگی دهن و هر چیزی که را نچه و تند باشد بخار باضم نفی که از چیزی
 نناک و گرم بر آید بخور بافتح آنچه بدان بوی دهنده و بخور مریم گیاهی است که آنرا بفارسی چنگ مریم و تخمه
 مریم گویند بدار بالکسر بر یکدیگر مینویسند و غرضش بدور باضم شافق بسوی چیزی بدور بافتح ماه تمام و بقوای
 قوم و علام و کودک شتابند و هر کار و طبق و نام موضوعی است یا نام چاهی است که بدین توفیق کننده بود
 و در حوالی آن میان حضرت رسالت نیاه صلی الله علیه و آله و سلم و شکر کفار جنگ واقع شد و
 نیت بر معنی بدره آمده و میان آن گذشت بندر بافتح تخم کاشتن و تخمی که از دغله جمل شود
 مانند برنج و گندم و شش و گیاهی که تازه بر آمده باشد و بر آمدن گیاه از زمین بر باضم و تریا
 گندم و بافتح بیابان و نیکو کار و رست گو و بسیار خیر و نامی است از نام های حق تعالی بارتشديد
 را نیز یعنی بر آمده ابر از و سوز و بفتحتین جمع و بالکسر شش و نیکی و راستی و طاعت قبول کردن
 حج و طاعت و خوشنود داشتن مادر و پدر و راندن گوسپند و بنمعنی بفتح با نیز آمده و دل و موش
 و بچه و بابه و مثل عرب است که فلان لا يعرف هر کس بر یعنی نمی شناسد گربه را از موش باطن
 گربه را از روباه یا خواندن گوسپند را از راندن یا بدی را از نیکی بر سر بفتح هر دو با نام گروهی است
 در مغرب زمین و نام گروهی دیگر است در شش و باضم بسیار آواز کننده و بالکسر خواندن گوسپند بسیار
 بافتح شیر و آواز کننده خشم نیز بافتح بعضا زدن و تو ابل در دیک کردن فرزند و آب یعنی تخمی که
 آنو تره و قوایل حاصل شود و ابرار و با زیر جمع بر باضم تازه از هر چیز و جوان آب باران تازه
 باریده و خرما که هنوز نخته و طبع شده باشد و بافتح خراشیده شدن سرش و بفتح و بی وقت حاجت خواستن

و در بنید خرمای بستر میختن و کشن دادن وخت خرمای را پیش از وقت گشتن کردن نیز پیش از غبت ماده و
 نوشیدن شیر از خنیک پیش از آنکه ماست شود در آن و پیش از آنکه از مسکه آن بر آید و خواستن قرض پیش از
 وقت موعود و آب سرد و ابتدای هر چیز مسبور باضم روی ترش کردن با سوزن رخی است معروف که در قعد و
 درون بینی پیدا میشود و بواسیر جمع بشر بفتح خوردن بلخ گیاه را و مباحثت کردن و مزده دادن و گرفتن
 بر دست را چنانکه شده ظاهر شود و با لکشم مردی است و روی آدمی و کشاده روی و نام کوهی است
 به جزیره و نام آبی است در قنبد بنی تغلب ظاهر پوست برداشتن و بفتح آبی و ظاهر پوست آدمی
 و غیر آن مراد از بشره بشیر مزده آور و خوب و بصیر بافتح بریدن و کنار زدن و جرم باهم میوند دادن
 و باضم کنار و سطرپی و پری و جزو پیله و پوست و جرم و بدین معنی بفتح نیز آمده و سنگ درشت و بدین
 هر سه حرکت آمده و ضم بافتح صیاد موضع است و بفتح آبی و دانائی و دیدن و دانستن آنچه در دل
 خطر کند بصائر بنیاسیها و جتهای روشن بصیر بنیاد و انا بوحیر می است بصیر و از انجاست صاحب
 قصیده برده و گیاهی است بطر بافتح شکافتن زخم و بالکسر باطل و بدر شدن خون و بدین معنی
 بظا و معجمه نیز آمده است و بفتح آبی و دشت و حیرت و نافرمانی نمودن بواسطه نعمت سخت شاد
 شدن و کراست و شتن چیزی را که کراست نداشته باشد بطر بفتح بلندی میان دو لب فرج و بطار
 آشفته بلندی میان لب بالا که اندکی دراز شود و آن مرد را انظر خوانند بصیر بافتح و بکسر شتر خواه مر خواه
 ماده و بعضی گفته اند هر چه بار بردارد بصیر بافتح سرگین شتر و گوسپند و سرگین افکندن آن بخور باضم
 فروختن پروین و برانگیختن باران و دلیل بودن آن بر باریدن باران بقر بافتح آب خوردن شتر و بار
 نشدن از آن بفتح آبی و باری تشنگی شتر را که در آن بمیرد و آب بد که تشنگی افزاید چرند باران و قوه سخت از
 باران و بدین معنی بسکون غنیمت نیز آمده بفتح شتر و بفتح شتر میان هر است و بفتح شتر معرب گوشور یعنی
 خفیه مالح و خسوب بدانجا را بغوی گویند و محی السنه بغوی صاحب مصابیح شرح است از انجاست
 بقر بافتح شکافتن و فراخ کردن و مانده شدن و شکفتن دشتن سگ بدین گاه و کند شدن
 چشم مرد از دیدن و نظر کردن به هر موضع آب از زمین و بفتح آبی و بفتح آبی یا بسیار ماده یا نریقه واحد
 باقر کاه در آن یا شبانان مرد بسیار علم بسیار و شیر دهنده و رگی است در گوشه چشم و عقب ابو جعفر محمد
 بن علی بن الحسین علیه السلام جهت بجز او در علم بقر بافتح و تشدید قاف صاحب گاه و نام
 وادی است و موضعی است بر تل عاج که در آنجا جنیان بسیار میباشند و آنرا سکر و بازیکه است
 کوزگان عرب را بقیر گاه و آن و جاب که تشنگی افند و بی استین بپوشند و شتر ماده کاه را

بر آوردن بجه شکم او شکافته باشند و هر چه او را بشکافند بکربالکس و شیزه وزن و نایقه که یک کیم بیش
 نزاده باشد و بجه نخستین که پس از وی هنوز دیگر نزاده باشد و اول هر چیز و هر کاری که مانند آن پیشتر
 نشده باشد و گاوی که بار بر نداشته باشد و زخم برنده و کشنده البکار جمع و بالفتح شتر جوان یا شتر بجه
 و نام قبیله است و فحشین با مداد و لکاه و چرخهای آب کش و بالفتح و کسکراف مرد پگاه خیز بکوب و بضم
 پگاه بر خاستن و با مداد کردن و با مداد رفتن یا کور باران اول و زود رس از هر چیز و با کوره میوه
 نوس و بفارسی آنرا نوباره گویند بلور بالکس و فتح لام مشد و در سیم و دلیر و بادشاه بزرگ از بادشاهان
 هند و شکست معروف که آنرا بفارسی باور گویند و بدین معنی لفتح با و ضم لام مشد و نیز آمده بلخیر بضم
 شهرست بسیار سرد و میر و زنا حیه شمال که عامه آنرا البجار گویند بلخیر بالفتح مخففت بوا غیر و غیره قبیله است
 از بنی تمیم بنیدر بالفتح کنار دریا که جای سبتن کشتی باشد بنیدر یا بضم تاجری که متاع نگار دارد تا بقیت
 گران بفروشد و آنکه خرید و فروخت جوهر مینموده باشد بنیدر یا بضم تاجری که متاع نگار دارد تا بقیت
 کوچک بنا صرحج بوا بالفتح از بودن و کاسه شدن بازار و هلاک شدن و هلاک شدگان و بدین معنی
 جمع بایست و بالضم هلاک شده و فاسد گشته که در چیزی بنا شد جمع و مفرد هر دو آمده بوا بالفتح
 هلاک و کاسه شدن متاع و میوه بهر بالفتح هلاک و گون ساری و شکفت نمودن و غلبه کردن و
 روشن شدن و تکلف کردن زیاده از حد طاقت و زیاده و فائق شدن بر کسی گرفته شدن نفس
 و بالضم زمین فراخ و شهر و میان وادی و تنگی نفس از بسیاری اندکی بهار بالفتح کلی است و خوشبو
 زد که آنرا عین البقر گویند و بفارسی گا و چشم خوانند و هر چیز نیکو و روشن و دهی است بر روی بالضم
 بت و برستور واهی است سپید و پنبه دانه بر آورده و آلتی است از آلات وزن و آن مقدار
 سه صدر طل یا چهار صد یا شش صد یا هزار طل است و متاع دریا و ظرفی است مانند ابروی
 و بالکس و لاتی است از ولایات هند یا هر روشن و غالب و رگی است در سر و نام کتابی است در
 بنیرار بالکس عرب با هزار بیازره جمع بسیدر بالفتح خرنگاه ببطیار و بطیر بالفتح علاج کنند
 چهار پایان بسیار بالکس شهری است میان بین و بظام

باب الباء مع الزاء

باز جانور شکاری معروف که آنرا بازمی نیز گویند بیزان بالکس و نبات بالضم جمع بارز آشکارا
 و بیرون آمده بروز بالضم بیرون آمدن و آشکارا شدن بیزان بالکس مراد است مبارزت یعنی کسی
 جنگ از میان صف بیرون آمدن و نیز غائط و بالفتح زمین فراخ و کشاده برز بالفتح بر سر کار و وزیر و عیال

بلاس بافتح کلیم معرب بلاس بوس بافتح بوسه دادن معرب بوسه بهس بافتح و بیری بهیس بافتح
شیر و سرد و بیز و زن خوش رفتار و نام مردی است که در کینه گرفتن از دشمن ضرب مثل عرب است

باب الباء مع الشین

باش بافتح رسکون همزه گرفتن و انداختن کسی را بر خاش باکسر شور و غوغا و دراختن باهم برش
بفتحین نشانه های خرد و مخالف رنگ آب و سیدی که برناخن ظاهر شود و فرس برش آبی که خالها دارد
و آنرا بغاری خش گویند برش نام سگی است برش نام مرغی است خردیش بافتح و تشدیشین و تش
تشدیشین اول مرد خنده روی لبش بافتح سخت گرفتن و حمله کردن بوش بافتح مردم در هم آمیخته
او باش جمع تقدیم و او بر یا بخلاف قیاس بهش بافتح شاد شدن و دست دراز کردن به چیزی و فراخ
آهن گروسی و آما ده گریه یا خنده شدن و میوه متقل تر و بلاد بهش حجاز باشد زیرا که میوه متقل در بسیار
شود بهش باکسر وادی است برای یامه که همیشه شیر است و گیاهی است مانند زنبیل که سم قاتل است

باب الباء مع الصاد

بخص بافتح گوشت بن گشتان و گوشت سم شتر و گوشت پاره که در چشم خانه روید و رویدن آن
بر محل بفتحین بیس و بیس شدن بصید و درخش درخشیدن بوض باضم میوه درختی است بافتح
بیشی کردن و تقدم نمودن و شتافتن و پوشیدن و گرختن و رفتار سخت و محنت و سرین زن و
ک و بدین دو معنی ضم بانیز آمده بعض بافتح و الکسر سختی و تنگی و عرب گوید و تعوای حیص بعض
بفتح و کسر اول هر دو و بکسر و فتح آخر هر دو و فتح اول کسر آخر در افتادند و جنگ غوغا

باب الباء مع الضاد

برض بافتح اندک اندک دادن بروض باضم اندک اندک بیرون آمدن آب از چشمه بعض بافتح
و تشدید ضاد و رنگ پوست و آگنده گوشت و اندک اندک رفتن آب بعض بافتح پاره چیزی بروض
بافتح بینه بعض باضم دشمنی بیاض سپیدی بعض بافتح خایه کردن مرغ و سخت شدن گرا و اما سید
دست اسب و تخمهای مرغ جمع بیضه و بالکسر شمشیر با و زنان سپید جمع بیضا و ایام لبیض روزهای
شبهای روشن و صهل ایام اللیالی لبیض است و این روزهای سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم

باب الباء مع الطاء

بربط سازی است معروف که آنرا عود نیز گویند معرب بربط کبیرا یعنی سینه بط نیز که شبیه است بدان
بسط بافتح فراخی و گستردن و عذر پذیرفتن و دست دراز کردن فراخ شدن یا مردم و زیادت کردن کسی یا

در فضل و بالکسر الضم نامة که او را با بچه گذارند و با کسر دست کشاده بساط بافتح زمین فراخ و هموار و با کسر گستره دنی چون حصیر و قالی و بستر بساط جای فراخ و گسترده شده و نام بحر سوم از بحر عرض و وزن آن هشت است و ثلث فاعلن باسط فراخ کننده و گسترنده و نام خدای تعالی و آب دور از چراگاه لبط بافتح و تشدید طاشگافتن ریش و کیسه نام مرغی است معروف ببطیط شکفت و دروغ بلوط بافتح زمین توی بسیار و سنگها که در سراسر فرش کرده شود و سرزمینی که بدان فرش کرده شود یا با جردی است به شوق از انجی است سلمه بن علی محدث و حصنی است به اندلس و مونی است بدارینه باین مسجد و بازار که سنگها فرش کرده شده است و البته میان غش و انطاکیه که خراب است مونی است بقسطنطنیه که زندان سیران سیف الدوله بود و دبی است بحلب و دبی است

باب الباء مع الطاء

بسط بافتح ریش کردن و طاء مهله نیز آمده

باب الباء مع العين

جمع با کسر شرب و مرد در از و بنیده غسل که استمداد کند و جوش زند و بدین معنی یکس بافتح تا نیز آمده و بفتح در از گردن شدن است و جمع با کسر رگی است و ریش جمع بافتح کشتن خود را از خشم داند و با کسر اقرار کردن بحق و گردن نهادن برای حق و نجوع باضم نیز بدین معنی آمده با جمع کشته و بهمانه کننده و کشتن اقرار کننده بدع با کسر نوپیدا شده و با کسر فتح دال چیزی بای نوپیدا شده جمع بدع نوپیدا کننده و نوپیدا شده و مشک نو و رخی که شروع در تافتن آن کرده باشند و مرد فریه بدع لفحتین ترس و خوف بروع باضم و براحت بافتح افزون شدن و فضل و دانش از اقران باع فائق و افزون از همسران برقع بضم باوقاف و فتح هر دو ضم بافتح قاف رویش زنان و کسر باوقاف نام نفتم آسمان یا اول و ضم هر دو نیز آمده برلیع بافتح و بزلع باضم مرد و طرفین بشع لفحتین و بشاعت بدزه شدن طعام در دهن و بفتح با کسر شرب طعام بدزه کلو گیر و مرد بدخلق و بد ذات و ترش روی بصع بافتح فراهم آوردن و روان شدن آب و سوراخ مشک که آب از آنجا بیرون رود و فاصله میان سبابه و و طی و با کسر پاره از شب بصع بافتح پاره های گوشت بضعه بافتح واحد و پاره کردن گوشت و شکافتن جراحت و سیراب شدن و بریدن و جلع کردن زن کردن و تنو آمدن از کس و بیان کردن سخن و باضم جلع و عقد نکاح و کابین و طلاق و فرج زن و با کسر پاره از شب از سه تانه و با کسر فتح ضاد و پاره های گوشت بضعه جزیره که در بحر باشد و شرک گوشت و خون روان شدن از آدمی و کسر باضم شمشیر برنده و خربزه است باصل بحرین بقاع با کسر جمع بقعه یعنی پاره زمین که از زمینها دیگر ممتاز باشد بقع بافتح گفتن و بیان

کرات کسی را و بجای رفتن و نجات و دورنگی و رفاه و دستان همپا که بن در سایر حیوانات بقیع موضع که
 در هر دو دخت باشد و بقیع الفرقه گورستان مدینه که دخت غرقه بسیار در بقیع بقیع زمین است
 بقیع جمع بقیع با بقیع فرو بردن و سعد بقیع بقیع با بقیع لام منزلی است از منازل قمر و آن دو ستاره
 است یکی روشن بزرگ و دیگر خفیف خرد و آنکه روشن است گویا از کمال روشنی فرو می برد آن دیگر را
 و بعضی گویند که در حین طلوع آن زمین آب طوفان را بکمال آبی بقیع کرد از آن جهت آن منزل را سعد
 بقیع گویند و بقیع بمعنی سوراخ خرج و دلاب نیز آمده بقیع بقیع پیچیدن بقیع یعنی بمقدار کشش هر دو دست
 پیچیدن و گم فراق نهادن اسب در دویدن و با بقیع و الضم مقدار دراز کردن هر دو دست و شرف
 و کم و بیش و بمعنی باع نیز آمده بقیع بقیع فروختن و خریدن اما اکثر استعمال بقیع در فروختن است
 چنانکه شراد بمعنی ثانی و بالکسر و فتح یا عبادت خانه های مسایان جمع بقیع بکسر

باب الباء مع الغین

بخرع باضم بر آمدن آفتاب دندان و نشتر زدن حجام و ببطار بارخ طلوع کننده بلوغ باضم رسیدگی
 و رسیدن و نزدیک شدن بر رسیدگی و بجد مردی رسیدن کوک بلوغ بافتح رسانیدن و رسانیده شدن
 و پس شدن و بالکسر مبالغه کردن بلوغ نیکو و رسیده و جوان بجد مردی رسیده بفتح نیز زبان

باب الباء مع القاف

باشق بفتح شین معجم جانور است شکاری معرب باشه با ذوق بکسر و فتح ذال معجم شیره انگور که اندک
 بجوشانند و گاه پدارند تا مستی آرد معرب باده و حاذق با ذوق تاکید معنی حاذق است برق بافتح درخشیدن
 برق و بر آمدن کوکب و ترسانیدن و آراسته شدن زن و نجات خیره شدن چشم و در کردن شکم گوسفند
 از خوردن بردقه و آن گویا هیست و بجه گو سپند معرب بره براق باضم مرکبی که حضرت سالت پناه
 صلی الله علیه و آله و سلم شب معراج بر آن سوار شدند و آن کلان تر از خرد تر از شر بود برق و برق
 درخشیدن و روشنی که از ابرجد بفارسی آنرا درخش گویند و آنچه از برق در نواحی ابر پرانده شود آنرا
 خف گویند و آنچه بدرازی و خشد و ابر را به شکافد آنرا صاعقه خوانند برق باضم درخشیدن و درختی
 ضعیف که چون ابر پیدا شود سبز گردد و اشدش سروه براق ابر با برق و نام بد قبیله است و برین جای است
 نزدیک کوفه برق و نسق و بصق بر سه بافتح خیا ننگدن براق و بساق و بصاق باضم خوی
 چون بر آید و مادام که در دایان است برق گویند و بصاق و براق نیز نوعی است از درخت خمر را
 بسوق باضم بالیدن و دراز شدن درخت باسوق دراز و بالیده و سیوه است شبوی در دوی

بغداد بطریق بالکسر سرسنگ و مرد مبارز و شکبر و حیل و گریز و سرداری از مرداران روم که ده هزار مرد
 جنگی تحت حکم اوست و فروتر از آن طرخان است که پنج هزار کس در حکم اوست و فروتر از آن قوس
 بفتح اول و ثالث که درایت کس بفرمان اوست بطارقه جمع بوق بالفتح و تشدید قاف بفتح بوق بالفتح
 کشاون دروختین سیاه و سفید بودن تور بندق بالضم غلو که گالین که در اندازند و سیوه معروف که آنرا
 فندق گویند و صاحب کنز گوید که آن گرومه باشد بوق بالضم چیزی است مانند نمک معرب بوزو
 بهندی آنرا کجلون گویند و بهترین آن بوره ارمی است که آنرا نظرون خوانند بوق بالفتح سختی و نصیب
 و بالضم باطل و دروغ و کسی که راز نپوشد و چیزی که در و باد و منند و بنوازند بوا یوق ستمها و ختیا
 بهوق لغتین سفیدی تنک که بر پوست آدمی پدید آید بواسطه از دیاد بلغم یا سیاهی که بواسطه غلبه
 سودا بر بدن ظاهر شود و اول او را بهوق سفید و ثانی را بهوق سیاه گویند و قسم اول مشهور تر است
 معرب بهک بهوق بفتح اول و ثالث شهریت نزدیک نیشاپور و گویند که بهوق سیره دار است
 و موضعی بزمین قوس بندق بالفتح معرب پیاده

باب الباء مع الکا

بنک بالفتح بریدن و گرفتن چیزی را و کشیدن باتاک بنده بر یک لقب جعفر جدی بن خا لاولاد
 او را بر آنکه گویند بروک بالضم خفتن شتر بزرگ باواز کلان معرب بزرگ و لقب نظام الملک وزیر
 بعلبک نام شهریت بشام که قوم الیاس و در اینجا بتبل نام را پرستندی یک بالفتح و تشدید کاف
 گرفتن و دریدن و اینوپی کردن بنک بالضم پنج و خالص هر چیز و ساعتی از شب عطری است معروف
 بوک بالفتح جستن خرن بر ماده و زمین کا ویدن بچوب تا آب پدید آید و فریه شدن شتر و شسته شدن کسی

باب الباء مع اللام

بایل بکسر بای و دوم شهریت نزدیک کوفه که سحر و شراب را بدان نسبت دهند و احوال خرابست بایل
 دل و تن آسانی و حال و ماهی بزرگ و مردی که در زمین زراعت با و اعتماد کرده شود و فراخی پیشش
 بالفتح جد کردن و بریدن قبول بالفتح و شیره و جدا شده از مردان و بریده از دنیا و نهالی که از زمین درخت
 برآمده باشد از آن درخت مستغنی شده و لقب مرم و فاطمة الزهراء ۴ زیرا که ممتاز بودند از زنان آنان
 فضل دین و بریده بودند از دنیا بخدا بخل بالضم و فتح و لغتین بضمین زفت شدن بخیل زفت بمسک
 بدل بالکسر عوض چیزی و مرد شریف کریم و لغتین هر چه بجای چیزی دیگر شود و در دستها و پایها و فعال
 بیل الحیره ابدال جمع و نام حکیم خاقانی چنانکه خود میگوید در جز در شست بجهه جابم پس من

به بیل بوالعلایم و تحقیق ابدال و بداند کور شد ببدال بافتح و تشدید دال مهمله فرو شدند که غله طوام و
 عامه آنرا بقال گویند بذل بافتح دادن و در باختن باذل بخشنده بمنزل بافتح مسخه و شکافتن سواخ
 شدن ظرف شراب غیر آن و صاف کردن شراب و بانصرام رسانیدن کار و دندان نشتر بر آوردن نشتر و بزل بضم
 نیز همین معنی است بازل فستری که در سال بهم در آید و دندان که در آن وقت بر آید لیسیل بافتح حرام حلال و بجزل کردن
 و ختی و خجتن به پرویزن و گرفتن چیز اندک و اندک چیز و ملامت کردن و آب معصفه و حنا و مردک و غیره
 باسل و لیر و شیرسل زشت روی بقتل و بختین پیاز و خود آهنبین بطل بافتح ناچیز و ضائع شدن و بختین
 بطلان و بطول بضم و بختین دیر ابطال جمع باطل ناچیز و ناحق و شیطان بطلال بافتح و تشدید
 تا بغایت بیکار و بغایت دیر لعل بافتح زمین بلند که یکبار در سال در و باران بارد و هر دختی و زراعتی
 که او را آب ندهند تا آب باران سیرالش کند و نام بت قوم الیاس و نام بادشاهی از بادشاهان و صاب
 و مالک چیزه و شوهر بعال بالکسر و بعولته بضم جمع و بالکسر حیران و پریشان شدن چنانکه نتوان دانست
 که چه باید کرد بعال بالکسر بازی کردن بازن و جلع کردن و جمع بعل بافتح زمینی است نزدیک عسکان
 و بضم کوهی است بعل بافتح استر بعال بالکسر جمع و در اس بعل نام ضرابی است از عجم که در هم شری را
 که زدن با پرین آنرا در هم بعلی گویند بعال بافتح و تشدید عین اشتریان بقل تره و سبزی
 و ریش بر آوردن کودک و دندان نشتر بر آمدن ستور و رویانیدن زمین گیاه را با قتل نام
 مردیت ضرب المثل بنادانی و بی زبانی و نام پدر قبیله ایست بقال بافتح و تشدید قاف
 تره فروش و عامه غله فروش را گویند بکل بافتح آرد و پست بار و غن سرشتن بکال بالکسر
 پدر قبیله ایست از حمیر طلل بختین تره و بکسر بافتح لام تره یا جمع بله بلال بالکسر آب و چیز
 که آن ترک کنند گلور او نام مؤذن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم طل بافتح و تشدید لام
 به شدن از بیمار به و ترک کردن و صله جسم نمودن و بالکسر مباح بمل بافتح و سکون لام کلمه ایست
 که در تره چیزه یا در اعراض و اضراب از چیزه استعمال کنند بلیل بضم هر دو با تزار در استان
 و مرد سبک و چاک و در سفر و یاد هر کار و لوله کوزه بلبال بالکسر سخت غمناک شدن و بافتح شدت
 و اندوه و دوسوسه و گرگ را بهم گویند بول بافتح شانش کردن و شانش و فرزند و عدد بسیار
 و شکافته شدن بوال بضم مرضی است که شانش بسیار می آرد بمل بافتح نفسین کردن و خیره
 اندک و گذاشتن بمل بیکار گردنده و شبان بے عصا و ناقه بنی مهابلی بالان بمل بضم با و لام
 خندان پیشوای قوم که جامع و نیکی با باشد و نام عارفی است معزین بمل بالکسر حیت بملک می و حیت بر خست

باب الباء مع الميم

بزم باضم و سکون ذال معجمه رای و حزم در کار و قوت برداشت بر هم فختین ملال و دل تنگی ستوده آمدن از
کسی که کسی که باقران خود در قمار داخل نمی شود و میوه ایست و دانه انگور که بسیار کوچک باشد بر هم سر سبز
و سفید که زن بر بازو یا بر میان بند و هر چه که در رنگ مختلف داشته باشد و اشک سرمه آمیخته و شکر
براجم بفتح با و کسر حیم بندای انگشتان و نام گروهی است از قسم اولاد حنظل بن مالک بر سام با کسر
و رمی است که نزدیک پهلوی چپ پیدا میشود و صاحبش بزیان گوید و آنرا شوصه و ذات الحجب نیز گویند
معرب بر سام بافتح یعنی بیماری سینه بزم بافتح بهندان پیش گزیدن و به انگشت سبابه و ابهام دویدن
شتر و بدون جامه بسم بافتح نرم خندیدن و خنده نرم بتسام بافتح و تشدید سینه بسیار تبسم کنند
و نام شخصی است بسطام با کسر نام مردیست و نام شهرست مولد شیخ عارف ابو یزید و بدین معنی بفتح
نیز آمده شسم بفتح تین ناگوار شدن طعام و ستوده آمدن از چیز بشتام بافتح درختی است خوشبو
که از شاخ آن مسواک سازند و به برگ آن مور خضاب کنند بضم باضم میان انگشت خنصر و بنصر
و عنب بفتح تین میان بنصر و وسطی در تب بفتح تین میان وسطی و سبابه و فتر با کسر میان سبابه و
ابهام بضم باضم و بضم تن حبه الخضر یا درخت آن بضم بافتح و تشدید قاف و در فارسی به تخفیف
آمده چوب درختی است که برگ آن به برگ درخت بادام می ماند و ساقش سرخ است بطبیخ آن رنگ
کنند و بضم با و تشدید قاف مفتوح و درخت نا توره بضم باضم جمع اکم یعنی گنگ و بفتح تین گنگ
شدن بلعوم و بلعوم بضم مجرای طعام بلع بفتح با و عین مرد بسیار خوار و سخت فرو برنده و بلع
کننده طعام و نام شخصیست مشهور از علمای زمان حضرت موسی علیه السلام که آنرا بلعام نیز گویند و شهر
ست بنو احی روم و قبیلایست و برین تقدیر مخفف بنو النعم باشد بلغم خلطیست از چهار خلط بضم بافتح
و تشدید باسط از تارهای ساز و شهرست از کرمان و باضم یعنی بوم آمده است بوم باضم مرغی
ست شوم که آنرا چند گویند بضم سواران و شکر با و کسانیکه هیچ چیز نداشته باشند و بضم تین شورا
خرد چون بره و بزغال بهما بضم حیوانات غیر ذوالعقل بضم بزم بافتح آلت در و دران که
بفارسی آنرا کر دیر گویند و سر محل کرده

باب الباء مع النون

بان درختی است که قد خوبان را بدان تشبیه کنند و از دانه اش روغن گیرند که بسیار نافع و خوشبو
و آنرا دهن البان گویند و دریست بمصر و نیشابور بحران باضم تغیر عظیم در بیماری که بیمار را بسو

صحت یا بپاک کشد و این لفظ در اصل یونانی است بحرین شهرست معروف بحران منسوب بدان
بدن بالضم جمع بدنه بفتحین و بدنه شتر و گاو قربانی که بکمر برده و با بفتح و بالضم فریبی و آگندگی گوشت
و بفتحین تن و جسد غیر سر و مژگن و زره کوتاه ابدان جمع و نسب حسب مرد بدین و بادن مرد
پادوان بدال بجمه نام مرویت از اهل فارس که از قبل خسرو پرویز حاکم مین بود و به بجزه حضرت
رسالت پناه مسلمان شد برهان بالضم حجت روشن و دلیل قاطع بر حق بضم با و ثانی نشانه نام
قبیله است و کف پای انگشتان و چنگال جانور درنده و بعضی گفته اند که برش انگشتان چنگال
و چنگال است بر ذون بالکسر و فتح ذال ستور و نوعی از اسپان و بفتح آنست که بر ذون میست
که مادر و پدرش عربی نباشد بایک از آن عربی نباشد و گاه همی یعنی اول استعمال کنند و آنکه مادرش عربی
نباشد همین گویند و آنکه پدرش عربی نباشد معرفت گویند بر وزن حسن عربی را عتیق گویند و با بجمه بمعنی
اعم و اخص استعمال یافته اما بمعنی مطلق ستور چنانکه در صحاح است محل تامل است و در سامی نیز بمعنی ایسی گفته که
مادر او عربی نباشد و بفارسی باجی تفسیر آن نموده و شیخ ابو جعفر طوسی نیز باجی تفسیر نموده بر وزن
بالکسر آب خورده از پوست شکوفه خرماستان بالضم بوستان با تین جمع بطحان بالضم ضمیمی
ست بقرب مدینه و ابن اثیر بفتح نیز آورده بطین بالفتح شکم و قبیله خرد و زمین مغاک و جانب دراز
پرمخ و درون چیز بطنان بالضم جمع و درون چیزی شناختن و بشکم زدن و بفتحین کلان شکم شدن
و بیماری شکم و بفتح اول و کسر ثانی کمر شکم پرست و از خوردن سیرگر دو و مالدار و شکم بر بطنین است
مانند عدس بطنان بالکسر تنگ پالان ستور بطنین بالفتح و کسر کمر و بزرگ شکم و دور و لقب شخصی است
و بالضم و فتح طان نام شاعر است و منزل دوم از منازل قمر و آن سه گوشت است خرد بر مثال و یک پاهاک
بر بطن حمل واقع شده باطن درون چیز و چیز که پنهان و شتاسند درون چیز با و ثانی
ست از نامهای حق تعالی بطنان بالضم نا چیز و ضایع شدن بلسان بفتحین و ختی است
کوچک مانند درخت حنا که نمی روید الا بموضع عین اشمس ضربان بالفتح انگشتان پاهاک
انگشتان واحدش بنانه و بنیان بمعنی مفرد نیز آمده و گوی است و بالضم موضع است و بالکسر
بو طه خوش و نا خوش بنیان بالضم دیوار کردن و دیوار کرد چیز را بر آوردن و بعضی گفته اند
بنیان بنیاد خانه بنیامین بر وزن اسرائیل بر یعقوب و ابن یامین چنانچه مشهور است و غلط است
بوران بالضم دختر حسن بن سبیل و وجه مامون و بورانیه طعامی است معروف منسوب بدان کزانی
القاسوس و تاریخ ابن خلیکان اما شیخ در شفا آورده که بورانیه منسوب به بوران خت بنت پرویز است

بوقلمون نوعی از جامهای ملک و م که هر ساعت بزرگی نماید و آنرا بوقلمون نیز گویند بوان بافتح
فضل و فروغ و باضم سافت میان دو چیز و فتح نیز آمده و شهرت بهمین دی است بهرات
بوان باضم و الکسرتون خیمه و شنب بوان بافتح و ت رید و او موضعی است در ناکس که از جمله چهار
بهشت دنیا شمرده اند بهمین بافتح گیاهی است شبیه بهنج ترب اندکی کجی دارد و آن دوشم است سنج
وسفید و نام بادشاهی است معروف و نام ماهی از ماه های فارسیان و نام روزی از روزهای آن
بهستان باضم دروغ بستن دروغ بیان بافتح سخن روشن و پید گفتن سخن واضح و آشکارا بهین
بافتح میان و دوری جاشدن غراب البین رانغ همیشه یا مرغ منقار و یا و آن رانغ دلیل فراق است و باهر
ناحیه فاصله میان زمین و مقدار مد نظر و موضعی است و فتح اول و تشدید یای کسوره شون بلیقان بافتح
شهرت نزدیک در بند از انجاست مجرب بلیقانی شاعر مشهور بلیمان بر وزن بلیقان موضعی است
بهین یا بهند از انجاست شمشیر بلیمانی

باب الباء مع الواو

با و بافتح و سکون همره و خرقه تا بگردن بد و بافتح بیابان و در بیابان بودن و پدید آمدن و بهین
معنی است بار و بهمتین و تشدید و اوثر و بافتح گردن کشی کردن و قهر کردن و سخت گرفتن بوا و بافتح
آزمودن بوا و بافتح و تشدید و اوثر و بافتح گردن کشی کردن و قهر کردن و سخت گرفتن بوا و بافتح
آن تسلی داده شیر بد و تشدید و اوثر و بافتح گردن کشی کردن و قهر کردن و سخت گرفتن بوا و بافتح
سازند و زمین فراخ و میان سینه یا فرجه میان دو پستان و آرا نگاه طفل از زن حامله و خانه
پیش که در پیش خانها و دیگر ساخته باشند و صاحب صراح گوید بهو خانه در پیش سر که جدا گانه باشد

باب الباء مع الهماء

باه جماع بد و بافتح ناگاه و بی اندیشه آمدن بلمه باضم جمع ابله یعنی نادان و فحمتین نادان و بخت
بگذا نیز آمده بوا و باضم مرغی است مانند بوم و جانوری شکاری که آنرا جرن گویند و مر نادان سبک بافتح لعن
نفرین کردن بوی بهضم با و فتح و او نام بادشاهی است از اولاد بهرام گویندش ابو شجاع که سلاطین و پادشاهان
از نسل اویند و فرزندان او را آل بویا گویند و به سکون و او و فتح نیز گفتند اند

باب الباء مع الیاء

با قلائی با قلا فروش و لقب دشمنی است مشهور بانی بنا کننده با و می آغاز کننده و فریننده
مرد صحرائی و اول چیز باری را که یعنی اول فکر باقی جا وید باشند و نامی است از نامهای حق تعالی یا کی گویند

بالی گفته تختی بالضم شتر قوی بزرگ که از جانب خراسان آرند بدی بالفتح و کدال و تشدید یا آفریده
وختین و چاهی که در اسلام کنده باشند بدی بالفتح با و ذال معجم مرد فاشش بری بالفتح خاک و ترشیدن
ولاغر کردن شتر از بسیاری سفر باری پیدا کنند ه از خاک بر دی بالضم نوعی از خرمای نیکو و بالفتح
گیاهی است که از شاخ و برگ آن بوریافند و آنرا بفارسی نخ گویند برنی بالفتح نوعی از خرمای عرب بزرگ
یعنی میوه نیکو و خوب منسوب به بن از انجاست صیای برنی سولت تاریخ فیروزشاهی لغی بالفتح ستم
کردن و بزرگ شدن و از حق بر داشتن و گردن کشتی کردن و دروغ گفتن و خراسیدن و شافتن و نظر کردن
به چیز و همیشه داشتن و بالفتح و تشدید یا کنیزک وزن فاجره یا نعه خواهند و ستم کنند

باب التاء مع الالف

تیرا نیر شدن تیرا جای گرفتن تیری بالفتح یکبار پس یکبار در اصل متری بود ماخوذ از و ترست
تقوی بالفتح و لقی بالضم بر نیز کاری تکافو و با هم دیگر برابر شدن تلقاء با یک دیدار و جابجایی
یکبار کردن تواطو و با هم دیگر موافقت کردن تواء بالفتح هلاک شدن تواضو دست و رو شدن
رسیدن غلام و دختر بحد بلوغ تو تیا بالضم سنگ سرمه و این معرب است تیسو و آماده شدن
برای کاری تیهما و تیهما بالفتح بیابان که مردم در آن حیران میگردان شوند

باب التاء مع الباء

تا و یب ادب دادن تا ادب ادب یافتن تا و یب تسبیح کردن در روز فتن تا نوب ز نش
کردن تا چوب ساخته و آماده شدن تبویب باب باب کردن تب بالفتح و تشدید با و تباب هلاک
شدن و زیانکار شدن تشریب سز نش کردن تشوب باز گردیدن مزد دادن خواندن سبک نماز
و در بانگ جمع دو بار الصلوة خیر من انعم گفتن تجاوب یکبار کشیدن تجیب و شدن تجوب بالفتح
گرویی از قبیل حمیر از ان قبیل است ابن بلعم تخونی قاتل علی بن ابطال تجیب بالضم و فتح گرویی از
قبیل مکنده از ان گروه است کنانه بن بشیر تجبی قاتل عثمان بن عفان تجاب تشدید با یکبار گروست
داشتن تجارب با هم دیگر خنک کردن تخریب ویران کردن تدرب عادت کردن و طوبت شدن
برکاری تدرب مواظب کردن کسی را بر کاری تدبیب زراعت و کردن تدبیب خنبدین تدربیب
دندان کردن چیزی را ترب بالضم خاک بالفتح خاک بوده شدن و درویش شدن زبان بده شدن با سر
هم سال کسی همسال بودن با کسی تراب بالضم تربه و تیرب بالفتح خاک تراب بالفتح تنخوهای سینه جمع
تریب است تریب راست کردن در هر چیز و گذاشتن هر چیز در مرتبه خود تریب بزرگ شدن و بزرگ شدن

و گشتن قربانی در راه حب و بنا کردن دکان و دیوار یا ستون نهادن زیر درخت پر بار تا نیفتد تر حبيب
 مر حبا گفتن تر حبيب تر گردانیدن و طب خوانیدن تر غيب غيب غيب و خود را نشان دادن کسی از ترقت
 چشم داشتن تر کيب نشان دادن چیزی در چیزی دیگر و نهادن چیزی بر دیگر چیزیکه با چیز دیگر وصل کنند
 آنرا نیز تر کيب گویند یعنی چون نگین در خاتم ترکیب چیزی در چیزی شدن تر حبيب تر حبيب تر حبيب
 عبادت کردن و رسیدن شبيب سبب خفتن شبيب ناز کردن شبيب صفت محبوب کردن غزل گفتن
 در بیان عشق خود و تصلب سخت و محکم شدن تصلیب بردار کردن و صلیب ساختن سخت گردانیدن
 تصویب درست داشتن چیزی را و راست گوی گفتن کسی را و فرود آوردن هر تصویب فرود آمدن از بالا
 بنشیب تضرب بر افکندن و براندانیدن کسی را کمال گوید ۵ در سخن که باشد از تیرست تر تضرب
 که چوپیکان پیوند آن کنی ۶ تعجب در گفت انداختن تعجب در گفت افتادن تعذیب تنجه کردن تعجب
 بریدن شاخهای خراب و سخن عجیب را عربی کردن و پاک کردن سخن از خطا سخن گفتن از جانب کسی و
 رد کردن سخن و زشت نمودن کار کسی تعقیب چیزی در پس چیزی کردن و درنگ کردن و شستن بوی
 نماز برای خواندن او را دو واپس نگریستن و سرد شدن درخت و جوی چیزی تعقب از پس
 در آمدن حستن بدینا و زلتهای کسی را و عاقبت خود بخیر یافتن تعاقب از پس همه گیر آمدن
 تعصیب از گرسنگی پلاک کردن و سردی کردن تعصب عصبیه بر سر بستن حمایت کردن و بار
 دادن تعجب بختین رنج و ماندگی و رنج کشیدن و مانده شدن لغیب غائب شدن لغیب
 غائب گردانیدن لغریب از شهر بیرون کردن و دور کردن و بجانب مغرب رفتن تغلیب حیره
 کردن کسی را تغلب حیره شدن تغلب بفتح تا و کلام و سکون غین بر قبیل است و چون کسی را
 نسبت بدان قبیل کنند تغلبه گویند بفتح لام تقریب نزدیک گردانیدن و قربان کردن و نوع
 است از دویدن پس و آن برداشتن و نهادن هر دو دست ست یکبار در میان دویدن تقریب
 نزدیک شدن و نزدیک بستن تقارب با همه دیگر نزدیک شدن و نام بحری است از بحرهای شکر
 تغلیب برگردانیدن تغلب بیا گردیدن و تصرف در کار یا کردن بخوابش خود کند و غلو
 ساختن کسی را و انکار کردن چیزی را تغلیب چهار گوشه کردن و نارستان شدن تغلیب
 لغب ادن تغلب لغب یافتن تغلب زبان کشیدن آتش تناسب با همه دیگر پیوند شدن و
 نوبت کار کردن توب و توبه با بفتح باز گشتن از گناه و توفیق توبه دادن و برتن حق تعالی از
 قدر و عذاب تائب باز گردنده از گناه تواب با بفتح و تشدید و او توبه کننده و توبه پذیرنده و توبه

تا دلام خرگه تهنديب بریدن و پاک کردن و اصلاح نمودن و دور کردن لیفت از درخت خسرما
و تیز رفتن و تیز سخن گفتن

باب التامع التار

تار که یا تار تار تار رسانیدن توده باضم و فتح همزه و دال آهسته و تانی مرتب باضم تا و تشدید بای
مفتوح و مشهور بکسر تا است ملکی جانب مشرق نزدیک کشمیر که مشک را بدان نسبت دهند تا بولت
صند و فی که چیزها در فکا دارند و مرده را در آن گذارند تبصره بنیاد کردن شقیقه باقی گذاشتن تبعه
بفتح تا و کسر با عاقبت بدایچه در و گناه باشد تبعه بافتح پیروی کردن تخمین گفتن سخن بی دانش و
یقین بعضی بخت و اتفاق تسکین سزانش کردن و غالب شدن بخت تثبیت برقرار داشتن
تثبیت برقرار بودن تثبیه و تار کردن تار که با کسر بازگانی کردن و بازگانی بخرتیه آزمودن
تخرتیه پاره پاره کردن تحاله بافتح و کسر حا و تشدید لام است کردن سوگند تحلیته شیرین کردن و زیور بستن
و کسی را مصفت کردن تحشیه پیکر کردن درون چیزی و حاشیه کردن و حاشیه نوشتن تحیه سلام گفتن و
دیرگاه ماندن و بادشاه گردانیدن تحت بافتح جهت زیر مقابل فوق تحت بجای بخرطه و کرا
خت نگا دارند و بدیعنی عربی است و تحت که بمعنی سرریست فارسی است تخمه بضم اول و فتح
ثانی ناگواری و ناگوار شدن طعام تخطیه خطا بر کسی گرفتن و بخطا منسوب کردن تخلیته رها کردن
و خالی کردن تخاشست پنهان گفتن تدهشیه تباه کردن و همراه کردن کسی را تذکره یاد دادن و آنچه باو
یاد کرده شود حاجت و یادگار تذکیر کلو بریدن و تیز کردن آتش ترقه بکسر اول مفتوح دوم کینه کینه
داشتن در اصل و تر بوده چون عده و عدد تربیه پرورش کردن ترویه سیراب کردن و کاری اندیشه
کردن و سخن کسی بر کسی خواندن تریه باضم خاک و دبی است مشهور از خراسان تر حمله بفتح تا و حیم
بیان کردن زبانی بزبانی دیگر و زبانی که بیان زبان و گیر شود ترقه باضم رود و دایه و نروبان و
مرغزار و دایه جو بهای خرد و جاک آب خوردن مردم از جوض و بی است بشام و صرتر که بافتح زن
سیانه قد و مال میراث و خود آهینین و بیضه شتر مرغ و مرغان دیگر بعد از برآمدن بچه از آن و باضم نام شخصی است
و بفتح تا و کسر را چیز بازمانده و مال مرده و نفجیتین باز گذارندگان جمع تارک تریکه زنی که شوهر نکند و
مرغزاری که ناچریده مانده باشد و خود آهینین و بیضه مرغ و مرغان دیگر تریه باضم تشدید را
چیزهای باطل جمع تره ترقه بافتح و ضم قاف استخوان میان کردن و دشمن و بیضه گفته زید خبر کردن
تراتی جمع تریکه زکوة دادن و پاک کردن و ستودن تسلیه دل خوشی دادن از دل کسی اندوه بردن تسلیه نام

کردن تسبیح راست کردن و برابر کردن شصت بسین مهاد و شین معجزه عا کردن عطسه زنده را و نام خدا
 بر چیزه بردن و دعا کردن کسی را به چیز شست بر آگنده کردن شست بر آگنده شدن تصدیق دست
 بردن زدن تعقیبه آراستن لشکر آما ده کردن و ترتیب دادن لشکر را در جاسه خود تعقیبه گذراندن
 فعل لازم راستی کردن تقریه بر نه کردن تقریه صبر فرمودن و پیش نمودن خویشان مرده را
 تعقیبه پاره پاره کردن و پراگنده کردن و در حدیث است لا تعقیبه فی المیراث مراد بدان جبار کردن
 چیزی است که جهت ورثه زیان باشد مثل کار و دشمن و حیوان و مانند آن تعقیبه کو کردن و پوشیدن
 چیزی را لعنت خطا و گناه کسی هستن تغذیه خویش دادن و پروردن و روان شدن خون رگ و
 بریدن و روان شدن بول شتر لوطیه و لغشیته پوشانیدن لغت ریزه ریزه شدن تفاوت
 بهر سه حرکت و او دوری میان دو چیز و دور شدن از یکدیگر و معنی غیب نیز آمده قال الله تعلم
 ماتری فی خلق الرحمن من تفاوت تقویه نیرو دادن تقدیم پیش کردن و پیش شدن تلاوه با کسر
 خواندن قرآن و غیر آن و باضم باقی مانده از دایم و غیر آن تلمیذ لیک گفتن و جواب تلمیذ چیزه
 پیش کسی آوردن تلاوة بافتح شاگردان جمع تلمیذ بالکسر تشیبه روان کردن کار و کارگزاری
 نمودن تلمیذ بهر دو تالی مفتوح زبان چیدن بگفتن حرف تا و تکرار نمودن آن تلمیذ مهره سیاه و سفید
 که در گردن طفلان آویزند صاحب صراح گوید و تلمیذ تلمیذ و تلمیذ جمع تشیبه بچشم رسانیدن و بر بالاک
 زمین افکندن و بدین معنی است قول لغای التلمیذ بیدنک تشیبه بجای مهاد دور کردن تنقیه پاک
 کردن تلمیذ افزون کردن و بلند کردن آتش و بسیار کردن همه در آن تا زیاده شود و آشکار کردن
 سخن بوجه سخن چینی توبه از گناه بازگشتن توقیت تعیین وقت نمودن توصیت اندرز و
 وصیت کردن توطیه وای گردانیدن و عمل دادن به کسی و پشت چیزی کردن توطیه پوشانیدن
 و آتش از آتش زنده بیرون آوردن و اراده چیزه کردن و غیر آن ظاهر کردن توطیه گستردن و
 بے سپر فرمودن توت باضم و ختی است معروف که از برگ آن کرم ابریشم پرورند و آنرا بفارسی
 تو دو گویند توتیه آمادگی کردن تهمته بضم تا و فتح یا مشهور سکون است گمان بدیدن و گمان بد
 توتیه مبارک باد گفتن و گوارانیدن تملک بهر سه حرکت لام نیست شدن و مردن تهاافت
 بر یکدیگر افتادن و نام کتاب بے ست تصنیف غزالی در رد حکما که آنرا تهاافت الفلا مفتی
 گویند انورے گوید کتاب تهاافت کلاه سه رخه تهاامته بالکسر زینیه است در ملک
 که مخطوطه در آن واقع است

باب التامع الشاء

تاریت بر غلا سیدن و انگختن و آتش افروختن شلیت سه گوشه کردن و سه بخش کردن و سه کردن و باصطلاح پنجمین واقع شدن ستاره السبت به چهارم برج که ثلث فلک ست از ستاره دیگر و این نظر سعد است تراش بالضم میراث تشبیه چنگ در زدن تفت لغتچین بر دست و ناخن گرفتن و موی زمار تراشیدن و پاک کردن بدن از چرک و غیر آن در روزهای حج تلویش آلوده کردن تلمش و تمکث درنگ کردن توریش وارش گزاینیدن و افروختن آتش توارش از هم دیگر میراث گرفتن توشت بالضم درخت توت و دبی است بمرد دبی است باسفر این و بنوشیدن

باب التامع الجهم

تاج افسر تاجان بالکس جمع برج خود را آراستن تبلیغ روشن شدن تخریج بیرون آوردن برهان تدریج پایه پایه چیزه را بسوای چیزه بردن تدریج مرتبه مرتبه سوی چیزی رفتن تدحرج گردیدن ترویج روانی دادن ستاع و درم را ترج معروف و آنرا ترج نیز گویند ترویح و بیج مرد را زن دادن وزن را بشوهر حفت کردن و ترین کردن ترویح زن کردن و شوهر کردن تعویج کج کردن تفریج کشایش دادن و از دشواری و غم بیرون آوردن تفرج کشایش یافتن و از تنگی و دشواری بیرون شدن تبلیغ درختن مترد شدن تعیج بر انگختن و آناس دادن تهیج برهان باد و غبار و مانند آن و آمانیدن

باب التامع الحاء

حج شاد شدن تدحیح پشت راست داشتن و سرفرو آوردن چنانکه زیر تر از پشت باشد طرح بالفتح فقره لغتچین اندوه و پستی و فتح اول و کسر ثانی مردانند کخیر تارح بفتح را پدر ابراهیم بقول نسابه و جمهور مورخین و آذر عم ابراهیم است و مولانا شرف الدین علی در طفر نامه بجای معجم تصحیح نموده گفته تاریخ از تاریخ ما خود است و صحیح بجای همد است ترجیح افزونی دادن و افزون کردن ترجیح افزون شدن و میل کردن ارجو به یک طرف و معنی ارجو به پیشتر گذشت ترجیح اندک اندک شیر دادن مادر فرزند را بول تا از نگاه که به یکیدن قوت یابد ترجیح تراویدن و قوی شدن شتر و بچه در رفتار با مادر ترویح راحت دادن و خوشبو کردن و ایندین و بخوابگاه باز آوردن شتر و شبانگاه ترویح دوباره برگ آوردن درخت و بوای چیزه گرفتن آب و شبانگاه سیر کردن یا کاره کردن و راحت یافتن تسطیح پس کردن تسبیح پاک کردن

بپا کے خدا یاد کردن و نماز کردن و سبحان الله گفتن و تسبیح چپرا نیدن و رہا کردن زن و آسان
 کردن شوهر و کشودن سوی و گذاشتن آن تسلیح سلاح پوشیدن تشبیه نیک بیان کردن و آشکارا
 کردن و شرح شرح کردن گوشت تصبیح بامداد بخیر گفتن و آمدن هنگام صبح تصبیح خاص و روشن گفتن و آشکارا
 کردن و آشکارا نمودن تصبیح دست برسم زدن و پین گردانیدن تصبیح صفحہ صفحہ نگر بستن و دیرکاری
 نظر کردن تصبیح دست یکدگر اگر گفتن تفلح بالضم و تشدید فاسیب تفریح شاد کردن تصبیح
 زشت کردن تلفیح کشن و ادون خرابی و اودیان را تلفیح نگاه سبک چیزے کردن و اصطلاح اهل مکان
 اشارت کردن در کلام بقصه یا اصطلاح نجوم و ریاضی و عربیہ و مانند آن تلویح سوختن و گردانیدن
 آفتاب آتش رنگ وی را و گرم گردانیدن و تلک دادن جامہ را و درخشان کردن و اشارت کردن
 و نام کتابی ست در اصول نیکه تصنیف مولانا سعد الدین تفتازانی مدح ستودن و تکلف کردن
 در ستایش خود و افتخار نمودن تملیح نیک کردن و چیزے نمکین آوردن و تملیح بالکسر ننگ تانج
 بالیکه بگر مزاح کردن تنقیح پاک کردن درخت از شاخ ریزہ و خن از حرف رکیک و مغز بیرون کردن
 از استخوان توضیح روشن و پید کردن و کتابی ست معروف توشیح حامل در گردن کے و
 آرایش دادن توشیح حامل در گردن خود کردن و پوشیدن

باب التامع الخاء

تدنیج پشت خم دادن و سر زیر افکندن مراد و تدبیج ست که گذشت تملطیخ آلودہ کردن
 آلودہ شدن تخریج روغن مانند آن لیدن تثنایخ زائل شدن و باخر رسیدن قرنے بعد قرنی دیگر
 آمدن زمانی بعد از زمانے دیگر و مردن ارثان مردہ بعد از وارثان دیگر پیش از قیمت میراث و بدین معنی ست
 متاسخه و تثنایخ در عرف زائل شدن روح از قالبی و آمدن بقالبی دیگر تثنایخ بالفتح قبلیہ ست بہین تونج
 تہدید و سرزنش کردن توشیح و تالیخ وقت چیزی پدید آمدن توشیح چرکین شدن توشیح چرکین کردن

باب التامع الدال

تاسید جاویدہ کردن تاسید نیرو دادن و توانا گردانیدن تیر طہ خنک گردانیدن تجمید دور کردن
 تباعد از ہمدگر دور شدن تخرید برہنہ کردن زین از نبات و جزآن و شمشیر از نیام بیرون کشیدن و
 بیرون بستن و پوست کندن و موی از پوست دور کردن سولل کردن چیزی از کسی نہ دادن یا دادن بکسی
 تخر و برہنہ شدن و کوشش کردن در کاری تجلید کتاب جلد کردن پوست با کردن تجلد بکے کردن خود را جلد نمودن
 تجنید شک جمع کردن تجدد لہ کردن طہستان تشریدین و تشرین و خند شدن شیر و پستان

تجوید نیکو کردن تحمید نیک ستودن چنی در پی ستودن تجوید تیز کردن و حد چیزی آشکار کردن تحاسد
 برکیده گیر شک بردن تخلیه جاوید کردن دست برنخن در دست کردن تردید و تردا و گردانیدن چیزی را
 تردد و آمد و شد کردن و گردیدن تزلزل زبهنودن و عبادت کردن تزلزل و توشه برگرفتن تزلزل و افزون
 شدن تسوید سیاه کردن و بهتر کردن کسی را تسدید رستا گردانیدن و توفیق رستی یافتن تشدید
 استوار کردن و حرف راست. و ساختن و برکسختی کردن تشدد سخت شدن تشهد اشهدان لا اله الا الله گفتن و نماز و نشستن آن مقدار تشهید برافراشتن بنا تصعید برآمدن بر جای بلند و
 بریر آمدن در وادی و گدازتن تصعد بالا رفتن و دسوار آمدن چیزی تقصید خرقة در گو بر سر بستن و
 دار و بر جراحت بستن تعقید پوشیده سخن گفتن چنانچه نیک نتوان دریافت و بسیار گره زدن و جوخاندن
 چیزی تا غلیظ شود تعاقب با هم دیگر گره بستن و پیمان بستن تعبد به بندگی گرفتن و خوار کردن تعبد به
 خداوند شمار کردن چیزی را و چیزی را ساز و سامان خود کردن تعهد بقصد کاری کردن تعویذ خود کردن و شرک
 شتر تعود و خوگر شدن تعهد تیمارداشتن و تانزه کردن تعاهد با هم دیگر عهد کردن ضمان شدن تعهد
 غریق رحمت کردن حق تعالی بنده را و گناه و عیب جز آن پوشیدن و برگردن طرف تفرید یگانه کردن
 و گوشه گرفتن و خلوت گزیدن بهت رعایت امر و نهی و فقیه و داناشدن تفرید یگانه شدن تفقد
 جستن کم شده و پرسش نمودن چیزی نهنگام نبودن آن گفتن نیکو سپیدن کسی را بضعف یا بی دروغ نسبت
 کردن تقعید بازداشتن از حاجت و بازماندن از کار خود و استیادن بکاری تقاعد باز ایستادن از کاری
 تقلید حائل و جز آن در گردن کسی انداختن و کار در عهد کسی کردن و شمشیر حائل کردن چیزی در گردن
 ستور قربانی آویختن به جهت علامت تقلید برگردن خود کاری گرفتن و گردن بند در گردن خود کردن تقسیم
 بنده کردن و نقطه زدن کتاب را تقید بنده شدن و چیزی مقید شدن کمید گرم کردن موضع در و برگوی
 گرم و غیر آن تلبید بر هم نشستن تلبذ یافتن اقامت کردن بجائی و بالضم بجه عقاب تلو و بالضم
 کهنه شدن و قدیمی شدن مال تلبید و تلبذ بختین آنکه در عجم زاده باشد و معرب پرورده شده تاله
 بکسر لام بال کهنه نقیض طارف و توری که پیش صاحبش زاده باشد و بختین تلبذ بالفتح
 و بالضم و بختین تلبذ بالکسر و تلبید بحسب به بزرگی نسبت کردن تلبید کشیدن تلبذ و کشیده شدن
 و دراز کشیدن مرد و تفرید هموار و یکسان کردن و تابان و درخشان کردن بنا و برگ دور کردن از دست
 تفر و سرکشی کردن و رسیدن در نا فرمانی بجائی که نوع خود بیرون رود و تمهید گسترانیدن همواره نیکو کردن کار
 و گستردن عذر و قبول کردن آن تمهید جای گرفتن و دست یافتن بر چیزی تمهید آه استن و آزار نمودن

تینا و فتح تا تخفیف دال کمسورند کردن یکدیگر را در اصل تنادی بوده و بشدید دال برکنده شدن از
 هم دیگر رسیدن و دوم اتناد که در قرآن واقع است بر و روش خوانده اند تنید آتشکار کردن پره درین
 و خبری زشت شنوایند و عیب کسی فاش کردن تنقید بر سر هم نهادن متاع تو حدیث شدن و
 نگاه داشتن حق تعالی کسی را و نیندختن کار او را بغیر توحید یکی گردانیدن و خدای عزوجل را یکی دانستن و در
 بسیار دوست داشتن تو سدا باشد کردن چیزی و ملازم و بحد شدن چیزی و خوار کردن بریر انداختن چیزی
 تو سید باشد گردانیدن برای کسی تو اعدا و عده دادن یکدیگر را تو عدا و نزاع کردن و ترسانیدن تو قد
 افروخته شدن آتش تو کید و تاکید استوار کردن زمین و بالان بر پشت ستور کردن تو کد و تاک استوار
 شدن تو کید زایانیدن و بر و روش کردن و از گو سپند بچه گرفتن چیزی را اصل بر آوردن و غیر عربی در
 کلام عرب استعمال کردن تو ال از یکدیگر زادن و بسیار شدن فرزند تو لیدید آمدن چیزی از چیزی
 و زادن تو اوردن و یا هم یکجا فرو آمدن تهدید و تهدد ترسانیدن تخی شب خفتن و شب بیدار شدن
 تهدید نیز کردن شمشیر نسبت کردن آن بهند و تقصیر کردن در کاری و دشنام دادن تهود و یهود شدن
 و توبه کردن و عمل نیک کردن

باب التامع الذال

تشنه نیز کردن کار دشمن و جز آن تعوید پناه دادن و در پناه آوردن تعوید پناه گرفتن و عود یافتن
 گفتن تلمذ شاگردی کردن تلمیذ بالکسر اگر در تلامذه جمع و ظاهر افلاسی است و عربی فصیح نیست لهذا صاحب
 قاموس نیآورده اما تحقیق آنست که معرب تلمیذ است بفتح تلمذ و مره خوش یافتن تلمیذ روان کردن مانع نامه

باب التامع الراء

تا اثر نشان گذاختن در چیزی تا اثر نشان ماندن در چیزی و پس چیزی رفتن تا اثر گشتن تا اثر نشان
 تبحر و تبحر بسیار علم و بسیار مال شدن تبحر خرامیدن تبحر بخار کردن چیزی تبحر برکنده کردن و پریشان
 ساختن و پدید آمدن گیاه زمین و بی اندازه خرج کردن تبحر زرد شدن و تغیر یافتن آب تبا و رشتافتن
 و پیشی گرفتن بر یکدیگر در کادی تباشیر مرده دادن تباشیر مرده و اوائل با مداد و اوائل هر چیز و راهها
 که بر زمین باشد از اثر یا تبصر شناساندن و تامل کردن و بینا گردانیدن تبکیر با مداد کردن و با مداد
 رفتن و شتاب کردن تیر با بفتح شکستن و هلاک کردن و با کطل و نقره یاریزه طلا و نقره پیش از آن که
 بگذرانند چون گداخته ذوب و فضا گونید و بعضی گفته اند تیر ز خاص بی سکه و چون سکه زنده گینید
 تبار با بفتح هلاک و تبار که بمعنی اولاد آمده فارسی است تتر بفتح تین گروهی است که بلاد ایشان

بلاد ترک متصل است و از آثار و تاتاریز گویند مشویر بر انگیزتن جنگ فتنه و گرد و بخت کردن و از علم و حکام
 قرآن تجر بافتح و تجارت با کسب بازار گانی و بازار گانی کردن تاجر بازرگان شراب فروش و با هر دره
 تاجر باضم و تشدید و با کسب و تخفیف جمیع تاجر و تاجر معنی شتر ماده که خریدار در خریدن آن غلبت کند نیز
 آمده و آن صدکاست دست تجدید بر سر بر آوردن تجر شکسته بستن و نیکو کردن حال کسی بی نیاز شدن فقیر را تجر
 کردن کسی کردن و بستن گیاه بعد از خوردن و سیر شدن و برگ آوردن درخت خوشیدن حال بیمار و رسیدن
 شخصی بال خود تجر دلیری کردن بر چیزی تجر دیر تر ساینیدن تجر سرگشته کردن تجر سرگشته شدن و گردن شدن
 آب تجر نقش خط بر گزفتن و بند آزاد کردن و فرزند را نامزد و خدمت مسجد کردن و کلام را پاک کردن از
 زوائد و حشو و تحسیر مانده شدن و هوس خوردن تحسیر غار داشتن و حسرت انداختن و آزاده کردن و تحاور
 با همدگر گفتگو کردن و جواب گفتن تجر دیر بر در پرده نشانیدن زن و گرفت کردن خوابانیدن عضو تحسیر ملاک
 کردن تحسیر شرمندہ کردن و نگاہ داشتن کسی را تحسیر شستن و شراب نوشانیدن و شرم داشتن و پوشانیدن
 تحسیر اختیار کردن تدبیر پایان کار اندیشیدن و بنده را بعد مرگ خود آزاد گردانیدن و حدیث روایت
 کردن تدبیر پس کار اندیشیدن تدبیر پوشیدن و تار یعنی جامه بالا و بر آمدن و بر باد و بر بستن و بر بست
 اسب تدبیر گرد کردن و ایندین چیز را و فلک کوچک میان فلک دیگر تدبیر ملاک کردن ملاک افکندن
 بر کسی بشم دور کردن صیاد از کاثره تا شکار بر بومی او را شناسد تدبیر یاد دادن و پند دادن تذکره یاد
 کردن و بیاد آمدن و تریافت و تشدید را جدا شدن و بریده شدن و بریدن و بضم اصل و شسته که معمار
 بان اندازه بنا گیر و تر و تراضم دور افتادن از جای خود و بیرون افتادن و از نه خرم از پوست تر و
 و تر حرکات شاده شدن شکم بخت و پیش شکم چنانکه خون میرفت باشد تر و میرفتن نوختن تر و دروغ
 ظاہر کردن تر و میل کردن و انحراف نمودن تسخیر باد و لی کردن کسی را تسخیر سحر کردن تسخیر
 پوشیده شدن تسخیر بضم تاسی اول و فتح تاسی دوم شهر بیت مشهور از انجاست سهل بن عبد الله
 تسخیری دباره او اول باره است که بعد از طوفان نوح مگذاشته اند و تسخیر بهر دو شین خطاست
 چنانچه صاحب قاموس گفته و می تواند بود که شسته فارسی باشد و تسخیر عربی و در فارسی آنرا شوشتر
 نیز گویند تسخیر و تسخیر آرام کردن و بی مزد کار نمودن تسطیر چیز های باطل آوردن و نوشتن و
 تالیف نمودن تسخیر نزع نهادن و آتش افروختن تسخیر میج زدن و سنگ رقیق کردن تسخیر باغی گذاشتن
 تسویر پاره درست کردن کسی را تسویر پاره در دست خود کردن و بر دیوار بر آمدن تسخیر بیرون
 کردن از شهر و جامه مخطط بافتن و جل از پشت ستور بر گزفتن تسخیر نقش کردن بصورت درخت

و از اینجا است جامه مشجر تشا جر نزل کردن دو کس با هم تشا عر خود را شاعر و انودن تشمیر دامن بر میان
 زدن و چست شدن در کاری و خفتی و غیر آن روان کردن تشمیر مهیا شدن برای کار تشمیر عیب کردن
 و رسوا شدن و عیب خوانیدن تشا و را به هم دیگر کنکاش کردن تشویر خجل کردن و برهنه کردن عورت
 و اشارت کردن و خجالت و شرمساری کشیدن تشویر خجل شدن تشمیر آشکارا کردن و تشمیر از نیام
 بر کشیدن و مردم و انمودن قصد بر در گذشتن اسپ بدویدن از سپان دیگر و سر نامه نوشتن و
 در پیشگاه مجلس نشاندن کسی را و پیش بند ستور بستن مقدم گردانیدن قصد در پیشگاه نشستن و پیشگاه
 بر پا کردن برای نشستن تصعیر خسار کج کردن از کبر قال الله تعالی ولا تصعروا صدق تصعیر کوچک
 کردن و مصغر ساختن کلمه یعنی حرف اول را ضم دادن و دوم را فتح و بعد از حرف دوم یا در آوردن چون
 رحیل تصعیر رحل و کلمه مصغر را نیز تصعیر گویند و این نوع در کلام عرب است و در فارسی کاف در آخر
 آوردن چون ماک تصعیر مام یا جیم و یا در آخر آوردن چون کویچه و باغچه تصویر صورت کردن و آفریدن
 و صورتی که در چوب و گل و جز آن سازند و یا بر دیوار و غیر آن کارند تصاویر جمع تصور در دل خود صورت
 چیزی بستن و میل کردن و نزدیک شدن بافتادن تصمیر گردانیدن چیزی احوال بحال تصحیر دل تنگ
 و اند و سناک شدن تضرر گزند و آسیب یافتن و در بخور شدن تصمیر دانه و کاه معتاد دادن اسپ را بعد از
 فریاد شدن تضافر بضاد بجه و تظا هر بختی بجه هم پشت شدن و یکدگر را باره دادن تطمیر
 پاک کردن تطهر پاک شدن و سروتن شستن و خود را بازداشتن از گناه تطمیر فال بگرفتن و در اصل
 تطمیر فال گرفتن بمرغ است و آنرا عرب بقال بد میداند تطمیر برانیدن تعبیر بیان خواب کردن و
 خبر دادن از مراد آن سخن از کسی یا از دل خود گفتن و بکیا بر سجیدن درم و دینار ربع را از آنکه بتفاریق
 سنجیده باشد تعدر و شوار شدن کار و بعد از ره یعنی برگین آلوده شدن و نا پدید شدن نشان
 و پس عذر و حجت افتادن تعدیر تعصیر کردن بعد از یعنی گریستن آلودن چیز را و عذر آوردن
 و مویر عذر بر آمدن کودک را و یا پدید کردن نشان سر و طعام جهت ختنه و بناسه خانه بختن و
 بسوی آن خواندن مردم را و زخم کردن گوش شتر از برای نشان تعزیر بر بزرگ داشتن و باری
 و دادن و زدن کمتر از حد شرعی یا سخت زدن و گران بار کردن سنور را و بعضی گفته اند تعزیر است
 کردن حاکم آن مقدار که مصلحت وقت اقتضا کند تعصیر دشوار شدن تعطر خوشبو شدن تعطیر
 خوشبو گردانیدن تعصیر زندگانی در از کردن و عمر در از خواستن و بعد از از متصف کردن و آبا ساختن
 تعصیر زرش کردن تعصیر از حال خود گردانیدن تعصیر از حال خود گشتن تعصیر غیر سید بگشتن

تغیر مغرور کردن خود را نقش راهلاک ساختن و برگردن مشک و قصد کردن طائر بریدن اغزی
گذاشتن یکدوشیدن میان دودوشیدن ناته تفجیر آب روان کردن تفجیر آب روان شدن تفاح
بامدیکر بازیدن تقصیر پیدا کردن معنی سخن و آشکار کردن چیز پوشیدن تقطیر روزه کس کفون
تفکیر و تفکر اندیشه کردن تقصیر تنگ کردن در نطقه عیال تقدیر اندازه کردن و تنگ کردن
و تامل کردن و هموار کردن چیزے تقصیر قرار دادن و با قرار آوردن تقصیر قرار گرفتن
تقصیر و ست باز کردن از چوب و درخت و میوه و مانند آن تقصیر کوفتن جامه و کوتاه کردن
موی نماز و سستی و کوتاهی کردن در کاری و گردن بند که آنرا قلاوه گویند و تقصیر بالکس نیز
بدین معنی آمده تقاصیر جمع تقطیر انداختن بگوشه و قطره چکانیدن و قطار کردن شتر را
تقاطر پایے قطره چکیدن تکبیر بزرگ شمردن و به بزرگی صفت کردن و خدا را به بزرگی یاد کردن
و الله اکبر گفتن تکبیر بزرگ نمودن و گردن کشی کردن تکبیر بسیار کردن تکبیر بسیار شدن تکبیر
بال بسیار نمودن تکبیر و تکبیر را بار بار گردانیدن تکبیر بار بار آمدن چیزے تکبیر بسیار
شدن تکبیر شکسته شدن تکبیر سرفرو آوردن و دست بر سینه گذاشتن برای کسی چنانکه
رسم گبران است و کفارت دادن و کافر خواندن و پوشیدن و دور کردن گناہان و صاحب مغرب
گفته که تکبیر بمنے کافر خواندن روایت شده و صاحب قاموس نیز نیادوده اما در کتب بسیار
استعمال کرده اند تکویر دستار بر سر چپیدن و انداختن و افزون و فراہم آوردن متاع
و سخت بستن آن و در آوردن چیزے در چیزے تکویر دامن بر چپیدن و افتادن و چکیدن
و در حیدہ شدن تکرار بفتح خرا تکرار واحد تکرار و خرا تکرار بفتح و تشدید خرا تکرار
تکاور کے و خون چیزے و دل نفس تنویر بفتح و تشدید نون چیزے که در زمان بزند
و روی زمین و جائیکہ از آن آب بر آید و محل جمع آمدن آبے وادی و کوہی است متفرعیدن تنفیر
رمانیدن تنقییر کاویدن چیزے و بانگ کردن و تنگ نا شناسا گردانیدن و از حال نیک گردانیدن
بسوی حال بد تنویر روشن شدن و روشن کردن و شکوفه آوردن درخت و طاهر شدن نور صبح
و شبیه شدن کار به کسی تنویر رسیدن آتش و نوره مالیدن بر خود و توفیر تمام کردن حق کسی را و
بسیار کردن توفیر بسیار شدن توفیر بزرگ داشتن و حلیم شمردن و آزمودن توفیر حرمت نگاہ داشتن
تواتر پایے شدن و بفاصله شدن تواتر بفتح میا بجی قوم و طرفی است که در آن آب خورند تواتر
افکندن دیوار و جز آن تواتر فرو دریدن و افتادن در چیزے به بیابانی و فتن شب و گذشتن بیشتر

و بیشتر زمستان و شکستن سرما و تب و گر گرفتن مردم را تقییر سوی چپ رفتن و آسان کردن و
توفیق دادن و بسیار شیر دار شدن گوشت تقییر آسان شدن تیا سر با هم دیگر آسان گرفتن
مرادن تامل و میل کردن بجهت چپ و اختیار کردن طرف چپ تیار بافتح و تشدید یا موج دریا
و چیزی که نیک روان و جنده باشد و عرق تیار یعنی رگ مویج

باب التاء مع الزاء

تبر ز بصحر ابر آمدن و سجا جتگاه بیرون شدن و آشکار شدن بر نریافتن آشکار کردن بیان
نمودن و بافتح و الکر شهریت معروف تجویر رواداشتن و روا گردانیدن تجوز گذشتن و به مجاز
سخن گفتن و سبک گذاردن نماز و عفو کردن تجاوز در گذشتن و در گذشتن گناه تجویر ساز شدن
اسباب غروس و مسافر و مرده و دو اندن اسب بر کس تجهر آماده شدن کاری را تحریر بهر
کردن و خویش را نگاه داشتن تجیر در چیدن و تجیز یعنی بگوشه رفتن تجیر جدا کردن تجیز و تیار جدا شدن
تثنا بر دیگر القاب نهادن تجیز ردائی دادن تجرودائی خواستن تجوز بالضم اصل و طبیعت و
خلق و درختی است که پوست آنرا بر کمان چسبند و بالای آن رخن دهند و مضمی است

باب التاء مع السين

تاسیس بنیاد نهادن و الت که در قافیه میان او و حروف روی یک حرف باشد و تاسیس عرف
آوردن کلمه ایست که افاده کسفی تازه کند غیر معنی کلمه اول و بدین معنی مقابل تاکید باشد و لهذا
گفته اند التاسیس خبر من التاکید تخمس تخمس بحای مهابه جستجو کردن و خبر کردن و خبر رسیدن
تخمیس پنج کردن و پنج گوشه کردن تدریس درس گفتن کتاب تدریس پوشیدن عیب کالا بر
خرید از تدریس چرکین شدن تدریس چرکین کردن ترس بالضم نیز تر اس بالکر و تر و س
بالضم جمع تر اس بافتح و تشدید را میسر سازد تر مس بالضم بار درختی است یا باقلای مصری است
و ابی است از قبیده بنی اسد تسد تسس شش گوشه کردن و شش کردن و وقع شدن ستاره برج دوم از
برج ستاره دیگر تفرس مجرب محکم گردانیدن جنگه سفر مرد را و نا هموار کردن و دندان دار ساختن
چیزی را تفسر هلاک شدن و سبب درآمدن و افتادن و پست شدن و بدی و دور و تفرس
در آخر شب فرود آمدن تعلیس در تاریکی آخر شب رفتن تفلیس بافتح بافلاس نسبت کردن و حکم
کردن قاضی بافلاس کسی و نام قصبه ایست از کرستان که آباد کرده نوشابه است و بالکر نیز آمده
تفرس در یافتن چیزی در اول نظر بعلامت و آثار تفسر یعنی کردن تفلیس در زدن و خوش کردن

بعضی از اینها

کردن و استقبال طوک کردن و بازی و طرب و وقت قدوم بامیسن و آمیختن و پنهان شدن مکرر و
 عیب ز کسی بامیسن جاسه پوشیدن و نجس شدن بامیسن منع گردانیدن و در حدیث آمده فابوا بحسانه
 پنجس پدید شدن پنجس پدید گردانیدن پنجس نام پیدای ست و استخوانهای مرد و دوا و لته حالض که آنها
 بر کسی که از جن ترسیده باشند به بندند تا شفا یابد تنگیس سرنگون کردن تنفس زدن زدن میدن و
 روشن شدن صبح و برآمدن روز و بلند شدن آب دریا بهوج و شکافتن کمان تنفس رطبی دادن
 از غم و آسایش دادن تو لیس زنگ کردن چیزی را بوس آن گیاهی است که زنگش زرد بود و
 اسپرک توسن با بضم طبیعت و عادت و اصل تهو لیس سخت هوسناک گردانیدن تنیس با بفتح
 بز نرو آهوی نرو بفارسی آنرا نکه و نهار گویند

باب التامع الشین

سایش کبر لام شهریت در گیلان و طائفه ایست در سرحد گیلان شیش شاد و کشاده روی شدن
 ترش و ترش و ترش غلایند فساد انداختن میان مردم و در هم انداختن سگان را
 ترش با بفتح و تحتین سبک شدن و بدخوش شدن تشوش پریشان و آشفتگی کردن تشوش
 پریشان شدن نقشیش آشیان ساختن مرغ و کم شاخ و برگ شدن درخت و بارک شدن
 آن و پنهان داشتن نام در گوشه و خشک شدن نام تعیش سبابه است ساختن بقیتم
 کاویدن و نیک بست و جو کردن تناجش زیاده کردن در قیمت بی اراده خریدن تا دیگر
 بان بهانچه و در حدیث است که لا تناجشوا تنافس دست بازیدن و گرفتن چیز را
 توحش خشک شدن زمین و تهی شدن شکم از طعام و مرید شل شدن جانی

باب التامع الصادا

ترخیص در شرف و از انداختن تخلیص پاک کردن و روانیدن تخلص سیدن ترخص شیم
 دشتن ترخیص و ترویج دادن ترخص آسانی کردن و خست یافتن ترخیص استوار کردن تخلص دار زیر گرفتن چیز
 در و بند بستن زن تراص تشدید صاد یک دیگر سپیدن مرم و صفت تفحص باز کاویدن تقاص تشدید صاد
 از یک تصاص گرفتن تخیص بیان کردن و آشکار کردن و پاک گردانیدن تحمیل نمودن کم کردن و
 پاک کردن تنقیص تیره گردانیدن عیش را تنصیص ظاہر کردن چیز تنقیص کم کردن

باب التامع الضادا

تبعیض حصه کردن بعض حصه شدن تبعیض دشمن گردانیدن کسی با کسی تباعض یکدیگر

و همچنین داشتن تحریض بر غلاییدن و گرم گردانیدن کسی را بر چیزی تخصیص برانگیزتن و بر غلاییدن
 تعریض بکنایه سخن گفتن و پنهان کردن چیزی و فروختن کالا بکالا و خوراندن راه آوردن پیش آوردن
 کسی را بر کاری و خداوند عارضه شدن و چیزی را پنهانی چیزی کردن و در نم داشتن کتاب چنانکه نیک
 بتوان خواند و نیم جوش کردن گوشت تعرض پیش آمدن کسی را و کج شدن چپ راست رفتن شور بر کوه
 از دشواری راه تعارض یکدیگر را پیش آمدن تعویض عوض دادن عوض کردن تعمیم چشم نم
 خوابانیدن باریک بینی کردن سخن را و آسان در معامله تعیض کم کردن و باز داشتن اشک در پیشه و در رفتن
 شیر تقویض باز گذاشتن کار به کسی وزن دادن کسی را بی کابین تقویض تسکین خانه و برکندن خیمه
 تخفیف در زره گرفتن زن را و است جدا کردن از روغن تخفیف خالص کردن تمرین سستی کردن
 در کاری و نیک خدمت کردن بیمار را تمارض خود را بیمار نمودن بی مرضی تناقض ضد بهر گیر شدن

باب الطاء مع الطاء

ابطال در فعل گرفتن چیزی را و در از زیر دست راست برداشتن چنانکه اختن تسلط ببارشسته شغل
 کردن و باز داشتن از کاری تسلط باز ایستادن تحبط برگزاف و بی راه رفتن و دیوانه گردن و مردم را
 قال الله تعالی تعبطه الشیطان من اس خطط جانه را مخطط بافتن و خط رانیک نوشتن تسلط
 بر گذاشتن کسی را بر کسی تسلط بر کسی دست یافتن تسلط بر فقر اک زین چیزی بستن و شعر گفتن بر
 وجهی که چهار قافیه متماثل در سر بهتی آورده شود چنانکه سعدی گوید بیت در رفتن جان از بدن
 گویند هر نوعی سخن به من خود چشم خوشیستن دیدیم که جانم سر و دست ساقط بر بهر گیر افتادن تعلیط
 در غلط انداختن و کسی را بعلت نسیب کردن نفرطی تقصیر کردن و فراموش کردن و ضایع کردن و
 ترک کردن و گذاشتن و در گذاشتن از کسی و دور کردن نابالیت از کسی مخطط بینی پاک کردن مشط
 شادی نمودن و نشاط رفتن منشیط به نشاط آوردن توسیط در میان آوردن چیزی به دو نیم
 توسط میانجی کردن

باب التاء مع الطاء

تحفیظ یاد دادن تحفظ بهوشیار و بیدار بودن و یکبار یاد گرفتن تعلیط درستی کردن تعلیط
 خشم کردن تملقظ سخن گفتن تیقظ بیدار شدن

باب التاء مع العين

تابع پیرو جانی که همراه آدمی باشد و بی او هر جا رود و توابع جمع جمع بختین پیرو کردن پیرو و پیروان

و واحد جمع برود آمده و ضم و تشدید با همی فتوح لقب پادشاهان بین بتابعه جمع و سایه و مرغی است بتبار
 با کسر پیروی عمل کردن و پی کید گیر رفتن و عمل تبیع آنکه ترا بر دی مال باشد و پیرو و پیچ گاو یکساله که
 مادر میرود و یاری کننده و کینه کش تباع با کسر جمع بتابع با هم گیر بیج کردن و بیعت کردن تبیع بخش
 چیزی و کردن کاری که واجب نباشد تبیع در پی چیزی رفتن به طلب آن بتابع پیایی باشد
 مخرج فرو خوردن خشم و خزان مخرج جرعه جرعه خوردن تبیع نیک جمع کردن و بنابر جمله رفتن تبیع
 فرا هم آمدن تبویع گرسنه داشتن بقصد خشوع و خضوع فروتنی کردن تدافع به دیگر را دور کردن ترافع
 بلندی نمودن ترعاع بالیدن کودک تبیع چهار گوشه کردن چیزی را و نظر کردن کوکب از برج سوم
 که ربع فلک است به کوکب دیگر تبیع بختن حوض و کوزه پر و بر شدن ظرف و حوض و شتافتن بسوی
 چیزی و بالضم و فتح راجع ترعه و معنی آن گذشته ترا جمع بازگشتن تبیع شهادتین در بانگ ناز دوباره
 گفتن چنانچه مذهب شافعی است و آواز گردانیدن در حلق و باز گردانیدن ستور دستهارا در رفتن
 و داده را باز گرفتن و در مصیبت انا الله وانا الیه راجعون گفتن و بدین دو معنی آمده است راجع تبیع
 نشان دادن جواهر به چیزی و سخن را بخش بخش کردن به بخش را با مقابل خود و وزن در وی برابر ترعاع
 جنیدن تبیع هفت عدد کردن تبیع سخن یا تبیع گفتن تبیع بالفتح نه یک گرفتن و نه کردن و نهم شدن
 و بالضم نه یک و نهمین نیز آمده و همچنین تبیع و با کسر دشت شنگی شران و نه زن چنانکه تسعه نه مرد و بالضم
 رفتح شین سه شب از ماه یعنی نهم و ششم و نهم تا ساع نه کننده و نهم بر تقدیر اول تا ساع الثمانیه تا ساع التسعه
 توان گفت و بر تقدیر ثانی تا ساع الثمانیه نتوان گفت و هم چنین است ثانی و ثالث و غیر آن تبیع
 گوش نهادن بسوی کسی تبیع تشبیه کردن و تشبیه کردن و برداشتن گم نامی از کسی به نشر کردن ذکر
 وی و شنوانیدن آواز کسی را تبیع شفاعت دادن کسی و تدبیر رفتن شفاعت کسی تبیع شفاعت
 تشبیه زشت گفتن به کسی و زشت شمردن چیزی را و به استواء آمدن و خوش شدن در چیدن تبیع
 پس مسافر و پس جهازه رفتن و آبش سوختن و فروزانیدن آتش را تبیع دعوی مذهب
 شیعه کردن و خود را شیعه نمودن تبیع جدا جدا کردن و در سر رسانیدن تبیع برانگنده شدن تبیع
 افکندن و قافیه آوردن در مصراع اول از بیت تبیع روش نیکو کردن از خود و راستن زدن و در
 تبیع تقصیر کردن رکازی و نزدیک شدن آفتاب به فرو شدن تبیع استادن از کلاه و نیم
 بودن بجای تبیع زاری کردن تبیع فروشتن بنا و افتادن و فروتنی کردن تبیع و
 تبیع خبیدن نافه مشک و دیدن بوسه آن تبیع و اخلاعت بسیار تبیع

یعنی بسیار زمین و ملک شدن و بیمار گذشتن و طوع توانائی نمودن از خود و آنچه واجب نباشد بحسب
 نوع و درون تطویل آسان کردن کاری را بر کسی و توانا کردن کسی را بر کاری تفجیع در دمنده شدن تفجیع
 در دمنده کردن و مصیبت ندمه کردن تفریع فرو آمدن از کوه و بر آمدن بر کوه و از چیزی فرع بیرون کردن
 از چیزی فرع بیرون آمدن تفریع هزار معجز رسانیدن و بی بیم کردن تفریع درستی کردن و سرزنش
 کردن تفریع بر گشتن از پهلوی به پهلوی تفریع باره باره کردن و گذشتن از پهلوی از اسپان دیگر و وزن
 کردن شعر یا خبری عرض تفریع بخش بخش شدن و بخش بخش کردن تفریع و ضو کردن تفریع و ساز کردن
 و بر خورداری دادن تمتع بر خورداری دادن و بر خورداری یافتن بی نیاز شدن از کسی تمناع دشمنی
 و خصومت کردن با هم تنوع نوع نوع کردن توجع در دمنده نمودن مرثیه گفتن مرده را تودیع پدر و مادر کردن
 آماده کردن برای گشتی و در جامه و آن گذشتن جامه توزیع پراکنده کردن و بخش کردن چیز را برای کسی
 توزیع بخش گرفتن و پراکنده شدن توسیع فراخ کردن چیزی را توسیع فراخی کردن و فراخ گشتن
 در مجلس تواضع فروتنی کردن توفیع نشانیکه در نامه کند و نشان کردن مکتوب را و پشت ریش کردن
 ستور را و گمان بردن و نیز کردن شمشیر و مانند آن بر فسان توفیع چشم داشتن توفیع بزدنی کردن

باب التاء مع العین

تبلیغ رسانیدن دست بنان و راز کردن تشویع روان کردن عطار و تفریع فارغ گردیدن
 ریختن آب خالی کردن ظرف تفریع فارغ شدن جهت کاری تفریع در خاک غلطیدن انداختن معایب زدن

باب التاء مع الفاء

تاسف اندوه خوردن تالیف سازگاری دادن و دخیل را با هم و هزار تمام کردن تالف سازگاری
 یافتن کسی با چیزی تبولیف بیان تهمی کردن بحقیقت خشک کردن و بر پشت اسپان دختن و دختن
 و آنچه خوی اسپان پاک کنند تجفاف با کسر بگستوان که بگیم نیز گویند تجانف تایل کردن تحریف
 گردانیدن سخن از موضع خود و محض تراشیدن قلم را تحلیف سوگند دادن تحالف با هم گیر سوگند خوردن
 تخفیف سبک کردن تخلیف واپس گذاشتن و یک پستان ناقه را تمام و شیدن تحالف با هم گیر
 حلاف کردن تحلف واپس ماندن تحولیف ترسانیدن تخموف ترسیدن و کم کردن حرف با تفریح
 تازگی از نعمت و آسایش تردیف پس خود سوار کردن کسی را تراوف در پس یکد گیر شستن
 تزیین زبون و تاسر کردن درم یا تلف با پیش گرفتن تسولیف تاخیر کردن تشریف
 بزرگ گردانیدن و بزرگ داشتن تصحیف خطا کردن و در گذشته تصریف سخت گردانیدن چیزی را

و شراب صرف خوردن و تصرف دادن کسی را تصرف دست در کاری کردن تصلف لات زدن تصنیف
 حد کردن بعضی از بعضی و گونه گونه کردن چیزی را تصنیف و چون دان کردن و افزون کردن و ناتوان کردن
 و منسوب بنا توالی کردن تضایف با هم گیریم نسبت شدن و هم به پوشیدن و تنگ شدن و دو خانه
 تطریف بر کرانه لشکر زدن و باز گردانیدن خصم را و حرب تطیف کم سپردن تطرف زیر کے نمودن
 تعریف شناسا کردن و آگاه نمودن و گم شده چسبن و خوشبو گردانیدن و اسم نکره را معرفه گردانیدن و استیادن
 بعرفات تعرف معرفت چسبن تعارف یکدیگر را شناختن تعسف بی راه رفتن تعطف ردا برداشتن
 انگندن و مهربانی کردن تعطف با رسانی نمودن و باقی شیر را که در پستان مانده باشد و شیدن خوردن
 تعنیف سزانش کردن و درستی نمودن نقیض بقوت اندک و جامه دشت و چرکین بسر بردن
 تکاثف سطر و غلیظه شدن تکلیف باندازه طاقت کار فرمودن کسی را تکلف بخود گرفتن کاری
 بی فرمودن و سبج بر خود نهادن از خود چیزی نمودن که آن نباشد تلف بفتحیم پاک شدن بلصیف
 نیک در چیدن تلطف نرمی نمودن و مهربانی کردن ملقیف زود سخن بر زبان کسی دادن ملحق
 زود و فرا گرفتن چیزی را تلف در بیع و انفسوس خوردن و اندوه نمودن تنصیف دو نیم کردن
 و معجز بر سر کسی انگندن تنظف پاکی نمودن و پاکی چسبن تنطیف پاک کردن توصیف نیک
 صفت کردن توطیف و طیفه کردن توقف ایستادن و درنگ کردن و چشم داشتن توقیف
 بوقف ایستادن در حج و واقف گردانیدن کسی را بر چیزی و دست بر سخن در دست کردن

باب التام مع القاف

تاریق بیدار کردن تالمق دشیدن تلمق بفتح تا و کسر سمره بر شده از غضب تبرق چشم نیکو گذشتن
 و نیز نگارستین تحذیق نیز نگارستین تحذیق بذال معجم دعوی زیر کی کردن تحریق نیک سوختن
 و سوزانیدن تحقیق درست و راست کردن تحقق درست شدن تحلیق نیک سزودن و بلند تر
 رفتن منع در هوا و به شکل حلقه و ناع کردن ستورا تحلق حلقه نشستن مردم تحریق نیک دریدن
 تحلق دروغ یافتن و دعوی گرفتن و خوشبوی شدن تخلیق ماییدن بوی خوش و زعفران بیدن و
 درست خلقت گردانیدن چیزی را تدقیق باریک کردن و نیکو گفتن و آرد نرم کردن تدنیق
 نیک نگارستین در کاری و در استقصا کردن و نزدیک شدن آفتاب لغروب و فرو شدن چشم
 به خاک و سست نگارستین تذلیق نیز کردن طوط و کنار هر چیزی ترفیق نیک کردن و بنده کردن
 و نیکو کردن سخن را تردیق فرو داشتن شب تاریکی را و بالودن شراب را و پرده و سقف خانه کشیدن

چنانکه سفت پوشیده شود تریاق با کسر معجونی است معروف که آنرا تریاق فاروق و تریاک گویند
 تریوق آراستن و درست کردن کتاب و نقش کردن سیما و معنی نقش کردن مطلق نیز آمده
 از نخبه هر چیز نقش را مزوق گویند و نقاش را مزوق کسر و اد تریاق بر یکدیگر مینویسند و گشتن
 تشریق سوی مشرق رفتن و قدید کردن گوشت تشقیق سخن را نیکو برون آوردن و بهریم و جز
 آن شگافتن تشقیق شگافه شدن تشویق باز و آوردن کسی را تشویق آرزومندی نمودن
 تصدیق راست گوئی داشتن و صدقه گرفتن تصدق صدقه کردن تصادق با همدگر راست
 شدن در دوستی و سخن تصفیق دست بر هم زدن و جنبانیدن باد و دخت را و شراب از ظرفی
 بظرفی کردن و ستور را از چراگاهی بچراگاهی گردانیدن تصبیق تنگ کردن و تنگ گرفتن بر کسی
 تصبیق تنگ شدن تضایق با همدگر تنگ شدن و در یکجا نگه داشتن تطبیق دست در میان
 دوران نهادن در رکوع چنانکه مذهب ابن مسعود است و هر پیوند رسیدن شمشیر بوقت زدن و جدا
 شدن آن و سم بسم نهادن اسپ در رفتن و دیدن تطابق اتفاق کردن تطبیق تو بر تو
 شدن تطرق راه کردن تطبیق راه کردن زن تطویق طوق در گردن کس کردن و تکلف
 کردن به چیزی و توانا کردن و فرمان بردار گردانیدن تطوق طوق در گردن خود کردن تطبیق
 در آویختن چیزی را تعلق بخیز در آویختن تعمیق مخاک کردن و دور اندیشیدن در کار
 تعمیق بکنه چیزی رسیدن تعویق باز داشتن تعوق باز ایستادن تغلیق در بستن تفریق
 برانگه کردن تفرق برانگه شدن تقصیق فاسق خواندن تعوق برتری نمودن و شیر
 خوردن شتر بچه تلامع به همدگر پیوستن تلیق بهم آوردن و در زیاد و سخن تلاق بالفتح به همدگر
 ملاقات کردن در اصل تلافی بوده و یوم التلاق روز قیامت است تفرق سخت دیدن تفرق
 دریده شدن تعلق چا پوسی کردن تمسیق نظم و ترتیب دادن تمیق آراستن کتاب بکتابت
 توق بالفتح آرزومندی شدن توشیق استوار کردن و معتد داشتن توفیق دست دادن و مدد کردن
 کسی را بکاری توافق با هم می شدن

باب التاء مع الالف

تبرک مبارک نمودن تبارک بلند شدن و پاک گشتن و زیاده شدن تبتیک بدن قال الله تعالی
 و یبتکین اذان الانعام تبوک بالفتح تمام وضعی است که در اینجا حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم نجیب کفایت
 زنده بودند تحریک جنبانیدن تحریک جنبیدن تدارک در یافتن چیزی زنده را و رسیدن آن خرقوی با و آن

تدلیک خود را مالیدن ترک بافتن گذاشتن و خودهای آهنی جمع ترک باضم گروهی ست از اولاد یافتن
 نوح که در شرق زمین میباشد تشبیه در سید گیر کردن انگشتان و غیر آن تشبیه انبار کردن کسب را
 و شرک بستن نعلین را تشبیه و رشک انداختن تشبیه در شک افتادن تشبیه ستار کردن
 و دندان نشتر بر آمدن شتر را و موی بر آمدن بعد از سردن و خار بر سر دیوار نهادن تشبیه گوشه ای را دادن
 و مالیدن چیزی تشبیه جدا کردن و در چیزان یکدیگر تشبیه گردشیدن لبتان و خرد و بان بند تشبیه باختن
 از مود چشم شتر بچه را تا شتر نخورد و تمسک چنگ در زدن تا مسک خوشیدن را نگاه داشتن تشبیه خداوند
 چیزی گردانیدن کسی را مالک خداوند چیزی شدن تا مالک با اختیار خود بودن و مالک نفس خود شدن
 تمسک عبادت کردن تو را یکدیگر در شستن و طرف سرین چپ را بر پای راست گذاشتن
 تهنگ رسا شدن و برده کسی دریده شدن تا مالک افتادن بر چیزی و خرامیدن در رفتار
 تھوک متحیر شدن و افتادن در چیزی بی باکانه مراد تو را است

باب التام مع اللام

تأشیل با اصل کردن و استوار شدن تأشیل گرفتن اصل و مال و چاه کندن تأشیل مهلت دادن علاج
 کردن و در کردن تأشیل اندیشه کردن تأشیل امید داشتن تأویل و تاویل بیان کردن آنچه سخن باو
 باز گردد در تعبیر خواب و گردانیدن کلام از ظاهر سخنان ظاهر تأویل زن خواندن و بابل شدن تشبیل تشبیل از
 دنیا بریدن برای خدا تحصیل بزرگ داشتن و عظیم کردن تبدیل بدل کردن چیزی بچیزی تبدیل گرفتن
 کردن این بان قال الله تعالی و من تبدل الکفر بالایمان تبادل با هم معا و غنه کردن تبدیل
 در باختن و نگاه داشتن چیزی را تبذل شگافتن تبیل بافتن کینه دشمنی داشتن و فدا کردن هوش بردن و
 بیمار کردن و حجاج دردیگ کردن تأویل یکسر با و فتح آن حجاج و انداز طعام توایل جمع تشقیل گرانبار شدن
 تشقیل گرانبار گردانیدن تبجاول با هم گیر حوال کردن تحصیل بنادانی متیوب کردن تبجاول خود را
 نادان نمودن تبجل آرایش و خولی کردن و چه گداخته خوردن تبجیل آراستن تبجیل سپیدی دست ربای
 ستور و حجاب ساختن برای زن و در حجاب آمدن و در آوردن زن را تحصیل جمع کردن و خلاصه چیزی
 آوردن تبخل حلال گردانیدن بجایی فرود آوردن و نکاح کردن مطلقه ثلثه را تا برای زوج اول حلال شود
 تبخل از جای برداشتن چیزی را و بار برداشتن و بر خود زنجیر مشقت نهادن تبخل کسی را برداشتن
 فرمودن تبخل برگشتن و برگردانیدن تبخل برگشتن از جای بجایی تبخل شرمندگی کردن تبخل
 سر کردن و انگشتان در میان یکدیگر آوردن و انگشتان در محاسن بوقت و صبر کردن و خلال

[illegible]

کم کردن و کم نمودن تقویل بر کسی سخن دعوی کردن تقاول با کسی گفت و شنود کردن تکمیل سر به
 در چشم کسی کشیدن تکمیل سر به در چشم خود کردن تکاسل خود را کابل نمودن تکفل ضامن و شهادت چیزی شدن
 تکفیل تعهد نمودن کسی را تکفیل تاج بر کسی نهادن و در شنیدن و بدول شدن در جنگ و کوشش
 کردن در کار تکمیل تمام گردانیدن تکامل تمام شدن تکامل خود را کابل نمودن تل بافتن
 و تشدید لام بشته ریگ و توده خاک ملال با کسر جمع قبول بافتن و تانبول و تامول برگ
 سبزی است در سبزی که با فلفل و کات و کلس خورد و بهندی آنرا پان گویند منفرج و مقوی است خداوند
 تمثال با کسر مثال آوردن و بافتن یکبار نگاشته تا شیل جمع تمثیل صورت چیزی نمودن تسل شدن
 و بر مثال چیزی شدن تامل از بیماری به شدن و مانند به دیگر شدن تحمل کرد و حیل نمودن تمویل مال
 گردانیدن تمویل مالدار شدن تمیل و رنگ کردن تمیل فرصت دادن تامل میل کردن تنزل
 به رنگ فرو آمدن تنزل فرو بردن و تریب دادن تناسل از یکدیگر زادن تنفل نعل پوشیدن
 تنفل نعل گزاردن تنفیل غنیت دادن تناول فرا گرفتن توصل نزدیکی جستن به چیزی و
 نزدی کردن توصل پیوند جستن بچیزی توکیل وکیل گردانیدن و کار را بر کسی گذاشتن
 توکل اعتماد بر کسی کردن تو عمل دور در شدن و آمدن و رفتن تو ابل انداز و حایج که در طعام
 کنند تامل در شنیدن برق در روی از شادی در دان شدن آب تهلیل لا اله الا الله گفتن و
 باز پس گشتن و بدول شدن تهویل ترسانیدن

باب التاریع لمیس

تا نیم گناه نسبت کردن تا نیم خود را گناه گار بستن و از گناه باز ایستادن تالم در یافتن تبرم ستوه آمدن
 و طول شدن تلمسم است خندیدن تلمسم تمام کردن تجسم به جسم نسبت کردن تجسم بر گزیدن کسی را از میان قومی و
 قصد کردن بچیزی و بیاد رسیدن و بگاری بزرگ شدن بر بلند ریگ کوه بر شدن تجسم زنج مشقت کشیدن
 تخم واجب شدن و تخمین نان ریزه و جران از خوان خوردن چیزی که گوارا شود در دهان و قال خیزدن
 و آرزوی خیر و نیکی کردن بر کسی محرم حرام کردن احرام بستن و تمام و باغت ناکردن بست حکم حکم
 کردن کسی را میان دو قسم و باز بستن ستور را از آنچه خواهد حکم حکم با هم نزدیک حکم شدن حکم حکومت نمودن
 بر کسی حکم به تکلف بردباری نمودن و ضرب شدن سوسمار و جزان تحلیم بردباری کردن و بکلم منسوب
 کردن کسی را تختم انگشتری در انگشت کردن تخاصم با هم گیر خصومت کردن تخسم بالضم نشانه
 و در میان دوزمین تخوم و تخم بختین جمع و تخم بسکون فاجع نیز آمده رحم بخشودن و مهربانی کردن

بیسم نرم گردانیدن انداختن حزن آخر کلمه ساری تقسیم نوشتن و چاه را مخطط کردن تراکم برسمین
 درآمدن تقسیم مرت کردن چیزی را نرم رسانیدن تراحم انبوه شدن تسلیم رسانیدن سبزه کردن نهادن
 علم و سلام کردن تسالم با هم بگیر صلح کردن تسلیم سپردن طرف و حرشته و کوبان دار کردن چیزی را و برآوردن
 لای چیزی و شبیه است و شبست که بالای غرها جاری است تسنم بر بالای چیزی شدن و برنام چیزی
 شدن تسویم تجارت کردن حاکم کردن کسی در مال تا هر چه خواهد بکند و در هر کزین ستور را به جوادشان
 تساهم با هم قمر زدن تشام قال بزدن بکاک شام خوردن نسبت کردن تشام یکدیگر را دشنام
 دادن تصادم و مصادمه با هم کوفتن و بزدن تصرم بریده شدن تصریم بزدن تصریم افزون شدن تصریم
 افزون شدن آن تش چشم گرفتن تظلم فریاد کردن تالییدن از بیداد کسی تعجیم کتاب را نقطه کردن و عربی را
 عجمی ساختن تعظم و اعظام بزرگ کردن و بزرگ داشتن تعظم بزرگی کردن تعلیم کسی را آموختن تعلیم از کسی
 آموختن و آگاهی کردن کسی را تعلیم عمامه پوشانیدن و متر کردن کسی را و کف بر سر آوردن شیر و عمام
 و شامل گردانیدن چیزی را تعلیم عم خواندن کسی را و عمامه بر سر بستن تعزیم تاوین زده کردن کسی را تعجیم
 بجا و محله سیاه گردانیدن کسی را تعجیم بجای مجبه بزرگ داشتن و حزن را امانه نکردن تعنیم دریا بانیدن تعنیم
 اندک اندک دریافتن تقدیم پیش کردن و پیش فرستادن و پیش شدن تقدیم پیش شدن تقسیم
 بخش کردن و بپاکنده کردن و بیکو کردن تقسیم بپاکنده شدن تقاسم با هم سوگند خوردن و مال بخش
 کردن تقسیم ناخن جیدن چیزی بریدن تقویم قیمت کردن و راست کردن تقوم رست شدن تقادم
 با یکدیگر برابری کردن مقابل شدن مکرم گرامی کردن و فرزند کریم زادن تکلیم سخن کردن زخم کردن
 تکلم سخن گفتن تکلیف بوسه دادن تلازم یکدیگر را لازم شدن تلاحظم با هم بگیر طباخچه زدن و بر یکدیگر
 زدن موجهای دریا تکتام بافتح آنکه در سخن کردن لفظ تا بسیار گوید خاقانی گوید غنتمام تا تکسام
 سخن بود تا تمام بهیم سخت و قبیله است و درشت خلقت و مهربان که برای چشم زخم در گردن کوه کان
 بندند جمع تمیمه است تمام درست و درست شدن تمام درست و کامل حجم ستاره شناسی
 و وقت شناسی کردن و اندک اندک گذاشتن دام و باره باره کردن چیزی را تندم پیشانی نمودن
 تنسیم نفس زدن و دم بخورد کشیدن دریافتن تنسیم تنظیم برشته کشیدن و با هر سخن را وزن و ترتیب
 دادن تنسیم نیاز و نیت کسی را به زدن و وضعی است بر سه سبیل یا چهار سبیل از که مغنمه تنغم نیاز و نعت
 به زده شدن تنویم در خواب کردن و خوابانیدن تورم آماس شدن و منی بر باد کردن توسیم بوسه
 حاضر شدن بسیار و اخ کردن توسم بفرست یافتن و جستن غلفی که در باران خستین رودید

تو هم گمان بردن تو ام فتح تا و هنر هیچ جزا و نام تیری ست از ده تیر قمار که عرب بدان بازی کنند و بچه
 که با بچه دیگر از یک شکم در یک وقت زاده باشد و هر دو را تو امان گویند تو ام با لضم شهری ست بر بیت
 فرسخی از قصبه عمان و موضعی ست به بحرین قوم با لضم مردارید و بعضی گفته اند هرگاه که آنرا از فقره سازند
 مانند مردارید و دبی ست با نطق که هم با فتح بدوشدن روغن و گوشت و فنجین شدت گرما
 و ایستادن باد و بضم و فتح تهمتها تیم با فتح بنده و تیم اسد و تیم اللات و تیم قریش هر سه نام قبیله است
 هفتم شکسته شدن شکم استنزا و منوس و تکبر کردن و پشیمان شدن بر چیز گذشته تیمم قصد کردن
 و بجاک طهارت کردن و در شرح عبارت ست از دست زدن بجاک و مسح کردن بجاک رکوع
 و هر دو دست را به نیت عبادت بدل وضو و غسل

باب التاء مع النون

تا بین غیب گفتن بر روی کسی و پس چیزی رفتن و مرثیه گفتن و ستایش کردن کسی را بعد از مردن و قصد
 کردن رگ تا خون از و گرفته و بریان کرده بخورند تا دین گوشه ساختن بغل را و گوش مالیدن کواک را و
 دستور می دادن کسی را بکاری بسیار آگاهانیدن و بانگ نماز گفتن تا دین آگاه کردن کسی را تا بین
 آیین گفتن تبین با فتح گاه بخورد چار و اودان و بالکسر گاه و با فتح نیز آمده و سر در جوانمرد بزرگوار و درگ
 کاسه بزرگ که بیت کس را سیراب کند انگاه صحن با فتح نزدیک بان انگاه عین باضم و تشدید سین مملو
 اندازه سه تن یا چهار تن انگاه توح اندازه دوتن انگاه تعب با فتح اندازه یک مرد و فنجین زیرک شدن
 و بفتح تا و کسر از یک بار یک نظر تبیان با فتح و تشدید یا کاه فروشن و باضم شلوار کوچک که ستر عورت
 منقلب کند تبیین پرونا توان شدن تبیین جامه را ستر کردن و بیشتر زیر گرفتن و تنگ برگرفتن ستور
 و خاصه و محرم کردن کسی را و بخیلین ست ابطان تبطن کسی را و زین خود گرفتن تبیین پیدا شدن و پیدا
 کردن تبیین آشکارا شدن تبیان جدا شدن و بریدن از یکدیگر تبیان بالکسر و بفتح نیز آمده بسیار
 واضح و آشکارا کردن تبیین هشت گوشه کردن تخمین اند و بکین کردن و با و از نرم و حسنین
 خواندن تخن اند و بکین شدن تحسین آراستن و نیکو کردن و به شدن و به نیکوئی نسبت کردن
 تحسین باره بر آوردن گرد شهر تحصن در حصار شدن تخمین بگمان و قیاس سخن گفتن تخون
 بخیا نیت منسوب کردن تخون بیمار داشتن و کم کردن حق کسی تدخین وود کردن تدبین
 چرب کردن تدبین چرب شدن و مالیدن روغن خود را تدوین جمع کردن و تالیف نمودن
 تدین و نیدار شدن ترجمان بضم اول و سوم و فتح هر دو و فتح اول و ضم سوم بیان کننده زبان کسی که

آنرا کلی حی و زبان دان گویند ترقین رقم کردن و نزدیک به نوشتن سطرهای کتاب و نقطه و اعراب کردن
 و آرایش دادن کتاب را و خطاب کردن بخدا و سیاه کردن موضع از دفتر حساب تا گمان نشود که اینجا را سفید
 گذاشته اند برای نوشتن حساب و صاحب نقاشی لفنون گوید خط کشیدن بر حساب نوشته تا ظاهر شود که آن
 نوشته در حساب آمده بود بعد از آن گردانیده شد ترمین آراستن ترمین آراسته شدن تخمین گرم کردن
 و کفشی که در پاکتند تسکین آرام دادن تسکین فریب کردن و دروغن بخورد کسی دادن و خشک کردن
 تسنن متغیر شدن تضمین پذیرانیدن وضامن گردانیدن کسی را و در پناه خود آوردن دور آوردن
 شعر مشهور دیگری در شعر خویش تضمین پذیرفتن و فراهم گرفتن لفظ معنی را و چیزی را در ضمن گرفتن
 تطامن آرام گرفتن تطمین نگل اندودن تعاون یکدیگر را یاری دادن تعیین محض کردن چیزی
 از میان چیزی با آب در خشک نور سختن تا و ز راهی آن بگیرد و سوراخ کردن مروراید و بر روی کسی به پناه
 او را گرفتن تعیین چشم کردن چیزی را و لازم شدن بر چیزی تعیین لغابن یکدیگر را در زبان افکندن
 و یوم التغابن روز قیامت باشد تفتین در رفتن افکندن تفتن گونه گونه شدن تکلان بالضم عتماد
 تلمون هست کردن تلمون هست شدن و بودن تلمون گوناگون کردن تلمون گوناگون شدن
 تلمیقین نماییدن و سخن فرا زبان کسی دادن تلمیقین نرم کردن تلمیقین نرم کردن و خوگر ساختن تلمیقین
 نرم شدن و عادت کردن بخیر تلمیقین با بر جای کردن کسی را ممکن جا گرفتن تمسکین مسکین شدن
 تنوین نون ساکن که در آخر کلمه میخوانند و نون ساکن در آخر کلمه آوردن تنین بالکسر و تشدید نون
 باری است بزرگ و آنچه در آسمان از تقاطع منطقه فلک جوزبر و مائل بصورت مار بزرگ یک طرفش را
 راس گویند و طرف دیگر را ذنب بهر سیده آنرا نیز تنین گویند و صاحب قاموس گوید تنین سفیدی است
 در آسمان که تنه اش در شش برج است و دوش در برج ختم و سیر میکند چون کوب سیاره و آنرا بفارسی
 هشتتر گویند و قول جوهری که موضعی است در آسمان غلط است تون بالضم شهرت در خراسان
 نزدیک فاین توازن برابر دم سنگ شدن و جبر توطن وطن گرفتن و دل بر چیزی نهادن
 توطن آرام دادن توهم نیست کردن چیزی را توأمان دو بجه که یکبار از یک شکم زانید متنبه توأم
 توقان بالفتح آرزو مند شدن تعجب زشت و معیوب گردانیدن و تعجب کردن و تعجب آنست
 که مادر او کنیزک باشد و پدر او از دهنوین آسان و سبک کردن بر کسی تهاون خوار و حقیر
 داشتن تمین خویش را بهین منسوب کردن و بابرکت شدن تیا من بطرف راست میل
 کردن تین بالکسر انجیر و کوهی است و مسجدی است بشام و کوهی است بطفان نام و شق است

باب التار مع الواو

تکو با کسر بلند و پیر و چیز و بجه شتر که از شیر برنده باشد و پس مادر و در بجه خرد و نه غاله و شتر
 و تشدید و او در پیک کسی رفتن تو بافتح و تشدید و او تنها و طاق و رسی که یک لاتا بند و بنای
 بر آورده شده و فارغ از کارها

باب التار مع الهمزة

تاله پرستش حق کردن تا و او آه کشیدن تله آله و نادان شدن تباله خود را الیه نمودن تجاه بهر حرکت
 طر و در جانب وجه تره و ترمه بالضم و تشدید را باطل و راهی کوچک که از راه بزرگ بیرون آید معرب
 ترهات جمع و معنی سختی و باد و ابریز آمده ترفیه آسایش دادن خوشوقت گردانیدن تسقیه نادان و سفیه خواندن
 و نادان و سفیه کردن تسفه جنبانیدن با و درخت را و شنو انیدن و تندمی و نادانی کردن و فریب دادن
 از مال کسبه سال گذرانیدن و تنگ سالی کشیدن و گره بستن و تغیر یافتن مان شراب و خزان تشبیه
 مانند کردن چیزی بچیزی تشبه مانند شدن تشابه همه یگر مانند شدن تشویه رشت کردن و جز آن
 و چشم رسانیدن چیزی را تله بالفتح سیاه گوش و فحش و فحشیدن اندک زبون شدن و بالفتح و کسر فالی منز تافه
 چیز حقیر و اندک تفتیک دشتن و دانستن شدن تله شکفت نمودن و پشیمان شدن و لذت گرفتن
 از چیزی تله سخن گفتن تله فحشیدن تله شدن و حیران و اله شدن تمویه چیز بر از رانده و و نقره اندود
 کردن و تلبیس کردن و بسیار شدن آب یک خردادن بغیر آنچه سوال از آن بود و نختن ابر باران بسیار
 تله فحشیدن تباه شدن و بوی گردانیدن طعام و شیر و گوشت تنبیه بیدار کردن و واقف نمودن بر چیزی تنبیه
 بیدار و هوشیار شدن تخریه دور کردن و پاک کردن از چیزهای رشت تنزه مدر شدن و برآمدن کسی
 باغ و سنزه زار و صاحب قاموس گوید استعمال تنزه در معنی غلط فاحش است تنویه بلند کردن و خواندن
 بچیزی تنویه بلند شدن توجیه گردانیدن رد و البوی چیزی و فرستادن شربت و قدر دادن نیک بیان
 کردن توجیه روی بچیزی آوردن و بقضای حاجت رفتن تویه شفته گردانیدن و جدا کردن مادر از
 غزند تیه با کسر بیابان و لات زدن و تکر کردن و گمراه و حیران شدن تایه گمراه و حیران

باب التار مع الیاء

تاتی حاصل شدن و میاشدن کار و نرمی کردن از پیش رو آمدن کسی را برای حسان اداخی بهادر رفتن
 و طلب نمودن چیز تا وی رسیدن بچیزی تا وی آزرده شدن تاشی پیر می کردن و صبر نمودن تاسه
 پیرو و اسپ چهارم آزرده اسپ که غیب بشرط گرد می تازند تباهی با یکدیگر خشنه نمودن و معارضه

نمودن بجائی یک سو شدن دور شدن از چیزی تجلی روشن و آشکارا شدن معلوم کردن تحدی معارضه
 کردن و پیش خواندن جسم را و غلبه بن بر و سختی قصد کردن چیزی شایسته و سزاوار کردن معصوم داشتن و رنگ
 کردن بجائی تشاشی یک سو شدن تجلی زیور پوشیدن آراسته شدن شیرین یافتن چیزی را تحامی بر سر
 کردن و خود را نگاشتستن سخن حمیده شدن و پیچیدن دست را تحطی در گذشتن تحلی خالی شدن و فایز
 شدن مداعی یکد گیر خواندن و پیش آمدن دشمن افتادن یارهای خانه بدلی در او خفتن بدخت
 و جزآن و سخت نزدیک شدن فروخته شدن مدنی اندک اندک نزدیک شدن مداوی درمان کردن ترانی
 یکد گیر دیدن نمودار شدن چیزی که خود دیدن در آینه حرجی امید داشتن تراخی تاخیر کردن و بر باریدن
 باران تروی رود بر دوش افکندن هلاک شدن از جا بلند افتادن راضی از بهر گیر خوشنود شدن شکر
 بالا بردن سرائی چیزهای گوناگون ترقوه ست ترمی بهر گیر گنگدن تیراندختن و تاخیر کردن کار
 تنگی زکوة دادن صدقه دادن پاکی گرفتن نرلی لباس پوشیدن تسری سر بر گرفتن کنیزک را تسلی حرسیدن
 قسا و بر بردن و خیر تشفی شفا جستن دل خوش شدن از کسی از غضب کینه ستین تشکی شکوه کردن
 تشمی از رو کردن تصد پیش آمدن صحنی کردن طعام چاشت خوردن تعدی از حد در گذشتن تشمی
 طعام شام خوردن تعاوی با بهر گیر شمی کردن فاسد شدن و در تر شدن میان کرده تعالی بلند شدن
 تعامی خود را کور نمودن تغذی طعام صبح خوردن تغشی پوشیدن و جان کردن تعطی پوشیدن تغنی
 سرائیدن و بی نیازی کردن تغضی از تنگی و دشواری بیرون آمدن تعاوی فوت دادن یکد گیر را
 تعاظی خواهش نمودن تعوی توانا شدن تعانی بهم فانی شدن تمکنی کنیت یافتن تکافی با هم برابر
 شدن تملطی زبانه زدن آتش تملانی یکد گیر در یاستن تملقی بیس رفتن ملاقات تملاتی بهر بریدن
 و یکد گیر را دیدن تملشی نیست شدن تملی بازی کردن تماوی بنایت چیزی رسیدن تملشی رفتن و
 کار گذاردن تمنی آرزو کردن تماری با هم جدال کردن و شک نمودن در چیزی تناجی با بهر گیر راز
 گفتن تنادی بهر گیر را آواز دادن و با هم در انجمن نشستن تنانی بهر گیر را نیست کردن تنجی دور
 شدن تناهی بی پایان چیزی رسیدن باز داشتن از چیزی و باز ایستادن ایستادن آب در جاک و
 موضعی که آبهای صحرا در آنجا جمع شود جمع تنیه است توفی تمام بستادن جا گرفتن توفی بر بهر کردن
 و خود را نگاشتستن از چیزی توفی جستن و قصد کردن توفی بر گشتن دوست داشتن و حکومت نمودن
 و بکار کسی قیام نمودن توفی بیایی شدن توافی با هم برابر شدن توفی سستی کردن تقصیر نمودن
 تسبیحی کردن تهادی یکد گیر را هدیه فرستادن و خرامان رفتن زن آهسته رفتن از نا توانی یا از سستی

باب الثامن مع الالف

شرعی خاک تمناک شراد تو نگرددن شریا پرون دان منزلی ست از منازل تو و نام زنی ست لکلی بافتح
 زنی که فرزند او مرده باشد ثلاثا بافتح روزه شبیه و سوق الثلاثا نام بازاری ست در بغداد که روز
 سه شبیه در آنجا خرید و فروخت می شده و ثنایا چهار دندان پیشین و راههای سر بالا در کوه که گذاشتن
 از آن دشوار باشد جمع شبیه ثنایا بافتح ستایش و بالکسر سخن خانه و رسی که زانوی شتر را بدان بندند ثواب
 مقیم شدن بجائی و فرود آمدن بجائی ثواب باضم و فتح الواو و المده خیمانه

باب الثامن مع الباء

تاب بافتح و سکون بنهره خیمانه کشیدن و فتحین درختی ست شرب بافتح پیته نیکی که بالای شکنبه
 در روده باشد و سرزنش کردن کسی را بر کار بد و جامه کشیدن از بیمار تعب بافتح روان کردن آب و فتحین
 آب راه دادی تعب روانه و نام مردی و طرف نیره که در سوراخ شان کنند و جامی بیرون آمدن
 آب باران که در موضع خشک کردن خرمای سازند و دارا تعب بیماری ست که مورخین در حصیه تعب
 نیجه ست بغایت مهبی مقوی جماع تعب بافتح نیره زدن گلو بریدن و فتحین گداختن نخ و چشمه که در سایه
 کوه باشد تعب بافتح سوراخ و سوراخ کردن و باضم و بنیتین سوراخها جمع تعب ثاقب شتر ماده بسیار
 شیر و تخم ثاقب ستاره بلند و روشن بر ستاره های دیگر یا تا زحل ست ثلب بافتح عیب کردن و
 نقصان کردن و رخنه کردن و راندن و برگردانیدن و بالکسر شتر پیر که دنداننش ریخته باشد
 مرد و پیر و ثلب بافتح اول و کثرانی نیره رخنه دار و فتحین گز قنکی و چرک ثوب جامه شباب و ثواب جمع و
 باز آمدن و گرد آمدن مردم و جمع آمدن آب در حوض و پر شدن حوض و یا نزدیکی به پر شدن
 ثواب بافتح مزد و مزد دادن و شد و گس شد و بافتح و تشدید و او جامه جامه فروش جامه
 ثعیب بافتح و کسریای می شد و غوب و بیوه ثائب با وخت که در اول باران وزد

باب الثامن مع التاء

تبات بافتح ثبوت باضم بر جامی بودن و قرار گرفتن و بالکسر و دالی که بالان بدان استوار کنند و
 باضم دردی که آدمی را از حرکت باز دارد و ثبات بافتح قرار دادن نوشتن حجت و مرد مستعد ثابت دل
 و ثابت زبان وقت خصومت ثابت استاده و بر قرار شبیه باضم کرده شرده بافتح بسیاری مال
 و بسیاری مردم لغره باضم مغاک بالا سینه مابین دو استخوان خیر کردن و ناحیه زمین و طریق نرم و
 هموار و مغاک کردن شتر که در آنجا نیره زنند برای قربانی و مغاک بالای سینه فرس ثفت

بافتح ثا و کسر فا زانوی شتر و هر اندام او که وقت شستن بزین برسد چون میان سینه و پنج ران باشد آن
کتاب جمع و ذوات ثقات لقب امام زین العابدین و لقب علی بن عبدالعزیز عباسی را که با قصد درخت
زیتون و دشت زیر سر درخت با قصد رکعت نماز هر روز میکرد و لقب عبدالعزیز و سب رئیس خواجه زیر که
طول سجود و زانوهای او اثر کرده بود ثقبه باضم سوراخ تقا به بافتح افروخته شدن آتش ثقبه باکسر
استوار شدن و مرد و عتد ثقات باکسر جمع تقا فة بافتح زیرک شدن و استوار شدن و حبت شدن
ثقبه باضم رشید لام کرده مردم بسیار و بافتح صوف آمیخته با موشیم شتر و خاکی که از چاه برآید ثقبه باضم
رخنه ثمانیه بافتح هشت ثمنیه بافتح و تشدید یا عقبه سدا بالا که دشوار از آن توان گذشت

باب الثا مع الثا

ثلاث باضم و ثمنین سوم بخش از چیزی و بافتح سه یک ستانیدن و سوم شدن و سه کردن چیزی را
ثلاث بافتح سه و باضم سه سه ثالث سه کننده و سوم و بمعنی اول ثالث ثلثه و ثالث ثمنین توان
گفت و بمعنی ثانی ثالث ثمنین توان گفت

باب الثا مع الجیم

ثج بافتح و تشدید جیم رختن آب خون و روان شدن آب و خون و روان شدن خون قربانی و
بمعنین است ثج شجاج بافتح و تشدید جیم فرو ریزنده و روان شویده ثلج بافتح برف و باریدن
آن و بختین خنک شدن دل و آرمیدن از کسی ثلج باضم برف و آرمیدن

باب الثا مع الدال

ثا و بختین نم و سراسر و بختین نان در کاسه شکستن و آشکنه کردن و باران ضعیف و گیاهی
و بختین شگافکی لب شریک آشکنه ثمد بافتح و بختین آب اندک شود نام قبیل است که حق ثمد
صالح و را بر ایشان فرستاد

باب الثا مع الراء

ثا بافتح و سکون همزه خون و طلب خون کردن و کشنده خوشاوند ثا تر کینه کشنده شیر بافتح باز داشتن
چیزی و راندن شور باضم پاک پاک کردن کسی را ثغر بافتح و بضم دندان یا دندان بشین سر حد ملک کفا
و جای ترس از رخنه های شهر یا رخنه زدن رخنه بستن دندان شکستن ثغر بختین مردم ثغر بختین بر درخت
و انواع مال و سیم و زر و فرزند و بفتح ثا و کسر سیم مال بسیار شیر مسکه که ظاهر شود بر راست پیش از
جمع شدن و شیر می که مسکه آن بر نیامده باشد و شیر که مسکه آن برآمده باشد ثور بافتح گا و زروید

ه
بفتح آن کوی سب
آبوت بفتح سحابه
بفتح آن کوه
فجر آن کوه
و نیز کوه سب
مجازی کوه احد

قبیله ایست از بنی مضر که سفیان ثوری از آن است و نام کوهی است از که و نام برخی است از برجهای سمان
و پیشوای قوم دسیری که بر آب بند دو آن را تحلب و جامه نوک گویند و سفیدی که در پنج ناخن شود و
احق و مرزادان و برخواستن گرد و جزآن و برآمدن خصیه و بر جستن بلخ و جزآن و ظاهر شدن خون

باب التار مع الطار

قبط بالفتح بازداشتن از کار سه شرط بالفتح سرش کردن و بالفتح سرش کفشگران

باب التار مع العین

تلغ بالفتح سرشستن

باب التار مع العین

تلغ بالفتح سرشستن

باب التار مع الفاء

ثقف بالفتح دریافتن و دانستن و گرفتن و فحتمین زیرک و ظاهر شدن ثقیف نام پدر قبلیه ایست
و سرکه بسیار تیر و تند و بد معنی بالکسر و تشدید قاف نیز آمده است

باب التار مع القاف

تفروق شیر خرا

باب التار مع اللام

تول بالضم و سکون هنر و سرپا ز شیره کوچک سخت که بر روی پد اشود و بفارسی نراخ گویند ثمالیل به
هنر جمع نفل بالضم دردی که نه نشیند و بفتح اول و کسر دم کسی که آنرا خورد و ثقال بالکسر برقی و بالفتح شتران
گران قمار و بالضم سنگ زین و ستاس بدین معنی بکسر نیز آمده ثقل بالکسر گرانی و بار و گنج زمین و مرده و گناه
اثقال جمع و بالفتح جریدن چیزی بر چیزی در وزن و گویند را در کردن بجهت سنجیدن گوشت و بالکسر و
فتح قاف گران شدن و فحتمین شاع مسافر و چشم او بر چیزی نفیس نگار شستن قال علیه الصلوة و السلام
الی تارک فیکم الثقلین ثقل مرد گران و گران بوزن ثقال بالفتح زن فربه و گران سرین و آرمیده و
آهسته و شتر آهسته رقبه شکل بالضم و فحتمین مردن و لاک شدن و کم شدن دوست کسی و بی فرزند شدن
و کم کردن مادر فرزند را ثل بالفتح و تشدید لام خاک و رجاه کردن و دوم و زر بختن و ربو ته و سرگین
انداختن چار پا و ویران کردن و گفته اند ثل المد عرشه یعنی ویران کند خدا بی ثقال ملک
ادرا و میراند و اثل فحتمین لاک شدن و لاک کردن افتادن و ندانها ثمل فحتمین مست

شدن و کسر نیز آمده و بجای تقیم شدن و درنگ کردن و تاخیر کردن سال با کسر فریادرس
مردم و کارگذار و کفنا که بر سر آب و شیر پیداشود جمع ثماله است و بالضم زیر کشنده

باب الثاء مع الميم

بجزم زود برگردیدن از چیزی شرم نفعین شکستن دندان از پنج یادندان پیش زام کو بیست شغام بالفتح
و غین مع گنای بیست که آنرا بفارسی درمنه گویند شکم بالفتح لازم شدن بکاری و تقیم شدن بجائی و پیری
کردن اثر کسی را و نفعین میان راه علم بالفتح رخنه کردن و نفعین رخنه شدن کنارهای وادی و موضع بیست
شکم بالفتح میم نیکو کردن چیزی را و فرایم آوردن و بالضم و تشدید میم مفتوح پس ازان و بالفتح آنجا شمام
بالضم گنای بیست خرد و گویند بذا علی طرف الثمام یعنی این چیزی است که دست بدان میرسد و این
مثل است در چیزی که سهل الماخذ باشد توهم بالضم سپر و قبضه شمشیر

باب الثاء مع النون

نخن بالکسر و فتح خاجم و سطر بی نخن بالفتح محکم و سطر ثعبان بالضم اثر دها و مراهی بیابان
نفعین انس و جن ثمن بالضم شست یک و بالکسر شست روز شتر و بالفتح شستم شدن و شست یک گشتن
و با کردن متاع را و نفعین بهائین شست یک و گران قیمت ثمانین شتاد و شتریت بنا کرده نوح
چهره و فیکه از شتی بآید با او شتاد کس بود و دار الثمانین مرض شتاد ساکی که علاج آن و شوارست شاعر
گوید سه زبونی که خیز و دار الثمانین و تلافیش مشکل بود بریز شک و ثوبان بالفتح بازگشتن نام مولا
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم ثوران نفعین برخاستن گردد و غیر آن و جوش زدن خون
شملان بالفتح کو بیست خاقانی گوید مع جود و جری دقات و شملان

باب الثاء مع الواو

شرو بالفتح بسیار گردانیدن و زیاده کردن مال و غیره آن

باب الثاء مع الیاء

تدی بالفتح پتان ثلانی بالضم کلمه حنی ثنی بالفتح و تا کردن دوم شدن و بالکسر شکن چیزی
و طاقه اثنا و ثناتی جمع و بالفتح و کسر نون و تشدید یا گاد و گویند و دو ساله که با و سوم گذاشته باشد و
اسپی که با و چهارم گذاشته باشد و شتر که با و ششم گذاشته باشد ثناتی بالضم و حنی

باب الجیم مع الالف

جور بالضم هر دو جیم و سکون همزه بینه مرغ و بینه گشتی جیور بالفتح و ایل ایستادن پنهان شدن بیرون آمدن

و مکروه داشتن و سرور کشیدن و سمار و غ و لپشه خاک و گوی که در آب جمع شود جبار باضم و تشدید با
 بدول و نوعی است از تیر با و شهری است بخورستان و دی است به نهر و آن بدین معنی بی سمره نیز آمده و حدود
 بافتح بخشش و فائده جبار بافتح آسمان وزن گرگین و زمین قحط رسیده و خضر صاحب ملک جز باضم
 پاره و بافتح نام مردی و بخشش کردن و پاره پاره کردن و پسند کردن بخیری و بختین قناعت کردن شتر از آب
 بعلت خرابی بافتح پا و اش جبار باضم و سخت شدن دست از کار جبار باضم و المدا و غ و جبار
 بختین بر آمدن دل از ترس یا از اندوه و برهم زدن از قی و بیرون رفتن از شهری شهری و کمان سبک
 و چوب سبک جفا بافتح انداختن کسی را زمین و ریختن دیگر در کائنه و کف افکندن و یک خاشاک
 بر کنار انداختن آب و بستن روکشادن و از بیخ بر کندن گیاه جفا باضم و المدا و خاشاک که آنرا
 سیل آورد و چیز باطل کشتی خالی جفا بافتح و بی سمره شتم کردن و از جای دور شدن و گران شدن بر
 و بریدن از کسی جبار بافتح و بالمدا و زودن و از خانه بیرون کردن چیزی روشن و آشکارا و بالکسر
 سمره یا سمره است مخصوص و بافتح و بی بدلی و بودن پیش سر یا نصفت سر جادوی باضم و فتح و ال نام
 و ما هست از راههای عربی کی را جادوی الادی گویند و دیگری را جادوی الاخری جبار بافتح و تشدید
 میم گویند بی شاخ و جمعی کثیر از مردم و خزان جوی بختین اندوه و سوز دل و آب گنده و درازی مرض
 و دردی است در سینه جزا و نام زنی و گویند سپاه سپید میان و برجی است از برج آسمان صورتی
 است از صور جنوبی بصورت مردی قائم بد و کرسی منطقه بسته و شمیری پیش انداخته و بدین معنی حافظ
 شیرازی گوید ع جزا سحر نهاد حامل برابرم و حامل عبارت از آن شمیر است و جزا سحر مشهور
 حامل ندارد بلکه بصورت دوسری است عریان بی همه گیر آمده از بخت او را توانان نیز گویند

باب الحیم مع الباء

جب بافتح و تشدید یا بریدن و غلبه کردن و خایه کندن و آلبستن کردن خرابی را و باضم چاه بسیار آب
 و عمیق جبار بافتح قحط سخت و بالکسر بریدن قضیب و غالب شدن بر کسی و باضم قحط و چیز زبون ساقط
 و کفک شیر شتر جبار بافتح تنگ سالی و عیب کردن جادو در و غلوی خدای بافتح کشیدن
 و بر بودن و کم شدن شیر شتر و خشک شدن شیر لیسان و آب دهن و باز کردن گره اسب از شیر
 بختین پی درخت خرابی جبار باضم کشیدن چیزی از یکدیگر و نزاع کردن باهم دیگر و پی
 درخت خرابی و شتر ماده کم شیر جادو را باند و کشنده و شتر ماده کم شیر جبار بختین که در کشیدن
 و رنگ گرفتن شمشیر جبار باضم و قهر یک صد و چهل و چهار گز است و چنانچه غلبه است و آن

دوازده صاع است جواب بالفتح والکسر ابنان و توشه دادن و درون چاه و فراخی آن و پوست خایه
و بالضم کشتی خالی و آبی است بکه جزب بالکسر بهره و بالضم بند با حشیش طعام غلیظ یا بی نان خوش
و هر چیز درشت غلیظ ناگوار حشیش بالفتح غلیظ شدن طعام و آوردن و زشت روی و حقیر کردن چیز
را و کبیر شین مراد حشیش مذکور و سکون شین نیز آمده به معنی جواب بالکسر تر کشتهای تیر جمع حبیه
است حبیب بالفتح برگردانیدن و فراهم آوردن و انداختن حلیب بالفتح و تفتین برای نختن و بریدن
و گویند و برده و شتر و خزان از جای بجایی بردن بجهت فروختن و پوست بر آوردن جراحت و نیاید
صدقه ستانده در میان قوم و شستن او بوضعی و کس فرستادن تا صدقه را پیش او آورند و بانگ زن
اسپ را وقت دو اندیدن تا در گذرد و بالضم والکسر ابرنگابی باران و چوب پالان حلیباب بالکسر چادر
و فیض و معجز و بالا پوش زنان حلاب جمع حلاب بالفتح و تشدید لام کشنده اسپ و شتر و برده و خرا
از جای بجایی بجهت فروختن و بالضم و تشدید لام مغرب گلاب و دوی است و جوی آبی است اما حلاب معنی
شراب و قند و شربت و را که بر لعل دهند در کتب معتبره لغت عرب یافته نشد ظاهراً که فارسی شد حناب
بافتح ببلو و قبیلہ است ازین و کرانه و آنچه در قرآن آمده است و صاحب با حناب بمعنی یاری که
صاحب باشد و سفر و تفتین مرد غریب و درو بگانه و آنکه جنابت داشته باشد و بفتح اول کسره نون آنکه از
راه بیک طرف رود از ترس همانان و تفتین ننکیدن و به ببلو چسبیدن شش شتر از غایت تشنگی کشیدن
اسپی را بسواسپ خود وقت گروستن که اگر اسپ او سستی کند بران سوار گردد و جناب بالفتح درگاه و گرداگرد
در سرای و کنار و پالان شتر و کوسی است و نام شخصی است و بالضم در و ببلو و بالکسر دور شدن از اهل خود
در سیمانی که در گردن چارپا کنند و بکشند خوب بالفتح با دوست راست کسی که روی بطرف مشرق
و شسته باشد و طرف دست راست آن شخص جانب غریب وطن و طرف دکناره آنچه در قرآن
آمده است و امانت بجانب الغریب مراد از آن جانب کوه طور است که منیقات نوشته
علیه السلام بوده جنایب اسپانی که در پیش کشند جمع حیثه است جنیب فرمان بردار
و غریب و خرابانی است نیکو جواب بالفتح پاسخ و کبیر آخر و منها بزرگ قال الله تعالی
و جفان کالحجاب و اصل جوابی بود جمع جابه یا از جهت خفت حذف کردند جواب بالفتح و دریدن
و بریدن و مسافت قطع کردن و دلو بزرگ و پیراهن زن و سپرد آتش دان جورب چیز کیهیامی پوشند
و آنرا جورب گویند و ذاب بالضم و ذال معجزه طعامی که از شکر و برنج و گوشت پخته و حناب بالفتح سینه
دول و گریبان پیراهن و بالکسر نام دو قلعه است در شام

باب الجیم مع التاء

جارت دست و دیگر عضو آدمی و راحت کننده و جانور شکاری جوج جمع جار و دتیه گردی از زیدیه
نسوب بجار و دین ابی زیاد جائزه صله و بخشش جامده ایستاده و انفسرده جار تیه افتاب کشتی و کنیز
دختر دروان شونده و نمتی از جانب خدا جایشه بزانوشته جایتیه حوض آب گرداگرد چاه جیاتیه بالکسر گرد
کردن مال خراج و آب حیات بالکسر بت و کاهن و ساحر و هر چه غیر خداست تعالی پرستیده شود جبروت
بفتح تین تکبر جبریه چوبانی که بر عضو شکسته بندند و دست برنخن جبریه بفتح تین جماعه که میگویند بنده را و کلاه
اختیاری نیست و سکون با چنانکه مشهور شده غلط است با آنکه صواب سکون باست و فتح با حبت مناسب
قدریه است جبانته بالفتح و تشدید با دشت و صحرا جبهه بالضم و تشدید با جامه ایست معروف و سوران
سان که سر نیزه دران کنند و چونند ساق دران جبهه پیشانی و آن میان دو ابرو تا ناصیه و باعه مردم
و اسپان منزلی است از منازل قمر و آن ستاره چندست که بر پیشانی اسد واقع شده جیاسره گردن
کشان جمع جبار جبهه بالفتح روی و عیب و قوت و کبر جیم و با و تشدید یلام خلقت و طبیعت و گروه و
سیارهی اثر هر چیز و آفریدگان جبهه بالضم و تشدید یاتن مردم و غیر آن و بالکسر بلاجد یله خوی و قبیل
و کرانه و نام زنی است که مادر قبیل است جاوه به تشدید و ال راه بزرگ شایع عام جده بالکسر توانا
شدن و توانگر شدن و بالکسر تشدید و ال نوی و نوشدن نام شهر است مشهور بر کنار دریا و قلاوه سنگ
و بالضم خط پشت خر که مخالف رنگ او باشد و بالفتح مادر و مادر و در پدر و جداته بالفتح زمین ریگناک
و غوره خرماء و مورچه خرو و جدوه بهر سه حرکت پاره از آتش جریاة بالضم و لیری نمودن جره بالفتح
و تشدید ی را یکبار کشیدن و خر مهره و سبوزان جواد بالکسر جمع و بالکسر یک نوع کشیدن و آنچه شتر از گلو
بیرون آورد و تالشخ ^{بندی چکانی} ار کند و بالضم جوی که بر سر او دام نهند و در میان ریمان کشند و بدان آهوی گیرند و نوع
بازی است جریره بفتح اول و ثالث فریبندگی و بازندگی و مقابل آن بلاهت است و وسط هر دو حکمت
چنانچه در علم اخلاق بسین شده جریره و جریمه گناه جرائم جمع جبارته بالفتح و تشدید ی لشکر
کران و نوعی است از کژدم که دم بر زمین میکشد و آن کژدم در زمین آواز بسیار میاشد و گویند که مسافر
را نمی زند و این از غرائب است جراوده بالفتح ملخ جریده تنه و شاخ درخت بی برگ جرعه بالضم
مقدار یک آشامیدن از آب و شراب و جز آن و بالفتح یکبار آشامیدن و بفتح تین ریگ پاک رویاننده
گیاه باریک هموار که هیچ بر روی نرود جراثیم بالکسر ریش و زخم جرثومه بالضم اصل جزاله
بالفتح تمام شدن و محکم شدن ضد رکاکت جرره بالضم و ستم و زشت و غیر آن جریمه بالکسر آنچه بر کفار

دومی در سالی مقرر دارند و مربی گزیده بسیار به بالفتح ویر شدن جسامت به بالفتح بزرگ جسته شدن جعالت
 بالکسر آنچه برای ساختن کاری و همی برای کسی مقرر دارند و آن در شرع جائزست و شوه نیست بلکه
 آن کارست جمیع بالفتح کیش تیر جعوت بالفتح ستم ویدی کردن جفته بالفتح کاسه جوین مرد کریم و چاه خرو
 قبیل است ازین جهان بالکسر و جفلات نفختین جمع جلته بالضم پوست جراحت که خشک شده باشد و
 سختی روزگار و پوست خام که بر بالا زین کشند جلده نازیان زدن جلالت بزرگ شدن بزرگی و بضم چشم شتر
 بزرگ و بفتح چشم و تشدید لام گا و گرسین خارج جله بالکسر تشدید لام نبرگان پیشوایان باضم ظرفی که از بزرگ خزا
 سازند و در و خرا کنند و بالفتح گرسین و بالضم و الکسر نیز آمده جلوه بالفتح نمودن عرض کردن در ابروی حلیه
 به تشدید یا امر روشن آشکار جهره بالفتح جمع کردن نام کتابی است در لغت تصنیف این و درید جهره بالفتح
 سنگزیه و ریش که بر عضو بر آید و آنرا آشک گویند و انحراف آتش و سنگ انداختن و سرج سه مرتبه و قبیله که
 با هم متفق باشند و اگر دوی دیگر نیامیزند و لقب زمین گمان اهل عرب روم آن است که پیش از بهار سه جهره
 از بالا بجانب زمین آید جهره اول در آب اثر کند و برودت آن کم کند و جهره دوم در زمین اثر کند و جهره سوم
 اشجار را اثر کند تا اثر در حرکت آید و گویند باین جهره با شکر زمین گرم شود از وی بخار بر آید انوری گویند عجم جهره
 بر آورد و فرو برد نفس را به جمله بالضم همه جهمه بالضم هر دو جیم کله سر و قرح جوین و چاه و شورستان جازه
 بالفتح و تشدید ییم شتر تیر و جمیع بالضم و نفختین روز ادویه و همیشه از خرا و خزان جهره بالضم تشدید
 تمامی موی سر و انبوهی آن و بالفتح جایی که آب در و گرد آید و جماعه انبوه جنابیه بالفتح غریب شدن
 و جنب شدن و در میان بگانگان فرو آمدن جنبه نفختین بهلو و کناره کردن جنازه بالفتح نخعی که
 مرده را بر آن بردارند و بالکسر مرده و عکس این نیز گفته اند جنبه بالکسر تشدید نون یوانگی و جنبان بالضم
 سپر جنابیه بالکسر گناه کردن جوده بالضم نیک رفتن سبب و بالفتح نیکی جوته بالضم طبله عطار چهارده بلند
 آواز شدن جهره بالفتح آشکار شدن جهالت نادان شدن جمله نفختین نادانان جمع جابل جنبه
 بالکسر نقاد خیر جانند جمع جنبه بالضم و فتح با قبیله است جفته بالکسر مردار برگرفته

باب الحیم مع الشار

جاست بالفتح و سکون مبره بر پا رفتن ستور و تر گمانیدن کسی را جث بالفتح و تشدید یثا ازین بر کردن
 حدث نفختین کو را حدث جمع

باب الحیم مع الجسم

جرح بالفتح زمین درشت سنگ ناک و جهان شدن انگشتی در انگشت جرح بالضم و فتح را نامزدی

باب الحیسم مع الحار

جدح بالفتح پشت تر کردن آب جرح بالفتح خسته کردن وطن کردن در گواهی و عدالت کسی را و کسب کردن و بالضم خشکی و زخم جرح جمع جراح بالکسر زخمها جمع جراحت بالکسر جرح بالفتح و مسکون یا معبرین و گذشتن بجاخت و کار خود و عطای بزرگ و دادن عطا کردن بی مشورت کسی و در آمدن آمو در جا خود و زدن دخت را تا بزرگ و بریزد و بریدن پاره از مال خود و عطا و بخشیدن و کسر از جوان زیرک صاحب نظر جلعج بالفتح سر را و دخت خوردن ستور و پوست باز کردن از دخت و بالضم و تشدید لام مفتوح گاوی که شاخ ندارد و بختین رختن موی پیش سر و اندکی از آنرا نزع گویند بختین بعد از آن جلعج بعد از آن صلح جموع بالضم کشتی و توسنی کردن آب کشتی کردن زن با شوهر و رفتن پیش خویشان خود بی رغبت شوهر و شتافتن و سرعت نمودن به چیزی و بالفتح آب کشت جراح بالکسر کشتی کردن آب بالضم و تشدید سیم تیرلی بیکان جفوح بالضم میل کردن و میل دادن کسی را جفج بالفتح بال جنبانیدن مرغ و بالکسر جانب و ناحیه و گفت و پاره از شب و بدین معنی بالضم نیز آمده جفج بالضم گناه و بالفتح بال مرغ و باز و نسل و جانب ذوات ششی و گفت و پاره از چیزی و بالضمی بالضم نیز آمده جواج استخوانهای پهلوی و یک پینه جواج عصا آدمی که بدان کسب کند و جانوران شکاری و جراحت کنندگان جوح بالضم جوح از بیخ کنند *

باب الحیسم مع الدال

جار و در شوم بد قال و نام کی از صحابه رسول صلی الله علیه و آله و سلم ججد بالفتح و بالضم و بختین و ججد بالضم انکار کردن بد استگی و مبنی یک نیز آمده ججد بالکسر تشدید دال درستی و کوشش در کار و بالفتح بد زبرد و بد را و در بهره و بخت و کنار جود بی نیازی و توانگری عظمت و بزرگی بر آمدن در چشم و بریدن جامه و خزان بعد از یافتن و تمام شدن و بالضم چاه در میان علف زار ججد و بختین زمین است و سهوار و بختین راها جمع ججد و بالضم ججد و بالضم تشدید دال جامهای کته و درختهای خرد و کوهها خرد و هر چیز که بعضی اجزای او در بعضی دیگر پیچیده و در هم رفته باشد از رشتها و شاخهای درخت و بالفتح تشدید دال شراب فروش و شراب گر ججد نو و جامه که از یافتن جلاه بر برد روی زمین بزرگ جولی ست بیامه و جدد و آن یعنی روز و شب جرد بالفتح سپر و بقیه مال افرج و قضیب پوست و اگر دال پوست مورا دور کردن و سوال کردن کسی از کسی و ندادن آن کس او را یا دادن بکراهیت و بر نه کردن کسی را و تخم از پنبه جدد کردن و بالضم زمین سهوار بی گیاه و چیزهای بی موهج اجود و بختین بی موشدن و حرا که در گیاه نباشد و شهرست از شهرهای بنی تمیم و عیبی ست و چهار پایان جدد تمام و شاخ و دخت *

خراد و رختی که شاخ و پوست از آن جدا کرده باشند جرا و بافتن مخ و نام کوهی است جسد نفختن جسم آدمی
 و جن و ملائکه و فرعفران و گوشه ساله بنی اسرائیل و خون خشک جسد بافتن موسی مرغبول و مرغ گرم اندام و گرم
 جسد الیحد بن و جسد الاصلح بخیل باشد جلد بافتن سخت شدن و حبس شدن و تازانیدن زدن چنانکه
 تا پوست خور و حبس و چالاک از هر چیز و اگر اه کردن بر کاری و گزیدن مار و جماع کردن با زنی و با کسر
 پوست حیوان و نفختن پوست بچه شتر که پرگاه کنند تا ناله بچه خود تصور کرده بدان آرام گیر و شیر بدوزین
 سخت و هموار و نرمی که بچه اش وقت زادن بمیرد و ماده شتران و گوسفندان که بچه شیرند شتر باشد شتران
 کلان که خرد در آنها نباشد چلیدنی که بر زمین افتد و به بند و جلا و با کسر با کسی شمشیر زدن و رخت خراشیدن
 محکم و شتر ماده بسیار شیر و بافتن و تشدید نام پوست کشنده جلود بافتن نام دهی است از افریقیه و باضم
 پوستها جمع جلد جلد بافتن و جلود باضم سنگ سخت و در سخت چمود باضم افسرده شدن و بافتن
 چشم بی گریه جلد بافتن بستن و افسرده شدن آب نفختن رخ و افسردن جامع جامد و بضم و نفختن نفختن
 زمین بلند جلود زمینی که در و باران بنهار دو سالی که بی باران باشد و چیزی که او را نشو و نما نباشد و
 ماده شتر که شیر ندارد و بخیل و نوعی است از جامه و بدنه یعنی کبوتر نیر آمده چنانچه افسرده و کلمه که الله و
 اشتقاق کلمه دیگر نتوان کرد و زروسیم مانند آن که آنرا مال صامت گویند ضد مال مطلق یعنی
 چارپایان جلد باضم لشکر و دو گاران و شهر و طائفه از خلق سر خود و تنها جنود جمع و بافتن شهر است
 بر کنار سجون و نفختن زمین درشت و سخت و سنگی است گل مانند و شهر است بهین جو و بافتن
 نیکو و چیزهای نیک و بارانهای بسیار و بدنه یعنی جمع جامد است چون صاحب محب و نیک باریدن
 باران و جوانمردی کردن و بدنه یعنی جمع جواد است و باضم دراز کردن و بدنه یعنی جمع جمید است
 جواد و جوانمردی بافتن و اضم توانائی و کوشش و رنج جهاد و باکسر با کفار کارزار کردن بافتن
 زمین درشت که در و گیاه نباشد جمید باکسر کردن یا جامه کردن بند کردن و نفختن دراز می و
 باریکی کردن و خوبی کردن و بافتن و تشدید یای کسوره نیکو و سره

باب الحسیم مع الذال

جند بافتن کشیدن جند بافتن و تشدید ذال بریدان و شکستن و بساعت رفتن جدا و بهر حرکت
 پاره و ریزه از هر چیز و ضم اضم است جز و نفختن آماس پای ستور و ضم ذال نوعی است از موش

باب الحسیم مع الراء

چاره بسایه و نگهبان و رنهار خواهند و شرکاء در تجارت و شوهر زن و آنکه او را پناه دهند از ظلم کسی

جبر بافتح شکسته لبستن و نیکو کردن حال کسی را و بدی و نیکی کار از حق و نشتن و بزرگ کاری و راستن
 کسی را و بادشاه و بنده و مرد و شجاع و فقیر و جور باضم و درست شدن شکسته جابر شکسته بنده و نام مرد
 و نان جبار باضم بد و عرب گوید دم جبار یعنی بد و رونی احدیث المحدث جبار یعنی مزدوری که کار میکند اگر
 وزیر آن ببرد و مستاجر را دیت لازم نباید و نام روز سه شنبه و قدیم و بافتح و تشدید باکبر کننده و مرد گردن کش
 و اسمی است از اسمای خدا تعالی و معنی آن شکسته که ما و بد یعنی از اسمای جلالی است و شکسته را درست
 کننده و بد یعنی از اسمای جلالی است و درختی که دست با درسد و ناله جبار و شتر آوده فریه جبر بافتح و فرد و رفتن
 چشم و رکاسه خود و در آمدن سوسمار و سوراخ و بلند شدن آفتاب و بناریدن باران بهار و از خیر باز ماندن
 و پس ایستادن و باضم سوراخ حیوانات جبر و نشتن فراخ شدن گردن چاه و تغیر یافتن گوشت و تهی بودن
 شکم و کبیر خال بسیار و بیدل جبر بافتح گیاهی است که در ریگ میشود و باضم و یوار جبران باضم جمع و
 بفتحین نشان گوید که برگردن شتر و خر باشد و آبلها که در بدن پیدا میشود و بد یعنی جمع جبره است و نام
 دبی است بشام که شراب جبری بدان منسوب است و قبیله است از بنی از و د ظاهر شدن گیاه از زمین و
 سزاوار شدن و بدین و معنی آمده جبر باضم جبر بافتح سزاوار و چار و یوار و جبره خطر از سنگ آوردن
 جدار باکسر و یوار جبر و نشتن جمع جبر بافتح از بنی بر کردن و اصل هر چیز بدین معنی کبیر نیز آمده
 و در اصطلاح حساب جبر عدد که در نفس خود ضرب کنند و حاصل ضرب را مال مجز و گویند جبر باضم و جبر
 باکسر اصل هر چیز و اول آن و پاره از شاخ که بعد از بریدن شاخ بر خست مانده باشد جبر باضم جمع و جبر باضم
 و تمام نیمی آید جبر بافتح و تشدید باکسر کشیدن گناه کردن و زیر دادن گناه و حرکت زیر و دادن کوه و خر مهره
 و سقاها و سبها جمع جبره است جبر بر سن انفسا شتر خنان که غدار حیوانات دیگر و نام شاعری است مشهور
 و نام پدر قبیله است که از صحابه رسول بود و او را جزیر بجلی گویند منسوب بقبیله بجلیه حرار به تشدید کشنده
 و تشکیر بسیار جبر کبیر هر دو جسم خود و بعضی گویند بافلا جبر باکسر تیره جبر بافتح بریدن شتر گشتن
 و پوست از و باز کردن و میوه باز کردن از درخت و باز گشتن آب دریا و کم شدن آن خلالت مدح و حرمت را
 در خواندن و ندادن و بفتحین گوشتی که سباع خورند و گویند و زروک عرب گز و جبر باضم شتر گشتن خرا
 بافتح و تشدید زار شترش جبر باضم بزرگ و بد یعنی کبیر نیز آمده جبر باضم و جبر باضم جمع و
 مرد و لیر و از و نشتن جبر باضم و شتر و از و جسم قبیله است از بنی قضا و نام مردی است جبر بافتح و یوار
 چار پا از برای چرا کردن و نشتن چار پایانی که در مقام خود می چرند و شب بخانه خود نیایند جبر بافتح و خیال
 منع شکاری و خیال انداختن آن جبر بافتح جسم و سکون عین و فتح بای موحده کوتاه و نام مردی است نام قبیله است

جقر جوی خرد و جوی بزرگ فراخ و شتر ماده بسیار شیر و پد قبیله المیت از بنی عامر خبر با لفتح بره و بزغال
 چهار ماه یا آنکه گاه و دانه می خورده باشد و چاه نابر آورده و ناساخته و چاهی است بکه و نام علمی است
 جفورا بضم از کش باز ماندن نخل از بسیاری جماع و فراخ شدن تنی گاه بزغال و از شیر باز شدن جلقار و
 جلفر بضم و بی است بمز و عرب گلبه و بضم و تشدید لام مفتوح شهرست بنواح عمان و مشهور تخفیف لام است
 جلتار با لفتح و تشدید لام مفتوح گل انار عرب گلتار و مشهور تخفیف لام است جمر با لفتح اخگر بای آتش جمره و
 چهار بالکسر سنگ ریزه انداختن درج و بضم و تشدید میم مغز میانه و رخت خراکه آنرا شحم النخل گویند جهور
 بالضم ریگ توده بلند و گرده بزرگ از مردم و اکثر هر چیزی جها بجمع جهور با لفتح تمیل کردن از راستی راه
 و شتم کردن در حکم بر کسی و بالضم نام شهر فر در آباد و محله است به نیشاپور و بضم و فتح و او دوی است با صفا
 جوار بالکسر و بالضم همسایگی و باعتکان شستن و با لفتح آب بسیار عمیق و کشتیها مخفف جواری و با لفتح و
 تشدید و او بزرگ جودر با لفتح و کسر و ال معجبه کاه و شتی جوهر سنگ قیمتی عرب گوهر و چیزی که بذات خود قائم
 باشد ضد عرض جواهر جمع جهر با لفتح آشکار کردن و چاه رایاک کردن و او از بلند کردن خواندن و نوا و انست باری
 شدن و بامدادی آگاهی نزدیک کسی شدن و دوع کردن و مشک بزرگ دیدن و نمایان یافتن کسی را و بیا
 دیدن لشکر را و بالضم شکل هویت حسن منظر و تفتین روزگور شدن جهر صاحب حسن و شیرینی آب چهار
 بالکسر و لفتح آشکار شدن و بالکسر نام بی است که قبیله هوازن می پستیزند جابر شتم کننده آنکه از راه حق
 میل کند براه باطل جیار با لفتح و تشدید یاء که بدان خانه سپید میکنند و گرمی سینه و دل از خشم و گرمی سنگی

باب الحیم مع الزاء

جزر با لفتح بریدن و بالضم مغرب گرد و بالکسر لباس زنان از موی شتر و پوست بز و با لفتح و بالضم و
 بضمیتین زمین بی گیاه و بضمیتین سال قحط و سطر می تن و سینه و گوشت پشت شتر جزر از بالضم شمشیر
 برآمده و با لفتح گیاهی است جزر بضم جیم و باء فزینده جنیت جزر موز بالضم حوض خرد و خانه خرد و چاه
 و اعضا و این جو موز نام کشته زید بن العوام جزر با لفتح و تشدید را بریدن موز شتم درون گندم و خرا و خزان
 جزر از با لفتح و الکسر و و کردن و بالضم آنچه از چرم و غیر آن بعد از بریدن بماند جلوز بالکسر تشدید لام مفتوح
 چلغوزه جلوز از بالکسر پیاده کو تو ال جزر با لفتح نوعی است از رفتار لثاب جمار با لفتح و تشدید میم شتر نیزه
 جزر با لفتح میان چیزی و گردگان معرب کوز جوار با لفتح روالی و روان شدن آبی که ستور و کشت را و بند
 و آب دادن و گذشتن از جای و بالضم تشکی جابر و او گز زنده و آنکه گذر کند شتر بر کوهی و تیر خوب
 که میان دو دیوار گذارند جوار از عطا یا و تخمها چهار با لفتح و الکسر رخت عروس و مسافر و کفن مرد

واجبه بدان محتاج باشند و بالفتح آنچه بر سفته باشند و اندام زن

باب الحسیم مع السین

جاورس معرب گاورس جاموس معرب گادیش حبس بالکسر بدول و لیم و فاسق جدیس قبیل است
جرس بالفتح آهسته آواز کردن و آواز خوردن کس انگبین چیز پراود سخن گفتن و ترنم کردن و پاره از
شب و آواز نرم و بدین معنی بکسر نیز آمده و بالکسر اصل چیزی لغتین زنگه بزرگ که برگردن چار پایه بنهند و بفارسی
در گویند جرس نام پیغامبری است که با انواع عقوبت او را میکشند و با مرآهی زنده میشود و امت را
و عوت میگرد و حبس بالفتح و تشدید سین نفخ کردن بدست سمودن و نبض گرفتن جاسوس حبس تجو گفته
احوال جواسیس جمع حبساس بالفتح و تشدید سین بسیار حبس کننده و نام خرد جال و بدین معنی حباسه
تباهی و و نقطه نیز آمده جلوس بالضم تشستن و شنندگان و برین تقدیر جمع جاس است جلیم تشستن
جموس بالضم لبه شدن روغن و پی و آب حبس بالکسر هر نوع از چیزی که در اقسام خبر باشد
و لغتین لبین آب و مانند آن جوس بالفتح در میان سراها و خانه ها گشتن و پرسش جستجو نمودن از چیزها
نقال اللہ تعالی فجا سوا خلال الیدار

باب الحسیم مع الشین

جاش بالفتح و سکون همزه سینۃ انسان و طپیدن و جوش دل و سر از ترس و اضطراب جگرش بالفتح جیم هم
و کسر رازن بسیار پیر وزن قبیح و خرگوش شیر و دهنده بچه را و افی درشت پوست ججا مرجم حبش بالفتح
و لغتین خراشیدن پوست و خرگه و کره اسب و جفا و درشتی و غضب و نام صحابی است
جحبش طرف و ناحیه و مرد و در باشند و خود راسی و متکبر حبش بالفتح نیم کوفته کردن نمک جبوب
و شانه کردن سر را بر لبش نمک و جبوب نیم کوفته حبس بالفتح و تشدید شین کوفتن و شکستن و زدن
بعضا و آرد کردن گندم و جز آن با سیا و پاک کردن چاه حبش شویق و گندم درشت آس کرده که
از آن آتش پزند و گاهی گوشت و خرنیز در آن کنند حبش بالفتح ستر و ن موسی و آواز باریک و دین
سیرانگشان و بازی و عشق و رزیدن کسی جوش بالفتح سینه و اکثر شب از اول یا از آخر و میانه شب
وزره و کمر انسان و مو صغی است و جوشیدن دیگ و شوریدن دل و پیر آب شدن رود و
بالضم سینۃ انسان و بالفتح نیز آمده و قبیل السیت حبش بالفتح زاریدن کبسه و آماده شدن
بکر لبین حبش شکر

باب الحسیم مع الصاد

جالبص لفتح باولام و سکون آن شهرست بمغرب که درای آن شهری دیگر نیست و آنرا جالبصانیز گویند
جص بالفتح و الکسر و تشدید صاد و معرب کج جصاص بالفتح و تشدید صاد کج گرد لقب فقهی است خفنی

باب الحسیم مع الضاد

جرض لفتح تین آب دبان ناشتا و فرو خوردن آب دبان حبض بالفتح گشتن از حبسین

باب الحسیم مع الطاء

جاط بالفتح شمشیر بر کشیدن از نیام

باب الحسیم مع انطاء

جوط بالضم بیرون افتادن و بزرگ شدن حدقه چشم جاحظ آنکه حدقه چشم او بیرون برآمده باشد
و نام عالمی است مشهور خط بالفتح و تشدید طاء راندن و انداختن و مرد فریاد خرامنده جواط بالفتح و
تشدید و او مرد سبط و خرامنده و شکبر

باب الحسیم مع العین

جرج بنی و گوش و دست بریدن و بند کردن و زندان داشتن و بختین بد غذا شدن کوک بد کردن
غذای کوک راجع بالفتح ستوری علف باز داشتن و دوشترادر یک سن بستن و بالکستر دخت
و بالامی خانه جذوع جمع و نام مردی است و بختین آنچه لبسال سوم درآمده باشد از گاو و اسب و لبسال
درآمده باشد از شتر و لبسال دوم درآمده باشد از گوسفند و باصطلاح فقها بر دو بیشتر سال بر و گذشت باشد
و سالی که در وی ستور دندان شیر بنگیند و هنوز دندان دیگر بر نیامده باشد و جوان نو و تازه جمع بالفتح
اندک اندک خوردن آب و مانند آن و بالضم فتح راجع جرحه جرح بالفتح بر پنا بردن مسافت و او
وزمین را و مهره بینی سیاه و سفید که چشم را در سیاهی و سپیدی بدان تشبیه کنند و یکسر نیز آمده
و بالکسر خم وادی و میان آن و انتهای آن و دودهی است یکی بجانب راست طائف و دیگر بجانب
چپ او و بالضم حوب میان دو لای و لفتح نیز آمده و رنگی است زرد و بختین ناشکیبالی کردن
جزوع بالفتح ناشکیبازارے کننده جمع بالفتح غالب آمدن حرص و سخت آرزو مند شدن
جلع بالفتح بے شرم شدن و کشاوه شدن دندانها بے پیشین و جامه بیرون کردن و روی
کشاوه بودن زن بهر جا جمع بالفتح همه و گرده مردم و نخل بسیار بار و نام مزدلفه و گرد آوردن اسم
واحد راجع کردن و بالضم مشت دست فراهم آوردن جلع بالکسر اکثر خیر و جماع کردن و دیگر بزرگ
و جماع الاثم خوردن شراب باشد چه اثم بمعنی شراب مدله پس جماع الاثم تناول کردن شراب باشد خطائی گوید ع بردن

طهارت کن از جماع الاثم جمیع فراهم کرده شده و فراهم آید گان و لشکر و قبیل و گرد آمده و بالفهم و تشدید هم مردی
در آمیخته از قبایل بسیار جوامع فلما که در گردن گنابگاران کنند جمیع جامه جامع گرد آورده و چار یا که قابل
رسن پالان شود و ماده خری که اول بار آسین شود و شتری که چهار سال بر و گذشته باشد جویع بالفهم گرسنگی و گرسنه شدن

باب الحیم مع القاف

جاف بالفح و سکون همزه افکندن و ترساییدن جفت بالفح بدون و نقصان کردن حجات بالفهم
سایه که زمین را بکاود و هر چه باشد بر دور و آن شدن شکم از هیضه جوف بالفهم بریدن مرغ جوف
بفتحتین کور و شراب که ظرف او سر کشاد باشد و گیاهی است در زمین که خوردن و تشنگی لبکند جوف بالفح
بریدن و شتافتن و رفتن جوف بالفح کا دیدن زمین و بهیل خاک و گل بر کشیدن و بالفهم و بفتحتین جانی
که آب در وجه شود و فارسی آبله گویند و بفتحتین داغ سرین ستور جواف بالفهم و الکسر سیمانه و بفتح
و تشدید را مردی که همه طعام خورد و جوف بالفح آسان گرفتن کار را جزاوت به هر سه حرکت و ضم
افصح است تخمین و قیاس کردن در بیع و شراء و جز آن و چیزی که تخمین کنند معرب کزاف و بضم و تشدید زاف
صیا و جفت بالفح افکندن و بر زمین زدن کسی را و بر کندن جفت بالفح و تشدید جماعه مردم یا عدد
بسیار و بالفهم نیز آمده و همچنین جفه و بالفهم و لو او عظیم و پوست شکوفه خرا و طرنی از پوست که سر بندار و و
جدا نشید و مشک گفته که نصف او برزد و مانند و لو سازند و بیخ خرا که کافه شود و شیخ کلان سال و هر چیزی
و بالکسر مسلخ چهار پان حفت بفتح هر دو و حیم زمین بلند که غلیظ و سیر نباشد و باد سخت و بامون فزاح
و زمین شیب و بسیار گو و آواز لشکر در رفتار جفاف بالفح و جفوف بالفهم خشک شدن جفیف
گیاه خشک جاف به تشدید فایر خشک جلف بالفح بریدن گل و جز آن و بریدن و بر کندن و بالکسر
جفا کننده و جسم تنی و حیوان پوست کنده شده و شکم دریده و هر چه میان تنی باشد جفیف
بفتحتین میل کردن جوف بالفح زمین پست و شکم و اندرون چیزی و در گذرانیدن و بفتحتین فزاح
شدن و درون خالی شدن

باب الحیم مع القاف

جایلق بفتح باشد نسبت بمشرق که و رای آن شهری دیگر نیست و همچنین جابلص شهر است بمغرب جابلص
بالضم و بکسر با غلوه و لسیان بر دوک محبیره و جولا به و غلوه که می نوازند و صاحب صراح گوید کمان گرسه
باشد جاتلیق بفتح تمامی مثلثه رئیس ترسایان در بلاد اسلام و اوزیر دست بطریق انطاکیه است و بعد از
جاتلیق مطران است و بعد از آن اسقف و بعد از آن فیس و بعد از آن شامش و زرق بفتح جیم و زاف غوره و پنبه و

و مانند آن سرب کوزه و دوی است بهرات و ناحیه السیت به بنشیا پور جوالق مکسیر جیم و لام و ضم جیم و فتح لام سرب
جول جوالق بفتح جیم و کسر لام جمع جوق بفتح گزده مردم جوسق بفتح قصر سرب کوشک دوی است بهری نهر
و خانه مقتدر بالله عباسی در بغداد

باب الحیم مع اللام

جیل بفتح آفریدن بفتحین کوه و بنشیا ای قوم و دانا ای ایشان و نام مروی است و کسرتین و تشدید لام
جماعه مردم قال الله تعالی اضل منکم حبلا کثیرا و بدیعنی لضم و بفتحین و کسرتین و تخفیف لام نیز آمده جزل
بالکسر و الفتح و جبریل و جبرائیل نام فرشته معروف جیل بفتح موسی ابنوه و درخت ابنوه جیل بفتح انداختن
جذل بفتح محکم تا فتن رسن را و قوی و محکم شدن و بر زمین انداختن استخوان دست و پا و سائر اندام و کسرت
نیز آمده جذل بفتحین جمع و بفتحین خصوصت کردن و قادر بودن بر خصوصت جذل بالکسر با کسی خصوصت
کردن و بفتح غورهای خرمای و سفالهای سخت شده و زمینهای سخت جمع جذل است بفتح جذل بفتح مهاب
که از چرم بافند و رسی که از چرم و مو در گردن شتر کنند و حامل که در گردن اندازند جذل بفتح و الکسری نژد
جداول جمع جذل بالکسر بنج و تنه و درخت و بفتحین شاد می و شاد و مالی کردن جزل بفتحین جامی و رشت و سخت
و سنگلاخ و بچنین جردل بضم جیم و فتح و جزل بفتح بریدن و هنرم خشک سطر و سخن درست و محکم و چیز بسیار و بزم
بسیار عطا و دانا می درست راسی و آواز کبوتر و بفتحین ریش کوبان شتر که از پالان بهر سدر جزل بفتح و بسیار جزل
بفتح کردن و گردانیدن و نام نهادن و آفریدن و بیان کردن و درختهای خرد خرمای و بضم پای جزد و
رشت و بضم اول و فتح ثانی مرد سیاه و شبک و کج و جانور سیست سیاه که همیشه در گن باشد و از بوی خوش
متاوی شود چنانکه بمیرد و بفتحین کوتاهی از فری و تنیره جعال بالکسر دست مال و یک که آن و یک را از
سر کش بر دارند جیل بالکسر سگین فیل و بفتح ابر بی آب و مورچه و پوست دور کردن و گل از زمین کشیدن
و سگین انداختن فیل و گوشت دور کردن از استخوان و انداختن دریا ماهی را بر کنار و حرکت دادن و
راندن باد بر او و شتر مرغ را و دیدن شتر مرغ و انداختن کسی را و رد لیدن موسی جفال بضم هر چه آب
سیل آورد و کف شیر و سرخوش و یک و صوف بسیار و هر چه بسیار باشد جزل بفتح و تشدید لام سگین ستور جزل
و بادیان جلول جمع و بضم پوشش ستور جلال بالکسر جمع و گل یا سیم و هر گلی که باشد سرخ یا زرد و یا سیه
سرب گل و بسیاری از هر چیز و بالکسر باریک و کلیمها و لباطها و جامها جلال بفتح بزرگی و بضم بزرگ و
تشدید لام نیز آمده و بالکسر حلای چارپایان جمع جل و تشدید لام راهی است از بخد لبوی که جلیل بزرگ و
گیاهی است که از اشتهام نیز گویند و قومی است درین جلا جزل زنگلهای خرد که بر چرم دوزند و در گردن پاسبان

و غیر آن کنز جمیع جمل بضم هر دو جیم و نیز جمل نام موصنی است جلا جمل بضم و جمل سبک روح و حیث و چالاک
 در کار جمل بفتح پیه گداختن و بضم نام زنی است و بضم و بضم و بضم و بضم اول و فتح ثانی یا تخفیف و
 تشدید آن رسن کشتی و بعضی گفته اند که بدین معنی است قوله تعالی حتی یلج الجبل فی سم الحیاط و بفتح ثانی و بضم
 و سبکون میم نیز آمده و پدر قبیل و درخت خرابا و ماهی است که درازی آن سی گز است و بضم جیم و فتح میم جمله
 تشدید میم حساب ابجد و تخفیف نیز آمده چنانکه مشهور است جمل گله شتر با خداوندان و شتر بانان و اسباب
 آن و قبیل بزرگ جمال بفتح خوب شدن و خوبی صورت و سیرت و بالکسر شتران و بضم خوب صورت و خوش
 سیرت و بدین معنی به تشدید میم نیز آمده و بفتح و تشدید میم شتر بانان جمیل نیکو و پیه گداختن و بضم و فتح میم مرغی
 و نام زنی است جمول بفتح پیه گداخته چنبدل بفتح و کسر دال و فتح آن سنگ و بضم و فتح جیم و فتح
 نون و کسر دال سنگ لاج جول بفتح گرد بر گردیدن و گرد بر گشتن در کارزار جمل بفتح نادانی و نادانستن
 جول بفتح سخت نادان جمل بالکسر گردوی از آدمیان و دوی است نزدیک بغداد

باب الحیم مع المسم

حیم بفتح و جیم بضم سینه بزمین نهادن مرغ و مردم و گذشتن نیمه شب بلند شدن کشت از زمین و گرد
 آوردن خاکستر و خاک و گل جثام بضم و جاثوم کابوس و سردار تحمل و بر و باز جیم بفتح فروختن آتش جیم
 یک از نامهای دوزخ و آتش بسیار قوی و بلند و هراتش بزرگ که در خاک افروخته باشد جدم بالکسر رخ
 اول چیز و بفتح بریدن و بریده دست شدن و بیماری جذام پیدا کردن جذام بضم علتی است
 و نام قبیل است جرسام بالکسر علت برسام جیم بضم جیم و با قبیل است از یمن که در حوالی مکه فرود
 آمده بودند و حضرت اسماعیل عم را که خدا کرد و مذموری مکه مغطه از ایشان شد جرم بضم گناه و بفتح
 کسب کردن و بریدن و گرفتن و سزاوار شدن و گناه کردن و معرب گرم و زمین بسیار گرم و قبیل است
 و بالکسر تن و کوه آواز شدن و بختن گریز و لاجرم یعنی ناگزیر و ناچار جیم گناهان جرم بضم بفتح بریدن و
 عاجز و بیدل شدن و ساکن کردن حرف را و سوگند راست کردن و عزم کردن کسی بر کاری چنانکه از آن
 بزرگد و خاموش شدن و پر کردن مشک و بریدن خرما و برابر کردن حروف در نوشتن و قلم را غیر حرف
 تراشیدن و بالکسر بهره و نصیب جیم بالکسر تن و هر چیز عظیم خلقت جیم فربه و زمین بلند جیم
 بفتح ریح و مشقت کشیدن و بختن گران جیم بفتح طمع دار شدن و سخت آرزو مند شدن مردم
 بگوشت و شتر بشوره گیاه و لی اشتها شدن به طعام جیم بفتح بریدن و بالکسر پیه روده بزرگ
 بفتح و تشدید میم چیز بسیار و آب گرد آمده و ریاه و نام پادشاهی است و بالکسر شیطان و بضم

صدفی است جموعم بالضم بسیار شدن آب در چاه و بالفتح چاه بسیار آب و اسپی که هر زبان رفتار دیگر آورد
و نزدیک آمدن وقت جام بالفتح آسودگی اسپ بعد از ماندگی و بالضم و الکسر آب منی که فحل را از ترک جماع
حاصل شود و بهر سه حرکت پر شدن و لبالب شدن ظرف و پیانه حجم نفختین بی نیره شدن مرد در جنگ
ولی شاخ شدن گوشت بی کنگه شدن عمارت جهم بالفتح روی راترش کردن بر کسی و مرد ترش رو و عاجز و
ناتوان و شیر درنده و نام شخصی است که او را جهم بن صفوان گویند جهاصم بالفتح ابر بی آب جهم چاه عمیق و
نام دوزخ حبس حرق مشهور و شتران تیز شهوت و دیبا

باب الحیم مع النون

جائمین بر سینه خفگان و بر جای ماندگان و بی محس و حرکت شدگان جبن بالضم بدول شدن بدولی
و نیز بدنیغی لغبتین و تشدید نون و تخفیف نیز آمده جبان بالفتح بدول و به تشدید بابدول و صحر اوگورستان
و زمین هموار که در و گیاه بسیار خوب روی حسین و در طرف جنبه از دو جانب و و ابر و جنبه مابین دو ابر و باشد
چنانکه گذشت جثمان و جسمان هر دو بالضم تن جبرون بالضم عادت کردن بکاری و سوده و نرغ شدن
جامه وزره و آرد کردن و آه جبرن بالضم سنگ میان خالی پرازاب که از آن و ضو سازند و جالی که خرما
خشک کنند و جبرن نیز بدنیغی آمده جفن بالفتح ملک چشم و شاخ و بیخ درخت زرد نوعی است از انگور
و درختی است خوشبو و موضعی است لطائف و نیام شمشیر و بانمیغی یکسر نیز آمده جلیان بالضم حبس نقطه
میان دل که آنرا سوزید گویند و کنجد که هنوز نذر ویده باشند و دانه کشین و کشین را نیز گویند جمان بالضم و اید
و مهربانی سیمین که بر شکل مردارید سازند جنون بالضم دیوانه شدن و پوشیدن و دراز شدن و انبوه
شان و درخت و گیاه بسیار شدن و آواز گس و مار کی شب جن بالفتح و تشدید نون پوشیدن
و دفن کردن مرده و شب گردیدن مردم و بالکسر و تشدید نون اول چیز و شکوفه گیاه و پری و گویند که
نوعی از ملائکه است جنان بالفتح در آمدن و تار یک شدن شب دل و جامه و اول شب اکثری از مردم و
بالکسر با غما و جنیان و سپر با و بمعنی اول جمع جنه و بمعنی ثانی جمع جان و بمعنی ثالث جمع جنبه بالضم جنین
بالفتح در گور کرده شده و بچه که در شکم مادر باشد و هر چیز نهان جنین لغبتین گور مرده و دفن و بختین جنون
و بضم اول و فتح ثانی سپر با جمع جنبه بالضم جوالان لغبتین گرد گشتن و گردیدن در کارزار و بسکون
و او کوهی است و رشام جوتان بالفتح گرسنه جوشن بالفتح زره و میانه شب و اول شب و سینه و
نوی الجوشن نام صحابیست پدر شمر و او در عرب اول کسی است که جوشن پوشیده بود یا آنکه او را کسری
جوشن داده بود یا آنکه سینه اش برآمدگی داشت جون بالفتح گیاهی است که از غایت سبز

سیاهی زند و معنی سیاه و سفید و سرخ هر سه آمده و اسپ و شتر سخت سیاه و معنی روز نیز آمده و نام آبی است
مشهور بنزد حیوان بالفتح آبی است میان خراسان و ماوراءالنهر نزدیک بلخ جیحان بالفتح نه نیست
در شام جیرون بالفتح موصی است بدمشق و گویند دروازه الیست بدمشق جیران بالکسر همایگان
و گله بانان جمع جار و دهی است باصفهان

باب الحسیم مع الواو

جثو بر سه حرکت سنگ توده و ضمتین و تشدید و او بزائو شستن جد و بالفتح از کس فائده خواستن جرو
بر سه حرکت هر چه فرو باشد از خرپزه و خیار و جنطل و مانند آن و بجه سنگ بجه شتر و بجه هر درنده جو بالفتح و
تشدید و او میان زمین و آسمان و هوای آن و زمین شیب جلو بالفتح برانگنده شدن جلا و طن شدن

باب الحسیم مع الهاء

جاء قدر و منزلت جیه بالفتح بر پیشانی زدن و کسی را از چیزی بازداشتن و نا بالیست بروی کسی
آوردن و بی دلو و ظرف آب آمدن و فحش بزرگ پیشانی شدن جباه بالکسر پیشانی با و اسپان
و گرو بهای مردم جله فحش برهنه شدن پیش سر از موس جوه بالفتح بن خوشه
بروے کس در آمدن

باب الحسیم مع الیاء

جالی گناهکار و چینه میوه جانی جو رکنده و قرار ناگیرنده بجای خود جاری روان حتی گشتن
و نصیم حیم نیز آمده و تشدید یا هر دو زائو شستن و یا الیتا و ن به سر انگشتان پای و بالضم و الکر
بزائو شستندگان جد رمی بضم آله جدی بالفتح بزغال نرو بر جی است از بروج آسمان و ستاره است
نزدیک قطب شمالی که عرب آنرا جدی الفرقه گویند و فارسیان ستاره قطب اهل ریاضی این ستاره را
جهت امتیاز از بروج جدی بضم حیم و فتح وال و تشدید یا خوانند جدی بالکسر تشدید را و یامی حطی را یامی
باشد و بریادی حرف تاء و نقطه چینه و ان مرغ حلی بالفتح و تشدید یا روشن و آشکارا حتی بالفتح
چیدن و بالفتح و کسر نون و تشدید یا چیده و بالکسر و تشدید نون و یامی حبی از حبیان منسوب است
بجن یا بجه جوارس گشتها و کنیزکان جهوری بالفتح بلند آواز

باب الحاء مع الالف

حاشا دور باد و پاک باد و گیاهی است و حاش لند یا کی است خدا را حبار بالکسر و هاش و حیش
حباری بالضم مرغی است که آنرا الفارسی تعذری گویند حلی بالضم آبتن حتی بالفتح و تشدید یا بهی

حجی بالکسر عقل وزیر کی و بافتح کرانه چیزی و حبابا که از باران بر آب پدید آید حبابه واحد حباب بالضم
 راندن شتر بنفعه حذا بالکسر برابر کردن چیزی با چیزی و نعل و سم اشتر و اسپ و جز آن و برابر در جهت
 حرری بالضم و حرار بالکسر کوهی است بکله که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم پیش از نبوت چند
 روز در غار آن لعبادت مشغول بودند حریر بالکسر جانوری است که همیشه روی آفتاب میدارد و متلون
 میشود با انواع الوان در شعاع آفتاب و آنرا بفارسی آفتاب پرست گویند و منخ زره یا سر منخ که در حلقه زره
 کنند و لپشت یا گوشت لپشت حرزوی بالضم موضعی است حسنی بالضم نیکویی وزن نیکو و بهشت حسا بالمد و
 شور با که بیاشامند حشا و بافتح و المداخچه و رشکم باشد از دل و کبر و سپر زد و گرده حسی الفتجین سنگریزه یا حصا
 واحد حصای بافتح سنگریزه حصا و بافتح سیراب شدن حطای بافتح افکندن و جملع کردن و تیز دادن
 و کف دست بر کسی زدن و کف بر آوردن و یک حمالتجین گل سیاه متغیر شده و خوششان شوی چون
 پیر و برادر و بالکسر و افتح و سکون میم نیز آمده جمعی بالضم نادان و بعضی گفته اند که جمعی نادان در کار آخرت
 هر چند که در کار دنیا غافل نباشد و البته بعکس آن و مثل است که لولا الحق لخرت الدنيا + حمرا و سال سخت
 وزن سرخ رنگ حمیرا بالضم تصغیر حمرا و لقب ام المومنین عائشه و گویند که حمرة معنی سفیدی نیز آمده و
 ایشان بر احمیرا از آن گویند که ایشان سفید رنگ بودند حجی بالکسر آنچه قرع کنند و مرغزار قرع کرده و
 بالضم و تشدید میم پ حلقا بافتح گیاهی است که بفارسی نخ دوح گویند و همچنین حلف الفتجین حصار بالکسر
 و تشدید نون برگ معروف که چیز بار باران رنگ کنند و در فارسی تخفیف مستعمل است حصار بالضم
 و فتح نون میل کنندگان بحق حواری بافتح زن سفید پوست و سفید و سیاه چشم که سفیدی و سیاهش
 کمال باشد حواری بالضم همان سفید و آرد و طعام سفید و به تشدید و او نیز آمده حوایار و دها و
 چربیا که بر روده باشد جمع حاویه و حاویا حشرم داشتن و فرج ماده شتر و جز آن حیایا بافتح و
 همزه باران و فراخی سال و بهمه نیز آمده حباری بافتح سرگشتگان جمع حباران حشما ح

باب الحاء مع الباء

حب بالضم و التشدید دوستی و هم و بافتح دانه و حب العامه تراله باشد حبیب دوست محبوب
 هر دو را گویند حباب بالکسر دوستی کردن با کسی و دوستها و بالضم دوستی و مار و دلو و کتفه آگه بر آب
 ظاهر شود و بسیاری از آب و رنگ و بنمغنی صاحب قلموس لفتح با آورده حبیب الفتجین کننده آب سیرابی و زبان
 حباب بالضم حای اول و کسر حای ثانی گرم شب فروز و نام مروی بخیل که ترس مهلمان آتش را در
 بسیار روشن نمیکرد حجاب بالکسر پرده و جای روان شدن و گذشتن نفس بالضم و تشدید میم دربان

وایچیان حجب بافتح بازداشتن و پوشیدن و کم کردن حصه وارث یا محروم کردن وارث از حصه و بختین
 پردا جمع حجاب صاحب بازدارنده و پرده دار و ابر و پوشنده چیز حواجب جمع و حواجب الشمس
 گرانهای آفتاب صرب بافتح مهربانی کردن و بختین برآمدن پشت و فرو رفتن سینه و شکم و پشت رگ
 زمین بلند و شیب و بلند شدن آب و نشان چیزی که بر پوست ظاهر شود و گیاهی است حرب بافتح
 گازار و نام مردی است و دشمن جنگی و بختین خشکی شدن و گرفتن مال کسی و شکوفه و خرابی بافتح
 گروه مردم و پاره از هر چیزی و سلاح و باران و نوبت آب اخاب جمع و نیز اخاب جمعی از کفار که متفق شده
 بجنگ حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم آمده بودند و بافتح رسیدن چیزی به کسی و سخت شدن
 و دشوار شدن چیزی به کسی و فشردن او را و اخاب الرجل لشکر مرد و یاران او که با و متفق باشند و یوم الخراب
 واقع قوم نوح و عاد و ثمود و غیرهم که حق تعالی ایشان را خراب و هلاک کرد حسب بافتح شمردن و پس و
 بالکسر تدبیرها و مزدکارها و برین تقدیر جمع حبیته است بالکسر و بختین شمرده شده و اندازه و شمار چیزی بزرگ
 مرد از روی نسب فخر به پدران یا از روی مال و دین شرف و بختین لبکون نیز آمد حساب بالکسر و بختین
 و شمار پس شونده حسیب شمرنده و انتقام کننده و پس شونده حسب بافتح سنگریزه انداختن و رفتن در
 زمین و فروزیه و هیزم انداختن در آتش و بختین سنگ و حصیه بر آوردن و هیزم و آنچه بدان آتش فروزید
 و آنچه در آتش اندازند و برگشتن زه کمان و فتح حا و کسر صا و شیری کف از و بر نیاید از سردی صاحب و سخت
 که خاک و سنگریزه بردارد و ابریکه برف و لگرگ بار و حسب بالکسر و بختین آواز کمان و بافتح مار سیت
 و بلند کردن آتش و انداختن هیزم بران و بالکسر کنار کوه و بختین هیزم و هیزم در آتش اندازند تا فروخته شود
 حطب بافتح هیزم جمع کردن و برای کسی هیزم آوردن و بالکسر و خشک و لاغر و بختین هیزم حاطب
 جمع کننده هیزم و نام مردی و حاطب اللیل کسی که رطب و یابس از هیزم و گیاه در شب در هم چنید و آنکه
 سخن رطب و یابس در هم گوید و حطوب بالضم و بظا و محجه فرو بردن و پر شدن شکم حطب بختین فرو شدن
 و پر شدن شکم و به کسر طا کوتاه بزرگ شکم و بختین و تشدید یل مرد درشت جفا کار و نجیل تندخو و فتح اول
 کسر طا و تشدید با سیرج الغضب حطب بافتح دشوار شدن بول شتر از سختی رسن تنگ و بختین
 بهشتا و سال و زیاده ازین نیز گفته اند و بختین روزگار احقاب جمع و بختین تنگ پالان شتر حقاب
 بالکسر میان بند زمان و کوهی است حطب بافتح و بختین شیردوشیدن و به بختین شیردوشیده
 حلوب بافتح ماده شتردوشیدن حلیب شیر تازه دوشیده و شراب خراب حلاب بالکسر دوشیدن
 و طرنه که در روی شیردوشند و حشب بافتح پیوند سر دست ستور و ستور تیه گاه برآمده و اما سر

و خرگوش در دبا و دیکه گاو و نام مردی است حورب بر وزن کوکب و ادوی فراخ و موصفی است و یا آبی
 است در راه بصره که در صین خروج ام المومنین عائشه رضی الله عنی بصره سگان در آنجا فریاد کردند ام
 المومنین آواز سگان شنیده از آمدن ایشان شد از حبت یاد آمدن حدیثی که از پیغمبر صلی الله علیه
 و آله و سلم شنیده بود آخر باغواهی بعضی مردم باز نگشت و واقع شد آنچه واقع شد حورب
 یا بضم گناه و هلاک و بلاد بیماری و بافتح گناه کردن و بانگ بر شتر زدن تاراه رود و در پدر دختر و خواهر و در
 حاجت و اندوه و وحشت و بدین معنی بضم نیز آمده

باب الحاء مع التاء

حالت دکان شراب فروش و هر دکان که باشد و بمغنی شراب فروش نیز آمده حالت کیفیت و آنچه
 آدمی بر آن بوده باشد و در اصطلاح حالت کیفیت غیر را سخ حبه بافتح و تشدید یا دانه و نصف تسبیح
 به ششم حقه و انگ و پاره از چیزی حبه القلب نقطه دل که آنرا سوید گویند و بالکسر تخمهای دشتی که از
 ریاحین و گیاه و تره روید و بالضم دوستی و تخم انگور حبوة بالضم و الکسر فتن کردن بکون و دستها گرد
 زانو حلقه کرده شستن بر سرین حبیکه بافتح راه و شکن آب و زره و موسی حبک مضمتین و حبانک جمع
 حباله تا لکسر دام و به تشدید لام هنگام و زمان چیزی در رفتن حبله بالضم درخت انگور و فتح آن و بفتح
 بچه که در شکم ماده شتر باشد و انگور که هنوز نرسیده باشد و حبل حبله تلج تلج را گویند حلت بافتح و تشدید
 زنجین برگ از درخت و خراشیدن منی خشک از جامه و شتابانیدن و اسپ تیز رفتار و شتر مرغ تیز رو
 مرو نیک و آزاده و بلخ مرده و خرابی که بشاخ نه چسپیده باشد و نام شمشیر سی است و بالضم سپت تر کرده
 و در هم زده و قبیل السیت حدة بالکسر تنه و یگانه بودن و ازین جا گویند علی حدة یعنی به تنهایی و خود مری
 و به تشدید دال تیز و تند می نمودن حدة بالکسر و فتح دال و همزه بر وزن غبته موش گیر و زغن حدة
 بافتح نوشیدن و تازگی و نوی و اول چیزی حدة بفتح سین سیاهی چشم حلقه باغ که درخت خرم و غیر آن
 داشته باشد و گرد و اولی باشد و وی است بنوا حی مدینه مشرفه و حلقه الرحمن باغ مسیله کذاب چون
 نزدیک او گشته شد بحدیقه الموت موسوم گشت حدیقه بضم حاء و فتح دال و سکون یا می دل و کسر با تخفیف
 یا می دوم و به تشدید نیز آمده موصفی است نزدیک که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم در آن جا
 قریش صلح کرده بود و حدة بافتح باهر شدن و چیزی حرة بافتح و تشدید را تشنه شدن و زمین سنگلاخ
 و بالکسر سنگی و بالضم زن آزاده و کنیزک آزاده و ابر بسیار باران و شتر ماده بسیار شیر و رنگ بی گل شب
 زفاف که در آن شوهر بکارت زائل نتواند کرد و جای گردیدن گوشواره از بنا گوش حریره جامه ابر شمشیر آری

که با شیر دروغ می پزند حراقه بالفح تیر طعم شدن حرقه بالکسر لی بهره شدن و پیشه ور شدن و پیشه ویزی
 طعم حرقه بالضم سوزش حراقه بالضم سوخته و آلت لفظ اندازی و کشتی که در وی لفظ اندازی کنند و عامه
 به تشدید را خوانند و صاحب قاموس گوید حرقات به تشدید را مواضع عیاران و قلابان کشتی چند و بهره که در آنجا
 آلات لفظ اندازی میباشد حرقه بالفح آلت حرب و جوب دستی و تازیانه و بالضم جوال و گوشه دان شبان
 حرمت بالکسر نو میدی و غلبه شهوت جماع و بالضم و فحشین آنچه کردن او و شکستن حرمت او و آیتا شد و ناسی
 و عهد و پیمان و ترس و بهره چیزی و فحشین کشتی خوانده شدن میش و نیز و جز آن حرمت بالضم شپه سیریم و حلف و
 دست کاغذ و جز آن حرمت بالفح هوشیار و آگاه شدن در کار حرز از قه بالفح و هر دوزی معجزه سوزش دل
 از خصم و جز آن حرز بالضم و تشدید زانیه از او پاره گوشت به درازی بریده حسره افسوس و پشیمانی حاسته
 به تشدید سین قوی که در یابد چیزی را چون سامه و با صره حاشیه کناره و شتران جوان خرد سال و خردنگاران
 و مردم فرومایه شربت بالکسر شرم و حیا و غضب و انقباض و شتوانیدن به کسی چیزی را که بد آید و بالضم زن و
 خوشی و مهارت و فحشین خدمتگاران و تابعان و بسکون سین نیز آمده حشاشسته بالضم بقیه جان و رمقی که
 در دم مردن مانده باشد حصانه بالفح استوار و محکم شدن حصیه بالفح سنگریزه و بفتح و ضم و فحشین و انهای سخن
 باریک سوزنده که از اندام مردم بر آید بفارسی آنرا سرخچه گویند حصه بالفح هر دو چایید شدن حق از باطل و صیبا نیدن
 چیزی تا استوار شود و جنبیدن شتر از بارگران وقت بر خاستن و شناختن حصه بالکسر و تشدید صا و بهره بخش
 حصانه بالکسر در کنار گرفتن کودک را و پدرش دادن او را و زیر بال گرفتن مرغ چوزه را و بیضه را و بالفح
 و در کردن کسی را از کاری و سر خود کار کردن بی دیگری حضرت بالفح نزدیکی و درگاه و حضور و بدین
 به کسر و ضم و فحشین نیز آمده و فحشین حاضران جمع حاضره شمرده و ده ظان صحر و بادیه حصیره
 جای خراب و گرده مردم چهار یا پنج یا هفت یا هشت یاده که اجزا از دند و مقدمه شکر و ریم و زرواب که
 یا بچه بیرون آید از رحم اجداد بر طرف شدن خون نفاس حضور موت و فحشین و ضم میم و فتح آن شهر
 است و قبیل الیست حطیه بالضم و فتح طاو سکون یا و فتح همزه مرد زشت و کوتاه و نام شاعری است
 مشهور حطه بالکسر و تشدید طاو و در کردن گناه و گفته اند که اسم فعل است بمعنی و درکن از گناهان و
 تمام ماه رمضان است حطه بالفح و الضم سال سخت و بالکسر چیز خشک شکسته و ریزه شده و
 فحشین کلان سال شدن سکور و بالضم و فتح طاو آتش قوی و نام دوزخ یا و دران و گله بزرگان
 شتر و غنم و شبانی که بر حیوانات رحم نکند و مرد و پر خوار حطیه جالی که خرا خشک کنند و محوطه از چوب
 و نل و خار لیست که از برای حیوانات سازند حطه بالضم پری یک شست و مناک و سورخ و

۱۲۴

بفتح نیز آمده و صاحب صراح گوید که حنفی مقدار دو مشت از طعام و جز آن چیز اندک حفاظت با لکسر برهنه
رفتن و گیاه از زمین کردن حفاوة بالفتح و الکسر حفاظت آشکارا کردن شادی و بسیار سوال کردن
از چیزی حقيرة بفتح تین بنیرگان و دختران و پدزرزان و خادمان دیاران حقيرة بالضم مخاک و گوی که
در زمین کنند حافة بتجنیف ذاکنا چیزی حاجت سختی و حافظا الوادی و کرانه آب حافة اول هر چیز
و حالت اصلی و خلقت اولی که بر آن آفریده شده حقة بالضم و تشدید قاف ظریفی از چوب و جز آن
که در وی مرور یابد و معالین و مانند آن کنند و بلا و سختی و بدیعنی بفتح نیز آمده و بالکسر شتر یک سال
که یا در چهارم گذارشته باشد و بالفتح چیزی ثابت و درست و راست و حقیقت چیزی حاقمة بتشدید قاف
واقعة ثابته که البته واقع شود و قیامت و میان چیزی حقوة بالفتح میان بستن کاه حقیقه بالضم
سال حقارة بالفتح خوار و زبون شدن حکومت و اداری حکمت بالکسر دانش و دانستن حقیقت هر چیزی
و صاحب قاموس گوید حکمت عدل و حلم و علم و نبوة و حکم آن قرآن و انجیل و شیخ رئیس در بعضی رساله گوید
حکمت درست گفتاری و راست کرداری و تحقیق دهنه لگام است و قدر و منزلت و سوره محکم غر
منسوخ و پیش و پیش سر و پنجه گویند حکمت بالکسر و تشدید کاف خارش حکاکة بالضم سوزش و ریزه
هر چیز حکرة بالضم غله که برای گرانی و تحطنگا دارند حکایة بالکسر سخن نقل کردن و مانند شدن حليلة
زن کسی وزن فرو آورده بجای حلیة بالضم بروئینه و جامه که استر داشته باشد یا ازار و رو او تنها
از ازار و دار حله نگویند و بالکسر گردویی که بجای آب فرو آیند و نوع فرو آمدن و چند خانه دار
و مجلس و جمع شدن نگاه مردم و نام شهرست و دهی است و بالفتح محله السیت و زن بیل بزرگ که از نی
سازند و موضعی است لبشام و حلة الشبه جوت و قصد آن چیز و بدیعنی یکسر نیز آمده حلیة بالضم تره است
معروف و بالفتح اسپانی که بحجت دو ایندن از هر جامع کنند و صاحب کنز گوید میدانی که در آن آب
تا نزد فحشین شیر و نوشندگان جمع غالب حلیة بالضم و الکسر زیور که از جواهر و طلا و نقره و مانند
آن سازند و بالکسر خلعت و صورت و صفتی چیزی حلقة بالفتح حلقه زر و طرے که خالی کرده باشند
از چیزی و داغ ستور ویری حوض آب و دائره مردم و حلقه دور و فحشین سر تراشان جمع حالق
حلقة بالفتح سوگند حكمة بفتح تین سرلسیان و درخت سعدان و گیاهی است و کپه بزرگ و گرمی است
که در پوست گوشت یافتند حلیت بالکسر انگوزه و آن صنم انجدان است بالفتح و ضمیم فدا
بعمر حمیه جموة بالکسر برین کردن بیمار از چیزی که او را زیان دارد و چیزی که نگاهد داشته شود
و بالفتح و تشدید یا غیرت و تنگ حمایت و حر است بالکسر نگهبانی کردن حامیه مردمی یا جمعی

حمایت مردم خود کنند و یک پایه و سنگها که گرداگرد چاه گذارند و چیزی که بغایت گرم باشد و عین
 حامیه چشمه الیست در بحر مغرب که آفتاب در وقت غروب پندارند که در آنجا فرو میرود و حوضه بالضم تشری
 حاسه بالفتح ویر شدن و دیوان البوام که آنچه از اشعار عرب در شجاعت دلیران عرب گفته اند و ران
 جمع نموده اند حاسه بالفتح کبوتر و مرغ طوق و ارجمه بالضم حازه هرگز دم و به تشدید میم گرمای سخت و
 سیاهی حمزه بالفتح تره تیز که او تیزی زبان راگز و شیر درنده و نام عم حضرت رسول صلی الله علیه و سلم
 سید الشهدا و ابو حمزه کنیت انس بن مالک که بواسطه تره تیز چیدن حضرت او را این کنیت دادند حمارة
 بالفتح سخته و سخت شدن حملة بالفتح آهنگ کردن به جنگ و باز گردیدن بر دشمن برای زدن و راندن
 و بالکسر و الضم به شقت رفتن از جای بجای و فحش بر داورندگان جمع حامل حملة بالکسر دوال
 شمشیر حامل جمع و نام اسی و بالفتح آنچه برداشته شود از دیت و تاوان و بالفتح و تشدید میم زن
 بارکش حمولة بالفتح ستور بارکش و بالضم بار که بر ستور نهند حاملات زنان آلبتن و بردارندگان
 و ابرها که بردارندگان آب اند قال الله تعالی ۱۰۰ احکامات و قرا حماقة بالفتح نادان شدن و کاس شدن
 بازار حطة بالکسر گندم خج حرة بالفتح حلقوم حته بالفتح و تشدید نون زوجه و بانگ شتر و ادر
 مریم عم و بالکسر دیوانگی و بالفتح نیز آمده حینة بالفتح حاک و سر نون و تشدید یا کمان که بدان تیر انداز
 حتی به تشدید یا و حنا یا جمع خانه بالفتح و تشدید نون زن که بر فرزند ان شوهر گذشته مهربانی
 کنند و از مال شوهر حال بدیشیان دهد و کمان که در وقت تیر انداختن آواز کند حلقه
 و حوقله بالفتح لا حول و لا قوة الا بالله گفتن حوصله چینه و ان مرغ حوزة بالفتح حانایه و میان
 مملکت مرادف بفضیه است و طبیعت و اندام زن و وادی است در حجاز حومه بالفتح کارزار
 بزرگ و غطس هر چه حوتیه بالضم گناه و مردی که از و نه خیر آید و نه شر و عیال ضعیف حال و
 اندوه و در وشی حوت بالفتح گردیدن حیوان و پریدن مرغ گرد چیزی و بالضم نام ماهی است و نام
 برجی است حیال بالکسر جامه یافتن حاکه جامه با فان جمع خاک است و به تشدید کاف و ندان حیل
 بالکسر بهانه حیل بالفتح حے علی الصلوة و حے علی الفلاح گفتن حیره بالفتح سرگشته شدن و بالکسر
 محله الیست به نیشاپور و شهر لیست نزدیک کوفه و نسبت بان حیری و جاری گویند و دهی است بفارس
 و شهر لیست نزدیک عانه و حیرتان یعنی حیره و کوفه و عانه دهی است بر کنار فرات حیه بالفتح و تشدید یا مار
 کثوم دراز حیا حه بالکسر دوالی که تنگ است بدان استوار کنند در اصل حواصه بود و حیا حه
 بمعنی تنگ کردن و چیز نیز آمده حیطه بالفتح گرد کردن و بالکسر دیوار گرد چیزی بر آوردن

باب الحاء مع الشاء

حش بالفتح وتشدید تا بر انگشتن و بالضم کاه ریزه و ریگ و رشت و خشک نان خشک و پشت باب
تر کرده و نیامخته حدوث بالضم نوپیدایشان چیزی حدیث خبر و جزو و نمر و اندک سال حدیث آنچه پیش
پادشاهان قصه و افسانه خوانند و مرد بسیار سخن و بد معنی بضم نیز آمده و بختن بی وضو شدن و پیدا کردن
حش بالفتح کاشتن و بصلح آوردن زمین و جمع کردن مال و کسب کردن و چهار زن کردن و افروختن
آتش و سوار شدن بر پشت ستور و راندن آن چنانکه لاغر شود و دال شمشیدن و جستجو نمودن چیزی در
وراهی که پامال ستوران باشد حارث بزرگ و جمع کننده چیزی و شیر درنده و نام شخصی است حراث
بالفتح سوراخ گوشه کمان که در آن زه کنند و بالکسری که هنوز تمام نه تراشیده باشند و بالفتح و تشدید
بزرگ حش بالفتح و الکسر گناه و شکستن سوگند و میل کردن از حق بیاطل و عکس آن حاش سوگند
شکننده حیث بالفتح و الکسر کلمه السیت که برای مکان وضع کرده اند و من حیث یعنی از اینجا و از جهت

باب الحاء مع الجیم

حاج جمع حاجت و به تشدید جیم جمع کننده و جمع حاجی چون روم که جمع رومی است حج بالفتح و تشدید
جیم آهنگ کردن به چیزی و به حجت غالب شدن بر کسی و قصد طواف کعبه کردن به نیت عبادت
و بجا آوردن آن و بسیار آمد و رفت کردن پیش کسی و میل به جرات کردن و فرو بردن حجاج بالکسر
حجت آوردن بر یکدیگر و بالفتح و الکسر کناره استخوان ابرو و بالفتح و به تشدید جیم بسیار حجت آورنده و
لقب طالم مشهور که آنرا حجاج بن یوسف ثقفی گویند و بالضم جمع کنندگان حج حجاج جمع کنندگان حج
بضم تین را می که کنده باشند و بضم حاص جمع اول حجتا صرح بالفتح بار و کجاوه بر شتر سخت بستن و بخری
تیر نگریستن و تیر و جز آن یکی انداختن و کسی را نهمت کردن و بالکسر بار و محفه زنان و بختن و بختل
و خرپزه مادام که تازه باشد صرح بالکسر گناه و گوشای و بهره سنگ ز گوشت شکاری و بختن تنگ
و تنگ شدن و گناه و شتر ماده و از باریک و پیاپی چوب با هم بسته که هر دو بروی نهند و خیره شدن چشم
و حرام شدن چیزی و جایی تنگ بسیار درخت و بد معنی بکسر را نیز آمده حلیج بالفتح پنبه از تخم جدا کردن و
سیر کردن و رفتن و نان را گرد و پین کردن و واکردن خردس بالها را حلیج پنبه که از تخم جدا کرده باشند
و همچنین محلول حلاج بالفتح و تشدید لام پنبه از تخم جدا کننده و لقب حسین بن منصور بضاوی که
انا الحق می گفت حج بالفتح میل دادن و تابیدن ریسمان را و ساکن شدن و پنهان کردن و
سرعت نمودن پیچیده گفتن سخن را و بالکسر اصل چیزی و دل میانه هر چیزی حج بالفتح سلامت و مصلح و نیازمند شدن

باب الحاء مع ال دال

حدا بفتح مقیم شدن بجای و بضمین چشمه که آتش منقطع نشود و جوهر داصل چری و بفتح اول و کسر ثانی
خالص داصل هر چیز حد بفتح و تشدید دال حائل میان دو چیز و نهایت و کنار چیزی و تیزی هر چیز و تندی
غضب مردم و باز دارنده و باز داشتن و اندازه کردن و اندازه کرده حق تعالی فرموده خود را و ادب کردن
کتابکار تا بار دیگر گناه نکند و حرام کردن و جدا کردن چیزی را از چیزی حدید تیز و آهن حداد و بالکسر خنای
تیز و جامهای سیاه و کبود که در ماتم پوشند و جامه ماتم پوشیدن و جمع حدید نیز آمده و بفتح و تشدید
وال دربان و زندان بان و آهنگر و بفتح آهنگ کردن و باز داشتن و غضب کردن و بد معنی بفتح و نیز آمده
و بالکسر پاره از گویان شتر و بختین در ولایت که در دست و پای شتر بهم میرسد و خشک میگردد و اعصابان
بواسطه زانو بند و گران شدن زره بر مرد چنانکه قادر نشود بر راه رفتن حرو و بالضم دور شدن و تنهائیل
کردن حرید در دهنها و ماهی قدید حدید بختین بدخواهی حسود بالضم بدخواستن و تمنا کردن بعنت
و فضیلت کسی را یا زائل شدن ازان و بفتح بدخواه کسی حدید بفتح فرا هم آوردن و یاری دادن و
جمع شدن برای کاری و تمام بر آمدن کشت حصا و بفتح در و درون حصود در و درون و بختین گیاه
خشک شده و سخت یافتن رسن و استوار و محکم کردن صناعت زره بافتن و زره بافتن و رسن بافتن
و تیغ و جز آن ساختن و گیاهی است و هر گیاهی که خشک باشد حمید در و دیده شده حدید بفتح بخدمت شتاب
نمودن و شتاب کردن و چیست بودن در کاری بختین باران و خدمتگاران جمع حافید حدید بالکسر کینه و
بفتح کینه در دل گرفتن و بد معنی یکسر نیز آمده و منتظر فرصت کینه گرفتن بودن و باریدن باران و بر تادن
چیزی از کان حق و بفتح مرد بسیار کینه حمد ستودن و ستایش حمید ستوده حید بفتح میل کردن
و گره شاخ گوزن و جز آن و بر آمدگی کوه و هر چه بلند شده باشد از کنار چیزی حید بالکسر و فتح یا جمع
و بختین طعام حیو و بالضم میل کردن و بر آمدگیهای کوه و گرههای شاخ گوزن جمع حید بفتح

باب الحاء مع ال ذال

حاذیشت و نام درختی است و حاذالمتن موضع انداختن نذرین بر پشت ستور و خفیف الحاذی غنی اند
مال و اندک عیال و فی الحدیث خفیف الحاذی من لا اهل له و لا مال حدید بفتح و تشدید ذال بفتح فتن و
از هم پریدن حد و بختین کوتاهی و سبکی و هم شتر و جز آن و نوعی است از تصرفات عروض آن انداختن و در
مجموع از متفاعلن و فعلن گذاشتن بجای متفاحن حدید بفتح بریان کردن گوشت و جز آن در و ذاک و بالاسی آن
سنگهای گرم گذاشتن تا نچته شود و همیز کردن و دوانیدن اسپیک و تنگ و لبه ازان جل بران انداختن

در افتاب با عرق کند و سوختن گرمی قناب مسافر و فحشین و بی است نزدیک مدینه مشرفه و نام آبی است بنی سارا
 حینند گو سفند و گاوان کرده که بعد از بریان کردن هنوز آب زوی یکیده باشد و اسپ عرق کرده بعد از دوایند
 و آب گرم غسل خوشبود نوعی است از روغن خود بافتح سخت رانند و گه بانی کردن چیزی را حوا و بالکسر و در

باب الحاد مع الرا

حیر بالکسر سیاهی دوات و خوبی و نشان یا نشان نمت و زیت و روزی که به سفیدی دندان آمیخته
 باشد و صورت و رنگ و دانشمند و نیکو کار و بدین و معنی بفتح نیز آمده و احیار و حبور جمع و بافتح آراستن سخن و
 جامه و جز آن و سیاهی در دوات کردن و شاد گردانیدن و حبور باضم نیز بامیخته آمده و فحشین نشان و زرد
 شدن دندان و تازه شدن جراحت و بفتح اول و کسر ثانی نازک تازه و نوعی است از بر و منی حیر بر و بر منقش
 جامه نو حیر بافتح اندک داون و استوار کردن و سخت بستن کالا احتار نیز نگارستین و خورائیدن طعام بسیار
 خوردن و همانی کردن بجهت بناد نو و پیوند در آوردن بدامن خیمه و خرگاه و چشیدن طعام و جز آن که
 از زمین بلند برآمده باشد و چیز اندک و بدین و معنی بکسر نیز آمده و بالکسر عطاسی اندک و آنچه به تخیمه وصل
 کنند چون از زمین بلند باشد حیر فحشین آبله سرخ برآمدن در چشم پوشیدن و و شاب و آبله و میدان
 بر پوست و غلیظ و سبط شدن چیزی و فراخ شدن چیزی و معنی دزدی نیز آمده حیر بهر سه حرکت باز
 داشتن کسی را از تصرف در چیزی و کنار مردم و حرام و مشهور درین هر سه معنی کسر است و بافتح تصفا و
 پاکیزگی رنگ و اگر چشم و شهر بامه و چند موضع دیگر است و اطراف خانه و بد معنی جمع حیره است بافتح و
 باضم حرام و باز داشت و نام مردی است که او را حیر کنده گویند و بالکسر عقل و دیوار کعبه از جانب
 شمال اندرون حطیم و منازل شود و بلاد ایشان در نواحی شام و مدایان و فحشین سنگ و فحشین نام رود که
 او را حیر ابن النعمان گویند و سیم و زرد رنگ و شهری است عظیم بر کوه اندلس حاجر باز دارند و زمین بلند که میان
 اولیست باشد و کنار وادی که آب را نگاهدارد و از روانی حیر بافتح از بالا بر آوردن و شتاب کردن
 و آماس کردن پوست را و آماس شدن پوست از زدن چوب بافتن ریش و سار و در آوردن ارد
 شکم را و اگر گرفتن چیزی را و خرب و سبط شدن و فحشین جایی که از آنجا فرود آیند جاری شدن اشک چشم
 حیر و باضم فرود آمدن و شیب و بافتح جای شیب حذر بالکسر و فحشین بر همه کردن و
 آماده شدن و بیدار بودن و بفتح اول و کسر ثانی و ضم آن مردید از خدا فیر سر باد کنارهای خیره
 جمع حذر بالضم و خدا بالکسر و حذر فور معنی شریف و جمع کثیر نیز آمده و عرب گوید اعطاه الیه
 بخدا فیر باد و او را دنیا تمام حیر بافتح و تشدید را اگر ما و گرم شدن زمین سنگ لاخ و باضم

مرد آزاده و بنده آزاد شده و برگزیده هر چیز و کیو تر چیه و مار چیه و آهوی بره و اسپ نیکو و کار نیکو و چرخ و بازو
 حرالوجه خسار و حرالریل میان توده ریگ حرور بالفم گرم و بالفتح با گرم که شب و زود و سموم با گرم
 که بر وز و زود گرمی آفتاب و آتش حریر جامه ابریشمین و مرد گرم شده از غضب و جز آن حریر بالفتح اند
 کردن و تخمین نمودن کشت میوه را و ترش شدن شیر و شراب حار و شیر و بنید ترش حصر بالفتح مانده
 کردن و بر مینه و آشکار کردن و پوست از سلخ جدا کردن در اندن شتر چنانکه مانده شود و جار و کبدن
 خانه و افسوس خوردن و فحشین افسوس خوردن حصور بالفم مانده شدن و فرو ماندن و خیره شدن
 چشم از دیدن و آشکار شدن حصور افسوس و در یخ خوردن مانده شده حاصر بر مینه و آنکه خود و زور
 و سپر و جنگ نداشته باشد حصر بالفتح سنان باریک و گوش باریک و پیر تیر که باریک باشد و لطیف و باریک
 و باریک شدن گوش ستور و باریک کردن نوک نیزه و تیر و جز آن و گرد کردن و برانگیختن و ماندن و پاک
 کردن سال قحط ستور و مال مردم را حاشی که از نامهای پیچامبر عم حصر بالفتح تنگ گرفتن بر کسی
 و بازداشتن از سفر و غیر آن و گرد کردن کسی را و پالان بستن شتر را و بالفم بسته شدن شکم و فحشین
 تنگدل شدن و بسته شدن در سخن گفتن و خواندن و عاجز شدن از چیزی و بخیل بودن حصور تنگدل
 بخیل و بوریاد و هر چیزی که یافته شود و بپل و بادشاه و زندان و محبس و راه و آب و صف مردم و جز آن
 و روی زمین و جوهر شمشیر یا د و طرن آن و کوهی است در غرب حصور بالفتح شتر ماوه که سوراخ پستانش
 تنگ باشد و مردی که با وجود مردی میل بزن نکند و تنگدل بخیل حصار بالک و قلعه و محاصره
 کردن کسی را در جنگ و بالشی که در زیر پالان شتر نهند حصور بالفم حاضر شدن و حاضران و بالفتح
 تمام شهر نسبت درین و کوهی است و قبیلایست حصار بالفتح و الک مقیم شدن و بالفم در
 است که شتر را پیدا میشود و بالفم شتر آن نیکو و بالفتح و کسر حرف آخر نام ستاره ایست حاضر مقیم
 و قبیلای عظیم حصار جیر بالفتح و کسر جیم گفتار و بزرگ شکمان جمع حصار به کسر اول و فتح دوم حصار بالفتح
 جماع کردن بزن و کمان راز و بستن و تراشیدن شمشیر حصر را و بزمین انداختن خطر بالفتح حصار
 کردن چیزی را و بازداشتن از چیزی و جمع کردن چیزی حصر بالفتح زمین کردن و لاغر کردن و تباه
 شدن بن دندان و پاک کردن و مجامعت کردن با زن و افتاد و دندان شیر کوک و فحشین
 خاک که از زمین کردن بیرون آید و چاه فراخ و زردی که برینج دندان بر آید و بدین دو معنی
 به سکون و وسط نیز آمده حصار کور کنه شده حافر سم ستور و کننده چاه و جز آن حصر بالفتح نزد
 شمردن کسی را حصر خوار و خرد حصر بالفتح ستم کردن و بد زندگانی کردن و روشن که باطل منجسته

مخل را خوراند و کاسه خرد و چیز اندک و بدین و معنی لضم نیز آمده و فحشین غله که نگاهدارند تا وقت گرانی بفرستند
 و لجاج کردن و سرخود شدن و آب جمع شده حمار با لکسر خرو نام مردی از عاده که کافر شده بود و هر که کافر
 نشدی او را به کشتی و ذوالحمار اسود غنسی که در زمان حضرت رسالت پناه عم و عوی نبوت کرده بود و
 با لفتح و تشدید میم خرنده حمر با لضم جزای سرخ جمع الحمر و فحشین جمع حمار و فحشین ناگوار شدن ستور از جود
 جز آن و دال پیراستن و پوست باز گردانیدن گو سپند را و لضم اول و فتح ثانی تمر بندی حمیر با لکسر سکون
 میم و فتح یا قبیله است از قبایل سیا و لفتح و کسر میم جمع حمار و دال بنزدین حور با لفتح باز گشتن و
 گم شدن و باز کردن دستار و حیران شدن و قمر و یک چیزی و با لضم ملاک و نقصان و سپید و سیاه
 چشمان جمع احو و حور را و در فارسی مفرد استعمال یافته و فحشین سپید شدن چیزی و سخت سفید
 و سیاه شدن چشم و گرد و دور بودن کاسه چشم یا تمام سیاه بودن چشم چنانکه چشم آهواست و پوستی که بالا
 سد کشید را با لفتح شیر درنده و لقب امیر المومنین علی کرم الله وجهه حاکم گشته و لاغر گردان و مضمی
 که در آنجا مشهور است حسین علیه السلام واقع است حیر با لفتح گشته شدن

باب الحار مع الزار

حجره با لفتح دور کردن و باز داشتن و در میان دو چیز در آمدن و نشان دادن شتر و بستن رسن و در
 پای و میان تا علاج زخم لشت او کرده شود و با لکسر و لضم اصل و خوشیان نزدیک و کنار و جاب
 و فحشین گلو بریدن و بیماری است که در روده میشود و حیا با لکسر که و مدنی و طائف و شهرهای دیگر
 که میان زمین بخند و غور واقع شده و لسیانی که بیای و دیگر شتر بنزد تا علاج زخم او کرده شود و هر لسیانی
 که جامه را بدان بالا بندند حمر با لکسر جاسی استوار و تعویذ و با لفتح نگاه داشتن و بسیار شدن پرستگاری
 کسی و فحشین چیز که بر دگر و بندند و آنرا خطر نیز گویند و دگان تراشیده که طفلان بدان بازی میکنند و
 حرز و حریز جای نیک استوار حمر شترانی که از تقاهت نتوان فروخت حمر با لفتح و تشدید زار بریدن
 و اندازه کردن و افزون شدن و شرف و کرم و وقت و هنگام و مرد درشت کلام حراز با لکسر شتاب
 کردن در کاری و در سوزش دل از خشم و جز آن و بدین معنی لفتح حار و تشدید را نیز آمده حفر با لفتح
 جلاندن چیزی از پس لشت و نیز زدن و راندن و شتاب کردن در کاری و مجامعت کردن با زن و
 فحشین نهایت و هنگام در رسیدن چیزی را حمر با لفتح نیز مزه شدن و زبان گزیدن شراب و گیاه
 جز آن و نیز کردن چیزی حور با لفتح فراهم آوردن و جمع کردن چیزی و نرم راندن و سخت راندن
 و نرم راندن و نرم رفتن و نام چند مضمی است حیر با لفتح سخت راندن و آهسته راندن و با لفتح تشدید

پای مکسوره کرانه هر جزو مکان و به تخفیف یا وسکون آن نیز آمده احیاء جمع

باب الحاء مع الهمزة

جلس بالفتح بازداشتن و دلیر شدن و کوچه عظیم و موضعی است و بالکسر شقایه و سنگ یا چوب که بر رگها آویزند
بجست جمع شدن آب تا ستور بخورند حدس بافتح گمان بردن و تخمین کردن و بیگان سخن گفتن زود و درشت
چیزی دلی را بر برای رفتن و کار در سینه شتر زدن و پایمال کردن و شتاب رفتن و انداختن کسی را و نیز
و لغتین نام قومی است که در عهد سلیمان عم بوده اند حرس بافتح نگاهبانی کردن همچنین حراست بالکسر و
وزیدن و لغتین نگاهبان درگاه و زمانه در از حراس بالفهم و تشدید راجع حارس پاسبان جس بافتح
و تشدید سین گشتن و حیل کردن و آتش بخوبی گردانیدن و سوختن سرما گياه را و گوشت بر آتش انداختن
تا پزود آتش بر بالامی کملج گسترده و از پنج بر کردن و خاریدن ستور به شانه ستور خار و افشانیدن گردو
خاک زان به شانه ستور خار و گشتن سرما لُح را و بالکسر و انستن و آگاه شدن و دریافتن و تنگ دلی نمودن
بر کسی و حرکت کردن و آواز نرم کردن و بخشیدن و مهربان شدن و یقین کردن بخبری و در دکه زنان
را بعد از وضع حمل حادث شود و سرما که گياه را به سوزد و آواز نرم و بد نمایی آمده است حسیس و حساگر
بالفتح و تشدید سین نیک در آینده حواس به تشدید سین قوتهای دریافت جمع حاسه و آن سمع است
و بصیر و شمع و ذوق و لمس و حواس الارض سرما و تلرگ و باد و ملخ و ستور چرند جلس بافتح عهد و پیمان
و بالکسر بزرگ از مردم و چهارم تیر قمار و نذرین که زیر پالان بر پشت شتر اندازند و کلیم سبط که زیر
فرشهای فاخر افکنند و بد نمایی لغتین نیز آمده و بفتح اول و کسر ثانی دلیر و لرین و لغتین بودن موضع
نذرین پالان از شتر مخالف رنگ شتر خمس لغتین سخت و محکم بودن در دین و دلیر بودن در جنگ
و بفتح اول و کسر ثانی دلیر و جنگ و درشت در دین همچنین خمس لغتین ثابت بودن و ایستادن
در میان مکر که از روی شجاعت و یقین بر پنهان گاران حوس بافتح گرد و گشتن در شب بطلب چیزی یا مرد
حوس بحکم چنانچه گذشت حسیس بافتح در آستین خرابی که بر دوش شیر در آمیزند و شیرند و آخوان از آن

باب الحاء مع الشین

حاش پاکه دوری از عیب و بدی و حاش تشد یعنی پاکی است مرخای راحش و حبشه لغتین
گردوی است از سیاهان حبش بالفهم و فتح با وسکون یا نام شخته است حرش بافتح سوسه و شکار
کردن و خراشیدن و بر غلاییدن و بر انگشتن کسی را بر چیزی و لغتین درشت شدن پوست
و بفتح اول و کسر ثانی کسی که شب بخوابد از گر سنگ و جز آن حرش بافتح حشر و پارس

وگر کردن قبیلایست از بنی عامر حشش با لفتح و تشدید شین افروختن آتش و علف دادن ستور را و گیاه
 درویدن و خشک شدن بجه در شکم و شل شدن دست و درخت خرمای کوتاه که او را آب نرسیده باشد
 و بالضم بجه که در شکم نادر خشک شود و بمیرد و پستان و جای قضای حاجت بیرون شهر و بد معنی بفتح و
 کسر نیز آمده و حشش کوکب و حشش طلحه دو موضعی است بیرون مدینه جیشیش گیاه خشک حشش با لفتح
 رانیدن و روان شدن و گرد آمدن سیل و زهر جبت بیکجای و جمع شدن مردم و پی در پی خوش رفتن
 اسب و بالکسر و گردان و خانه بسیار کوچک و چیز کهنه و سوده و ظروف و متاع کهنه جشمش با لفتح بضم
 آوردن کسی را و ختم کردن و بختین باریک شدن ساق حوشش با لفتح گرداگرد صید و آمدن تا بارگاه
 آید و باب گرد آمدن ستور حشش با لفتح ترسیدن و ترسانیدن و شتافتن

باب الحاء مع الصاد

حرص با لفتح شگافتن و بالکسر سخت آرزو مند شدن حرص با لفتح و تشدید صا و لثبات رفتن و
 سخت دویدن و ستردن موی و بالضم اسپرک و زعفران حصا ص با لضم تیز رفتن و تیز دادن ^{حفظ}
 با لفتح جمع کردن و آرمیدن و چیزی را از دست انداختن و زنبیل چرمی و بجه شیر درنده و ابو حفص کنیت
 امیر المومنین عمر که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم بدان کنیت ایشان را میخواندند بختین تخم کنار و خرا
 حص با لفتح و الکسر نام شهری است و فروختن آماش جراحت و ساکن شدن در و خراج و بر آوردن
 خاشاک از چشم و بچین حوصل با لضم و بالکسر و تشدید میم مفتوحه و مکسوره نمود حوصل با لفتح و وختن و شک
 کردن میان دو چیز و بالضم آنانکه گوشه چشم ایشان تنگ باشند جمع احوص بختین تنگ شدن گوشه چشم
 حیص با لفتح بر بستن و یکسو شدن از راه و معنی حیص در فصل لاگذشت

باب الحاء مع الصاد

حبص بختین حبیدن و آوازه گمان و افتادن تیر پیش تیر انداز و کم شدن آب چاه و باطل کردن
 حق کسی را حرص بختین بیماری و فساد عقل و کنار و طره جامه و شهری است بزمین و مرد بیمار از عشق و
 اندوه گداخته و مشرف بر مردن و آنکه سلاح نگیرد و کارزار نکند و مرد افتاده که قدرت بر خاستن نداشته
 باشد و آنکه از و امید خیر نباشد و بفتح اول و کسرتانی مرد بیمار فاسد رای و عقل بختین ایشان حراض با لفتح
 و تشدید رگ نیر و ایشان سوزنده بخت شخار حص با لفتح و تشدید ضا و بختین کسی را بر طعام و
 بر جنگ و جرب آن حنیض پستی زمین و دامن کوه حنیض بختین و بالضم فتح تالی عصاره گیاهی است
 و آن دو قسم است عربی و هندی و بهترین آن عربی است که آنرا حنیض میگویند حنیض با لفتح تخم دادن با

وانداختن از دست و بختین رخت و قماش خانه که برای بار کردن مهیا کنند و شتری که قماش برآورد
حمض با لفتح پاک شدن زمین و ترش شدن چیزی و خوراندن شوره گیاه ستور را و مزاج کردن و با لفتح
و بختین آنچه تلخ و شور مزه باشد از گیاه و خلط با لضم آنچه شیرین مزه باشد از گیاه حموض جمع حماض با لضم
و تشدید میم تره است ترش مزه که آنرا بفارسی ترشه گویند و ترشی درون تیغ و تارخ را نیز گویند حموض
با لضم شور گیاه خوردن ستور حموض با لفتح جای که برای آب در زمین بسازند و حموض ساختن حمض با لفتح
خون حیض آمدن زن را حالض زنی که حیض رسیده باشد و حالضه آنکه در حیض آمده باشد

باب الحاء مع الطاء

حیط با لفتح بطل شدن ثواب عمل و هم چنین حوط با لضم و بختین تازه شدن جراحت شکم بر آمدن و
در کردن شکم ستور را از خوردن گیاه و نشان جراحت و زخم تازیه بعد از به شدن حط با لفتح و تشدید
فرو آوردن به شیب و فرو آوردن بمنزل وزه برگرفتن از کمان و کوفتن باروزین و صیقل دادن و
نقش کردن چرم را حط با لفتح خشم کردن و لحاج نمودن و شتافتن حوط با لفتح خوشبو نمایی
در آینه که از برای مرده سازند و بچین حط با لکسر حط با لفتح و تشدید نون گندم فروش و فروش
فروش حط با لفتح رنگ کردن او هم را حوط با لفتح نگاه داشتن و گرد آوردن حط و یوار و لبان

باب الحاء مع الظاء

خط با لفتح و تشدید ظاهر و بخت و بهره مند و با بخت شدن خطیط با بهره و با بخت حفظ با لکسر
نگاه داشتن و یا گرفتن حقیط نگه بان و نامی هست از نامهای خدای تعالی یعنی آنکه از علم او چیزی
غائب نیست حافظ یا دیگرنده و نگاه دارنده حفظ و حفاظ جمع حفاظ با لکسر عار و حمیت و مواظبت
کردن و دور گرداندن از بدبها خود را

باب الحاء مع الفاء

حفت با لضم مرگ حثوف با لضم جمع و گوشتها فلان حثف الفه یعنی بزرگ خود و هر چه زعم غریب است
که هر که بزرگ خود به میرد روح او از بینی بیرون می آید حثف بختین سینها و سپر با که از پوست و چرم باشد
و چوب و پی نداشت باشد و احدش حثفه حذف با لفتح انداختن و بعضا زدن خرگوش و غیر آن و پاره
از سر و جز آن بریدن و دور کردن رنی از کلمه و از موسی چیزی گرفتن و رسانیدن جائزه و صلح کسی و
تزویک کام نهادن و سلام سبک و محقر دادن و بختین گو سپندان سیاه خرد و مرغابی که کوچک نام
مرغی است خرشفت لفتح عاوشتن پذیرنده باسی و مرغان خرد و هر چیز خرد و نهما و جز آن که سلاح را بدان

آرایش دهند و پیران و ناتوانان و گیاه‌های است خاردار که آنرا بفارسی کنند گویند و بالضم زمین درشت و پراکنده است حروف بالضم حروف بالفتح گرانه و تیزی هر چیزی و تیغ کوه و حرف تخی و غیر آن و شترآوده میان باریک است و شترآوده لاغر و ناله بزرگ جثه و کسب کردن و گردانیدن چیزی را و سر کشیدن چشم را و بالضم تخم تره تیز که آنرا حب لب شاد نیز گویند و یکسره حروف را صناعتها و پیشها جمع حرفه و قول حق تعالی من عبد الله علی حرف یعنی کسان هستند که حق را عبادت کنند بر یک وجه و آن وقت خوشحالی است نه وقت محنت و رنج فی الحدیث + القرآن تنزل علی سبئه احرف + قرآن نازل شده است بر هفت لغت یعنی بزبان هفت قبیل عرب یا بر هفت قرات حرلیف هم پیشه و هم کار و یکسره حروف را تشدید را تیز مزه و گزنده زبان حصف بالفتح پاک کردن خرابی از خرابی زبان و بون و بختین چیزی که بدست پاک کنند او را حصف بالفتح بار آوردن غل و نان خشک و بختین خرابی زبان و بون و بختین جامه که حصف بالفتح استوار کردن و رساندن و دور کردن و بختین که خشک شدن پوست حصف استوار محکم و کامل را و درخت خرد استوار حصف بالفتح و تشدید فاگر و چیزی در آمدن و خدمت کردن و مهربانی کردن پاک ساده کردن سرور و کار از موی خشک شدن گیاه و زمین گرفتن بروت و پیرستن ریش و خشک شدن موی سر زنی و غنی و شنیدن آواز اسپ وقت و دانیدن آواز کردن بال مرغ و پریدن خفوف بالضم خشک کردن سر زنی را شنیدن خفوف بالضم گیاه زمین گرفتن شنوایی تمام گرفتن سگ و بروت تمام حصف شنیدن آواز اسپ وقت همین کردن و آواز بار که از پوست آن برآید و هیچ آنکه از دهان او برآید و آواز مرغ و درخت حفاف بالکسر جانب نشان موی گرداگر و سر حفف بالفتح تو ده ریگ کج شده حفاف جمع حلف بالکسر سوگند و عهد و دوستی که یار خود را سوگند دهد تا با او عذر نکند و بالفتح و الکسر و بفتح اول و کسر ثانی سوگند خوردن و بختین گیاه است که آنرا حلقه و نج نیز گویند حلیف هم عهد و هم سوگند و تیز زبان حفف بختین راست بودن و ردین و میل کردن بحق و حق بودن یا چنانکه سرهای یا بسو یکدیگر میل کنند یا آنکه بر پشت پاره رفتن حلیف راست و ردین و مائل بحق و ثابت بران و آنکه بر ملت ابراهیم عم باشد حوف بالفتح از احرارین که زنان حافض و کو دکان پوشند و چیزی است مانند هودج حیف بالفتح جو و رستم کردن

باب الحاء مع القاف

حاق به شدید قاف میان چیزی حق با لفتح تباریانه و رسن و چوب خرازون تیز دادن و بختین و
 صدق با لفتح گردن و گرفتن و نظر بجزی کردن و واکردن مرده چشم را و نرسیدن چیزی چشم کسی و
 لفتحین سیاهی دیدن و او احدش صدق و بختی با و بختان نیز آمد صدق با غمای پر و خست که دیوار داشته

باشد حلق بالکسر زیر کی و پختن حلقه و با لفتح استوار و زیر کشیدن و کار و نیکو در یافتن کو و ک خواندن
 را و گزیدن تیزی و تشری زبان را و بریدن بداس و مانند آن چیزی را حادق زیر کشیدن و استاد در کار حرق
 با لفتح سوختن و سائیدن و ندان بر هر یک از چشم و سودن چیزی بجزی و بالکسر شاخ خرما که درخت خرما را بدان
 گشتی و بند و پختن آتش یا زبان آتش و سوختگی جامه از کو فتن گاف و فتن اول کسرتانی مرو که اعضا
 او تر قیده باشد و ابر سخت برق حراق بالضم آب بسیار شوره و اسب نیک و نده و بشیر را و تحفیف آن
 سوخته و پختن حراقه به تشدید و تحفیف لای بعضی گفته اند که تشدید حراقه غلط است حریق سوزش و سوخته شده
 حرق بالکسر گروه مردم و مرغان جز آن و بالفتح بر سن بستن سخت و فشردن و کشیدن اعصاب را حق
 ثابت و سزاوار و درست و راست و واجب راستی و کاری که البته واقع شود و نامی است از نامهای خدا
 تعالی و راست کردن سخن و درست کردن وعده حقیق ثابت و سزاوار حلق بالفتح نای گلو و تراشیدن
 موی و بر گلوزدن و بالکسر مال بسیار و انگشتی پا و شاه و بالضم شکل و پختن پوست رفتن و سرخ
 شدن قضیب است و خرازش گشتی کردن و جمع حلقه است و برین تقدیر یکسر اول و فتح ثانی نیز آمده جموع
 بالضم شراب و ناولی و بدین معنی بضمیتین نیز آمده و فتح اول و کسرتانی مرد سبک ریش حاق بالضم
 و بالفتح آبله که بر اندام آدمی بر آید حملوق بالضم و جملاق بالکسر و الضم باطن پلک چشم
 حالیق جمع حقوق بفتحیتین چشم و چشم گرفتن حوق بالفتح رو فتن خانه و مالیدن اعضا و پای
 هموار کردن چیزی و گرد کردن و گرو و بسیار و بالضم گرد اگر در قضیب حیوان بالفتح گرد کردن و
 فرو آمدن و قرار گرفتن و واجب شدن چیزی بر کسی و لازم شدن کسی بکار و آنچه
 ضرر و گیر و انسان را از کارهای بد

باب الحاء مع الكاف

جک نیکو یافتن جامه را و استوار و نیکو کردن هر چیزی و بریدن و گردن زدن حباک بالکسر راه
 و ریخته ده و شکن آب و شکن ذره و موی بعد از پختن حبیب که حبیب بضمیتین جمع حباک بالفتح شتاب
 رفتن و گام خرو نهادن و تراشیدن و پختن پرهای گردن شتر مرغ حرکت بالفتح جنبیدن و بفتح اول و
 کسرتانی جوان چیست و زیر حرکت حراک بالفتح جنبش حارک بالکسر استنهای مابین دو دوش حرکت
 عینین و کسی که ضعیف باشد تی گاه او و وقت رفتار اظهار شود حرکت استوار کردن چیزی و فشردن
 و بر سن محکم بستن حسک بفتحیتین خار مغیلاں و آنچه از آهن سازند چون خار مغیلاں و براه لشکر
 خصم اندازند و کینه دشمنی حسک بسیار شدن شیر در لیسان و بسیار شدن بار و درخت خرا و جمع شدن

مردم حاکم با کسر و تشدید کاف مشک و بافتح سودن چیزی بخیزی و خلیدن چیزی و در دل ملک نفختن
سیاهی سخت حالک سخت سیاه حکم نفختن مورچا و شیشها و هر چه ریزه باشد از هر چیز حنک بافتح بکام
کوک لیدن خرا و جز آن در سن در دهن ستور کردن و دریافتن و استوار و بخت کردن تجربه کسی را به جهت
کلان سالی و نفختن کام و زیر زغ و متقارن و جماعت که طلب آب و گیاه بجائی روند تا آنجا و آب به چرانند
لشتمای کوچک بلند که سنگ نیزه ای آن نرم و سفید باشد و دای است بمن حوک بافتح جامه بافتن و خرقه
در بجان کوهی است که آنرا باد و روج گویند حاکم بافتح حیک بافتح خرامیدن و آهسته رفتن و کار کردن
سختن در دل و همیشه در زخم گاه و بریدن کار و چیز می را و جامه بافتن

باب الحاء مع اللام

حال گل سیاه و حالت وزمانی که در وی باشد میان لشت است و کرد و نیچه کوک و شتوار و خاکستر
گرم و تشدید لام فرود آئیده جمل بافتح رسن و عهد و امان و پیوستگی و ریگ توده دراز کشیده و لی و گ
گرون و رگ باز و گرانی و سختی و حادثه و وصال و نفختن پر شکم و غضب و درخت خرا و انگور و لبکون
باینز آمده جمل الوری رگی است در گردن و جمل لزرع رگی است در دست جمل بافتح و الکسر بند کردن
و جبهه بجهت رفتن در راه و رفتن کلاغ و خلیج و کبک و نفختن کبک و شتر که حدل بافتح میل کردن بتم
و گردن کج شدن و با کسر بستن گاه از از نفختن لشتی و نفختن نظر کردن بگوشه چشم حدل باضم سیر این از
و بافتح صمغ که ازین درخت بیرون آید و نفختن افتادن مزه و نوعی از حبوب که از آن نان می پزند حدل
بافتح و از سپید جز قیل با کسر نام پیغامبری است و بخت یا نیز آمده حسل بافتح سخت راندن و میوه
کنار که سبز باشد و با کسر بچه سو سمار و قتی که از بیضه بر آید حشل بافتح رزل و زبون و حیر و زبون کردن
چیزی را حاصل بقیه چیزی و نقد چیزی حصول باضم ثابت و باقی ماندن چیزی حاصل بافتح و نفختن
غوره خرا که سخت باشد و آنچه مانده باشد و زهرین از گندم وجود جز آن همچنین حاصل باضم حطل با کسر
اکرک احتال جمع حطل بافتح و سکون ظاهر حجه باز داشتن از تصرف و حرکت و نفیج اول و کسترانی مرد سخت
گیرنده با اهل خود حطل بافتح پاک داشتن و گرد آمدن گرد و در جمع شدن شیر و آب حطل بافتح زمین پا
داشتن که در آن زراعت نیکو شود و زراعتی که برگ آن بسیار و ابنوه باشد حل بافتح و تشدید لام و غن
کنجد و کشادن گره و فرود آمدن و طلال شدن و واجب شدن و بیرون آمدن زن از عدت و یا
از احرام و حرم بیرون آمدن و آنکه از احرام و حرم بیرون آمده باشد و بدف و کفاره سوگند دادن
و استننا کردن در آن و باضم جمع احل ایسی که پایش شست و زبون بود در رفتار حلال

بافتن چیزی مباح و بیرون آمدن از حرم و احرام و مرد بیرون آمده از حرم و احرام و بافتن و تشدید
 بسیار کشانیده گره و فرو کشنده روغن کنجد حلول باضم فرو دادن و رسیدن و عده چیزی و رسیدن
 قربانی بموضع قربان شدن و واجب شدن و سیر آمدن عدت زن و فرو آمدن گان جمع حال است حلال
 زنان نکاحی جمع حلیه است حلال نفختن سستی بی ستور و نفهم اول و فتح ثانی جمع حله و معنی آن گذشت
 حلیل شوهر و هم منزل و هم سایه حلال باضم ممتد و بزرگ قوم حمل بالکسر باری که بر پشت یا بر سر
 کنند و بافتن بر درخت و باز شکم و باری که برگردن بردارند و برداشتن و باردار شدن و بار بر نهادن و حله
 بیرون بر کسی و بر ستور نشان دادن کسی را بختین بره و نام بر جی است و ابر بسیار آب حیل کودکی که از ملک
 کبودی برداشته در ملک اسلام آورده باشند و گیاه خشک جز آن که آب بسیار آورده باشد و ضامن
 پسر خوانده حامل و وال شمشیر و آنچه در بر اندازند حمل بافتن بسیار بر و بار متحمل و ستور یک بران بار توان کرده
 باضم هو و جها و شترانی که بر آنها هودج نباشد و احدش حمل بافتن و الکسر حنبل مرد کوتاه و پوستین کهنه
 و موزه کهنه و دریا و مرد بزرگ شکم و جدا امام احمد رم حنظل بالکسر شمر گیاهی است مانند خربزه خرد که بجای
 نمک بود و آنرا خربزه ابو جمل گویند حول بافتن اول هر چیز و ابر سیاه بسیار باران و سیل که آب صاف داشته باشد
 و موضعی است و نام زنی است که ماده سگ را بر روز گرسنه میداشت و آن ماده سگ شب پاس آدمی داشت
 تا آنکه دم خود را از غایت گرسنگی بخورد و این مثل شد عرب گویند فلان اجوع من کلبه حول حول بافتن
 و توانائی دیگر و اگر چیزی و از حال بگشتن و یکساله شدن کودک و گذشتن یکسال بر فانه و بگشتن کمان
 از حال اول و بگشتن آن و باضم آسبتن شدن شتر ماده و شتر ماده ای که آسبتن نباشند و یکسال اول و
 فتح ثانی بگشتن و رختن از جایی بجای نفختن احوال شدن حودل باضم جستن جستن بر ستور و
 بگشتن و از عمد بگشتن حواصل مرغی است سفید بسیار خوار و چینه و انهای مرغان جمع حوصله حوا
 بالکسر آسبتن شدن ناقه از فحل بعد از گشتن دادن و بگشتن گونه روی و مانع شدن میان دو چیز و حال
 دیگر گشتن و جنبیدن و مقابل چیزی حیل بافتن قوت و آبی که در میان وادی جمع شود و حول نیز نمغنی
 آمده است و یکسال اول و فتح یا جمع حیل

باب الحاء مع الیم

حام پسر نفخ عم که پدر سیاهان است و بیتون سیم که در قرآن شریف آمده است شتری باشد که ده چیه
 از پشت او پیدا شده باشد و آنچنان شتر را در زمان جاهلیت بار نمادند و گوشت آن حرام دانسته
 میگفتند قدحی طهره است استر نشیت خود را در اصل حامی بوده است حتم بافتن

استوار کردن و حکم کردن و واجب کردن کار بر کسی حاکم تکبیر تافاضی و زراغ سیاه و زراغ سرخ پاک
منقار که آنرا غراب البین گویند و جو آنرا معروف پس عبد القدیر سعد الطائی و مشهور بفتح تاشده
حشم بالفتح دادن و نرم درام کردن حجم بالفتح کرانه و بیرون آمدگی هر جزو حجامت کردن یکیدن بازو آن
و بر آمدن پستان حجامت با کسر حزی بر دهان شتر بستن تا مکر دو بالفتح و تشدید حیم خون کشنده حدم بالفتح و
لفجیتین گرمی سخت و سوختن آتش حدم بالفتح بریدن و شتاب خواندن و شتاب رفتن و جز آن و لفتح اول
و کسر ثانی برنده و چنین حذیم حدام بالفتح و کسر میم زنی است قال الشاعر اذ قالت خدام تصدقوا
فان القول ما قالت خدام حرم بالضم احرام گرفتن و حرام شدن و با کسر حزی حرام و فحشین گرداگر خانه کعبه و
اندرون سرا و حرمین یعنی مکه و مدینه و فضیلت احرام بستگان و حرمت داشتگان و اشهر حرم چهار راه که جنگ
در آن حرام بوده و آن محرم و رجب و ذوالقعدة و ذوالحجه است حرام بالفتح ناشایسته و ناروا و مردی که
احرام بسته باشد حریم گرداگر و خانه و چاه و جز آن و آنچه نسبت بخانه و چاه داشته باشد از حقوق و چیزی که حرام
باشد و دست بدان نتوان کرد و جامه که محرم پوشیده باشد و جامه که محرم دور کرده باشد و دیگر پوشید و محله است
به بعد از او و بی است به پیامه و چیزی که آنرا حمایت نمایند و جنگ کنند بر آن حرم بالفتح استواری و استوار کردن
تنگ بستور و هوشیاری و آگاهی در کار و فراهم آوردن کار خویش را و زمین وادی و فحشین در سینه ماندن
چیزی و دور آمدگی تنی گاه اسپ و نیم اول و فتح دوم و ستهای بنیرم و علف و جز آن جمع حزمه حرام بالکسر تنگ
ستور و دست بند طفل به گواره جسم بالفتح بریدن و باز الیتاد خون و جز آن و داغ کردن و فحشین مومنی
است حسام بالضم شمشیر تیز و تیزی و شمشیر حسوم بالضم بی در پی و معنی شوم نیز آمده چشم بالفتح و فحشین
کسی را و خجل کردن و شتم نمودن و فحشین چاکران و خدمتگاران که برای او غضب نمایند و جنگ کنند با دیگران
حصم بالفتح شکستن و نیز دادن حصم کبیر اول و ثالث خرمای ناچخته و غوره انکور و خجل و شتم و شتم
و تندخوی حطم بالفتح شکستن و سخت پیر شدن اسپ حطم شکسته و اسپ شکسته و زبون حال
از پیر و سنگ کعبه یا مابین رکن و منوم و مقام یا از مقام تا در کعبه و دیوار بیرون خانه کعبه
جانب مغرب که در آنجا نودان کعبه است و گویند که در زمان ابراهیم عم داخل کعبه بود و در جاهلیت
آنرا خارج کرده دیوار دیگر از اندرون دادند و آن دیوار نیز باقی است و موم و حجت احتیاط بیرون
آن طواف کنند و محاذی دیوار اندرونی نماز گذارند عبد القدیر زیر حون از ام المومنین عالیه
شنیده بود که حضرت رسالت پناه صلعم می فرمود که این دیوار داخل خانه کعبه بود بواسطه قرب زبان
جاهلیت داخل کردن آن باعث فتنه و فساد است در هنگام حکومت مکه عظمی آن دیوار را داخل

کعبه کرد چون حجاج بر عبد الله استیلا یافت و خانه کعبه بواسطه جنگ و انداختن توپ و سنگ از هم ریخت
 بود باز بطریق جاهلیت که در وقت حضرت سلیمان نسق مانده بود بنا نمود و الحال همان بنای حجاج
 باقی است حطام بالضم خرد و شکسته شده و ریزه هر چه داندک مال و نیوی حکم بالضم فرمان فرما و ن
 و دانستن و حکم کردن میان مردم و محکم و استوار کار شدن و بالفتح باز داشتن و حکم لگام در
 دهن اسب انداختن و فحش و بیعتن میاخی و حکم کننده و میز و نام شخصی است و قبیله ایست از بن و کبر
 اول و فتح ثانی حکمتا حکیم دانا و راست کار و استوار و حاکم و خداوند حکمت حکم بالکسر استگی
 و بردباری و در غضب شدن و آهستگی نمودن در عقوبت کس و بالضم و بیعتن خواب دیدن
 و آنچه در خواب دیده شود و بیعتن تباه شدن پوست و گرم افتادن در آن حکیم شتر فربه و مرد و بر
 غضب حلام بالضم و تشدید لام بره و بزغاله که از شکم گو سپند و بز بیرون آید و گو سپند ریزه سم
 بالفتح خویش شوهر و خویش زن و پدر شوهر و پدر زن و تشدید میم گرم کردن و گرم شدن و گذشتن
 و بته و قصد کردن و شتاب کردن و تب گرفتن و دینه گذاخته و چشمه گرم و گزیر و چاره و بدین معنی
 بالضم نیز آمده حمیم آب گرم و باران که در موسم گرما بار و عرق و خوی و گرمای تابستان حمام بالفتح
 کبوتر و قمر و هر مرغی که طوق دارد و بالکسر مرگ و بجم تب و شتر تب گرفته و بالفتح و تشدید میم
 گرما بجم و بیعتن گرم شدن و بالضم خاکستر و انگشت و هر چه سوخته باشد ختم بالفتح کوزه سبز
 و ابرهای سیاه و حوچم بالفتح حوچم گل سرخ که از آن گلاب کشند حوچه واحد حوزم میان نه سینه ستور که محل
 بستن تنگ بود و همچنین خریم و نام اسب حضرت جبرئیل عم حوم بالفتح گرداگرد چیزی و گرد چیزی
 گشتن مرغ و سبزان و گله ابنوه ارشتر

باب الحاء مع النون

جلد بالفتح غضنباک شدن و درخت خرزهره و بالکسر میون و ونبیل و بیماری که بدان بدن آس
 کند و بیعتن علت استسقا حلقن بالفتح سخت شدن گراما و مانند و قرین و برابر و کبسر نیز آمده و
 بیعتن کنارهای کوه چین بالفتح خم کردن و باز داشتن و باز گردانیدن و کشیدن چیزی بچوگان
 و بیعتن کبی و خمیدگی و کمنه و بدین معنی کبسر جیم نیز آمده چون بالفتح دور و دراز و مرد کاهل و کوهی است
 بلکه که گورستان و خانه دارد و حدشان بالکسر ابتدای چیزی و بالضم جوانان و بیعتن حادثه
 حرمان بالکسر نومیدی حران بالفتح توسنی و توسن شدن و کم و زیاد کردن بی و پنه راندانی
 کردن حر و ان بالضم توسنی کردن و بالفتح توسن و سرکش و پخیزی که بالای کوه باشد حران بالفتح

دانند آن و فرجای دیک پایه و باضم آنچه بعد از چیدن در درخت انگور در مانند حمله بافتح خوی نیک
خوی بنیز آمده و باضم موی در هم محبوس و مجتمع شده خضره باضم سبزی و خضره در اسب و شتر رنگ تیره را
گویند یعنی ماکل به تیرگی و در آرمی رنگ گندم گون خضره بافتح هر دو خالق زدن خطبه باضم کلام
خطیب که در ستایش خداوند است پیغام صلح و عفت خلق باشد و باکسر زن خراستن خطا بافتح
خطیبی کردن خطبه باکسر زنی که برای بنا و عمارت گردا و خط کشیده حد پیدا کرده باشند و باضم کار و حال
و خلعت و حاجت و مقصد و خط و نام بزی به شکل که در غرب مشهور است و باز به اسیت غرب را خطوه
بافتح یکبار گام نهادن و باضم گام خطوات بنماین جمع خطبیه گناه خفاجه بافتح قبیل اسیت از بنی قلم
که اکثر آن راه زند خاقانی گوید از خفاجه بسرا راه معونت بنیز خفاجه باضم و اکسر بعد وفا کردن و نم
پیمان بچنین خفیه باضم نهانی و بافتح و تشدید یا پنهان شده خفت بافتح آهسته گفتن خفوت
ساکن شدن خفات باضم مجار مردن خلافت بافتح و لغت نیران خلافت باکسر بجای کسی دن و در
کاری و بجای کسی خلیفه کردن کسی را و پی کسی آمدن خلیفه قائم مقام کسی و از پس کسی آینده خلقه باکسر
یکبار آمدن و شدن و پی یکبار آمده و بافتح علفی که بعد از علف خورده شده و وید و علفی که بتا بستان روی
و میوه دوبره و باضم عیب و نادانی خلقه باکسر آفرینش خلیفه آفریدگان و طبیعت خلعت باکسر
جامه و خسته که کسی را پوشانند و باضم مال گزیده و آنچه بوی زن را خلع کرده شود خلاعت بافتح از
فرمان پدر و مادر بیرون شدن و فرزند گذاشته شدن و بی سامان و پریشان شدن و فسق و فجور
کردن خلعت بافتح و تشدید لام خود حاجت و درویشی و رختن و محی ترش و شتر بچه و باضم علف شیرین
و دوست و دوستی و باکسر پوشش نیام شمشیر و پوششش کمان و آنچه در میان دندان ماند خلعت باضم
گوشواره قال الله تعالی و لدان مخلدون یعنی گوشواره در گوش کودکان خلاصه باضم گزیده چیز
و بچنین خلاص باکسر خلعت باضم بودگی و گیاه خشک و ترو موی سیاه و سپید بهم آمیخته
و بافتح یکبار بودن خلیفه باضم انبازی و باکسر آمیزش و معاشرت کردن باکسی خلوتی شدن
تنها بودن و جاسی خالی خلیفه بافتح و تشدید استوار باکرده وزن طلاق داده و ناده که بر بچه دیگر زخم آورد
و شیر دهد و خانه زنور که روی غسل کنند کشتی بزرگ خضره باضم سجاد و کوچک از بزرگ خرابافتر و گالونه
و بایه خیر و غیر آن و ظرفی که در آن خیر و غیر آن کنند خمره پنج مرد چنانکه خمس پنج زن و بچنی پنج
نیز گویند خاقانی گوید نه خمره من بسج الوان خلیفه بافتح بی بهره و نا امید شدن خیره بافتح زن
و نیکو کار و باکسر و فتح یا برگزیده گی خیال باکسر همیشه دوختن خیفه باکسر ترس خیال و غلام

و نارسائی خیمه بالغ خانه که از کرباس یا از پلاس سازند

باب الخار مع الشاء

خبث بالضم پدید شدن و بد کسی گفتن و ناخوش شدن و خبث الحیدر چرک آهن که در وقت گذشتن آهن کور و بیرون آید و آنرا بقاری ریم آهن گویند و بختین پیدای بضم خا و فتح با پیدای بضم خین خبث و خبث بضمین جمع خبث بالغ و کثرت خبث خبث پدید بیاورن آن خبث خبث بالغ است شدن و قاشدن و بستن و تا

باب الخا و مع انجم

خدا ج بالغ نرادن پیش از وقت ولادت و ناقص و ناتمام و فی الحقیقه کل صلوة لا تقر فیها بام لفظ فی خدا ج خراج بجه که پیش از وقت ولادت زاده باشد هر چند که تمام خلقت باشد و مخرج بضم میم و فتح دال بجه که ناقص خلقت باشد هر چند که مدت حمل تمام شده باشد خمر و ج بالضم بر آمدن و بیرون رفتن خرج بالغ بیرون شد و بر آن خلافت و فل یعنی در آمد و بر سیاه که در آسمان پیدا شود و در رو گویند و سیاه و سفید در هم و باج خراج بالغ باج و باضم و سی در شکی که در بدن پیدا شود و خرج بازی است عرب را خراج بیرون و بیرون رونده خارجی آنکه به نفس خود مهتر شود بی اصالت و گرویی باشد که ایشان را بنوا الخاریه گویند خواجه جماعه که بر امیر المومنین علی بن ابی طالب عم خروج کردند خرج و بیخ اول و ثالث یا و جنوب و نام قبیلہ السیث از انصار و در مدینه و و قبیلہ بنی نضیر بود و اندکی را اوین و دیگری را خزرج میگفتند و این ادس و خزرج و لامر و اند که هر دو قبیلہ را بد اهلانست میدهند و او هر دو قبیلہ نام داشت خراج بفتح لرزیدن پای شتر پیش از بر خاستن جهت تعجیل و کج شدن پای لرزیدن چیزی خلوج بالضم حبش پنجم و دیگر اعضا و بالغ ابر پراکنده و ماده شتری که بچه او را از شیر گرفته باشند خراج بالغ کشیدن در بودن و بیرون کردن و چشم و ابر و اشارت کردن و مشغول کردن و بچه را از شیر باز گرفتن و از بچ و راست تیره زدن و بالضم گرویی از عرب و کشینهای خرد و بختین و مرد استخوان از ماندگی کار و رفتار و پیریدن چشم و جز آن خلج بالغ شاختی از دریا و جوی و کرا و جوی و رسن و کاسه بزرگ خلج بضمین جمع خلج بختین و سکون نون معرب هزنگ درخت گز است

باب الخا و مع الدال

خدا بالغ و تشدید دال رخساره و راه و شکاف زمین به درازی و شکافتن زمین را خدا و بالضم و فتح دال شکافتن که در زمین کنند و درازی جمع جده بالضم و تشدید دال خدا و بالغ داغ بر رخسار

خراشد زمان شرگین و درهای ناسفته خضر بافتح خار و پوست از درخت بازگردد و سخت خوردن
و خاییدن چیزی بتازگی و تری و چیدن و خم کردن چوب و نجستن آنچه از درخت بازکنند خضار و
بافتح درخت نرم لی خار خضر بافتح شتاب رفتن خف و بافتح تاقه که بچه انگذ پیش از آن بصورت
او پیدا آید خلد باضم همیشه بودن و بهشت و موش کور که در روزنه بنزد نو می از چکا و ک
و بد معنی بفتح نیز آمد و دوست برخن و گوشواره و نجستن دل و نفس خلو و باضم همیشه بودن خلد
جاودان و لازم و غیر منفک از چیزی ازین جهت خدای تعالی را خلد نتوان گفت نمود و باضم مردن
و فرشتن آتش و بافتح و تشدیدیم جایکه آتش در آن نگاه دارند خود و بافتح زن نازک
و جوان و صاحب حسن خید و بالکسر گیاه تازه و مرغید

باب الحاء مع الراء

خبر بافتح توشه دان بزرگ و ماده شتر که بسیار شیر دهد و بد معنی که بسیار آید و باضم و لستن و آزمودن
و نجستن آگاهی و سختی که بدان اعلام کنند و درخت کنار رستن در زمین خیار بافتح زمین نرم سوراخها
خیر آگاه و کشاورز و گیاه و شیم و کف و بان شتر خالو گیاهی است و چشمه است و موضعی است ختر
بافتح فرشتن خشار بافتح و تشدید تا فرمیده خدر و بالکسر پرده و بهشت شیر و نجستن خوابیدگی و سستی اندام
گرازی چشم بجهت چیزی که بدان رسد و باران تاریکی شب و کاملی خاور و دست و کامل و شیر و همیشه
خبر بر جای هموار است میان دو بلندی و آواز کردن آب و باد و عقاب و آواز خفته و نجستن است خر خر
خرو و باضم افتادن و آواز کردن خفته خربا فتح و تشدید افتادن یا از بالا پائین افتادن شکافتن
مردن و باضم و بان آسیا و بار است گرد و بیخ گوش خور بافتح نظر کردن گوشه چشم و نجستن تنگی چشم و
خردی آن و گرویی است از مردم خسر بافتح نقصان کردن و بافتح و نجستن و بالکسر و اضم زبان کردن
خسار بافتح هلاکی و گمراهی و زیان خضر بافتح میان مردم و میان کف پا و مابین سو فار و برتر و میان
بالا و پائین در یک و نجستن سر و سر یافتن و سر و شدن روز و فتح اول و سر ثانی سر و خسار بافتح شیر است
بسیار آنچه و تره نور سیده خضر درخت خرما که غوره او سبز تر او و خضر و بالکسر نام پیامبر است مشهور بفتح
خاد کسر خدا و شاخ سبز و کشت و تره و نام پیامبرند کور و نجستن تازگی و سبزی خطر بافتح دم زدن شتر
و قتیکه مست باشد و جنبیدن نیزه و استرا کردن و بالکسر گیاهی که بدان خضاب کنند یا و سم باشد و شیر آب
و شتران بسیار و نجستن هلاک نزدیک شدن و آنچه بدان گردند و قدر و منزلت خطور باضم گذشتن
اندیشه بدل و بلند قدر شدن خاطر آنچه در دل گذرد و در خرامنده و دل درانیز گویند خطیر و با قدر و تره

باینده خضر بافتح بدرقه و نگاه بیان شدن و زنیار دامن دادن و تحقیق شرم و شرمین شدن خضر بدرقه و
 زنیار دامن دهنده خمر بافتح خیر کردن و مایه کردن و خیر و نهان داشتن گواهی و شرم داشتن و شراب نگری
 به مطلق شراب مست کننده و اول مختار خفیه است و ثانی مختار شافیه است و صاحب ناموس بدین است
 که مطلق باشد چه زمانی که آیت تحریم در مدینه نازل شد شراب نگری در مدینه نبود بلکه شراب بود و تحقیق این
 پوشش خیزی را مانند درخت یا سقف یا کوه و واکه و ریگ تیره و مانند آن و ابنوی و مردم پنهان شدن
 تخار باضم قبیله مستی که در سر مانند بختی ابنوی نیز آمده و بالکسر حیر زنان و ذوالخا عوف بن بیه صاحب نیزه
 که در خار زن خود با اعدا جنگ کرد و بسیاری را نیزه زد و چون کسی را از آن نیزه زدگان می پرسیدند که نیزه
 ترا که زدی گفت ذوالخا ز دیس بدین قبیله مشهور گشت حمیر بافتح مایه آورد و چیز پوشید و بالکسر و تشدید
 هم کسوره آنکه دایم خمر خور و خمر بافتح کار دیزرک که آنرا داشته گویند خا جرج و ناطقه بسیار شیر و معنی دل کسر
 نیز آمده خمر و بالکسر شوک و نام جانی است خنار جرج و نیز خنار شیریشی است که در گردن و گلو بر آید خضر
 بالکسر و کسر ماد و فتح آن انگشت کوچک عناصر جمع خور بافتح بر روده استور زدن زمین است و شامی
 از دریا و جای ریختن آب در بحر و صفتین سستی خود را بضم شکستن سربا و گرا و صفت شکست آوردن خمر
 خوار باضم بانگ گاد و گو سپند و آمو و آواز تیز و بافتح و تشدید او سست و ارض خواره زمین سست و هم
 و ناطقه خواه شتر ماده بسیار شیر خور بافتح نیکو و نیکو و نیکو تر و مال یا مال بسیار و بالکسر کرم و بزرگواری
 و اصل و هنر و قبیله است بفارس و بافتح و تشدید یای کسوره مرد بسیار نیکو کار خیار بالکسر بر گزیدن و
 برگزیدگان و نیکان و باوزنگ خیار شنبه دختی است معروف که آنرا خیار شیر گویند

باب الخاء مع الزاء

خمر باضم نان و بافتح نان بختن و نان دادن و بخت راندن و دوست زدن شتر بر زمین بختن
 ریگ و جایی است خنار بافتح و تشدید با نان پرو نام گیاهی است خمر بافتح و دختن سوز و کفش
 و مشک و حسد آن و باضم و زربا و مشک و سوز و جز آن و تحقیق مهر با دخترات الملک
 جواهر تاج بادشاه و بیان آن در فصل تازین باب گذشته خنار بافتح و تشدید و مشک و سوز
 سوز و دوز و جز آن خمر بافتح و تشدید اجامه است معروف و خارها بر دیوار پیر چین کردن تا بر دیوار
 نتوان رفت و بنیزه و تیر بر دختن و همچنین است خنار از خوز بافتح و دشمنی کردن باضم گروهی است
 از مردم و ملک خورستان

باب الخاء مع سین

خمس بافتح خم و باضم طعام معانی ولادت و جمع آخرس یعنی لال و بختین اولی شدن و لالی خراس بافتح
 و تشدید سیم آنکه خم و بهوساز و تخفیف را آسیای که بسبب و گرد و بد معنی فارسی است خمس بافتح
 و تشدید سیم تیره الیت که آنرا بفارسی کوک و گاهو گویند و کم کردن و خسیس شدن و باضم نام مرد
 خسیس بافتح فرومایه و ناکس و چیزی زبون خاس بافتح ربودن خلیس که منجیه خمس باضم
 یک و بافتح یک و بافتح پنج عدد و پنج زن چنانکه خمسة پنج مرد و پنج یک گرفتن پنج شدن پنج گردانیدن
 پنجم شدن و بالکسر یک نوبت آب بر شتران بهر پنج روز و شتری که بهر پنج روز یک نوبت آب خورد و زانبر
 خمس گویند و نوعی است از جامهای بر دو نام شش است خامس پنج کننده و پنجم ویر تقید اول
 خامس الحمته خامس لاریجه توان گفت و بر تشدید ثانی خامس الحمته توان گفت و خامس لاریجه نتوان گفت
 خمس روز خزینه و پنج یک و جامه که درازی او پنج گز باشد و لشکری که پنج فوج داشته باشد و
 آن مقدمه و قلب و میمنه و میسر و ساقه است و بدین ترتیب است و در ترکی هر اول قول و بر نهار
 و بر نهار و چند اول خمس بختین و پس رفتن بنی و باضم و تشدید نون مفتوح کوکب سیار و بعضی
 گویند پنج کوکب سیاره غیر آفتاب و ماه که آن را خمسة مستحیره گویند و خمس باضم پس ماندن و پس
 چیزی شدن خمس بافتح و تشدید نون و یوسر کشنده و واپس رونده خند پس بفتح خا و وال
 و کسر اشراب و گندم کهنه خمس بافتح یوفانی کردن و خیانت نمودن و کاسد شدن خمس بالکسر
 درخت انبوه و بیشه شیر و بافتح بوی که فتن مردار و کاسد شدن چیزی و عذر کردن به کسی

باب الحاء مع الشین

خندش بافتح خراشیدن و پوست باز کردن و مانند آن خرش بافتح خراشیدن کسب کردن بر
 عیال و طلب رزق خشخاش کوکب مردم باصلاح و زره خشخاش بالکسر چوبی که در پی شتر کنند
 و شترت زمین و حوال و کنار چیزی و مردی که حکمش روان باشد و بد معنی بفتح و ضم نیز آمده خشخ
 بختین ضعف بصر و جردی چشم از روی خلقت یا از بیماری و در تاریکی چیزی دیدن و در روشنائی ندیدن
 و خرد بودن پیش کوهان شتر خفاش باضم و تشدید فاشره و در قاموس خفاش را بطوطا بیان کرده
 و در بطوطا گفته که و طوطا خفاش باشد خمس بافتح خراشیدن و طپا پنجه زدن و بریدن عصب و زدن کسی را
 خموش باضم خراشیدن و بافتح پیشه خوش بافتح تیکاه و سرین مردم و نیزه زدن نکاح کردن و
 گرفتن و باضم دی است باسفر آن خیش بافتح جامه الیت که بارهای سبطه دارد و تنک می بزند و آن قسم کشت

باب الحاء مع الصاد

خنجر بافتح آمنتین در اورغن بهم کردن خلطی طعانی که از روغن و خرماسازند و وی است بکرات
 خنجر بافتح تخمین کردن میوه بر درخت و کشت در زمین و گمان برون دروغ گفتن و بالکسر تخمین حصه
 از تخمین و بالضم نشان و چوب نیزه و نخل پیراسته از برگ و شلخ و چوبی که در مشک بر پناهند و خلقه از
 رد و نقره و حلقه گوشواره و خیر اندک و بدین دو معنی یکسر نیز آمده و بالکسر شتر قوی و نیزه باریک و معربین
 بفتحیتن گرسنه شدن خراص بافتح و تشدید را دروغ گو و تخمین کننده حصه بالضم و تشدید صا و
 خانه فی و تواره و کان شراب شراب نیک و بالکسر ناقص و بالفتح خاص کردن و تخمین خصوص بالضم
 خالص ساد و دنیا منته به چیری و هر صریفید و جوی آبی است شرقی بغداد و بر کناران قصبه البیت که
 انرا نیز خالص گویند خلص بفتحیتن درختی است مانند انگور و خوشبو است و بدرخت دیگر آونجه بلند شود
 و دانه البیت مانند عقیق و حرکت کردن استخوان در میان گوشت و بالکسر دوست خلصا جمع خلص
 بالفتح ربائی و رستن و بالکسر گزیده هر چیزی و نشان چیزی و نقره و طلا می بی خش و سره و مسکه و بالضم
 تشدید اسم رخنه می خانه خلوص بالضم ساد و پاک شدن و رسیدن کسی در که در ته چیزی مانده باشد
 خنجر بافتح باریک کردن گرسنگی کسی را خنجر بالضم فرو نشستن آس تمیص لا غریبان و شکم خور
 بالفتح فرو رفتن چشم بجا و بالضم برگ خرم و جز آن که از آن بویا و زبیل بافتند خواص بالفتح و تشدید
 و او زبیل بافت و فرو شده برگ خرم و تخفیف و او تشدید صا و جمع خاصه خنجر بالفتح پیرایه اندک و سیاهی
 که بدان نویسند و بدین معنی یکسر نیز آمده و غل ایسر و دامی که گربه و آهورا بدان خفه کنند

باب الخاء مع الفصا و

خنجر بفتحیتن طعان رنگارنگ و مهرهای سپید که طفلان را پوشانند خنجر خنجر بفتحیتن
 از کثرت باران خنجر بالفتح تن آسانی و عیش و نرم رفتن و خفته کردن و خرم و فرود شدن و
 و اندازه کردن و آسان کردن کار و انداختن کسی را از مرتبه خود و کلمه را کسر دادن و بجای مقیم شدن
 خافض فرود آورنده و کسر دهنده و نامی است از نامهای خدا تعالی معنی آن خوار کننده جباران
 خوص بالفتح باب در شدن و اسب را باب در آوردن و به سخن در آمدن و بناییدن شمشیر در جانی
 زده باشند و شراب آمنتین و یکباری یا سختی و شدن

باب الخاء مع الطاء

خبط بالفتح دست و پا زدن ستور و به چوب ریختن برگ درخت و انعام کردن بر کسی بی معرفتی و
 وسیله دواغ نهادن بر سرین ستور و پس رفتن شیطان و دست رساندن کسی بجهنمین که از دست

افتد خياط بالکسر داغ سرن ستور و بالضم ديوانی خراط بالفتح چوب تراشيدن و دست باليدن
 بر شاخ تابرگ او بریز و در اندن داروی مسهل شکم را و در از کردن آهن را چون غم و جز آن بفتح تقي لتي که بدان
 شیر از لپتان بسته و است شده آید خراط بالفتح و تشدید را تراشیده چوب و غیر آن خط بالفتح و تشدید
 طالوشت و نوشتن و خط کشیدن بجهت فال و جز آن و شکافتن گرد را و راه و راز و موصی است در یکا
 جامی بستن کشتی با در بجرین که در آن جاتیره خوب می آرند و می فروشد و نیزه است بضموب است بدان
 بالضم کوبی است در مک و زاه فراخ و بالکسر زمینی که باران در و نباریده باشد خلط بالفتح آمیختن و یکسر
 نادان و هر چیز که با چیز دیگر آمیخته شود و کمائی و تیری که چوب آن در اصل کج بوده باشد و یکی از اخلاط اربعه
 و بوی خوش که با خوشبوهای دیگر آمیخته باشد خلیط کاه و پست بهم آمیخته به جهت علف ستور و بنید را
 خرا و ز میب یا انگور و رطب بهم آمیخته و آخر کار و ابتاز و شریک در حقوق ملک و شوهر و این علم و جماعتی که
 کار ایشان ملی باشد و آمیزش کننده باکس و گل آمیخته با کاه خلط بالکسر شوریدن عقل و آمیزش زبا
 ملو و اختلاط شتران و مردم و مویشی با یکدیگر ختم نوعی از اراک که میوه کوچک دارد و آن میوه را نیز گویند و
 شیر ترش و هر چیز ترش و هر چیز تلخ و درخت خار و در و بریان کردن گوشت و شیر و مشک کردن تا ترش
 شود و خمیط بریان بی پوست چنانکه سمیط بریان با پوست و شیری که بولش متغیر شده باشد خوط بالضم
 شاخ نازک و مرد و جسم چالاک خوش سیرت و دوی است بر بلخ خیط بالفتح رشته و در رشته کشیدن رشته
 سفید و در کردن که آنرا تخلع و حرام مغز گویند و بالکسر دوخته و خیط باطل یعنی سراب و ذرات هوا که از
 روزن خانه ظاهر شوند و لقب مردان بن الحکم بواسطه آنکه دراز و بسیار حرکت بود و خیط اسود سیاهی
 شب و خیط ابيض روشنائی صبح خياط بالکسر سوزن و بالفتح و تشدید یا و رزی

باب النجاء مع العین

جمع بالفتح پنهان کردن و بجایای مقیم شدن و در آمدن جمع بالفتح رفتن را بهر همراه قومی شتافتن و
 گنجین خلع بالفتح و الکسر فریفتن و بسوی رخ و رشدن سو سمار و خشک شدن آب دبان کاسد
 شدن بازار و باز الیتاد و از عطا و زنگ زنگ شدن و ناقص شدن خاوع فریفته خلع بالکسر
 فریب دادن کسی را و بالفتح و تشدید و ال سخت فریفته و متلون و ناقص و ناسره خلع بالفتح بریدن
 و نیزه کردن گوشت خزع بالفتح شکافتن و بختن سستی و چیزی و شکستن و جدا شدن شاخه
 درخت خرا خراع بالضم دیوانی شتر خروع بالکسر و فتح و او بیدار بجز و هر چه دو تا شود از گیاه
 بسبب سستی ساق آن خزع بفتح تن خلع کردن از رفیقان و بخش کردن چیزی را خشوع

بالغم فروتنی کردن و فرو خوابیدن چشم و نزدیک شدن ستاره بغروب خاشع فروتنی
 لغتده و جای ویران و دیگرگون شده که در اینجا خانه مانند خضوع بالغم فروتنی کردن حاصل
 ستاره بغروب و بعضی گفته اند که خضوع تواضع و مسکنت است و خشوع بلند کردن آواز و بلند شدن
 چشم اسپ و آن خزع و خوف قلب است خلع بالفتح ببردن کردن جامه و موزه و نعل و خلعت
 دادن وزن را کردن شوهر ربالی که بستاند و مغرول کردن از عمل و خار بر آوردن خوشه و بر
 مشن گیر کودک از جهت بلوغ و بالغم طلاق زن ببال کابین و حسب زن آن خلع رطب نیک
 پنجه وزن را گشته از شوی و شوی را گشته از زن ببال که دهد و شتر که بر نتواند بستن و توسته
 کردن او چون بر دسوار شوند خلع صیاد و قمار باز که داد او نیاید و غول و گرگ و مردم پریشان
 روی و بی فرمان خلع بالغم جنبیدن و در قمار جمع بالکسر و زد و دو گرگ خضوع بالغم نرم کردن
 و فروتنی کردن خلع بدگمان و بدکار

باب الخار مع الفاء

خروف بالفتح بشتاب رفتن و گام نزدیک نهادن و انداختن آسمان برف را و بریدن جامه و نیرنگان
 کشته و بالکسر و فتح دال پارهای پیراهن خروف بالفتح انداختن سنگ ریزه و خسته خرا و جز آن بد و انگشت یا
 بفلاخن خذروف بالغم حرم پاره گرد که کو دکان و ران رسیان کنند و بد و دست بکشند تا آواز کند و در
 چالاک در جنگ و گلاشته و شتری که از آن جدا شده باشد و برق درخشنده و را بر که از ابر جدا شود و گلی که طفلان
 خمیر کرده مانند شکر سازند و بدان بازی کنند و هر چیزی که پراکنده شود از چیزی حرف بالفتح میوه چیدن
 و بختین بپاه شدن عقل از کلان سالی و بفتح خا و کسر را مرد تپاه عقل و کلان سال خروف بالفتح بره و
 اسپ شش و هفت ماه خروف نگاهبان خرافون بالفتح و الکسر وقت میوه چیدن خریف پائیز و
 سه ماه است میان تابستان و زمستان که در آن میوه چیده میشود و باران این فصل را نیز خریف گویند
 خراف الف نخلها که خرملا زوی باز کرده باشند خروف بالفتح بدست و پا را و رفتن بختین سفال و بوی و
 از خاک سازند و به نیزند خسوف بالغم نبرین فرو شدن و گرفته شدن ماه چنانکه کسوف گرفته شدن آفتاب
 و بعضی گفته اند که کسوف گرفتن تمام آفتاب و خسوف گرفتن بعضی و بعضی اول بشین معجمه نیز آمد و خسوف
 بالفتح فرو بردن زمین کسی را و به مناک رفتن چشم و چشم کردن و دریدن و دریده شدن و کم شدن و کمی
 و لاغر شدن و بیرون آمدن از بیماری و کندن چاه در سنگ لایح که آب از آن منقطع نشود و آن را چاه
 خسیف گویند خشف بالفتح جنبیدن و دریافتن و بنگ سر کوفتن و آواز آمدن از برف که

بر روی راه روند حصفت بالفتح نعل و دخن و نعل را پاره زدن و چیزی را چیزی پیوند دادن و چسپا بستن و
 نعل چند لخت و هر لخت آن را خصفه گویند حصیف خاکستر و نعل دوخته و شیر تازه با است آمیخته و چیز دور
 حصاف بالفتح و تشدید صا و نعل دوز و دروغ گو و لقب دانشمندی است از علمای مذہب حنفی
 حصف بالفتح طعام خوردن و تیز دادن و ضمیمین چیزهای خرد یا کلان خطف بالفتح ربودن و خیره
 کردن برق بنیائی را و زود دیده شنیدن و یو گفته ملک را خاطف را بنیده و برقی که چشم خیره کند و گرگ و
 خاطف ظلمه معنی است که چون سایه خود را در آب بیندیشد آید که سایه خود از آب بریاید و آنرا لما عب ظلمه نیز
 گویند خطاف بالضم و تشدید ط آهن کج که هر دو سر مخور و دلاب در آن میباشند و بدان میگردد و مرغی است
 کوچک سیاه که آنرا الفارسی پرستو گویند و غوام ابابیل خوانند و نام اسپ است و بالفتح و یو و نام اسپ است
 دیگر غیر اول خطیف شتر تیز رود آردی که در آن شیر کنند و بنیزند و بقاشق خورند خف بالکسر و تشدید فاق
 و گروه اندک و بالضم موزه و کف پامی شتر و شتر مرغ و کف پامی آدمی که بزمن میرسد و زمین و شت و شتر پیر
 خفوف بالضم سبک شدن و بزودی رفتن و اندک شدن خفاف بالضم سبک و نام مردی بالکسر و ناز
 و سبکان و سبک باران و بالفتح و تشدید فاموزه دوز و لقب دانشمندی است از علمای مذہب حنفی
 خفیف سبک و نام خبر نیست از خبرهای عروض خلف بالفتح پس و قرن بعد قرن و سخن تباہ و خطا و
 کوتاه ترین استخوان پهل و دم تیر یا سر آن و تیر بزرگ سر استره و پس آئینده و فرزند نسل و مرد بخیر و جمعی
 از قبیل رفته باشند و جمعی که حاضر باشند و آب بر کشیدن و قی کردن و بالکسر سرستان ستور و مردم و خبر
 مختلف و مرد و جوح و گیاهی که تالستان روید و بختین پس آئینده و فرزند نیک و بفتح اول و سر ثانی شتر آه
 آلسبتن خلا بالکسر مخالفت و ناسازگاری کردن و درخت بید خلوف بالضم بو گرفتن و بان و مژه و بو
 گردانیدن طعام و تباہ شدن کسی و آب بر کشیدن و جامه کهنه بیرون و نوشیدن و پس ماندگان و رقکان
 و قبیل که از ایشان هیچ کس نماند حلیف راه میان دو کوه خللف آب کشنده و پس مانده و مرد بخیر
 خللاف پس آئیندگان و بادشاهان خفاف بالکسر سستی سر بند دست شتر و سر بخیدن شتر
 از مهار خفیف کتان سفید خوف بالفتح ترشیدن و شستن کسی را و دانستن و اویم سرخ خواف
 بالفتح ناحیه ایست به نیشاپور و بانگ مردم خفیف بالفتح ترسیدن و جامی بلند تر از راه آب و فرد تر
 از کوه و هر بلندی و پستی که در کنار کوهی شود و پوست لیستان و موضعی است در جبل اسود پس کوه
 البرقیس و مسجد خفیف مسجدی است و رضا که در موضع خفیف واقع شده و بختین کبود شدن یک چشم و
 سیاه شدن چشم دیگر و فراخ شدن پوست لیستان و سرخ شدن غلاف قضیب شتر

واخیات برادران مادی و مردم مختلف

باب الحار مع القاف

خدر لوق بفتح خا و ال و نون عنکیوت یا بزرگ ازان و معنی قضیب نیز آمده خدرق بفتح خا و یال انداختن مرغ و زدن چیز ستر لبستور تا البشتاب راه رود و یال مرغ خرق بفتح دریدن و بریدن مسافت و خانه و دروغ گفتن و وزیدن باد و زین خالی و فراخ و سوراخ و گیاهی است مانند قسط و وضعی است به نیشاپور و بالضم گوئی و نادانی و بالکسر جوامد و ظریف و فحش و شرمند و تیره شدن و درشت و درشته و نالاکم بودن و گول و نادان شدن در کارها و نادان و احمق و بد معنی بکسر رانیز آمده خرق بفتح خا و بار موده گیاهی است بجایت مسهل و معنی و خرق سپید استعمال کنند و سیاه کشنده است خرقاق بالکسر نام صحابی است خرق بکسر خا و نون بجه خرگوش و نام زنی است شاعره خرق بفتح نیزه زدن و تیر بهدن رسیدن خازق ستان و تیر بهدن رسیده خرق بفتح جنبیدن جسم و طپیدن دل و جنبیدن سراب و لرزیدن برق و باد و بر جنبانیدن از غلبه خواب و بدره زدن و زدن بهر چیزی که پهن باشد و بال زدن مرغ در پریدن حقوق بالضم غروب کردن ستاره و بر جنبانیدن از غلبه خواب و رفتن اکثر شب پریدن مرغ خرقق آواز رفتن اسب و آواز وزیدن باد خلق بفتح انداز کردن پیش از بریدن و آفریدن و دروغ یافتن و چیزی ساختن و نرم و هموار کردن و آفریده شدن و آفریدگان و بالضم و بضمین خوی و عادت و مروت و دین و بختین گفته شدن جامه و جامه گفته و بضمین بکسر لام نیز آمده اخلاق و خلقان بالضم جمع خلایق سزاوارد خوگیرنده و مرد تمام خلقت و مستوی الاعضا خلایق بالکسر نوعی است از خوشبوی و بفتح قضیب و بهر که تمام از خوبی و متبشیر لایم نامی است از نامهای خدای تعالی و معنی آن بسیار آفریننده خلوق بفتح نوعی از بوی خوش خالق آفریننده خناق بالضم بیماری خفه و گلو گرفتگی و جایی خفه کردن از گلو و بالکسر یکدیگر را خفه کردن و رسانی که در گلو کرده بدان خفه کنند خنق بفتح خفه کردن و بکسر نون شخصی که او را خفه کرده شود و بضمین ضیق و مخنوق خورنق بفتح خا و و نون قصر بهرام گور که نعمان بن منذر بنا فرموده بود خوق بفتح حلقه گوشوار و بضمین فراخ شدن چیزی خیوق بکسر خا و فتح و او شهر لسیست بخوار زم معرب خیوه از آنجا است شیخ نجم الدین کبری

باب الحار مع الکاف

خرک بفتح خا و ک کردن خارک بفتح راجزیره السیت به بحر فارس خشک بالضم لقب اسمی بن عبد الله نیشاپوری محدث خاشک به سکون شین دهی است به کرمان

باب الخارجه اللام

حال برادر را در عالم لشکر و نقطه سیاه که بر اندام باشد و نشان شتر نرسیده و ابروی باران و برق و کبر و
 جامه نازک و نوعی جامه است از بر و جو اندود و وضعیف دل و تن و مرد خالی از علاقه محبت و مبارز
 تحت و اسب و شتر فربه و ننگ ستور و گام اسب و جامه که مرده را بدین پوشند و صاحب و ملازم و گیاهی
 است خیل بافتح دست و پا بریدن و رفتن سین و تا از کلمه مستقلین در کجربسبیط و بازداشتن دو و درون
 و قرض دادن و عاریت خواستن و آنچه زیاده و مهندیر آنچه در برداشتن باز شرط کرده باشند و تبااهی و فساد و
 اعضا و فلج و بدین و معنی نفجیت نیز آمده و نفجیت و لوانه و دیوانگی و تباها شدن توأم ستور مرغی است و نوشته دادن
 و مشک خیال بافتح تبااهی و گمراهی و هلاک و رنج و ماندگی و زهر کشنده و زرداء اهل نار و نام اسپ است
 ختل بافتح فریقین و پنهان شدن گرسه شکار و بالکسر کف و سوراخ خرگوش و بالضم و تشدید تبااهی و
 شهرت بباور النهر خجل بافتح شرم و حیاداشتن و شادی نمودن و مدح و خاموش ماندن و رفتن شتر
 در گل و گران شدن باربران و دراز و ابنوه شدن گیاه و پوشیده شدن کار بر کسی و خجل کردن و سستی نمودن
 از طلب روزی و کمالی و فساد و بسیار و پاره شدن دامن پیراهن و بافتح و کسر و دم جامه کنه و فراخ و دراز
 گیاه بلند و مر و شکر گین و زمین پر گیاه خذل پری و آگندگی ساق و باز و خذل بافتح فرو گذاشتن و گردن
 و یاری دادن و باز ماندن آه و ماده از راه و الیتادن او بر بچه خود و خردل بافتح دانه الیت معروف
 تیز مزه که آنرا بندی رالی گویند خزعلیل بضم خا و فتح زای عجمه و سکون عین مهله و کسر باحق و باطل و
 بخد و یا نیز آمده خزعلیل بفتح خا و زا و با سخنان عجیب حاصل بافتح آنچه بوی گرد و بندد و تیراندازی جز آن
 و شاخهای درخت که در هم رفته و فرو رفته باشند و بریدن چیزی و زیاده شدن بر کسی خصال بالکسر و
 خصال بافتح خوی باسی نیک و گاهی در خوی بد نیز استعمال کنند خطل بالضم گو سفندان و سگان که گوشها
 ایشان ست افتاده باشد از سختی گری و نفجیت سستی و سبکی و شتاب و تباها گفتن سخن از بسیار می درازی
 و اضطراب در اسب و نیزه و خرامیدن و گردن بچیدن و این خطل نام کافری است که برای خلاص خود
 به پرده کعبه زده بود تا حضرت او را نه کشد آخر حضرت امر به کشتن او فرمود و بفتح اول و کسر ثانی احم و
 شتابکار و جو اندود و عطا و تیری که به بدن بخورد و جامه که در شست و سبطر باشد و احم عیا و طرف
 خمیه و جامه که از درازی تیرین می کشد خطل بالکسر و الضم و دست و بافتح در پوش شدن و شگافتن
 زبان شتر بچه تا شیر نه مکد و لاغر شدن و سر که در میان ریگ و مرد وضعیف و نحیف و خجل و جامه کنه و گی
 است در گردن و پشت و لاغر فربه و مرغ اندک پر و چیز ترش و شتر بچه و خیر و خوبی و فضل و شرف و

و شکاف جامه خلل نفیختن کشاوگی درخت و تباهی کار خلیل درویش و بد حال و دوست صادق خلایق
 بالکسر با کسی دوستی کردن و سخت در هم پیچیدن و میان چیزی و چوبی که در میان خانه نهند و چوبندان
 و دوستان و خصلتها و عاداتها و رفتارها و بدین معنی جمع غله است و بالفتح غوره خرما که سبز و گرو شده باشد و
 چون اندکی کلان شود بلج گویند و بالفتح و تشدید لام سر که فردش خلخال پای برنج و از خلل بضم هم
 خانیز گویند و شهری است بآذربایجان نزدیک سلطانیه خمول با بضم گناه بودن خامل گناه و بی فکر
 که او را کسی نشناسد و یاد نکند حمل بالفتح ریشه جامه و بالکسر و بضم دوست صاف و غایب خمال با بضم
 و دوست خالص و درومی است که در مفصل انسان و قوام حیوان بجز سرد و از آن می انگیزد جمیل طعام
 نرسم و ابر و ابنوه و جامهای ریشیه و از پرده ناک خمول نفیختن چشم و خدم و آنچه حق تعالی در اوقات و دوست
 خائل واحد و خائل معنی نگاہ دارنده چیز و بمعنی خرامنده نیز آمده خیل بالفتح سواران و اسپان خیال
 بالفتح پذیر شخصی و صورتی که در خواب دیده شود یا در بیداری تخیل کرده شود و جامه سیاه که در کشت زار بر
 چوبی بنزد تا و خوش و طهور او را انسان خیال کرده بر مندوزی است بنی طلب را و گیاهی است و نیز گرده اسپان

باب الحاد مع الیم

ختم بالفتح مهر کردن و تمام خواندن قرآن شریف و با خبر رسانیدن چیزی و نفیختن چیز مهر کرده شده ختام
 بالکسر گلی و مومی که بر آن مهر کنند خاتم ختم کننده و فتح و کسر تا انگشتی و جز آن که بدان مهر کنند و بختم
 ختیم و ختام و خواتیم جمع و خاتم البیدین کبسر و فتح تا بنیامبر اصل ختم نفیختن پنهانی بنی و سطرین آن
 خدم نفیختن چاکران و غلامان خادم و احد خدم بالفتح بریده شدن و زدن باز بچنگال مست شدن
 و نفیختن رفتار نیز و فتح اول و کسر دوم شمشیر برنده و جواهر و خرم بالفتح در ز باز کردن موزه را و سنگان
 پاره بنی و بیدین و کم کردن و برگشتن و سوراخ کردن و بنی کوه و خرم و شعر رفتن فا از نفون و میم از مفاعیلن با بضم
 و تشدید رای مفتوح عیش خوش و تاز و این معرب است خرطوم با بضم بنی یا سبر بنی و شراب و دوست کنند
 خرطیم مهران قوم خرم بالفتح مشک کردن و سوراخ بنی شتر طقه کردن و بیخ و کشیدن ملخ را و
 نفیختن درخت که از پوست آن رس یافته خشم بالفتح شکستن جنبشوم یعنی بن بنی و نفیختن بد بوشیدن
 گوشت و بزرگ فروخ شدن بنی و بد بوشیدن بنی بواسطه علتی که در آن پیدا شود خشم با بضم افتاد و
 پنج بنی کسی و مرد بزرگ بنی و بد و گوه بزرگ بنی و لقب دی است و شیر و زنده و بالفتح و تشدید شین مزدور
 بزرگ بنی خصم بالفتح جدل و خصومت کردن جدل و خصومت کننده و با بضم گوشه جوال و جامه و آن جز آن
 و جانب طرف چیزی حصیم دشمن و هم خصومت خصام بالکسر جدل کردن با کسی و جدل کنندگان جمع خصم

نصف اللغات
 حصم بالفحم و بهان خوردن و بالفحم و فتح ضا و مشدوم و بسیار عطار و شتر گلان سال خطم بالفحم و مهار کردن
 شتر را و پستی زدن شتر را تا خطام در آن کنند و اطراف جرم و دختن و زره بر کمان کردن برای سخن برگشتی و فراموش
 نمکند و متقارن و بر پستی پیش دهن ستور که آنرا بفارسی پوز گویند و کار بزرگ و موضعی است خطام بالفحم و بالکسر مهار خطم
 بالفحم و دست و صاحب و خانه آهو و پیر و روده بر جرم بالفحم و تشدید می کند شدن گوشت و روغن و پاک کردن
 چاه و خانه و دوشیدن شتر ماده و بالفحم قفسه یا کیان و چاهی است در که و غنیمت موضعی است بجهت میان مک و پند
 زاده ها اللدغرا و شتر فاخام به تشدید می گوشت کننده خلیشوم بالفحم پنج بنی خیم بالفحم و بالکسر خود طبیعت و باغ
 ترسیدن بدولی کردن و بر گشتن مکر و کید صاحب آن و پابر داشتن و خانه ها که از شاخ درخت یا چوب و گاه
 سازند برای گرا و در صحرای بد بخیم بالفحم یا نیز آمده جمع خیمه است خیام بالفحم و تشدید یا خیمه و

باب الحاء مع النون

خاقان بادشاه ترکان خان کاروان سرا و دکان و صاحب دکان را نیز گویند خافقین بالفحم و کسرها
 و فتح قاف مشرق و مغرب خب بالفحم و در نوشتن و پیچیدن کنار جامه و جز آن و دختن آن تا کوه شود
 نهان کردن طعام روز سختی و دور کردن حرف دوم و عرض ختن بالفحم ختنه کردن و بختن و اما در
 زن و برادر زن و هر که از طرف زن باشد و ختنه مادر زن و بالفحم و فتح تا شهرسیت معروف ختان بالفحم
 ختنه و جای بریدن قصب و جای بریدن اندام زن ختون بالفحم و اما در شدن خدن بالفحم حدین
 بالفحم و دست و معشوقه خذلان بالفحم و کسرها و گذار شدن و یاری و مدد کردن خراطین بالفحم که مهای سرخ
 و راز که در زمین نمناک میباشد خرقان بالفحم و سکون را و فتح را خطاست و هی است به لبام از انجا
 شیخ ابوالحسن خرقانی و بالفحم و تشدید را و هی است به همان خزن بالفحم مال که بجنبه نهادن پنهان داشتن
 راز و گنده شدن گوشت و بد معنی لغتین نیز آمده خسران بالفحم زیان خشن بالفحم و کسرها و شستن و بر
 است خشین بالفحم و فتح شین قبله الیت از آن است ابو ثعلبه خشیه خشین بالفحم و کسرها و خسران
 خفقان لغتین طیدن دل و خشن با و جنبیدن سراب و علم و مانند آن خسمن بالفحم به گیان
 و حدس از چیزی سخن گفتن و خجین گندگی خمان بالفحم و تشدید میم نیزه ضعیف و مروم و در
 بالفحم و تشدید نون بریدن شاخ و گرفتن مال خون بالفحم تا راستی و بی وفالی کردن و ضعیف و سستی
 و نظر خوان بالفحم و بالکسر هر چه در و طعام نهند و بخورند و عرب خون بالفحم حج و اخوان بالفحم
 نیز بخیمه خوان آمده و بالفحم و تشدید و اولیای خیانت کننده و بالفحم و تشدید و او شهر ربيع الاول
 خیزران بالفحم و ضم را درختی است رشیه و ار که از رشیه آن حصیر و جز آن می بافتند و از چوب آن

دست چایک در جزآن کندی بهندی بیت گویند

باب النحاء مع الواو

خرو بافتح سرگین انداختن و بالکسر سرگین خرو و بافتح قهر و سیاست خطو بافتح گام نهادن خطو بافتح تته شدن و خلوت کردن و افسوس داشتن و بالکسر خانه و بالعظم و تشدید و او خالی شدن

باب النخار مع الیاء

جسی بالفتح پنهان خشی یا لفتح سرگین انداختن گاو و بالکسر سرگین گاو خرنس بالکسر در ملیه و شهرت افتادن و رسوا و خواستن جشی یا لفتح ترسیدن خطمی بالکسر و لفتح گیاهی است معروف خطمی لفتح خا و کسر طا و تشدید یا گام زننده خطی نیزه منسوب بموضع خط خفی بالفتح پنهان کردن و آشکارا کردن و بر آوردن باران موش را از سوراخ و ضعیف و خشین برق و خفونیز یا بن معنی آمده و بالفتح و کسر فا و تشدید یا پنهان خلی بالفتح و تشدید یا خالی و بی غم خماکی بالضم کلمه پنج حرفی خوانی بالفتح و تشدید یا پرهای پنهان یا بال مرغ نزدیک بعزل و آن ده بر باشد و شاخهای نزدیک به تنه درخت و صبیان که در تن آدمی پنهان باشد و پنهان شد با جمع خافیه است و هر خرنس و لثبر خوان

باب الدال مع الالف

و اما دریا و به تشدید سیم سوراخ موش و یا با الفتح ملخ کوچک و مورچه و با الفهم و تشدید یا کد و دجی
با الفهم تاریکی و را با الفتح بازداشتن و دفع کردن دعا و با الفهم خواستن حاجت از خدا می توانی و عجا
با الفتح چشم سیاه قران و فلی با کسر درخت خزه ره و ما را با کسر خوناد و ادب بر سه حرکت و مشهور فتح است
بیر بکران در مان کرده شود و لی همره بمعنی بیمار است و دهی و و ها با الفتح زیرکی و جودت فکر

باب الدال مع التاء

جواب بالفتح و سکون همزه و فتحین رنخ کشیدن و کوشش در کار و عادت کار و سخت راندن
 و ران چیزی را از پیش خود و ب بالفتح و تشدید با نرم رفتن و سرایت کردن شراب بیماری در
 جسم و گنگی در جامه و بالضم خرس و دب اصغر و دب اکبر نبات النعش صغری و نبات النعش کبری و
 چون مطلق دب اطلاق کنند نبات النعش کبری باشد و بیب نم رفتن و لبوب بالفتح غار عمیق و جز
 فتر و جب بالفتح باز داشتن و مجامع کردن و رب بالفتح در فراخ کوچه و محله و عادت کردن رفتن

ع
بضم اول و تشدید
معه و صوت
درین کتب
قطب الی یحیی
وید کلان
و دیگر نقش
و در انبیا
کتاب نیز گویند

نمک در کوه و محب بالفتح فراخ و مجامعت کردن و بازداشتن و عاب بالفتح و تشدید عین مزاج و بازی
کننده و لب بالضم درخت چنار و و لاپ بالفتح و الضم چرخ که بآن آب کشند و عرب طول آب است
جمع دو الیب و و اب تشدید باجنبیدن

باب الدال مع التاء

و ایهته کار بزرگ و سختی و بلا و ایه تشدید باجنبیده و غالب استعمال او در حیوانی است که بیان سوار شوند
و دابة الارض از علامات قیامت است یا اول علامات و آن حیوانی است که کوه صفرا را شکافته و در کوه میرن
اید و حال آنکه مردم در آن وقت بمبامی رفته باشند و گویند سه جا ظاهر شود سه بار و با او خاتم سلیمان و
عصای موسی باشد و مومن را عصا زند و بخاتم مهر کند بر روی کافر پس نقش میشود و در آن کافریست
دائرة خط گرد و هنرمیت و گردش زمانه داعیه خواهش و آواز اسپان در جنگ و بقیه شیری که درستان
باشد و شیر دیگر را بخود می کشند و اهره سر او خرس ماه و اخیته باران پیوسته و گویند و کبوتر که اهل باشد
و اخصه حجت باطل یعنی لغز انده و اخصه نقشه که برای کوه دکان بر لوح کشند تا شل شود و بدان بازی کنند
و از اینجا گفته اند الدنیا داحه و باغچه چرم را پاک کردن و بدیه آواز و هر آوازی که چون آواز رسیدن
سم ستور باشد بر زمین سخت و به بالضم و تشدید باره و طریقت و حال و بالفتح و تشدید با طرف روغن
و توده ریگ و زمین هموار و کد و دبره بالکسر خلاف قبله و بالفتح عاقبت چیزی و هنرمیت در جنگ
و نقیض دولت و پاره از زمین کاشته شده که آراهندی کیاری گویند و بختین ریش شدن ستور و حیل
بالکسر و الفتح نیز نغز او و و حیل بالضم و فتح جیم شاخی است از آن حیثیه بالکسر سر و لشکر و نام صحابی است
که بنایت صاحب حسن بود و جبریل عم اکثر بصورت او می آمد و بدین معنی الفتح نیز آمده و خسته بالضم از زن
و راسته بالکسر سبق گفتن و رایته بالکسر و استن و ربه بالضم عادت و خومی و دلیری بر جنگ و در
هر کاری و ربه تشدید یا حیوانی که صیاد و در پس او نهان شود تا شکار را تیرزند و حلقه که بر چوبی بیاورند
تا نیزه باز آن او را به نیزه بر بایند و ربه بفتحیتن پایه و پایگاه و رجات جمع و بالضم و فتح را نزد بان و اخته
بالضم و تشدید را طائر مشهور و رکه بالکسر طقه زه کمان که برگوشه کمان بندند و دوالی که نیزه کمان و
تنگ اسپ بندند بفتحیتن ته چیزی و در کات النار منازل و فرخ و رقه بفتحیتن سپر و رة بالضم و تشدید
را و ارید بزرگ و بالکسر و ره که با و میزنند و خون و بسیاری شیر و دالی آن و روالی بازار و
رنیدگی باز آن و راعه بالضم و تشدید را جامه ایست و اکثر جامه صوف را گویند و دست بالفتح و
سکون سین مملدشت و دسه اوراق و دسه جامه و صدر خانه و سیله عطیه کمان و طبیعت و

کاسه و مائده خوب و توالی و شست بشین محبه صحر او شهری است میان اربل و تبریز دوی است با صفهان
 و دشت ارزن موصفی است به مسافت سی فرسخ از شیراز و حایه بالفم مزاج و طرافت و دعوت
 بالفح خواندن لبسوی طعام و جنگ کسی را و بالکسر دعوی لبسی کردن و فقه بالفح یکبار و بالفم باران
 که یکبار آید و فقه بالفح و تشدید فایلو ی چیزی یا روی آن و دفقا المصحف و و طرف آن و افه بالتشید
 فاشکری که لبسوی دشمن حرکت کند و فقه بالکسر و تشدید قاف باریکی و باریک شدن و حساست ضد عطیه و
 بالفم خاک نرم که باد آنرا بر و بد از زمین توالی کوفته و شک بال توالی آمیخته و فقیه چیز باریک و گویند و
 باصطلاح نجوم یک جزو از شصت جزو درجه و قافه بالفم آنچه از برنج و حیران گویند و فقه بالفح و تشدید کاف
 و کان و مین رگی هموار و کوفتن و جزو کردن و لاله بالفح راه نمودن و بالکسر و الفح و لالی کردن و موه
 بالفح قطره اشک و موه بالکسر سرگین بر هدیک شسته و لیشک و سواد مردم و نشان سر و موضع نزدیک سرا
 و تار بالفح ناکسوز بونی و و ات بالفح آنچه در دیاهی کنند و آنرا مجره نیز گویند و و حه بالفح درخت
 بزرگ و و ح جمع و و له بالفح گردش زمانه بیکلی و ظفر و اقبال لبسوی کسی نیز دولت چیزی که دست بدست
 گردد و بالفم نوبت و غنیمت و غلبه در جنگ و بعضی گفته اند و و له بالفم در مال و امر آخرت و بالفح در جنگ و
 در کار دنیا و بعضی نعلکس گفته اند و همیشه بالفح حیرت و سر اسیمکی و همه بالفم سیاهی و تیه بالکسر فتح یا
 خون بهادادن و خون بهاد و میه بالکسر همیشه و بارانی که پیایی بیارد و و کیه بالکسر خروس

باب الدال مع الشا

و ادش بالفح و سکون همزه خوردن و ش بالفح و تشدید تا باران ضعیف و عث بالفح اولن بیماری و
 بالکسر بقیه آب و لهاث بالکسر شیر مرده و مرد و لیر و ممت بالفح نری و هموار می بالفح و کسر میم جای نرم
 و ریک ناک و لیو ش بالفح و تشدید یا قواد و بغیرت و بی حمیت

باب الدال مع الجیم

و ارج به تشدید جیم شب بسیار تاریک و مکار یان و سوداگران و مدد گاران و تابجان حاج قال صلعم
 هموار الدان و لیسوا بالحلج و حج لبمیتن تاریکی سخت و پچنین وجه بالفم و حج نرم رفتن و حاج بالفح و کسر
 ماکیان و خروس رانیز گویند و حاجه کی و روح بالفم و در جان رفتن و گذشتن و مردن گروهی لبسول گذشتن و
 کیسال گذشتن بر شتر ماده و نژاد آن و روح بالفح پچیدن چیزی در چیزی و کاغذ و طومار نوشته
 و شکن نامه و بالفم صند و قی و طبله که پیرایه و جوان هر دران نهند و بختین راهبها و پاهای نردبان و راج بالفم
 تشدید امر می است معروف و نام موصنی است و سیمج یاره مورب و ستینه و حج لبمیتن فراخ و نیک میاه شدن

سیاهی چشم و لجه فحش و دوج بالضم رفتن در اول شب و موج بالضم درآمدن و استوار شدن بجای
دواج بالضم بالا پوش و به تشدید و او نیز آمده دواج بفتح دال دنون و سکون با و فتح آن جوهر است
مانند زمره که بفارسی آزاد شده ننگ گویند معرب دهند و دواج بالضم و کسر نون شتر و کوبان و نرج
با فتح معرب و نیزه و بالکسر بمعنی تیره رنگ پسری مائل از اسب و بز آن و دواج بالکسر معرب بیا
و دواج و دواج بیا و فقط و با و جمع

باب الدال مع الحاء

دواج بفتح و تشدید جانپهان کردن چیزی در زمین و دواج بفتح فراخ و زمین شیب البوالد دواج
نام صحابی است و لوح بالضم یا و رفتن ببا گر آن بشت

باب الدال مع الخاء

دواج بفتح و تشدید خادده و دواج بفتح کوهی است و بلند شدن و شکستن
و دواج بفتح شب نه گرم و نه سرد و دواج بالضم بازیچه البیت عرب را و بالکسر چند کوهی به نجد و دواج
بفتح خوار شدن و ستولی و غالب شهر

باب الدال مع الراء

دواج و نام پیغامبر است و این لفظ سریانی است و دواج لوه و بازی دون بز یا دتی نون نیز آمده و رو
بفتحین بی دندان شدن و درید ضم اول و فتح را نام مروی است و غیر آن و معنی بی دندان این دید
و تشدید مشهور است و صاحب کتاب جمهرة اللغة و عهد بفتح نام زنی است مشهور حسن عرب بنیاد و
کوهی است بکران و عامه و ماند و گویند کوهی است بلند و ناحی ری و دواج بالضم که مهاجرتین بدان بالکسر حدش و

باب الدال مع الزاء

دواج و سر او خانه و شهر و قبیل جمع اول او و بفتح و الضم و او و جمع ثانی و با و جمع ثالث و در و بفتح
گروه کس غسل و زینور و تخمهای ملخ و مال بسیار و پارچه زمین که در میان دریا واقع شود بمعنی کبستر نیز
آمده و پس چیزی و مرگ و گذشتن تیر از هدف و حمی الدبر عاصم بن ثابت انصاری که زینوران بعد از کشته
شدن حمایت او کردند و مگذاشتند که مشرکان با و دوست رسانند تا آنکه سیل او را بجائی برد و مسلمانان
یافته او را دفن کردند و ضم و ضمیتین پشت و مقعد و پس هر چیز و در اللیل و شهر آخر شب و آخر ماه و ضمیتین
ریش پشت ستور و پور بالضم بیرون آمدن تیر از هدف و رفتن و بیرون و پس رفتن و روایت آنکه کسی که
بعد از مردن و بیا و بوز زده شدن و بفتح یا و پس پشت یعنی بادی که از غرب بطرف مشرق وزد

خلاف صبا و از نجات صبارا دبور گویند و ابر پس رو پشت بر کرده و تیر بردن حبه از بدف و آخر لقیه
 چیز و اصل و پیر رشته که در وقت تابیدن آن دست بطرف بالا برده شود و قبل آنکه در تابیدن آن
 دست بطرف سینه آورده شود و بار بار با فتح هلاک و با الضم نام روز چهارشنبه و با لکس پاره یعنی یک دانه
 زمین که بهندی کیاری گویند و گذشتن وقت و ثرا با فتح مال بسیار و نجات چرک جامه و جز آن و لور با ضم
 ناپدید شدن نشان و زود فراموش شدن و از یاد رفتن چیزی و با فتح مردم نام و خواب ناک و اثر هلاک
 شونده و غافل و ثرا با لکس جامه که بر بالای جامه دیگر پوشند و آن جامه زیرین را شعار گویند و
 بهره حرکت لوبیا و نجات حیران شدن و مست شدن و حر با فتح راندن و دور کردن و بازداشتن گاو
 و گوسفند و جز آن و همچنین و حر با فتح خوار و ذلیل شدن و همچنین و حر با ضم در با ضم
 مردار بزرگ و با فتح شیر گاو و غنیمت و نیکوئی و کار نیکو و ازین جا گویند قدره یعنی خدای راست
 خوبی و نیکوئی او و باریدن باران و بسیار شدن شیر و باران و جز آن و بر با ضم تیز و در و با فتح
 ناقه بسیار شیر و سر با فتح نیزه زدن و بازداشتن و دور کردن و جمع کردن و محکم کردن کشتی و سوار
 با لکس میخ و رسی که کشتی را بآن محکم کنند و نجات جمع و مستور با ضم نسخه جامع کل حساب
 که نسخه های دیگر از آن بردارند و حر با فتح و حر با ضم گرمی است که چوب را میخورد و نام پدر
 مالک خزاعی که یوسف عم را از چاه بر آورده بود و بذال محبه خطاست و نجات و دور کردن چوب
 و آتش و تباه شدن چیزی و تباهی و حر با فتح بومی نعل و نجات افتادن کرم در طعام و گندگی
 و خواری و سختی و حر با فتح و لکس کتاب جامع اوراق حساب و مار با فتح هلاک و حر با ضم گردش
 سر از علت و نام تبی است و باین معنی بفتح نیز آمده و با فتح و تشدید و اول بسیار دور کتده و و را با فتح گرد
 گشتن و و اگر گرد گردندگان و نجاتها و گردش های زمانه و خط های گرد جمع دانه است و هر
 روز کار و همیشه و فرود آمدن و عادت و بهمت و فی الحدیث لا تسبوا له هر فان الله هو الدهر یعنی
 دشنام مدهید و هر را بد رستیک خدای تعالی همان دهر است و چون بعضی از اعراب دهر را همان
 بود که هر حادثه که نازل میشود منزل آن حادثه زمانه است پس دهر را دشنام دادندی حضرت
 رسالت پناه صلعم فرموده که منزل این حادثه را دشنام مدهید که آن منزل بحقیقت خداست که آنرا
 دهر پنداشته آید و بر با فتح کلیسامی ترسایان و دیرانی صاحب دیر و منسوب بدان دیار با فتح و
 تشدید یا گردنده و اطلاق آن بر یک کس کنند و صاحب دیر را نیز گویند و بجز با فتح شتار یک
 و یا جبر جمع و دنیا معروف در اصل و نار بوده تشدید نون برای آنکه جمع او دنا نیز است

و نیور بالکسر و فتح نون و واو شهرست شهر

باب الدال مع الزا

وزر بافتح کنارهای جامه که بهم دو زند و نیم دنیا و لذات آن و عمر بافتح دفع کردن و به نیز بالکسر بلین
در واژه و اندرون سر اسمر با نیز بافتح و بالبرج

باب الدال مع السين

و لیس بالکسر تن و وشاب و شیر خرا و غسل و بافتح هر چیزی سیاه و بالکسر جماعه بسیار از مردم و بوی
بالضم و تشدید باگز زمر و یوس بغیر تشدید و حس بافتح بدی افکندن در میان گروه
و دستها در پوست گو سپند کردن در وقت پوست کندن و پر کردن چیزی را و لغزیدن و پنهان
کردن سخن و پوشیدن بدی و حس لغزیدن آس شدن سم ستور و بالضم و فتح خاجا نوری است
در یابی بصورت مشک که غرق شدگان را از غرق شدن برهانند و محبت بسیار بآدمی دارد و آنرا یقین بهم
گویند و روس بالضم ناپدید شدن نشان و ناپدید کردن و حاکف شدن زن و رس بافتح حاکف
شدن و کینه شدن جامه و کینه کردن جامه و خواندن کتاب و مجامعت کردن بزن و کوفتن گندم در
خرمن و کرکین شدن شتر و قطران مالیدن بر آن در راه پنهان و بالکسر دم شتر و جامه کینه و
بالفتح و تشدید سین قطران مالیدن شتر را و پوشیدن چیزی و پنهان کردن چیزی و سیس بافتح
پوشیده داشتن مکر و حیل و گنده بغلی که آنرا بدار و نتوان علاج کرد و حس بافتح پر کردن ظرف و
سخت پامال کردن چیزی و نشان نیزه زدن بجائی و راه بسیار نشان و بالکسر نیبه و لس لغزیدن
تاریکی و علف بسیار بزرگ و مس بافتح سخت تاریک شدن شب و پنهان کردن در خاک و
پوشیده داشتن چیز و موس بالضم تاریک شدن شب و لس لغزیدن چرک و چرکناک شدن
دوس بافتح خرمن کوفتن و پامال کردن چیزی را و روشن کردن آئینه و جبر آن به عقل و
بالفتح جای نرم که نه ریگ باشد و نه خاک و گیاهی که رنگ سبزی غالب بر او باشد و یاس بالکسر
حمام و زیر زمین و گلخن و زندان حجاج بن یوسف

باب الدال مع الشین

و لش بافتح خوردن و لغزیدن متاع زبون خانه و شش بافتح حیران کردن و لغزیدن متحیر شدن

باب الدال مع الصاد

و ص بالکسر حنیه دیوار و هر چه بالاتر از پنج و بنیاد باشد و بنیاد را و ص بالکسر گویند و بالفتح شتافتن و بختن تنگی برود و

باب الدال مع الصاد

و حص بالکسر جای لغزان و فحش لغزیدن پای و کشتن آفتاب و حوض بالفهم باطل شدن حجت

باب الدال مع الطاء

و لفظ بالفتح و سکون همزه خفه کردن گلو و پیر کردن مشک و لفظ بالفتح زردن و سوختن

باب الدال مع العین

و مع بالکسر زره و پیر این زن و بالفهم دفع راز شب شانزدهم و هفتم از ماه که اول شب سیاه و باقی شب سفید باشد و اربع به کسر صاحب زره و آنکه زره پوشد و مع بالفتح دفع کردن بر آوردن شتر نشخوار از شکم بدان و مع بالفتح و تشدید عین سوختن و دفع کردن و راندن و عدا و بالکسر جنبانیدن پیمان تا بیشتر در و گنجد و پیر کردن طرف و بانگ کردن بیزا و دعه گفتن کسی را که افتاده باشد یعنی بر خیز و بدان و آب هستی و دیدن مردم و همچنین و دعه دفع بالفتح چیزی مکی و اودن و دور کردن و بازداشتن و قاع بالکسر فرصت کردن و درنگ و اجمال کردن در آوای حق کسی دور کردن چیز از کسی و همچنین مدافعه و دفع لفحش بر خاک افتادن از خواری و دوروشی و راضی شدن باندک معیشت و ناگواری شدن شتر بچه را از شیر و مع بالفتح نویاری افتادن در شتران و اسپان و کارع بالفهم نوع بیماری است که در شتران و اسپان می افتد و مع بالفتح بیرون آمدن زبان از دهان و بیرون کردن آن و مع بالفتح و فحش سر شک و سر شک نخین و فحش نشان اثر آب چشم بر خسار و مع لفحش خواری و بکسرون مردناکس بی خبر

باب الدال مع الغین

و مع بالفتح و دباغت بالکسر پیر استن پوست و پاک کردن آن و رنگ مبرداون جامه را و باغ بالکسر پیر استن پوست و آنچه بوی پوست را پیرانید و بالفتح و تشدید یا آنکه پوست را پیراید و مع بالکسر مغز سر و مع بالفتح سر شکستن چنانکه بمغز رسد

باب الدال مع الفاء

و ف بالفتح و تشدید فاهلواز هر چیز یارومی آن و سازی است معروف و بالفهم افصح است و لفیف آهسته رفتن و رفتار سپران و پیش آمدن لشکر در حرب و همچنین و لف بالفتح و الف تیری که نزدیک نشاء افتد و از جای که افتاده باشد دور شود و گام نزدیک نهند بسبب بارگرا آن که بر داشته باشد و لف لفحش بیمار لازم و و ف بالفتح ترک کردن دار و پاک و سودن و ترک کردن مشک را

باب الدال مع القاف

والتق کبسر نون نادان و آدمی و وز و ستور لاغر و زبون و بفتح نون و کسر آن و واناق شش یکدم و آن
مقدار هشت جو میانه است معرب و انگ و وانیق جمع و از و یا و بواسطه اشباع است بر تقدیری که جمع وانیق
باشد و بر تقدیری که جمع واناق باشد مبدل از الف است و وانیقی لقب ابو جعفر خلیفه ثانی از خلفاء آل عباس
برای آنکه یک وانیق در خراج اثر و ده بود و حق با بفتح و دور کردن و زایلیدن و انداختن رحم آب منی را
و قبول نکردن آنرا و حیق دور ورق با بفتح و فحیتن سپر یا که از پوست سازند جمع درقه و حق با بفتح
سپردن و کوفته کردن راه و برانگختن و رمانیدن و حق با بفتح رختن آب و افق برینده آب و مار و افق
یعنی آب رختنه شده اسم فاعل است بمعنی مفعول و حق با بفتح و تشدید قاف کو فتن و آرد کردن بالکسر
باریک و اندک و قیق آرد و باریک و چیز اندک و قاق بالضم باریک و اندک و با بفتح و تشدید قاف
کو بنده چیزی و قصار که جامه را میگوید و آرد و فروش و لقب شیخ ابو علی که از مشاهیر اولیای است زیرا که آرد
فروش بود و لوق لفحیتن جانور است که از پوست او پوستین سازند معرب و له و موق بالضم و آرد
بر کس بے ستوری و در آمدن صیاد و در کاره و شکستن دندانها و موق لفحیتن معرب بمعنی باد و ورن
و مشق بکسر اول و فتح میم و کسر آن شهر است مشهور پامی تحت ملک شام بنا کرده و مشاق بن عمرو
و نامة و مشق شتر ماده تیز رفتار و ورق بفتح دال و را پیما نه شراب و حوض پر آب و موق لفحیتن
شکنجه کردن و شکستن و بریدن و باق بالکسر پر و الا مال و همچنین و ابق

باب الدال مع الکاف

ورک با بفتح و ریافتن و فحیتن رسن پاره که بر گوشه و لو بند مذ و طبقه و وزخ و طبقات و وزخ را
ورکات گویند چنانکه منازل بهشت را و درجات و آنچه در پی چیز پیدا آید از عوارض يقال علیه
ضمان الدرك و سکون را درین دو معنی نیز آمده اما فتح را انصاع است و راک با بفتح و تشدید راک و رانند
و ک با بفتح و تشدید کاف کو فتن و خرد کردن و هموار کردن و زمین کو فتنه و هموار کرده و باقم
کوه و راهها و اسپان پن پشت و ماده شتران یا کوهان و لک با بفتح بدست مالیدن
و مالش دادن و ادب کردن کس را و لوک بالضم شکستن آفتاب از بالا و سرو
نزد کردن آفتاب و با بفتح آنچه بر تن اند چون خطمی و روغن و جزایه خوشبو و لیک
خاکی که با و بر داشته بود و طعامی که از مسکه و خرماسازند و یک با بفتح آس کردن و شکستن و سپردن
زمین و نزدیکی کردن بن و فحیتن دهی است به شیر از و دهی است بواسطه و یک بالکسر خردن

و گاهی بر ماکیان نیز اطلاق کنند و یوک بالضم جمع

باب الدال مع اللام

وال بالفتح و سکون همزه آهسته رفتن و نرم دیدن و بالضم و کسر همزه جانوری است چون راس و
 گرگ و روباه و قبیلہ البیت از کلماته از ان قبیلہ است ابو الاسود و یلی و بالکسر و فتح همزه قبیلہ البیت دیگر
 و بعضی گفته اند اصح آنست که ابو الاسود ازین قبیلہ است و بل بالفتح گرد آوردن و اصلاح کردن زمین
 بسرگین و مانند آن و پیای پی زدن کسی را بکسر سختی و بول بالضم نیرو دادن زمین را و
 پیرستن هر چیز و حوضهای خرد و بالفتح بلا وزنی که فرزندش مرده باشد و بال بالضم سرگین و مانند آن
 و حل بالفتح قطران بالیدن اندامهای شتر را و دروغ گفتن و حلال بالفتح و تشدید حیم طلا و جوهر شمشیر
 و بسیار دروغ گوینده و گروه بزرگ و لقب کذاب مشهور که در آخر زمان پیدا خواهد شد و حول بر آمدن
 و بالفتح تام موصنی است و خل بالفتح در آمد چیزی نقیض حرج و فحشیتن تباہ شدن عقل و تن مکر و عند نمودن
 و عیب کردن در حسب کسی و درختان ابنوه و گرومی که خود را بطائفه نسبت کنند و از ایشان نباشند
 داخل درون و اندرون و آئینده ضد خارج خیل آنکه در کار کسی دخل داشته باشد و شخصه که در طائفه پذیر
 و از ایشان نباشد و کلمه که در کلام عرب آورده شود و از ان نباشد و خال بالکسر شتر آب خورده را بمیان
 دو شتر تشنه در آوردن و رانجور و خیل بکسر دال و بای موحده و سکون عین ممل شتر ماده پیر و نام شاعر است
 خراعی که مذہب تشیع داشت و خل فحشیتن تباہ شدن و تباہی و درختان ابنوه و خل بالکسر
 درخت خرزهره و قل فحشیتن نخل پر بار و تیر کشته و خراے زبون دل بالفتح و تشدید لام ناز
 کردن و لیل راه و راهنما و ال به تشدید لام راه نماینده و دلالت کننده بر چیزی و لال بالفتح
 ناز و به تشدید لام اول بسیار راه نماینده و شخصه که میان بلع و مشتری سودا راست کند و دل
 بضم هر دو دال غار لیت بزرگ و نوعی است از جانوران و نام اشتر سفید بسیار بی مائل که حاکم اسکندریه
 بحضرت پیامبر صلعم فرستاده و امیر المومنین علی بن ابی طالب بر آن سواری شد و مل بالفتح نیرو
 دادن زمین را و اصلاح کردن چیزی و بالضم و تشدید میم مفتوح نوعی از ریشها که بر تن آدمی بر آید و مال
 بالفتح سرگین و خراهای بو گرفت

باب الدال مع المیم

و حم بالفتح و سکون حای ممله دور کردن و سخت پیوستن و هم فحشیتن بوسیدن گوشت شتالنگ
 و ورسم دور با هم بالکسر محرب درم و وزن آن شش دانگ است و دانگ و و قیراط است و قیراط

و طسوج است و طسوج و دو میانه است و ده درم شرعی هفت مشقال باشد و درم شرعی و درم نخلی
 نیز گویند زیرا که راس النخل نام ضربی است از عجم که آنرا سکه زد و قدر آن درم در دنیا بقدر میان کف دست
 میباشد و درم بفتح را نام پدر قبیله السیت از تمیم و درختی است و سمم بافتح استوار السیت گوش و جراحت و شیشه
 و اندک تر کردن یاران زمین را و ناپدید کردن نشانه و سبتن در و فحیتن چوب و چوب شدن و بفتح دال و
 کسرین چوب و سامم بالکسر آنچه جراحت را بدان استوار کنند و آنچه در گوش کنند و سر شیشه و کوزه را
 بان بندند و عام بالکسر ستون خیمه و خانه و عامه واحد دم بافتح خون و میشدید سم طلا کردن و دم بافتح
 همیشه کردن و آرمون و درختی که از میوه مقل پیدا شود و آن میوه را مقل می گویند و نیز درخت کنار
 دوام بافتح همیشه و باضم گردش سر که آزاد و از نیز گویند و اکم همیشه و آرمیده و هم بافتح عدد
 بسیار از هر جزو فرو گرفته و بنویسند و لیم بفتح دال و لام طائفه معروف و سخته و بلاد دشمنان و کرده
 و دراج نزد جمع شدن گاه مورچه دکنه نزدیک حوضها و خوابگاه شتران و فیروزین و لیم نام صحابی است
 و آن غیر فیروز لیمی است که اسود عفسی را که در زمان حضرت دعوی نبوت کرده بود کشت

باب الدال مع النون

و بران نفجیتن منزلی است از منازل قمر و آن پنج ستاره است و یک ستاره که روشن است از آن
 میان آنرا علین الثور گویند و جن بافتح پوشیدن ابر آسمان را و باران بسیار و جان باضم بر
 تاریک بی باران و اجین نزد غیر آن که بجای الفت و انس گرفته باشد و چون باضم مقیم بودن بجای
 و جن بضمیتن فریبشت و کلان شکم شدن و بفتح دال و کسر حافری پشت و کلان شکم و کربز خنیش
 و جن بافتح دو و بر آمدن و باضم گا درس یا دانه السیت از کا درس کو چکتر و نفجیتن و دو و کینه و جی خلعت
 و جهر شمشیر و غیر عقل و دین و حسب و خان باضم و دو و دن نفجیتن بازی دوان مردی فاده
 و شمشیر کند و شمشیر نیز و رن نفجیتن چرک و نام کوهی است و فن بافتح در خاک پنهان کردن و بالکسر
 موضعی است و فین در خاک نهان کرده شده و کج زیر زمین و چاه و حوض و چشمه که بخاک پناشته باشد
 و وار و فین بیماری که معلوم نباشد و کن نفجیتن بسیا هی مائل شدن رنگ دکان باضم و تشدید
 دکان که بروی نشیند و آنرا حانوت نیز گویند و کاکین جمع و فین باضم مایه است و در و ریای شص
 بصورت مشک پُر آب که آدمی را بمرتبه دوست میدارد و که غریق را بر داشته بکنار رساند و من بالکسر
 سگرین و نفجیتن جمع و من بالکسر آثار خانه و سوا و مردم و جایهای نزدیک خانه و برین تقدیر جمع و من
 بالکسر و مان بافتح خاکستر سگرین و مامین بفتح اول و کسر سم دوم دهی است به مهر و امان دهی است

و عراق که سیب در آنجا بسیار میشود و آن بالفتح و تشدید نون خم و صاحب قاموس گوید و ن خسم و از
 که بر زمین نتواند ایستاد تا زمین را لنگند و آن بالکسر جمع و و ن بالضم زیر خلاف نون و پیش و پس و غیره
 اندک و نزدیک و نزدیک و غیره و سیس و دهی است بدینور و دنگ یعنی بگیر او را و و ران بفتحین گرد و گردیدن
 و ن بالفتح دوری کردن و بدن را روغن مالیدن و اندکی تر کردن باران زمین را و زدن کسی را بعضی
 بالضم روغن و قبیلہ السیت از زمین و اندک باران که روی زمین تر کند و هان بالکسر پوست سرخ و در روغن
 زیتون دروغها و بارانهای نرم که روی زمین را تر کند و بدن دو معنی جمع دهن است و هدرین بضم هر دو
 و ال و تشدید راسی مفتوح باطل و دروغ یا اسم فعل است یعنی بطل و عرب گوید و هدرین سعد القین یعنی
 باطل شد سعد آهنگر چه مردم در قحط سال افتاده بودند و او را کار نمی فرمودند یا آنکه دعوی کرده بود که من
 سعد نام دارم بعد از آن ظاهر شد که دروغ گفته بود پس گفتند که و هدرین سعد القین یعنی دروغ و باطل شد
 سعد گفتن آهنگر خود را و هتقان بالکسر و الضم کشاد زور و رئیس ولایت و قومی تصرف در کارها و این لفظ
 در اصل فارسی و هتکان است معرب کرده اند و ن بالفتح چیزی که حاضر نباشد و مرگ و و امی که در و ن
 وقت باشد و اگر در وقت معین نباشد آنرا قرض گویند و یون جمع و و ام خواستن و و ام دادن و بالکسر و ن
 و پاداش دادن و نرم شدن و کردن و نهادن و نرم کردن و و ام گردانیدن و کسی را بنزد و بر چیزی داشتن
 و غالب و مستغلب شدن و مالک و با و شاه شدن و خوار گردانیدن و گناه کردن و خواری و پیرمیزگاری و بیار
 و سیرت و عادت و عبادت و کار و شان و شمار و حکم و باران و انکم یا باران نرم دیان بالفتح و تشدید
 پاداش و بپزده و قهر کننده و قضا کننده و حکم کننده و حساب کننده و یوان بالکسر و لفتح نیز آمده جمع
 شد نگاه دفتر یا کتاب محاسبه که در حساب مردم نویسند و کتاب شعر و و این جمع دیدن بفتح هر دو و ال
 عادت و دیدان بالکسر که مهاجم و و و و بالفتح عادت

باب الدال مع الواو

و جوبالفتح و ضمیمین و تشدید و او تاریک شدن و جوبالفتح گستردن و بزرگ شدن شکم و اندک دست و پا
 برداشتن اسب در رفتن و سو بفتح گم شدن و پنهان شدن و لو بفتح کوزه که آب از چاه کشند
 و نام برجی است و سختی و بلاد نشانه که بر اعضا می شتر باشد و بالضم و تشدید و او بر کشیدن و و و نرم راندن
 بالکسر نرمی و مدار کردن و حاضر کردن حجت و متوسل شدن بخیری و مراغه مال کردن پیش حاکم و تو بفهم
 و ال و نون و تشدید و او نزدیک شدن و و بالفتح و تشدید و او بیابان

باب الدال مع الیاء

واری داننده و خداوند لغت کسی که کجایم باشد و خوشبوی فروش و بد معنی منسوب است
 بدترین آن قبیل السیت در بحرین که از هند بد آنجا مشک آرند و از صنی محرب و از صنی داهی زیرک در
 ای و خرنکر دانی و دنی ناکس و نزدیک بمعنی اول از دناست است بمعنی ثانی از و نودری با لفتح
 نستن و زلفتن و بالکسر و الضم و تشدید یا کوکب و خشنده و بضم و ال تشدید و یا نیز آمده بمعنی
 و کب چون در در صفا و در خشنده داری جمع و داعی خواهشها و باعثها و داهی سختی با و بلا بادوی
 با لفتح و تشدید یا او از کردن گوش و گس و مرغ و باد و آواز گس و باد و گوش و مرغ و درخت داهی با لفتح
 زیرک شدن و با لفتح و تشدید یا زیرک دهری با لضم پیر سال خورده و با لفتح آنکه فاعل بضم زمان است
 و بدین معنی بضم و ال نیز آمده

باب الزال مع الالف

زور با لفتح آفریدن و افشاندن تخم و ذر النار گردی که آفریده شدند برای آتش و درخ و فتن سید
 موی و پیری و زری فتنین بنیاه و پرده و شتر و آنچه بر باد داده شود و شرک رخت از چشم و بالضم جمع
 زروه و کار با لفتح زمانه کشیدن آتش و زیرک شدن و زود و ریافتن چیزی را و بوی دادن مشک
 و بالضم آفتاب و ابن الذکالی صبح ذکر بالک یا آوردن و یاد کردن و پند دادن و پند

باب الزال مع الیاء

ذاب با لفتح و سکون همزه مذمب کردن و با لفتح و بالفت عیب و ذب بالکسر و سکون همزه گرگ دیا
 نیز آمده ذیاب بالکسر جمع و ذاب الذیاب گر سنگی که در و صبر نتوان کرد و ذاب الذیاب قبیل السیت و اطفال الیه
 چند کوبی است خرد بر صورت ناخنهای گرگ ذب با لفتح و تشدید یا گاودشتی و دور کردن بازداشتن و ترو
 بودن و یکجا قرار گرفتن و خشک شدن چشم در آخر گرما و خشک شدن لب از تشنگی و لاغر شدن
 ذیاب بالضم گس و گس غسل و کوهی است نزدیک مدینه و فقط سیاه درون حدقه است ذیاب العین
 مردک چشم و ذیاب السیف دم شمشیر ذرب با لفتح و تشکر و کفشگر آن و تیز شدن چیزی و خیز و بالکسر
 مهره و مانند آن که در گردن آدمی یا حیوان باشد و بیماری که در جگر هم رسد و بالضم خربهای تیز و فتن
 تباه شدن معده و شکم رفتن چنانکه گاهی رود و گاهی باز ایستد و بیوده گفتن و دوا پذیرفتن و لفتح اول
 کسرتانی تیز زبان و غلبه به کسر ذال و لام نا و تیز و ذوب با لفتح گناه و ذنوب جمع و فتنین و فتن
 جمع و ذناب چشم و ذناب نفوس کوبی است شبیه بدم فرس و ذناب الشلب و ذناب الخیل و گویا هی است
 و ذناب الناس پیروان مردم و عوام ایشان و ذاب بالکسر و ذناب هر چیز در سنی که بدم شتران و ذناب

وائب پس کسی رونده و ثوب بالفتح اسپ درازوم و بهره و دلو سیاب یا مطلق و لو دروز بسیار شود
گوشت پشت و قبر و ثوب بالفتح غسل و گداختن و سخت شدن گری آفتاب همیشه خوردن غسل و
تاوان شدن بعد از دانش و ثابت و واجب شدن حق بر کسی و وائب کیس و با و مویهای پیش سر
بلندترین و بهترین چیز با جمع ذوابه است بالفهم ذهاب بالفتح و ذهاب بالفهم گذشتن و رفتن
ذهاب لغتین رفتن و گذشتن و خیره شدن چشم و رفتن موش از دیدن زردرکان و زرد پیانه است
اهل بمن را زرده تخم مرغ

باب لزال مع التار

والله لولا که بدان مزه چیزها در یابند و آن بر ظاهر زبان باشد ذات حقیقت چیزی و خداوند
بنحیثی مؤثت ذوابه یات با و با چیزها را برود و بجهت بالفهم و الکسر و الفتح و بفهم ذوال و فتح با و
است که در گلو از بسیاری خون پیدا میشود و بدترین خنقا است و بجهت چار پای گلو بریده و چار پای که
برای کشتن باشد و بجهت بفتح هر دو ذوال و دو که کردن کسی را در کاری و جبین چیزها که آونجه باشد
در هوا ذباله بالفهم و تشدید با و تخفیف آن قلیقه و خیره بالفتح آنچه نگا داشته شود و بفارسی آنرا بختی
گویند ذروة بالفتح و الکسر بالای هر چیز و بالای کوهان ذریه بالفهم و الکسر و تشدید را و کمانس اومی
و جن و ذریات و ذرات جمع ذریقه وسیله دوست آویند و اسپ سری که میاد در پس آن پنهان
شود و بجهت زدن تیر صید را ذرة بالفهم و فتح را غلا است معروف که آنرا جوار میگویند و بالفتح و تشدید را
مورچه و در وزن صده ذره مقدار یک جو باشد ذکوة بر وزن صلوة گلو بریدن و ذبح کردن ذکیه بالفهم
آنچه بوی آتش فروزند یعنی فروزین ذلت بالکسر و تشدید لام خواری ذلاقه بالفتح تیز زبانی و
قصاحت و تیز زبان و فصیح شدن ذمة بالکسر و تشدید میسم عمد و امان و اهل ذمه اهل کتاب که
بعد و امان در اسلام در آیند و بالفتح چایه که آب اندک داشته باشد ذتابه بالفهم پرود و بنا که چیزی
و بالکسر خوشی زندان و نام موضعی است ذوابه بالفهم موسی پیشانی و جای رستن موسی پیشانی
و بهترین و بالاترین چیزی

باب لزال مع الحار

ذبح بالفتح گلو بریدن و شگافتن و کشتن و بالکسر چار پای که ذبح کرده شود و قوله تعالی و دنیا به یوم عظیم
و بدنیع بکسر اول و فتح ثانی نیز آمده ذبح گلو بریده و آنچه برای گلو بریدن آماده باشد و لقب اسمعیل عم
ذابح گلو برنده و سعد ذابح منزل است از منازل قمر و آن دو ستاره است که میان آنها دوری بقدر

یک ذراع است و طرف یکی ازینیا کوکبی است خرد که آنرا گویا میخواید که فرج کند ذراع بافتح شیراب آینهخته و
 بالفهم تشدید را گرمی است پرنده سرخ باخالهای سیاه بنایت زیناک و برنمیست ذراع بالفهم تشدید را
 ذراع جمع فرج بافتح ذراع در طعام کردن فرج بافتح لپشته و تکه و نام محلی است حرف از شیران شیران
 خوب را بد و نسبت کنند و نام پدر قبیلہ الیست

باب الذال مع الراء

ذرا بافتح و سکون همزه دلیر کردن در میدان و کراهِت داشتن چیز را و عادت کردن بخیر
 و غیر بافتح نوشتن و نقطه کردن و زود خواندن و آهسته خواندن و دانستن چیزی و محیفه و ابر
 استوار دانش و خربالفهم چیزی نگاه داشتن و نگاه داشته شده برای وقتی و حاضر نگاه داشته شد با برای دور
 جمع ذخیره ذرا بافتح تشدید را وانه افشادن بر زمین و نمک و مانند آن بر چیزی افشاندن و سورچا و بیری
 جمع ذره است و نام مریض است و ابو ذر کنیت صحابی است ذر و بالفهم بر آمدن آفتاب و میدان گیاه
 و بافتح وار و لی که بر چیز افشاند و عر بافتح ترساییدن و بالفهم ترس و بختین و هشت و بالفهم دفع
 عین چیزی که ازان ترسیده شود و فر بختین بوی تیز خوش و ناخوش و بوی تیز آمدن بوی نخل گیاه
 بد بود مشک اذ فر و مشک تیز بوی در و ضنه و فر و مرغزار بویا و ذکر بالکسر آواز و شاد و یاد آوردن یاد
 کردن بزبان و بالفهم یاد کردن و بختین کزند که جمع و نرغی خلاف ماده ذکر جمع و یولاد و شمشیر آید
 و ذکر البقل تره که دراز و سطر شود و گیر نیکی یا گیرنده و اگر یاد کننده و صر بافتح بر بختین بخت و هاک
 کردن شتر و بالکسر دلیر و زیرک و بسیار یاری کننده و همچنین و میر و ذر بفتح اول و کسر ثانی و مار بالکسر نیاید
 عهد و آنچه سزاوارست نگاه داشت آن برود

باب الذال مع الهمین

ذرع بافتح گز کردن جامه و غلبه کردن نی و ده راز شدن دست و چیت شدن و بختین طع و بخت گاو و شتی
 و شتر ماده که صیاد پس آن پنهان شود و تا صید را تیرزند ذراع بفتح زنی که سبک سید و بالکسر باز و از آنج
 تا انگشتان و در حیوانات از پاچه بالاتر ذراع گویند و گز می که با و چیز را را بیایند و داغ ران شتر و بن نیزه
 و قبیلہ الیست و نام متر لیست از منازل قمر و آن ستاره الیست چندی که بر ذراع بهرج اسد واقع شده اند
 و مرد و امح الذرع و انداع خوش خلق و ذرع بافتح اسب و شتر سبک سیر فراخ گام و همچنین ذرع
 ذرع بافتح حاجتمند شدن ذرع بافتح فاش و پراکنده شدن چیزی ذراع فاش و شال

باب الذال مع الفاء

ذوات بالفتح و سکون همزه زود مردن ذروف بالضم اشک از چشم رفتن ذروف بالفتح روان شدن
اشک و روان شدن آب و سخت بالفتح زهر کسی را خوراندن و زهر در طعام کردن زهر ذوات بالضم
زهر قاتل و موت ذوات بالضم مرگ زود آمدن و رفتن بختین ذوف بالفتح و تشدید فاف
بالکسر خسته زخمی و مجروح را کشتن و در کاری شتاب کردن ذواف بالضم زود و سبک بالکسر بالفتح زهر
قاتل آب اندک ذوف و ذوفین زود و سبک ذوف بختین خردی راستی تیغ بینی ذوات آبهای وان

باب الذال مع القاف

ذوق بالضم اسی است دشتی و بالفتح سرگین مرغ و سرگین انداختن مرغ و عوق بالفتح فریاد کردن ذوق
بختین تیز زبان شدن و بی آرام شدن و بدین دو معنی بفتح نیز آمده و تیز کردن کار و بالفتح ناتوان
کردن روزه کسی را و خیال انداختن مرغ و طرف زبان و سنان و کناره و تیزی هر چیزی و بدین دو معنی
بضم اول مفت دوم و بختین نیز آمده ذلیق بالفتح و کسر لام تیز زبان و سنان تیز ذوق بالفتح کنار زبان
و سنان ذوق ذواق و مذاق بالفتح چشیدن و آزمودن مزه چیزی

باب الذال مع اللام

ذال بالفتح و سکون همزه نرم رفتن و شتاب رفتن ذلول بالضم و ذیل بالفتح پشردن لاغر شدن
اسب ذیل بالفتح گوش ماهی و پوست کشف و استخوان ماهی که از آن دست برنج شانه سازند و حل
بالضم ظلم و جور و حل بالفتح کینه و دشمنی ذول بالضم و تشدید لام خوار می خوار شدن بالکسر نرمی
و رام شدن ذلیل خوار اوله و اوله جمع ذلول بالفتح رام ذلل بضمین جمع ذوال لکفل بکسر کاف نام
پیغامبری است و بعضی گفته اند که شخصی بود که متکفل کار و خدمت پیغامبری شده بود ذیل بالفتح فراموش
کردن غافل شدن بچنین ذهول بالضم درختی است و نام قبیله ایست ذاهل غافل ذیل بالفتح و آن
بر زمین کشیدن و دامن و آخر هر چیز از جامه و از اردو هر چه بر زمین کشیده شود و ذیل الیچ آنچه زمین را بپوشد
از یاد ذیال به تشدید یا و ذال سبب ازوم

باب الذال مع الهمیم

ذهم بفتح ذال و سکون همزه عیب کردن و خوار شمردن و بد گفتن و راندن ذهم بالفتح و تشدید همیم نکویدن
و بد گفتن و بالکسر بسیار لاغر و همیم نکویده و آب ناخوش و دانه که بر روی پدید آید و آب بینی و لول و چیز
چون بقیه مور که از مسام بیرون آید ذاهم بالکسر حرمت و حق و چاههای اندک آب و بزمی جمع
ذمه است بالفتح و همیم ذاهم بالفتح عیوب

باب الذال مع النون

بیان باضم و الکسر قبیل السیت از ان قبیل است نالجه زیبائی شاعر مشهور در عربی و لغمان بن منذر
قن بالفتح بزخ زدن و بر حاق زدن و باکسر سیال خرد و فحش زدن و اقس زین زخ و سر گلو
و کران باضم نران جمع و فحش زدن و باکسر زریکی و تیری خاطر و یاد داشتن قوت درک باضم نام قبیل است

باب الذال مع الیاء

وکی زیرک ذمی باکسر و تشدید میم اهل کتاب که زینباری باشند منسوب بزمه یعنی عهد و پیمان

باب الراء مع الالف

رویا باضم و سکون همزه خواب دیدن و آنچه در خواب بیند ریا باکسر زیادت شدن و نشود نما کردن
زیادتی گرفتن در و ام و بیج رتا باکسر مرثیه گفتن مرده را و محاسن او را شمردن در شعر و جز آن
رجا بافتح امیدوار شدن و کتا چیزی و بد نیز آمده حبشی باضم بازگشتن حبشی بافتح آسیار حصار باضم
و فتح خارق تب رخا و بالفتح فراخی عیش و باضم با دنرم روی بافتح هلاک شدن روار باکسر چادری
که بر دوش گیرند و در باکسر یار ز ریا مصیبت یار ز باضم مصیبت رخا باکسر رسن منزلی است از منازل
نمر و بالفتح و فحش آه و بره رشی باضم و الکسر جمع رشوت رضی بافتح خوشنودی و ضامن محب و لقب
علی بن موسی رضوی بافتح کوهی است بدینیه رخا زن خوشیتن آمارا عیال یعنی مراعات کن باصحاح
اینمینه قصد کرده بحضرت پیغام صلح خطاب میگردند و یهودانک تغیر داده را عینامی خوانند یعنی شبان ما
حق تعالی صحابه را نهی کرده که دیگر یار باین کلمه خطاب نکنند بلکه انظرنا بگویند رعایا بافتح محکومان بگشت
شدگان رعایا باکسر شبانان رعای گناه رعای باضم آواز کردن و آواز شتر و شتر مرغ و گفتار رفتار باکسر
اتفاق نمودن و پیوند نمودن رفوه باضم نیکو کردن و دیدگی جامه را و پیوستن به چیزی ر قور باضم
ایستادن اشک و خون و غمیتین ایستادن اشک آنچه بر جراحت نهند تا خون ایستد رخا بافتح باران
و چیزی که شتر نیست از گلوبار و آواز شتر و شتر مرغ و گویند رضای بافتح ریگ گرم که چون پایی بر آن
بسوزد و روار باضم دیدار و خوبی منظر و بالفتح سیرابی و باکسر سیراب شدگان و کسی که متاع بیشتر بدان
بندند و به جمع رها بافتح زمین فراخ و بالفتح و اضم قبیل السیت رعای و منسوب بدان و باکسر کوه چا
بازار که آب باران از ان روان شود و ریا باکسر کاربرد دیدگی مردم کردن

باب الراء مع الباء

راب بالفتح و سکون همزه پیوند کردن طرف و دوختن چیزی ر ب بالفتح و تشدید باخذ و پودر و

و یار و برادر بزرگ و بدینچه بعضی گفته اند قول حق تعالی فاذهب انت و ربک ای انت و یار و برادر
 ارباب جمع و پروردن و نیکو کردن و تمام کردن و فراهم کردن افزون کردن بصلح آوردن لازم شدن
 و اقامت کردن و خداوند شدن و بالضم آب انگور و به و انار و مانند آن که به پزند تا غلیظ و انگشت پیچ شود
 ربوب جمع و بالضم و فتح بای مشد و بسیار و اندک ربیب پس زن و پسر و رده ربایب دختران زن و
 و ایها و بزمهای که در خانه پرورده باشند و بزمهای ماهی که در خانه نگاها دارند برای شیر ربایب بافتح ابر سپید
 نام زنی است جمیله مشوقه رعد و ساز معروف که می نوازند و موضعی است بکوهی است بدینیه و بالضم موضعی
 است و بالکسر همان و عشور و نج قبیله ایست از عرب که یکی شده اند ربیب لغتین آب بسیار و خوش
 لفتح هر دو را در کجا و دشتی رتوب بالضم ثابت و ساکن شدن راتب ثابت و یک بالیتا
 و قرار گرفته رتب لغتین سخته و میانه انگشت وسط و سبابه و زمین بلند و برآمده و سنگها که بعضی
 از آن بلندتر از بعضی دیگر باشد رجب لغتین رسیدن و بزرگ داشتن و نام ماهی است ارباب
 جمع و ارجاب بمعنی رود و با هم آمده اما مفروش یافته نشده رجب بالضم وسعت و فراخی و بافتح
 فراخ و لغتین ایوانهای مساجد و خانه ها و زمین های فراخ جمع رجب است و نام پدر قبیله ایست
 از قبائل همدان رحیب بسیار خوار و رحیب الصدر یعنی فراخ سینه در حائلب النجوم فراخیه های
 اطراف زمین رزب بالفتح لازم شدن به چیزی و نگاها داشتن رسوب بالضم پش استن چیزی و
 فرود رفتن چشم بمناک و دوروی آب و بول که در ته ظرف نشیند و بالفتح شمشیر که فرود و نیزخم را سب
 نشینده و مردگران بار و جبل را سب کوه ثابت و بنور اسب قبیله ایست رجب لغتین میانه سبابه وسط
 رجب بالفتح کمیدن آب و هن رصاب بالضم آب و هن و ریزهای مشک و پارچهای برون و تگرگ و
 شکر و کف غسل و شنبلی که بر درخت باشد راضب نوعی از درخت کنار و باران بیکبار فرود رخت رطب بالفتح
 تر و شلخ و نازک و پرتازک مرغ و مانند آن و بالضم و لغتین گیاه و رخت سبز و بالضم و فتح طاهره تر
 رجب بالضم و لغتین ترس و ترسانیدن رجب بالفتح و العظم و لغتین خواهش نمودن و از کردن
 و بسیار خوردن رغباب بالفتح زمین نرم رغباب عطاهای بسیار و چیزهای مرغوب جمع رغباب غلبه
 رقبوب بالضم چشم داشتن و بالفتح زنی یا مردی که او را بچه نرید و زنی که چشم بر مرگ شوهر دارد و بجهت میراث
 و شتر که نزدیک بخون و آنچو رنیا بدست اینچو رقبوب نگهبان چشم دارنده و نگهبان ارنده و موکل و
 یکی از نامهای خدای عز و جل و منزلی از منازل قمر یا ستاره که چون و طالع شود مقابل او غروب کند و
 سوم از تیراه قمار رکوب بالضم سوار شدن و بالفتح مرد بسیار سوار می کنند و توری که سوار سوار باشد

راکب سوار و آنچه بر تنه نخل بر آید از تلخ و آزار کوب نیز گویند و در اکثر لغت عرب راکب سوار شتر را
گویند و فارس سوار اسب را گویند راکب بالفتح شتر سواران و اسب سواران از عدونه افزون بر زانو
زدن و فحش زانو ها و فحش زهار و موسی زهار راکب بالکسر شتران سوار و چیزی که بر زمین بلند
تا پای دران نهند و بالضم و تشدید کاف سواران روبر بالفتح تاست شدن شیر و شوریده شدن
عقل و بالضم همی است بلج رمب بالضم ترسیدن و بالفتح شتر ماده لاغر و پیکان باریک و فحش
استین را اسب پارسا و عابد ترسایان ریب بالفتح گردش زمانه و حاجت و شک و ریب المنون
حوادث روزگار

باب الرابع مع التاء

رافقه و رحمة مهربانی کردن رایت علم رایات جمع روتة بالضم و سکون همزه دیدن و دانستن راحیه
بومی و چیز اندک رواج جمع راحت کف دست و آسایش روتة بالضم و سکون همزه قطعه که بدان
درست کرده شود و ظرف شکسته را و ریب بن عجاج شاعر نیست مشهور و بوا و نیز آمده راحقه لرزنده و
و میدان صور بار اول رافقه در پی آینده و میدان صور بار دوم رافقه بسیار روایت کنند
شعر و غیر آن و مشک آب و شتر و استر و جز آن که بران آب کشند رابته زمین بلند و افزوده و زامده
رافقه گروهی از لشکر که سر دار خود را گذاشته باشند و جمع از شیعه که زید بن علی علم را گذاشته بودند
تا شهید شد راسبه استوار را الطیلة لشکری پا بر جا که از پیش دشمن نگرند و گویا ایشان را بچرخ
بسته اند و آنچه بآن چیز را به چیزی بندند ربوة زمین لشته بلند رقبه بالکسر حلقه از رسن که در گردن
ستور بندند و آن رسن را رقب بالکسر گویند ریدة بالکسر خرقة خالص و مروی خیر و سر بند شیشه و
هر چیز بلند و ششم رنگین که از گوش و گردن شتر و جز آن بیاورند و بدین فحش نیز آمده و فحش ششم پاره
که بآن قطران مانند بر شتر در کوی که زرگر پیرایه را بآن جلا دهد و کبر نیز آمده و نام جالی نزدیک
مدینه که مرقد ابو ذر غفاری است و سر تازیانه و سختی ریتیه دختر زن و بز و خانه پرورده برای شیر
و دایه پرورنده ریتیه خود آئین و سنگی که بر دارند و بدان زور آرمند و پر قبیله السیت و نام
مردی است رباعیه بر وزن ثمانیه یکی از چهار دندان که میانه ثنایا و انبات است رباعیات
جمع رقبه بالفتح مردوزن میانه قد و چار شان و طبلة عطار و فحش سخت ترین و دیدن شتر
و نام قبیله السیت از بنی اسد رقبه فحش رشته که بر انگشت بندند به جهت یاد کردن چیزی
و آزار تیمه نیز گویند رتبه بالضم پایه و منزلت و فحش زمین بلند بر آمده و سختی رتبه بالضم

و تشدید تا در ماندن سخن رت بافتح و تشدید تا مهر و خوک رت جمع رشا شته بافتح گفته و سوده شدن
و بد شکل شدن رشته با لکسر رخت گفته خانه وزن نادان و مردم فرومایه ضعیف حقیقه بافتح لرزه زمین
و جز آن رجوع بافتح بازگشتن بدینا بعد از مرگ و جواب نامه و جز آن و باز آمدن و بازگشتن مرد
لبیکوزن مطلقه و بد معنی یکسر نیز آمده اما فتح افصح است رجوع و رجولیه باضم مرد بودن و مردی مسوار
و کلان پای رجله بافتح زن بمردمانده و تره خرفه حبه بافتح ساخت مسجد و زمین فراخ رحله با لکسر کوچ
کردن و باضم مقصد و آنچه لبوسی آن رفته شود از هر جا رجله مستور بارکش و شتر سواری رحاله با لکسر
زین چرمین که بجبت تا ختن برستور نهند و در کوچوب نباشد خصمه باضم و ستوری و آسانی و از زانی
رخته نفجیتین مرغی است مانند گرس و آنرا نوق بهم گویند رخامه بافتح نرم شدن و باضم سنگ نرم سفید
روده با لکسر تشدید و ال مرند شدن و پیشیر شدن لیسان پیش از زائیدن و بافتح فاسد و زبون شدن و ال
بافتح ناکس و فرومایه شدن زنانه بافتح آهسته و آرمیده شدن و گران بار شدن زریه بافتح و تشدید
یا مصیبت زرمه بافتح و لکسر لبه جامه و جز آن رساله با لکسر پیغام بدون رسیده مکتوب رشته آب که
از جایی تراوش کند و بجایی چکدر شاقه بافتح نیکو قد شدن رشا شته بافتح آب و خون که بجایی چکد
ترشح کند رشوة باضم و لکسر چیزی که کسی دهند تا کار سازی ناحق کند رضانه بافتح استوار و محکم شدن
رضاعه بافتح و لکسر شتر خوردن رطوبه باضم تر شدن تری رغوت باضم خوشیتن آرا شدن و نادان
و احمق شدن و ترم و سست شدن رعایه با لکسر نگاهداشت چیزی کردن را عده با لکسر لرزه محشته
بافتح لرزیدن و لرزه رعاه باضم شبانان و نگاهبانان رغبه بافتح خواهش نمودن رفقه با لکسر اضم
و افتح همراهمان رفاقه بافتح همراهی کردن رفقه با لکسر لمبسی قدر و بلند قدر شدن رفاقه با لکسر نچه ارس
قریوس زین نهند و پارچه که بر جراحت بندند و مالی که قیرش به جبت حاجیان بیرون آرند رفات باضم
بریزه ریزه رفاقه باضم چیزی که زنان بر سرین بندند تا فر به نماید و بافتح و اضم لمبسی و بلند آواز شدن
و با لکسر نامه مردی است رفاهیت و رفاهیت بافتح آسان و فراخ علش شدن رفقه باضم پیام
جامه و پاره کاغذ که بران چیزی نویسد رفقه باضم منسون و سحر و باضم و فتح قاف و تشدید یا نام و جز
رسالت پناه صلح و با لکسر تشدید قاف کسوه و یاسی خلی بندگی رفقه با لکسر شیدا شت و نگاهبانی و باضم
مناکی که برای صید کردن پلنگ کمیند و بختین کردن و بنده رفاقه بافتح چشم داشتن و انتظار بیرون حرا
نمودن رفقه با لکسر تشدید قاف تنگ شدن چیزی و مهربان شدن و بافتح هر زمینی که نزدیکی آب رود
باشد و وقت آب بر آن گذرد و شهرسیت بر کنار فرات رکت باضم زانور کتیه بافتح و تشدید یا

کردن و با لکسر پیدی و مردم بسیار ریس با لفتح خاک گور و دفن کردن مرده و پوشیدن
 چیزی و سنگ انداختن و اوامس با واکه راه و پی را ناپدید کنند و رس با لفتح خرامیدن و برداشتن
 سیل گیاه را و با لضم طائفه که شهر بای ایشان بر ملک صقلاب و ترک پیوسته است ریس با لفتح
 پا مال کردن ریس با لفتح خرامیدن و ضبط کردن و غالب و مستولی شدن

باب الرابع مع الشین

لشش بفتح شین بیاضی که در ناخن جوانان پیدا شود و رش با لفتح و تشدید شین چکیدن آب و اشک متون
 جز آن و باران اندک رشاش با لفتح در شاسته با لفتح آب و خون که بجالی چکید عرش بفتح شین بر زمین
 رشش با لفتح کوفتن و خوردن و میل که آن خاک بردارند و با لضم نیز آمده رشش با لفتح نقش کردن
 رشش با لفتح چریدن گو سپند چنانکه و سنگ و جز آن انداختن و دست لبودن و گرفتن بسیار
 انگشتان و طالع زحمان و جز آن بفتح شین پیرغ و سرخی که در لپک چشم پیدا شود و آب چشم می رفته باشد
 روش با لفتح خوردن بسیار و خوردن اندک روش رگهای ظاهر که در گامی درون باز و روش
 رگی است درون باز و در ایشان دورگ باز و روش با لفتح پرنهادن بر تیر و نیکو کردن حال کسی و نفع
 رساندن و پوشانیدن و خوردن کسی را و با لکسر پیرغ و جامه فاخر و فراخی در معاش ریش با لکسر جمع
 رالشش انکه میان رشوت و هدیه رشوت ستانده سیانجی باشد و فی الحقیقه لمن الله الراشی المرشی الراش

باب الرابع مع الصاد

ریص با لفتح چشم داشتن به نیکی یا بدی رخص با لضم ارزانی و ارزان شدن و با لفتح نازک و نرم رخص
 ارزان و حامه نازک رخص با لفتح و تشدید صا و استوار کردن و برهم چسپانیدن و چیز را و برابر کردن
 اماکیان بینه را و متعارر صا ص با لفتح ارزنی و آن دو قسم است سفید که آنرا قلعه گویند و سپاه که آنرا اسیر
 گویند رخص با لفتح گم کردن و جنبیدن و ربودن و حرکت دادن رخص با لفتح پایی کوفتن و درخشدن
 شراب و جوشیدن شراب رخص با لفتح درست کردن شکسته را و تسلی دادن مصیبت زوده را و نیکو کردن
 حال کسی را و اصلاح کردن میان دو کس و خیال انداختن مرغ و زائیدن ستور و زنده و کسب کردن و جوشیدن
 سفید که در کج چشم گرد آید و آنچه روان شود آنرا رخص بفتح شین گویند رخص با لکسر رخ و بنیاد و چینه زبرین
 دیوار و گلی که آن چینه دیوار بر آورند و با لفتح سوده شدن هم ستور و آب بر آوردن آن و سخت فشردن
 و سخت گرفتن و تقاضا و شافتن ر و ا رخص سنگهای برهم و گیر چیده

باب الرابع مع الصاد

رضی بافتح میان چیزهای و اساس بنا و ضمیمین که آنها را چیزی و ضمیمین رسن پالان در و دایا غیر دل آنچه
 شکم باشد و دیوار گرد شهر کرانه و خوابگاه گوسفند و قوتیکه لبند و رسنده باشد و مال و خانه و خدم و اهل خانه
 از زن و خواهر و مادر و هر چه با و رجوع کنند و بدان دل خوش شوند و بدینچه بافتح و ضمیمین نیز آمده روض
 بافتح بازماندن نزار کشته و نزار آوردن گاؤ و گوسفند و اسب چنانکه بیرون یک یاری شتر و جثوم برای مرغ
 و بافتح درخت بزرگ و فراخ و زنجیر کلان و زره فراخ رضی بافتح شستن دست و جامه و جز آن عرق
 کردن تب زده رضی بافتح و تشدید ضا و کوفتن و خرد و ریزه کردن و خراک بکوبند و برهند و ضمیمین اینها
 خراک کوفته رضاضی بافتح ریزه های چیزی رضاضی بافتح سنگ ریزه که زیر پایی کوفته شود و مرد و ستور
 بسیار گوشت و قطره های خرد پازان رضی بافتح و ضمیمین گذاشتن چیزی و بیچار گذاشتن ستور و اینک
 روضی بافتح به چرخ شدن ستور و روضی الارض باقی مانده ریح و علف زمین که باز نزارند زمین گیاه
 پراکنده و دراز یکدیگر رضی بافتح جنبانیدن و حرکت دادن پایی و بر اینچنین اسب و پای زدن برای
 تاختن و بال جنبانیدن مرغ و پریدن رضی بافتح با پوست بختن گوسفند را در منافی بر سنگ ریزه و
 ریک تفسیده و باریک و تیز کردن دم کار و جز آن و سوختن پا از گرمی زمین و گرمی چرخیدن گوسفند و
 سوختن جگر و درون آن و بیمار شدن او از آن رضی بیکان و کار و تیر و هر چه نیز باشد روضی بافتح نرم
 و رام کردن مرغزار یا همچنین ریاض روضه و احد و افضی لشکری که سر و در خود را بگذارند و راضی گم و
 ازان و فرقه از شبیه که بنزدین علی بیعت کردند بعد از آن گفتند که از شجین تبار کن تا با تو همراهی کنم زبدا یا
 نمود و گفت چگونه تبار کنم از ایشان که وزیر و معاون جد من بودند پس ایشان او را رضی کردند و گذاشتند
 تا آنکه غم حجاج ایشان را شهید کرد و رضی سوار کار و رام کنند اسب توسن

باب الرابع مع الخطا

ربطی بافتح بر ستن ریاط یا لکسر نگاها داشتن سرحد و شمن و پیوسته بودن و رانجا و آنچه باد ستور و مشک
 و جز آن بندند و پنج سر اسب یا بیشتر که لبته باشند برای محس و انتشار نماز بدون بعد از نماز و دیگر ریاط
 ستور که او را بندند و لقب مردی و غوره خرمای تر نهاده و در آب و خرمای خشک که در انبان کنند و آب
 بر آن ریزند و راهب و زاهد و حاکم که اعراض از دنیا کرده باشند و بدین معنی است ریاط و ریاط الحاکم
 و ریاط الحاکم مرد و لیر که نگرید و ریاط بافتح ثابت و لازم داشتن شستن راز و ریاط بافتح پناه
 برون و حشوی بجای بلند و بافتح نه مغرب رود و ریاط بافتح گروه مردان کم از ده یا از سه تا ده و
 قوم و قبیل که و ضمیمین نیز آمده و پوست پاره چون میز که از ماین نه شگافند تا در آن راه توان رود

رفتن و زنان خالکش و کوکان بر میان بندند و پوستی که از وی دوال کشند و باط بالکسر متعلق خانه
 ربط با بفتح چادرهای یک لخت که زنان بر سر افکنند و اصل ربط

باب الرابع مع الظاء

رخط با بفتح جای نشاندن یکان از تر

باب الرابع مع التعمین

ربح باضم چهار یک چیزی و بختین نیز آمده و آلتی است منجان را از قبیل اسطرلاب که بدان ارتفاع
 آفتاب گیرند و ساعت و علمهای دیگر معلوم کنند و آنرا ربعی در ربع مجیب بضم میم و فتح جیم و نشدید یا نیز
 گویند و بالکسر تب و دروزه و در میان چنانکه از روز نوبت تا روز نوبت دیگر چهار روز باشد و نوبت
 چهارم روز آب خوردن شتر و نام مردی است و با بفتح سراد محله و چهار تو با فتن زره و جز آن نهر چهار روز
 یک نوبت آب یافتن شتر و بار بر شتر نهادن بر بجه آن چوبی است که یار را بروی اندازند و دو کسین دارند
 و بر سر بندند و باز الیادون و خود را باز کشیدن از کاری و چهارم قوم شدن و چهار یک غنیمت شدن و سنگ
 برداشتن بجهت ورزش قوت و آزمایش زور و آن سنگ را بر بجه گویند و باضم و فتح با شتر بجه که در بار
 تراکد اول نتائج است بفتح فصل بهار و باران بهاری و جوی خرد و نام مردی و حصه آب که بر زمین
 برسد و چهارم حصه چیزی ریاض باضم چهار چهار و با بفتح دندان رابع یعنی دندان شیر افکندن را ربع
 چهارم و چهار کننده ربح با بفتح و رتوع باضم چریدن ستور و خوردن و آشامیدن و فراخی از آن
 ربع بفتح تین حرم طبع سخت رجوع باز گشتن رجح با بفتح باز گردانیدن و جواب دادن و دست پیا
 برداشتن ستور در وقت گام زدن و فرو رفتن نافه و بهای آن دیگری خریدن مانند آن آن و دیگر را راجع
 و رجوع گویند و باران بعد باران و منفعت و گیاه بهار و سرگین ستور و ریشی که از آن میل میگذشته باشد
 رجوع کلامی که گردانیده شود و بسوی صاحبش هر چه برگردانده شود سرگین ستور و نشخوار چار و شتر
 لاغر و شتری که از سفر مانده باشد و باز گردانده به سفر و دیگر و رجح زنی که بعد از مردن شومی پیش خویشان
 خود و دوستوری که دم بردارد و بول چنان اندازد که آلتین نماید و چنان نباشد رجوع با بفتح باز الیادون
 از چیزی و مالیدن بجائی و شمه از بوی خوش و اثر نون زعفران بفتح بختین غلثی است که در یک چشم پیدا شود
 رضع با بفتح چسبیدن بخیزی رضع با بفتح و بالکسر شیر مکیدن بچه رضع همیشه و طفل شیر خوار را رضع آنکه
 شیر شتر و بز مکند و نمی دوشد تا آواز دوشیدن کسی نشنود و رضع با بفتح جوان زیبا و معتدل نام
 رضع با بکسر مردم نادیده و ناکس رفع با بفتح برداشتن و حرکت پیش دادن کلمه را و وقفه حال خود

پیش حاکم بردن و برداشتن طلا کرده و بجز من گاه آوردن و مبالغه کردن ستور در رفتار بر فتن بران
 و نزدیک گردانیدن چیزی را به چیزی رقیع شریف و بلند آواز رقیع بافتح و الکسر آکنده شدن خوش
 از دانه را رفع بردارنده و بیرق بلند و ناله که قلعه بستان در کشد و بردن نیاورد و رقیع آسمان دنیا
 ارقیه جمع و مردان و ان رقیع با الکسر پارهای و نوشتنهای موجز که بجائی فرستند و نام خطی است که
 باضم و پشت خم کردن و نماز کردن و محتاج شدن و برداشتن رقع بافتح در معادن نفجیتین جنیدین
 سیرینی از غضب و بدست اشارت و اشک روان شدن و شتافتن روع بافتح ترسیدن ترسانین
 و شکفت آوردن و باضم عقل و دل ریع بافتح بالیدن و افزون شدن و بازگشتن و نیکو
 برآیدن نان از تنور و طعام از دیک و دخلی که از کشت حاصل شود و فزونی دامن زره و آستین
 زره و فزونی هر چیز و اول هر چیز و الکسر الفتح زمین بلند و راه مطلق یا راه کشاده که در میان کوه باشد
 راع خوش آیند و اسپ نیک

باب الرابع مع الغین

رفع نفجیتین فراخی عیش و مقیم شدن بجائی و بافتح و کسر با پدکار و نامفیدر سغ باضم و نفجیتین پیوند
 و پای شتر و نفجیتین دنی و دست و پای شتر رفع بافتح فراخی عیش و ارزانی و ناحیه و زمین نرم
 و زمین بسیار خاک و چرک ناخن هر چرک که در پیوند کاهلهای بدن جمع شود و بیخ ران جمع شدن گاه چرک
 و خاک و طعام و چونه که نرم باشد و مشک تنگ پوست و باضم بغل گاه و ماحول اندام مخصوص زن
 روع بافتح پنهان رفتن رو به و جز آن بسوی چیزی و تن صید و پل کردن و رو آوردن بخیزی و بهانه جستن

باب الرابع مع الفاء

راف در آه و صحت بخشودن و مهربان شدن رؤف بسیار مهربان رحمت بافتح سخت جنیدین زمین
 و جز آن رجاء بافتح و تشدید جیم دریای موح زن و روز قیامت و حشر و نوعی است از رفتن
 راجعت تب لرزه رخفت بافتح مسکه تنگ و نوعی است از رنگ و خمیر کردن روف با الکسر در بی هم آید
 و پس سوار نشیننده و هر چه پس چیزی و تلخ چیزی بود و کوبی است نزدیک نسرواقع و حرف فلتی ساگر
 کلبی فاصله پیش از حرف روی واقع شود و روز شب و سیرین و جای نشین پادشاه و در جاهلیت
 هم چنان بود که مروی جالشین پادشاه شدی و از طرف راست او نشسته و با او یکی خوردی و آشامیدی
 و در هر کار دوم او بودی و از مال غنیمت چهار یک گرفتی و لیف آنکه پس از نشیند و کوبی است نزدیک
 نسرواقع غیر کوب اول و ستاره که طلوع شود از مشرق چون مقابل او غروب کند و ستاره که نظر دارد

باشد بسیار طالع و کله مستقل مگر که بعد از قافیه آرند رصف بالفتح رقا یا بنید پا در فتن مانند فتن آن شرف بالفتح
 کیدن و فتن بقیه آب که در حوض مانده باشد و شتر آن را بدین بکدر صفت بالفتح لائق و سزاوار شدن و سنگ
 بر هر گیر نهادن و در بنای خانه دینی بر تیز زدن و یا بپا گذاشتن و فتن سنگها که همگی چسبیده باشند و بنا واحد
 صفت رصیف محکم و استوار رصف بالفتح دغ کردن بسنگ نفسان بسنگ گرم بریان کردن و خیز خفتن
 سنگهای تفسیده که شیر بران جوشانند رصفه واحد رعت بالفتح خون بر آمدن از بینی و در گذشتن و پیش
 شدن اسپ و در آمدن بدر خانه و روان شدن خون رعاف بالضم خون بینی و رفتن آن راعف
 اسپ پیش شونده و طرف بینی و بینی کوه رعت بالفتح فراهم آوردن خمیر و گل تا بدست بالند و خوردن
 آورد و تخم و جبه آن شتر را عیف نان کرده رت بالفتح و تشدید فالبسیار خوردن و بوسه دادن زن را بکنار
 های لب نیکویی کردن کیسه و در خشدن رنگ چیرمی و کیدن و گستردن مرغ بالها و گرو و فر رفتن و گل گاو و رسته
 گوسفند و شتران بزرگ و طانی که بر در عمارت کرده باشند و بنارسی آنرا بر داره خانه گویند رفیف و خشین
 و جامه نرم رفرف طاق و عمارت و جامه های سبز که از آن بساطها و فروش سازند و دامنه های خرگاه
 و کرانه های زره که آویزان باشند و ریاضی بساط و فرش هر چیز که زیاده آید چیده و شکسته شود و رفرفه واحد
 نام ماسه است و درخته است که در زمین میشود و بالش و خیمه و درخت نازک و نام مقام اسرافیل عم
 رفراف بالفتح شتر مرغی و مرغی دیگر است که آنرا خاطف طایر گویند و تحقیق آن گذشت زلف بالفتح و فتن
 بید مشک صحرای ربهت بالفتح تنگ تیز کردن و همیشگی همچنین است ارباب و فتن باریک و لطیف شدن
 روف بالفتح ساکن بودن رلف بالکسر زمین یا کشت و علف و از رانی فراخی در خوردن و پوشیدن و هر جا
 که آب و سبزه نزدیک باشد بالفتح و در آمدن در آن زمین و چریدن ستر و در آن زمین ۰ ۰ ۰

باب الراد مع القاف

ربن بالکسر رسی که حلقه دارد و در آن چار پایان بندند و هر حلقه آنرا رقبه گویند رباق و ارباق جمع و
 بالفتح و رقبه کشیدن رلق بالفتح لبستن و بسته و فتن بسته شدن سوراخ زن بکارت زائل ناشدن
 رفاق بالکسر و جامه کنار یا هم بسته رقیق شراب خالص و صافی یا بهتر و خوشبو تر همچنین حاق و نوقا
 از خوشبوی رزق بالفتح روزی دادن و بالکسر روزی و مرسوم و باران و آنچه بدان نفع گرفته شود
 رفاق و رسد اق و در رواق بالضم معرب و ستار سابق جمع رشق بالفتح تیر و جز آن انداختن و
 بالکسر تیر اندازی و نوعی از تیر انداختن و آواز قلم و بدین معنی نفع نیز آمده و فتن کمان نیکو که تیر از آن
 زود گذر و رشیق نیکو قد و زیبا اندام رفق بالکسر نرمی کردن و نرمی و لطف و آنچه بدان

استعانت گیرند و با الفتح رفع رسانیدن کسب و زدن آرنج کسی را و بستن بازوی شتر که مبادا بسوی خانه صلی
 بگیرند و در راه آهسته رود و بختین بر تانگی آرنج و برگردیدگی مرفق از پهلوی آب و چراگاه که آسان از آن
 حاجت و مطلب حاصل شود و بیماری سرسپان ماده شتر بواسطه بدوشیدن رفاق با کسر رسی که بدن
 بازوی شتر بندند و یاران هم سفر رفیق همراه در سفر واحد و جمع آمده و مردان را در رق با کسر و تشدید قاف
 بندگی و چیزی تنگ و زمین نرم و گیاهی است خار دار و با الفتح پوست آهو و کبوتر نیز آمده و نامه خوانا در روشن
 قال الله تعالی فی رقی منشور و سنگ پشت بزرگ یا جانور دیگری است آبی و با الفتح آب تنگ در
 دریا و دای رقیق بنده و تنگ و نرم واحد و جمع آمده رفاق با الفتح زمین هموار که روی آن نرم باشد
 روز گرم و با الفتح نان تنگ رقیق بختین بسته و ناتوانی و کمی چیزی و زمین هموار نرم رقیق با الفتح سبک
 آگر بستن و بختین بقیه جان و گله گو سپند معرب ربه و با الفتح و کسر میم آنچه بدان سدر من کنند و بختین نقرا
 که بقدر سدر من داشته باشند و با الفتح و تشدید میم مفتوح ضعیف و ناتوان رقیق با الفتح و بفتح اول و کسر
 نون و بختین آب تیره و عیش بکدر و با الفتح و بختین تیره شدن آب و جز آن رونق آب کار و آب تیغ
 و خوبی چیزی رونق با الفتح شاخ و پاره از شب و اول عمر و جوانی و اول هر چیز و دوستی خالص و
 پرده و جاس میاد و کاشانه و خیمه چیز صاف از آب و جز آن و عزم و آهنگ مرد و بر کاری
 و بدل از چیز و حبه چیز و خوش آمدن و به شکفت آوردن کس را و افزون آمدن و صاف
 شدن شراب و مانند آن و بختین دندان پیش بالا کین دراز شدن از فرو دین رواق با کسر و الفتح
 خانه که بر یک ستون ساخته باشند و سقف خانه و پرده که در کشیده باشند از سقف خانه و اول
 شب و ابر را و ق با الفتح آنچه بدان شراب و جز آن صاف کنند و آن را بفارسی پالونه شراب
 گویند و طرغی که در آن شراب صاف کنند رهن بختین بر شستن گرد و بر خیز و فرو پوشیدن
 و در گرفتن و رسیدن و نزدیک شدن بخیز و خود را بر حرام و فساد داشتن و ستم و ظلم کردن و
 سقا هست و طغیان و نمودن و برداشتن و شتافتن و دروغ گفتن رلیق با کسر آب و هن با الفتح
 روان شدن آب بر روی زمین و درخشیدن سراب و با الفتح و تشدید یای کسوره اول هر چیز
 و بهتر هر چیز و اول جوانی و مردی که ناشتا باشد و بجه اول تخفیف یا نیز آمده رلیق با الفتح جان و اول
 رالیق نیکو و به شکفت آوردن و خالص هر چیز و هر چه ناشتا بخورند و بنوشند و آنکه چیز
 در دست او نباشد و ناشتا بود

رکب با نفیج در آختن روغن و جز آن و نیکو کردن اشکنه و انداختن کسی را در گل و لای رتک با نفیج
 نزدیک نهادن شتر گام را رک با نفیج و تشدید کان دست را با گردن بهم در غل کردن و گناه بر گردن
 کسی لازم کردن و انداختن چیزی به چیزی و دست بخیزی مالیدن تا حجم او معلوم شود و با زن جماع
 کردن و تنگ شدن چیزی و با بکسر و نفیج باران نرم ریزه رکب است و ضعیف و آنکه بر اهل خانه
 خود غیرت ندارد در موک با نفیج اقامت کردن بجای رکب نفیجین ما و یا ناکه برای تناسخ نگاه دارد
 واحدش رکب و مر و ضعیف و ناتوان را رکب بکسر میم تخم است خوشبوی سیاه که به مشک بیا میزند
 که آنرا مشک زمین گویند و نفیج میم نیز آمده و مردی که بیکجا مقیم باشد و از آن جدا نشود

باب الرابع مع اللام

رال با نفیج و سکون همزه بچه شتر مرغ رتبال با بکسر و سکون همزه شیر درنده ریل با نفیج نوعی از خشت
 که بعد از گذشتن وقت برگ و بار بیرون آورد و نفیجین گیاهی است بنایت سبز که باز هرگز ندگی مار است
 رتل نفیجین خوبی نظم و ترتیب چیزی و سفیدی دندان و بسیاری آب آن و سخن نیکو و هموار و نیکو از
 هر چیزی و بدن و معنی بکسر تا نیز آمده و کشادگی میان دندانها رحل با بکسر پامی و عهد و زمان گروه
 لمخ ابنوه و گوشه کمان در حلی الطائر آهنی است که بدان داغ کنند و با نفیج بند بر پا نهادن و نفیجین پیاده
 شدن و گذاشتن ستور را با بچه بچه آگاه و گذاشتن بچه با مادر تا بر او خود شیر بکشد و نفیج را و ختم جیم مردی
 که بجد بلوغ رسیده و جوان شده باشد و بکسر جیم موی فروشته خلاف جدر اهل پیاده رجال با بکسر
 مردان و پیاده با بر تقدیر اول جمع رحل است و در تقدیر ثانی جمع رحلان رحل با نفیج خشت و اسباب
 مسکن و منزل و پالان شتر و پالان نهادن بر شتره و کوچ کردن رحیل کوچ و ستور قوی در رفتار حول
 با نفیج ستور قابل سواری و بار و همچنین راحل را حیل نام مادر یوسف علیه السلام رحل با بکسر و
 با نفیج و کسر خانه زاده رخال با بکسر و انضمام جمع رؤل و ارؤل و رؤل و رؤل تا کس و فرومایه
 زبون و بد از هر چیز رسل با نفیج رفتار نرم فروشته و شتر آهسته رود و با بکسر نرمی و آهسته و نفیجین گله
 از شتر و گوسفند و جز آن رسول با نفیج پیامبری و فرستاده و پیامبر و پیامبران جمع و نفیج
 رسیل نامه پروانه و رتیر انداختن و جز آن شریک و موافق با کسی باشد و هم پیغام
 رطل با نفیج نیم من و آن دوازده اوقیه است و اوقیه چهل درم است و بکسر نیز آمده و مردی
 نرم و جوان نحیف نزدیک بلوغ و آنکه استخوانش قوت نگرفته باشد رحل با نفیج سخت زدن
 نیزه و منی کوه و جامه مرد و موضع است و پارچه از گوش بریده که گوسفند و ناکه که آویزان باشد و با بکسر

درخت خرمای ترو قبیل الیست از بنی سلیم و بالضم گویند آن و اما که گوش بریده آنها آویزان باشد و جمع
 رعل در رعل بالضم گیاهی است یا سرق است که آنرا اسفناخ رومی نیز گویند و بالفتح خوردن بزغال و جلا
 شیرا در بی آنکه رها کرده باشد در غال بالفتح گزیده و ابورغال یکسر امردی بود از ثمود و پدر قبیل
 ثقیف که از عذاب ثمود بواسطه پناه گرفتن بجرم ایمین بود چون از آنجا برآمد بهمان عذاب و اصل جهنم
 شد و حضرت رسول در راه طائف قرا و البصباحه نمود و بعضی گویند ابورغال مردی بود که رهنمای لشکر
 حبشه شد برای خراب کردن کعبه و تار سیده در راه مرد و بعضی گویند مردی بود و عشار ظالم رفل بالفتح
 خرامیدن و دامن کشان رفتن و بالکسر نادن و گول و خردمند تخت رفل بالفتح نخلهاے بلند
 واحد رفل رکل بالفتح بیکپای لکزدن و پاشته زدن اسپ را تا بدور رفل بالفتح ریگ نام علمی است
 پیدا کرده و ایتال پیغامبر که جبریل آنرا بر ریگ نقطه چند نمود و ریگ در طعام کردن باد و غیر آن و حصیر یافتن
 و آراستن و زینت دادن تحت و بساط را بجواهر و مانند آن و بخون آلودن و نیک یافتن و همچنین ترسیل
 نفجیتین باران اندک و اندک باران شدن سال و دیدن و پویر رفتن و زیادتی افزونی و چیزی
 و خطمایی که بر پاهای گاودشتی مخالف رنگ اعضای دیگر باشد و نام بحر می است از عروض و آن چهار
 بار فاعلاتن باشد و ال بالضم آب دهان رفل بالفتح سست و جنبان شدن گوشت و آماسیدن
 و درم کردن آن بغیر بیماری

باب الرابع مع المسیم

رحم یا کسر و سکون همزه آهوی سفید خالص آرام بد همزه اول و آرام بد همزه ثانی جمع و بالفتح بچه شتر و
 پوست شتر بچه آگنده بجاه که برای تسلی شتر با و سازند و دوست داشتن و الفت نمودن و به شدن و
 فراهم آمدن جراحت و محبت کردن ناقه بر بچه و بران پوست آگنده و پیوند دادن و سپر شیم استوار کردن
 رحم بالفتح شکستن بینی و جز آن رحم بالفتح شکستن بینی و خون آلوده کردن طلا کردن بوسی خوش بینی
 و آلودن بدان و سفیدی طرف بینی و لب بالامین اسپ و نفجیتین گیاهی است رحم بالفتح سنگ زدن
 و سنگسار کردن و نفیرین و عیب و همت نمودن و گمان بردن و گمان سخن گفتن و راندن و ترک
 کردن و دشنام دادن و چیزی که بدان سنگسار کرده و رانده شود و رجوم جمع و سنگ بسیار بر گور
 نهادن تا خراشته شود و نفجیتین گور و چاه و تنور و نفجیتین ستارها که بدان رانده شود و شیاطین و
 سنگها که بر قبر گذارند و حسیم رانده و سنگسار شده رحم بالفتح و بالضم نخشودن و مهربانی
 نمودن و بالفتح و کسر و سکون آن جایی کودک در شکم که آنرا زهران گویند یا پرده که در آن طفل

باشد و آنرا شمشیر گویند اول درست تر است و قرابت و خوشی حاصل قرابت و اسباب آن ظاهر آنست
 که رحم آن خوشی باشد که از جانب رحم هم رسیده باشد الوالارحام خوشیان که در رحم شریک باشند رحم
 نرم دل و نجشاییده و نجشیده و اسمی است از اسمای حق تعالی رحم لطیفین شیر غلیظ شده و مهربانی و دوستی
 و نرمی و موصنی است میان شام و نجد و شعب کوهی است بکوه مرغی است مردار خوار که آنرا بفارسی گرس
 گویند واحد رخمه رخام بالضم سنگ سفید نرم و نام موصنی است رخم نرم و آواز سخن و سلیس رو
 بالفتح لبستن در و بر آوردن رخنه بر آورده شده و سد یا جوج و اوج و آنچه از دیوار منهدم بقیه و مر
 که در و خیر نباشد و نیز دادن و بدین دو معنی است روم بالضم روم جامه که نه روزم بالفتح پر شدن
 ظرف آب روم بالفتح کاسه پر و لبریز و روان شونده از هر چیز نرم بالفتح گرد کردن شتر بر زمین بانه
 از لاغری همچین رزم و بضم اول و فتح دوم ثابت و قائم بر زمین و شیر درنده رزم بالضم بر زمین بانه
 شتر و بالکسر پد قبیل از تمیم زرم بکم بالفتح نشان و آئین و در زمین نهان کردن چیزی و
 ویران کردن باران خاها را و نشان پاکداشتن شتر ماده در زمین از قوت رقتار و بختین رقتار سبک
 رشم بالفتح مهر کردن انبار را و بختین علف که نخستین بر آید و بوسی بردن بطعام وزیر باران رفتن روم
 بالفتح بلا و سختی و تنالغی مهر که بر چوب کرده باشد بحدت انبار غله و ظروف و جز آن بسببین محله نیز آمده
 و نشان و آئین رطم بالفتح در گل انگندن چیزی را رطوم بالفتح مردا حلق و زن فراخ اندام رخام
 بالفتح خاک رخم بر سه حرکت خاک آلوده شدن و مکروه داشتن و دوشوار و خوار شدن رشم
 بالفتح نوشتن و مهر کردن و نقطه کردن حرف را و مخطط یا فتن جامه را و جامه مخطط و نوعی است از جامه
 بر و بمینی و بختین خط و نوشته و سختی زمانه رشم لوحی که نامها و قصه اصحاب الکهف بر آنجا نوشته بود
 یا کوه یا دای یا ده یا سگ اصحاب کهف رخم بالفتح بر همدگر نشان دادن چیزها را و بختین ابر بر هم نشسته
 رکام بالضم ریگ توده بر هم نشسته رخم بالفتح و تشدید هم خوردن نیکو کردن اصلاح نمودن چیزی
 و بر نمین است مرمت و بالضم و الفتح گزیر و چاره و بالکسر خاک نمناک و مغز استخوان آنچه بر دارد و خاشاک
 ریزه که بر روی زمین باشد و عرب گوید جار با لطم و الرم یعنی تر و خشک یا خاک و آب یا بر یا و صحرا
 یا بال بسیار رخم بختین که آواز کردن و بختین زنان معینه و نرم آواز گردانیدن روم بالفتح حبستن حرکت
 پنهان و خفیف دادن حرف را چنانکه شنیده شود و اشمام آنکه شنیده نشود و نرم گوش و بدین معنی
 بالضم نیز آمده و بالضم نام سپر عیص بن اسحق و طائفه مشهور که از اولاد روم بن عیص بن اسحق
 اند و رویه کی چون رنج در بنج رهام بالفتح گوسپند لاغر و بالضم مرغی که شکار بسیار کند

و بالکسر بارانهای نرم و ضعیف که دائم بار و همچنین رهم بالکسر و فتح تا هر دو جمع رهم بالکسر رهم بالکسر
 آهوس سپید و بالفتح دور شدن و افزونی و زیادتی و استخوانی که بعد از قسمت گوشت شترانده باشد
 و گورپایه نروبان و کیساعت و راز و آخر روز تا تاریک شدن شب بهم آمدن شکاف زخم وقت پشدن

باب لرا و مع النون

رتن بالفتح آنجتن پیه بجمیر و نجتین نام مردی از اهل هند که بعد ششصد سال ظاهر شد و دعوی صحبت
 حضرت پیغمبر نمود و احادیث روایت نمود و اهل حدیث او را مسلم و مقبول نداشتند و شیخ علام الدوله
 سمنانی و جمعی دیگر او را قبول کردند و گویند شانه حضرت پیغمبر علم داشت و او را ابو الرضا بارتین هندی
 گویند رشان بالفتح باران پیایی رحبن بالفتح باز استادان ستور از چرا و باز داشتن ستور از چرا و با خورفت
 دادن رجون بالضم اقامت کردن بجائی را جن خوگر و الفت گرفته رجبان بالضم میل کردن چربیدن
 تراز و مانند آن بیک طرف و افزون آمدن رجبان بفتحین سخت جنبیدن رجبان بالضم جواب سخن
 باز دادن آبهای سیل که در آبگیرها استاده باشد و بدین معنی جمع رجج است رذن بالضم تریزه که آنرا طراز
 گویند و بن آستین اردان جمع و بالفتح برهم تا فتن و برهم نشاندن و آواز گرفتن سلاح بر یکدیگر و بفتحین
 رسیان و جزو آب تنگ که از رحم با بچه بیرون آید رزن بالفتح جایی بلند که آب میان آن تواند ایستاد
 و بدست گرفتن چیزی تا گرانی و سبکی آن معلوم شود و بالکسر کنار زدن آهسته و آرمیده و گران چیز گرانجا
 یاسک رسن بالفتح بر سن بستن و بفتحین رسیانی که بان چیزی را بندند را سن بفتح سین گیاهی است
 مانند سیر که آنرا سیر شامی گویند و صاحب قاموس گوید گیاهی خوشبو مفرح و مقوی قلب که اکثر امراض را
 نفع دهد و آنرا البعری قفس گویند بفتحین و راسن فارسی است راشن بکسر شین معجمه ناخوانده
 بهمانی آینده که آنرا طفیل گویند و مقیم بجائی و آنچه بشاگرد استاد کار دهد و بفارسته آنرا شاگردان گویند
 رشن بالفتح ناخوانده و راندن سگ و سر در طرف انداختن او و روشن بالفتح روزن و همچنین
 روزنه بالضم و آن معرب روزن است رصن بالفتح تمام کردن و دشنام دادن و غالب آمدن بشا
 چیز رصین استوار و مهربان بکس و در و تاک و صاحب الم رصوان بالکسر و الضم خوشنود
 شدن و پسندیدن رعن بالفتح سست کردن و بهیوش ساختن و در و سر و اوان آفتاب بکس و
 و بفتحین سست و ناوانی و خود آرائی و همچنین رغونت رغن بالفتح گوش دادن و قبول کردن سخن
 کس و در و دن و نوشیدن و میل و طبع کردن به چیزی رقون بالفتح و رقان بالکسر خبا و
 زعفران رکون بالضم میل کردن به چیزی و ساکن و آرمیده شدن رکن بالضم جانب قوی تر

چیزی را کین محکم و استوار و مرد آهسته و آرمیده رکبان باضم سواران جمع را کب رمان باضم
و تشدید میمانارون باضم سختی رومان باضم شهرسیت بسطیرستان و محله الیت بری ووهی است
جلب و نام ملکی از ملائک قبر زمین بفتح گردادن رهون باضم همیشه و ثابت بودن را همین ثابت
و واهم و گرد کننده و لاغرازشتر و مرم و همین بافتح گرد کرده شده رهان باکسر گرد و با گرد بستن
تبا فتن اسب و ایام الرهان آن روزها که عرب دران اسب بگرد و تازند رهان باضم ترسیدن
و عابدان و ترسایان جمع را هب رین بافتح مهر کردن و زنگ و چرک گرفتن و غالب شدن گناه بر کس
و خبیث و درشت نفس گشتن و باکسر افتادن در چیزی که بر آمدن ازان میسر نباشد ریحان بافتح روز
و فرزند و برگ کشت و عصف ساق آن قال الله تعالی و الحب نوال الحصف و الریحان و گویا هیست
خوشبو که آنرا شاه سپر غم گویند و هر گویا خوشبورا نیز گویند یا حین جمع ریحان بفتح اول و بهترین چیز
در بیان الشباب اول جوانی

باب الرابع مع الواو

ربو بافتح بالیدن و افزون شدن و بر بلند می بر آمدن و نفس تنگ شدن و اسب را نفس تنگ شدن
در دویدن رتو بافتح استوار بستن و سست کردن و دل را قوی کردن و سبب شارت نمودن
رجو بافتح آسیا ساختن و آسیا گردانیدن و حلقه شدن مار را رخوا بر سه حرکت و مشهور ازان کسرا
نرم و سست از هر چیزی و مرضی است رسو بافتح و ضمیمین و تشدید و او استوار و ثابت شدن و
الیتادن رخوا بر سه حرکت نیک برگشتن از نادانی و کشیدن خود را ازان رفو بافتح جامه را اصلاح کردن
و آرمیده کردن کس را رسو بافتح پایی کشاده براه نهادن و آهسته رفتن و ساکن و آهسته و زمین بلند و
زمین پست و کوچ و راه و محله که آب باران ازان روان شود وزن فراخ اندام و مرغ کلنگ

باب الرابع مع الهمزة

رفه بافتح سیر خوردن شتر آب و علف و تن آسان شدن و همچنین رفوه باضم و باکسر تن آسان رفه
و رفیه هر دو کسر فاقن آسان فراخ عیش

باب الرابع مع الراء

راسی اندیشه و تدبیر ربانی بافتح و تشدید با و ربی باکسر و تشدید یا خدا شناس رباعی باضم
کله چهار حرفی و شعر سبت چهار مصرعی و بافتح اسب و گا و چهار ساله که پا در سال نیم نهاده باشد و گویند
سه ساله که پا در چهارم نهاده باشد و شتر شش ساله که پا در ششم نهاده باشد و سی بافتح بر مرد و گرسین و

محاسن او را نمودن و شحرون گفتن را حی امیدوار شده راسی ثابت و استوار را شی رشوت دهنده
 را صتی خوشنود و شونده رضی بالفتح و تشدید یا پسندیده که از آن دیگری خوشنود و شود رعی بالفتح چریدن
 و چراندن و نگاهبانی کردن و بالکسر گیاه که ستور آنرا چور را عی نگهبان و حاکم و دالی و شبان را قی
 افسون کننده رعی انداختن و زیاده کردن و تیر انداختن و تمت نمودن را می تیر اندازنده و تمت
 نمایند روحانی بالضم انچه منسوب بروح و از مقوله باشد و بالفتح انچه منسوب بروح یعنی نسیم باشد
 و جالی که میگویند این چیز روحانی است از قبیل جان و از مقوله نسیم است در لطافت و پاکیزگی و بفهم و فتح
 و اهر و خوانده اند را وی روایت کننده و سیراب شونده روی بالفتح و تشدید یا حرف قافیه که در ارقافیه
 بران باشد و ابر بزرگ قطره و سیراب شده رعی بالفتح و الکر و تشدید یا سیراب شدن +

باب الزار مع الالف

زباناً بالضم و بی همزه منزلی است از منازل ترم و صاحب قاموس و صراح گوید زبانیان بالضم
 و کوکبی است روشن که منزلی ترم است و آنرا از زبانیا العقرب گویند یعنی دو شاخ عقرب مشهور و متحمل
 اول است اما در تحت یافته نشده است زلی بالضم و فتح بازین پشتهای بلند که آب سیل بآن نرسد حج زیبه
 بالضم است و مثل است بلخ السلسل لزلی یعنی مشکل و دشوار شد کار النوری گوید ع چه کنی نقش تحیل بلخ لیل
 زبانه ز لجر می بالکسر و فتح با و سکون عین و فتح را می مملکتین مرد بد خلق و مردی که رود آبروی و پر مو باشد
 زیار بالفتح و تشدید یا زنی که اندام او پر مو باشد و جاویده سخت و نام زنی است که با و شاه حبیره بود و
 تا انتقام پدر از دشمن نکشد موسی زبانه تراشید خاقانی گوید ع از کفایت رازی با دیده ام زرقا بالفتح
 نیم زنی است کبود چشم از قبیل جدیس که سوار از سه روز راه میدید و نام آن پیامه است ازین
 زرقا و پیامه گویند خاقانی گوید ع چشم زرقا کشیده کحل عیب ز کار بالفتح افزون شدن و
 بالیدن زلفی بالضم مرتبه و منزلت و نزدیکی زنا بالکسر و همزه و بی همزه جماع غیر حلال کردن بالفتح
 کوتاه و تنک و بیم آمده و باز دارنده بول و جاری فی الحدیث نهی ان لیل الرجل و هو زنا و بالفتح و تشدید
 نون بسیار زنا کنند زوفی بروزن طوبی گیاهی است کثیر النفع که در کوhestان مشهد مقدس بسیار می باشد
 زوراء بالفتح چاه ژرف و قدح و ظرف نقره و مقام و در کمان دو چله و شهر بغداد و خانه امیر المومنین
 عثمان در مدینه که بالاسی آن اذان میگفتند و موضعی است در مدینه نزدیک مسجد و نام بازاری است
 در مدینه زوایا کنهها جمع زاویه زهرای بالفتح زن سپید روی و خشنده روی و ماده گاو و دشتی و
 لقب سید النساء فاطمه الزهرا و رضی الله عنها

باب الزاد مع الباء

زرب بفتح تین دراز شدن و بسیار شدن و بسیار موی شدن روی شتر و نزدیک بغرد شدن قناب
 زرب بالضم و تشدید با قضیب و ریش یا پیش ریش و بینی را نیز گویند ز باب بافتح موشان بزرگ که
 چیزی نشوند ز باب واحد و بافتح و تشدید با فرو شده موی زربیب موی و باخیز خشک کرده زرب بالفتح
 کاثره صیاد و جایگاه گویند و کبیر نیز آمده زرب بالفتح گیاهی است خوشبو و زعفران با خوشبوی دیگر
 است زرب بالفتح بریدن و پیر کردن طرف و جزآن و دور کردن زرب بفتح تین موی زرد چونه
 مرغ و موی کوچک و نرم زرب بالفتح در آوردن چیزی در سوراخ و بفتح تین راه تنگ و نزدیک

باب الزاد مع التاء

تراوید گنج و فراهم آورنده زاجره رانندگان و بازو رانندگان و مراد بجا جرات که در قرآن مجید
 واقع است فرشتگانند زبیره بالضم آهن پاره و کتف مروه و دو ستاره روشن بر دوش برج است
 منزل قمر است و موی ابنوه که بر دوش شیرورنده و جزآن باشد زبده بالضم مسکه و خلاصه هر چیز
 زبیده بالضم نام زن هارون رشید زبینه بکسر اول و ثالث جن و آدمی سرکش و سخت و شیر ط
 یعنی چادوش و نام مالک دوزخ است زبانیته جمع زجاجة بالضم آبگینه زجره بالفتح افغان سخت آواز
 صورت زخرجه بالفتح دور کردن و راندن زحلوقه بالضم جامی لغزان سر اشیت که کو دوکان در کنار
 دریا سازند و بران لغزید و بازی کنند و بفارسی آنرا چایا گویند بفتح هر دو جیم فارسی و بار موحده رحمت
 بالفتح رخ و ابنوه زخرقه بالفتح آراستن دروغ و هر چه باشد و تبیس کردن و تیز و پیر کردن تراخته
 بالضم و الفتح حیوانی است که بنوا حی مهر باشد بفارسی آنرا شتر گاو و پلنگ گویند چه گردش بگردن شتر می نامند
 و سمس لبم گاو و در گمش بزرگ پلنگ و گرده مروم و به تشدید را نیز آمده رفت بالفتح پیر کردن چشم کردن
 و بالکسر قیر که کشته و ظروف مانند آاب و ریایه و بیرون نرو و آنرا قار نیز گویند یا چیزی است مانند
 قبر که از زمین پیدا میشود و بالضم خیل و بدین معنی فارسی است رقه بالضم و تشدید قاف دانه که طائر از گل
 بر آورده در دهن بچه اندازد و داری که به شیر مادر آمیخته و در دهن طفل کنند و مرغی است کوچک
 ترکت بالفتح پیر کردن مشک جزآن زکوة بالفتح بخشه ازال که در راه خدا صرف کنند زکیه و زاکیه
 بالفتح پاک زلفه بالضم درجه و منزلت و نزدیک و پاره از اول شب و بختین حوض پر آب کاسه
 و خم سبز رنگ و دشت هموار و زمین درشت سنگ لاخ زله بالکسر و تشدید لام لغزش و سنگ
 افس لغزان و بالضم صین نفس بالفتح حرفه و صنعت و بهضم نیز آمده و اسباب زمین به غله و طعام

عروسی و گناه و آنچه از طعام کسی برداشته شود و این لغت عراق عرب است زلزله جنبانیدن و زلزاییدن
 زمانه روزگار و آفتی است که در حیوانات پیدا میشود و افکار شدن زمره بالغه کرده زمره بالکسر
 نواختن و بالفتح و تشدید میم زن زنا کننده و بی که از آنوازند و قلاده سگ زمره بالغه بالغه سخن گفتن مجوس وقت
 طعام خوردن و آواز کردن رعد و آواز رعد و بالکسر گرده آو میان زمانه بالکسر قبیل السیت و مغربین
 مراد از اینجا نیست زمانی منجم در مال مشهور زمره بی دین و ملحد شدن و از راه شرع پیچیدن زنا و قحط
 بالفتح ملحد و بی دین حج زندیق زمره بالغه بالغه و در شدن و یکبار زیارت کردن و دوری زمره بالغه بالغه
 نام شهر سیت از جنیان و گرد و باد زمره بالغه بالغه و فارایش و تازگی و نیا و بالغه سپیدی و حسن نام
 قبیل السیت از قریش و شکوفه زرد شده و شکوفه سفید را نور گویند و بدین معنی لغت اول نیز آمده و بالغه بالغه
 ستاره ناهید و شکوفه زرد و بسکون با نیز آمده و موضعی است بدین زیارت بالغه بالغه زیارت عبادت
 کردن زمره بالغه بالغه و درخت زیتون و موضعی است بشام تربیت بالغه بالغه و درخت زیتون و روغن زیتون
 در طعام کردن زیارت در یافتن مقام مبتدیان یا شخص مبتدیان را زیاده افزونی فاقدون شدن زمره بالغه بالغه
 و آنچه با چیزی را آرایش کنند مثل لباس خوب و زیور و مانند آن و یوم الزمیه روز عید است

باب الزائر مع الکسیم

زجاج معرب ناک و صاحب قاموس گوید نکی است زجاج یکسر اول و ثالث زمره زجاج از جواهر و قماش
 آرایش و آبراندک که سرخی داشته باشد زجاج بالغه بالغه و تشدید میم سر آرنج و آهن بن نیزه زجاج بالکسر جمع و
 شتر مرغهای که کام فراخ و دور نهند جمع ازج و پیکانهای تیر و بالغه نیزه زردن و تیر انداختن و دوریدن
 شتر مرغ زجاج بهر سه حرکت و مشهور از آن حرکت ضم است شیشه و بالغه بالغه و تشدید میم شیشه
 و لقب دانشمندی است نحوی و زجاجی فرد شده شیشه زجاج بغتتین باریکی ابر و دورازی آن کام فراخ
 نمادون زجاج بالغه لغزیدن و جاسی لغزان و بدین معنی لغت لام نیز آمده زجاج بالغه بالغه و بغتتین چشم گرفتن
 و بالغه و تشدید میم مفتوح مرغی است که بفارسی آنرا و برادران گویند زیرا که چون در گرفتن شکار عاجز
 شود از برادر خود اعانت طلبد و صاحب صحاح گوید بفارسی آنرا و برادران گویند و آن خطا است
 زجاج و زجاج و زجاج بالغه بالغه و الکسر زنگیان معرب زنگ و زجاجی احد زجاج جمع و بغتتین گشته شدن
 یا پیچیده شدن رود و از غایت تشنگی چنانکه نتوان آب خورد و زجاج بالغه بغتتین ضد فرو و شوهر وزن و
 قرین و پوشیده که بر هو و ح افکنند زجاج بالغه بالغه بر غلاییدن و فساد و انداختن میان و کس و بالکسر رشت
 که بتایان طرح عمارت آن کنند و علمی است که اصل و مدار حساب نجوم است و استخراج تقویم و تنبیه احکام از آن کنند

باب الزاوا مع الحاء

زج بالفتح وتشدید حاد و گردن زج بالضم وتشدید میم مفتوح مرد کوتاه باله و نشست روی فرومایه سبج بالفتح و شون و فتن

باب الزاوا مع الخاء

زخ بالفتح وتشدید خاد و رانداختن و سخت راندن حدی کننده شتر را و جرسبتن و خشم گرفتن و خشیدن بدین معنی است زخ ز سبج بالکسر و بی است بصید مصر و سنگ معروف و آن سه قسم است سفید و سرخ و زرد و معرب زرخ بالفتح زرخ جای اغزان و تیر پرتابی انداختن و نیزه زدن و فحمتین فربه شدن زرخ بالفتح بلند شدن و کبر کردن زرخ بفتحیتین متغیر شدن و مزه گردانیدن روغن و طعام و بالفتح و کسر نون روغن کننده و جز آن زرخ بالفتح و ور شدن و جور و ظلم کردن

باب الزاوا مع اللام

زاوا بالفتح و سکون همزه ترسانیدن و بالفتح و الف ساکن توشه راه زید بالفتح اندک دادن و مسکه خوراندن و ماست و در مشک جنبانیدن تا مسکه آن بر آید و کف کردن و من و جز آن و بالضم سرشیر کف دهان شتر و فحمتین کف آب و سیم فرو کف دهان شتر زید بالفتح و کسر با شمر لیسیت به من و بضم زاو و فتح با قبیل البیت از بنی مخ زیا و بالفتح خوشبوی است معروف که از گربه صحرائی گیرند و بالضم و تشدید با شیری که از آن نفع توان گرفت و گنایه است زید جلد جوهری است معروف سبز رنگ زرو بالفتح فرو بردن نقره و خفه کردن زره با فتن و در عهد گیرانداختن حلقهای زره و فحمتین زره با فته زرا و بالکسر رسیانی که در گلو شتر کنند تا نشخوار بیرون نیاید و بالفتح و تشدید زره گزرو و بالفتح موضعی است بی آب در راه مکه سعدی گوید رخ چه غم دار و از شتگان زرو و در راوند و رولی است معروف و آن دو قسم است مدحرج و طویل یعنی گزرو و راز و موضع است نزدیک مدینه زرا و بنا و فحمتین و رولی است زرع بالفتح سخت بانگ کردن شتر و فشردن گلو و فشار دادن مشک تا مسکه از دهن آن بیرون آید زرعید فشرده و مسکه بیرون آورده از مشک زرع بالفتح بندست و چوب بالاین یا آهن آتش زن و زرد سنگ یا چوب بیرین حقیق زرا و راز و جمع و نیز زنده شمر لیسیت به بخار از ندر و در و می است با صفهان معرب زنده رود زرو و بالفتح توشه کردن زهد بالفتح بریدن درخت خرما و تخمین کردن خرما و قله و قدر و کفایت و بالضم رغبت گردانیدن از چیزی و خواستن چیزی و فحمتین زکو و زید اندک خوار و داد و تنگ و تنگ خلق زاهد تنگ خلق و آنکه رغبت و خواهش دنیا ندارد و زها و بالفتح زمین خشک و ترقیده که بانگ باران سیل از آن روان نشود و زید بالفتح نام مرد لیسیت و افزون شدن افزون

کردن زیا و بالکسر افزون و نام مروت و زیادت افزون شدن

باب الزا مع الذا

زمر و مروب زمر و که آنرا زمر جد گویند و بعضی گفته اند زمر جد غیر زمر است

باب الراء مع الراء

زیر بفتح با ننگ کردن و بانگ برزدن و بازداشتن و راندن و بر آوردن گرداگرد چاه لبنگ لبنگ انداختن و نوشتن و عقل و سبک و توانا و محکم و سخت و ضمیمین حرف اول اسمای تجمی است و سوای آن حرف که در تلفظ می آید مبنیه است و بالکسر کتاب زبور یا انجم جمع و ضمیمین بضم و فتح با کتابها و صحیفها و آهین پارها و پارهای بر چیز زبور یا بفتح نوشته و کتابی که بر او وودعم نازل شده و بالضم نوشتهها و کتابها زیر بفتح و کسر یا نوشته شده و سخت و بلا و نام کوهی است که حق تعالی باموسی علم در آن جاسخن گفت و نام مروتی است و بالضم و بفتح یا نام صحابی است زحیر بفتح بازداشتن و راندن شتر و جز آن مرغ فال گرفتن و انداختن تا قوا نیچه در شکم او باشد زحیر آواز دهنی که نباش باشد نفس سر و سخت بر آوردن و کشاوه شدن شکم و پیش شکم چنانچه خون آمیخته باشد زحار بالضم زحیر و رومی است که شتر را میشود زحیر بالضم و بفتح و بخیل زحیر بفتح پر شدن و ریاضا آب پر کردن چیزی را و بالیدن و ابنوه شدن گیاه زحار بفتح و تشدید خاوریای مالا مال که آب ز ساحلش بگذرد و همچنین زاحزر بالکسر و تشدید گوی گریان از راجع و نام مرد تابعی است که آنرا زین جیش گویند و بفتح گوی گریان لبین و زاندن و گزیدن و آس کردن و بر کندن موسی تنگ شدن چشم و نام مروتی است زیر گیاهی است زرد که بدان رنگ کنند و مرد پاک و سبک بار و برافروخته شدن و سرخ شدن چشم زرزور بضم هر دو و نام غنی است که آنرا بفارسی شار گویند زعور بالضم نوعی از میوه و بعضی گفته اند که راست زعور بفتح کم موسی شدن و زمین کم طلف زعور بفتح غضب کردن و کثرت و اختراط هر چیز زعفران بفتح نفس بخور و کشیدن و بعد از آن بر آوردن و بازداشتن و آب خوردن و شستن آواز و افروختن آتش و بالکسر بار و مشک و رخت و اسباب مسافر و گروه و بضم اول و فتح فاش و مرد و لیر و دریا و جوی بسیار آب و خشش بسیار و آنکه بار بار و در شتر جمیم و شکر و بدین معنی است تا فزه و زافره یعنی گروه نیز آمده زعفران بفتح و هم بخور و کشیدن و بعد از آن لبند کردن و سختی و بلا و بانگ اول خود و شبی آخر آن زکیر بفتح پر کردن زمر بفتح نامی نواختن و پر کردن مشک و فاش و آشکارا کردن سخن و بر فغانیدن کسی را بر کسی و ضمیمین کم موسی و کم مروت شدن و بفتح و کسر میم اندک موسی و کم مروت و خوب و بالضم و فتح میم گروههای پراکنده و متفرق از هم و حیران میج زمره و کبیرین تشدید است

و شدید زیار با کسر شتر مرغ و با نفع و تشدید میم فی نواز و همچنین زامر میسر کوتاه و کوک صاحب جمال مختشر
 بفتح تین و بی است بخوار زم مولد صاحب کشف زهر بر سختی سر و معنی قر نیز آمده و زمر با نفع پر کردن
 و زمار پوشانیدن کسی را زمار با نفع و تشدید نون رسیانی که نصاری و مجوس و سایر کفار بر میان بندند
 و زمار جمع زمار و سنگریزه و گسهای کوچک و نام زمینی است زنبور با نفع قسم گسست است معروف که با
 گزنده می شود و زمار جمع زنبور با نفع شکر زنبور با کسر آوازی که از زون ابهام بر سیاه و وسطی بدر آید
 زنجار با کسر مغرب زنگار و شهر لیت زور با نفع زیارت کردن و میان سینه یا بالای سینه بجا
 که استخوانهای سینه هم در رسیده اند و شاخ خرما که برگ و بر نیاروده باشد و عقل و بدین معنی بضم
 نیز آمده و زیارت کننده و زیارت کنندگان جمع و مفرد آمده و با نفع دروغ و شرک و هر چه آنرا بغیر خدا
 پرستند و چیز باطل و عیدهای نصاری و یهود و رئیس و مہتر قوم و بدین معنی بفتح نیز آمده و مجلس سرود و قوت
 و توانائی و بدین معنی مشترک است میان فارسی و عربی و هنری است که در و جلای ریز و دورای و عقل و خوبی
 و لذت طعام ضرری و پاکیزگی و صفائی جامه و نام سپر ضحاک که بلده زور بنا کرده است و میل کنندگان
 و کج شدندگان جمع از و و بفتح میل کردن و کج شدن و یکجانب نگریستن و از و و سر سینه اسپ کی بیرون
 و کی درون آمدن ز سپور با نفع روشن شدن چراغ و کوکب آتش با لک فتن آن را هر روشن بلند از زیارت کنندگان
 زوار و زور با نفع و تشدید و مفتوح جمع

باب الزار مع العین

زارع با نفع رویانیدن و کاشتن و کشت زرع بفتح تین تبا ه شدن جراحت و شکافته شدن دست
 و پا و شگات کف دست و پا زرع بفتح تین مردم فرومایه و دهمشت خوردن و بی خود شدن زرع شتابنده
 و مرد مبارز و دلیر و نیکوای زرع با نفع مهار شتر و عنان اسب جنبانیدن تا بسیار رود و زرع با نفع
 شهر لیت کبنا ربحر حبشه و مہرہ الیت خرد و سفید که مانند خسته خراب شگات و ارد و ارد دریا بر می آید و آنرا
 بفار سے شمر و خوانند

باب الزار مع العین

زارع کلان کوچک که اندک مفیدی دارد و زرع با نفع بر آمدن آفتاب و بلند شدن آتش و بر و مہنی
 بعین مہنی نیز آمده زرع با نفع میل کردن و باطل گردانیدن و کشیدن ناقه به مهار زرع با نفع میل
 کردن و کند شدن بمینائی و گردیدن آفتاب و میل کردن از حق و شک نمودن در چیزے

باب الزار مع الفاء

زحفت بافتح شکر رنده بسوی دشمن و رفتن کودرک بزبان و بشکر رفتن حیوان زحفت تیری که نزدیک
 بهد ف بر زمین افتد بعد از آن برهون رسد و حیوانی که بشکر راه رود و حیوانات در رفتن چهار قسم اند
 ماشی که بیارود و طایر که بیالپرد و زحفت که بشکر رود و سانج که شتا کند و این چهار قسم را چهار صنف
 حیوان گویند خاقانی گوید ع چهار صنف حیوان با خواب و خور آمیخته اند زحافات با لکسر افتادن و حافظ
 شدن در شعر حرفی میان دو حرف پس نزدیک میشود یک حرف از آن دو حرف با دیگر و آن شعر را مزاحفت
 فتح خوانند زحرف باضم زرو هر چه آراسته و آبدار باشد و گمان خوبی چیزی و خوبی کلام بد و روغ
 و سبالغه زحارف کشتیها و زحارف الدنیا آرایش آن و زحارف الماد راه روهای آب زحارف الارض
 گیاهیهای رنگارنگ و نیز زحارف پرندها که چون گیس بر آب باشند زحفت بافتح فخر و کبر کردن زحرف بافتح
 شتاب رفتن ناقه و آهسته رفتن مرد و فحمتین تازه شدن جراحت بعد از به شدن زحفت بافتح کشتن کسی را
 چنانکه بمانجا بمیرد زحافات باضم زهرنی الحال کشنده و مرگ ناگاهی و بهین معنی است زاف به همزه زرف
 با لکسر تشدید فایرهای ریزه شتر مرغ و هر مرغی که باشد و بافتح باد و وزیدن و شتاب رفتن و عروس بخانه شو
 فرستادن و بدین معنی است زفان با لکسر زفیف بافتح و زفوف باضم شتاب و شتاب رفتن و درخشیدن برق و
 کشادن مرغ با همان زلف بافتح نزدیک و منزلت و پاره از شب و ساعات اول شب زلف باضم و فتح لام جمع
 و با لکسر مرغزار و فحمتین پاره شب جمع و مغر و آینه فحمتین نزدیک و درجه حوضهای پریا حوض پر جمع و مغر و
 آمده زوف بافتح و اکردن مرغ با همان و سست رفتن زهفت بافتح سبک شدن و سبک ساختن چیزی را
 زهوف باضم خوار شدن و نزدیک شدن و دروغ گفتن و پلاک شدن زلف با لکسر زرتاسره و تار و
 و بافتح خرامیدن و دم کشیدن کبوتر بر زمین و گرد و آلوده گشتن و بانگ کردن و تار و فاش شدن و دم جهت بیشتر

باب الزاد مع القاف

زلق بافتح موسی ریش کردن و آمیختن چیزی بچیزی و بند کردن کسی را زرق بافتح بمرزاق زون یعنی
 نیزه کوتاه و پس انداختن شتر پا لان را و سرگین انداختن مرغ و گردیدن چشم چنانکه سفیدی او ظاهر شود و
 چکانیدن دار و بجائی و نابینا شدن و باضم کبوتر و چشمان و تابینایان و کقول تعالی یا یومئذ زرقاء و رنگ تعبد و
 ستانهای نیزه و پیکان و آبهای صاف از زرق جمع و فحمتین کبوتر و چشم شدن و کبودی چشم و صاف شدن
 آب و جز آن و باضم تشدید امری است شکاری و صاحب صیاح و صراع گوید زرق باز سفید و عرب
 بجزه است و صاحب دستور گوید باشد و زارین جمع خاقانی گوید ع چون زرقی که گوشت زاحش را بکنند
 زرق بافتح بانگ و فریاد کردن و فحمتین ترسیدن و بیوش شدن در حالت نشاط

ز عاق بالضم آب شور که توی خور و زرق بافتح و تشدید قاف و انه خوراندن مرغ چوزره را بدین و
 پنجال انداختن مرغ و بالضم شراب و بالکسر مشک ز قاق بالضم کوچه و بالفتح آنکه طعاسم در دهان داشت
 باشد و آب خور و بالکسر شکها جمع زق زلق بالفتح ستر کشیدن و بختین جایی هموار بی گیاه که قدم
 در آن بگذرد و خزیدن و بجه افکندن ناله و موسی ستردن و بالفتح و کسر لام مرد و زود خشم و آنکه پیش از اذغال
 انزال کند زلیق بجه افکنده و موسی ستوده و بالضم و تشدید لام مفتوح نوعی از شفا و او است بی ریشگی
 آنرا شقرنگ گویند زریق بالفتح کردن ریش و کشودن قفل زماق بالضم زیر کام و هر عصبک در پوست
 باشد و بالکسر حلق و جایی گلو بند زنان زریق بختین جایی زناق معرب زنج است و سپر پیکان عظمای تمام
 غیر ناقص زریق محکم و استوار زریق بفتح اول و ثالث کلی است خوشبو معروف معرب زنیه است و مزار و
 روغن یاسمین انوری گویند زگا و عنبر سارا زیا سیمین زریق بزندیق بالکسر غوی که قائل و دماغ است
 و از آن هر دو بنور و ظلمت و یزدان و اهرمن تعبیر کند و آنکه ایمان بحق تعالی و آخرت نداشته باشد و آنکه ایمان
 ظاهر کند و در باطن کافر باشد و بعضی گفته اند معرب زن دین است یعنی آنکه دین زمان دارد و صحیح معنی اول
 است و معرب زندگی است یعنی آنکه اعتقاد بزند کتاب زردشت دارد که قائل یزدان و اهرمن بوده و زرق
 بالفتح کشته خرد زریق بالضم آگنده شدن استخوان از مغز و پیر شدن مغز و بر آمدن جان و پیش شدن
 اسپ از اسپان و گیر و پیش شدن کسی و نیست شدن و هلاک شدن و گذشتن تیر از نشانه و بالفتح نیست
 شونده و رونده و چاه بسیار عمیق زریق نیست شونده و رونده و چار پای بسیار فریب و بسیار لاغر و خالی
 بسیار روان و مردگر نیمه و چیز خشک زریق بالفتح پیش شدن کسی و بختین زمین پست یا مون و بفتح
 زرا و کسر با سنگ و جلد و چاک زریق بالکسر حیوه یعنی سیاه زریق بالکسر گریبان و محله است
 به غشیا پور و نام مردی است

باب الزار مع الکاف

زحک بالفتح مانده شدن و بجائی مقیم گشتن و از چیزی دور شدن زرق بختین بدخو شدن زک بالفتح
 و تشدید کاف نزدیک بهم گام نهادن از ناتوانی و لاغری و بالضم بجه فاخته زکیک رفتار و گام تنگ
 بهم نزدیک نهاده زوک بالفتح رفتار کلاغ و جنانیدن و دشاد رفتن و غریبیدن و بالضم دهی است
 بین زبک بالفتح سخت حسین با و چنانکه زمین را بر وید و کوفتن میان و سنگ

باب الزار مع اللام

زبل بالکسر برگین و بالفتح قوت و اصلاح دادن زمین طبرکین زبیل بالفتح و کسر زرا و تشدید زبل

وزل بیل بجه سرگین نیز آمده زایل با لفتح با کسر آن مرد کوتاه ز جیل با لفتح انداختن و فرستادن که بر ترده
بر و باز داشتن و نیزه زدن و با لضم گروهامی مردوم و بختین بازی و بانگ کردن کسی را بشادی در آوردن
و آواز سحاب ز جیل با لفتح زایل شدن و مانده شدن و با لضم رفع حاکم از کار و دور باشد و نام تازه است
مشهور و غلام ز جیل نام نمی است ز جیل بختین نشاء و با لفتح و کسر عین سخت گرسنه و شادمان ز جیل با لفتح
کیبارة بختین و انداختن و شیر دادن مادر طفل را زایل با لفتح و تشدید لام و زایل بختین و زایل لغزیدن
زبان در سخن و پامی در گل و زایل بمعنی نقصان و کمی در تر از دو جای لغزش نیز آمده و همچنین زل با لضم
زلزال با کسر ز زانیدن و جنبانیدن و با لفتح لرزه و جنبش زلال جج ز بول با لضم کم شدن درم
و زدن و زود گذشتن و نعمت دادن و عطا کردن چیزی زلال با لضم آب خوش زل با لفتح و دیدن
چنانکه میل بیک جانب داشت باشد و کسر ردیف و همچنین ز بیل ز بیل معروف و شراب و چشمه ایست
و در بشت ز بیل با کسر معرب ز بیل با لفتح ز ندیل نیل بزرگ معرب ز ندیل زول با لفتح شگفت
و مرد سبک ظریف که شگفت نماید و مرد ویر و حیرت شکاری زوال با لفتح گشتن از جایی بجایی و دور شدن
از جایی و نیست شدن و تشدید و او آنکه در رفتن بسیار حرکت کند و صاحب موس گوید بد معنی صحیح بکان
است و بلام غلط است زیل با لفتح دور کردن و پاره پاره کردن و جدا کردن و بختین بدوری را نه از یکدیگر

باب الزاء مع المیم

زحم و زحام با کسر انبوهی کردن و تنگ کردن زحم با لفتح دور کردن و بختین کنده شدن گوشت ز رحم
با لفتح بسیار کبود چشم زحم با لفتح از میان شاش کسی را بر نیز اندیدن و بریده شدن و با لفتح و کسر را مرد و خوا
انکه جماعت و مروتنگ خور و بیل زحم بهر سه حرکت و مشهور از آن صم است گفتن حق و ناحق و دروغ گفتن
و سخن گفتن که در آن ترد و باشد و بیان اعتماد نباشد و با لفتح ضامن شدن و بختین طع داشتن ز عیم ضام
پیشوا و رئیس قوم آنکه از جانب ایشان سخن کند ز عوم با لفتح فرو ماندگی سخن و با لفتح آنکه به سخن در ماند
ز قوم با لفتح و تشدید قان طعامی که در وی خرا و مسکه باشد و درختی است معروف که در صحرا می شود و شیر کشند
و ارد و درختی است و در دوزخ که خورشید را نرا خواهد بود ز رحم با لفتح خوردن لقمه و نوشیدن چیزی ز کام
با لضم بیرون آوده فضلات سر و دماغ از راه بینی و نزله بر آمدن فضلات از راه و من زحم با لفتح بکردن طرف
و کم کردن عطا و بریدن بینی و خطا کردن و بختین تیر تمار که در جاهایست بدان بازی میگردند و تیری که پنداشته
باشد و شمشیر را پایان و کوهی است نزدیک شهر زور و گیاهی است که تخم و شکوفه دارد ز راحم با کسر چهار در
که در چوب بینی شتر کشند و ز نام النعل و والی که در سر نعلین اندازند زحم با لفتح و تشدید میم سخت و استوار کردن

بر کردن مشک و بر شدن و برداشتن شتر سر را و مهار کردن شتر را و دوال کردن تعلین را و بالفهم موضعی است
 زمزم بافتح چاهی است نزدیک کعبه و آب زمزم یعنی آب بسیار و بالکسر شریعت به خوزستان و بکسر هم
 ناگروه آدمیان و شتران بزرگ سال ز نیم بالفهم و فتح نون نام پدر ساریه صحابی که حضرت عمر را بنهاد
 فرستاده بود و در خطبه او را آواز کرد و او در نهادند شنید و شنیدند آن آواز از کمر دشمن آگاه شده
 بافتح و کسر نون کسی که منسوب بقومی باشد و از آن نباشد و خوانده شده بنام دیگر و نیم مشهور
 نجاست و نیم زهم بافتح پیه و بوی بد و نجسین چوب شدن و ریم گرفتن و بفتح اول
 و کسر با فربه بسیار پیه

باب الزاء مع النون

زاکان قبیلہ است از عرب که ساکن قزوین شده بودند از آن قبیلہ است عبیدزاکانی زین بافتح
 بازداشتن و فروختن خرا و رخت و لکند انداختن شتر و بالکسر حاجت و نجسین ناحیه و جامه که باندازه خانه
 ببرند چون حله زبون بافتح شتر لکدن و جنگ سخت که مردم را باز دارد و دور کند از جنگ کردن باینیان
 بالفهم و و شاخ کزوم و جز آن و دو ستاره ایست بر دو شاخ صبح عقرب و آن منزل قمر است
 زبرقان بکسر اول و را چاه و مروانک نشی و لقب حصین بن پدر صحابی رحمن بافتح و سکون جیم
 درنگ کردن زرخون نجسین شراب معرب زرگون و رنگی است سرخ و درخت انگور زر فین بالفهم و بالکسر
 حلقه و زنجیر و معرب زر فین بافتح زعفران معروف و زعفرانیه دمی است بهمان زرقن بافتح پایی کو فتن
 و بالکسر سائبان که بالای سطح خانه زنند تا از حرارت و تری شبنم آید باشند و شاخ خرم از برگ جدا کرده و پیچیده
 غم کنند زقان بالکسر و ثبات جنگها و کوهپای بازار و محله یعنی اول جمع زق است بکسر اول و تشدید
 فاف و معنی ثانی جمع زقان است بالفهم زکن نجسین و انستن و دریافتن وطن غالب چیزی کردن سن
 نجسین روزگار و وقت همچنین زمان و معنی آفت نیز آمده و بفتح اول و کسر میم مرد و بر جا ماند و مبتلا شده و
 آفت و کوفت رسیده زن بافتح و تشدید نون خشک شدن پی کمان نیک یا بد کسی بدون و بالکسر اش
 نون بالفهم بت و هر چه آنرا بسیارند و بخدائی پرستند و مرد کوتاه فتح نیز آمده و موضعی است که در آنجا انیان
 جمع کنند آرایش و هند زین بافتح آستن زیتون درخت معروف و نام مرد ایست و سجد ایست و مشق
 و شهر ایست بچین و دمی است بمصر و کوهستانی است بشام

باب الزاء مع الواو

زهبو بافتح و یار نیک و منظر خوب و گیاه تازه و شکوفه گیاه و باطل و دروغ و غوره خرمای رنگ گرفته

جمع آمده سما و آسمان و سقف خانه و سائبان و ابر و باران و پشت اسب و گیاه و نام این است
 سنا بالفتح روشنی و گیاهی است معروف بهترین کی است که آنرا سنای می گویند و بدین معنی به نیز آمده و
 نوعی است از جامه حریر و اوی است به نجه و دختر آسمان صلت که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 آنرا نکاح کرد و پیشتر از آنکه حضرت با او نزدیکی کند مرد و بالمد بلندی و ازین مأخوذ است سده سینه و
 سنائی شاعر بود و در عرب خوش کلام که بعد از حکیم سنائی مشهور بوده و سوز بالفتح اند و گویان
 و بکرون و باضم اندوه و بدی و آتش و بر من و هر آفتی که باشد سوئی بر وزن جلیه بکردن و بدی و آتش
 سوئی بالکسر و الفهم غیر و برابری و میان چیزی سوا بالفتح برابری و برابر و غیر میان و قله کوه و
 میان روز سو و آسپاه و خطی است از اخلاط اربعه و کلبه بدو نام شهر است و وضعی است نزدیک
 مدینه و حبه السوداء وانه است سویدا یا باضم نقطه سیاه که در دل است سها یا باضم نام ستاره
 ایست باریک و ربات النفش کبری و صاحب قاموس گوید و ربات النفش صغری است و صواب
 اول است سیما بالمد و القصر نشان علامت و بالکسر و تشدید یای مفتوح خاصه سینا جد شیخ ابو علی
 و بالمد قسم سنگ است و طور سینا بالفتح و بالکسر همزه و غیر همزه کوهی است بشام و آنرا طور سنین نیز گویند
 سیما علمی است که بدان چیزهای موهوم در نظر آید

باب السین مع الیاء

سیاب بالفتح و سکون همزه خفه کردن چنانکه بمیرد و سیراب شدن و فرغ کردن مشک و مشک ظرفی
 چرمین که در آن مشک نهند سبب بالفتح و تشدید با و شام دادن و بریدن و نیزه زدن و بالکسر ستار
 و معجز و رس و جامه کتان تنگ و هر پارچه تنگ و بسیار و شام دهنده سبب لغتین رس و هر چه بدان
 بدگیری پیوسته بود و پیوند و خوشی و سبب در شعر یک حرف ساکن و یک حرف متحرک اسباب جمع سبب
 موسی پیشانی و بال دوم و موسی بچیده سبب بالفتح هر دو سین بیابان و زمین هموار و در سبب بالفتح
 کشیدن و بسیار خوردن و بسیار آشنیدن سحاب بالفتح ابر سحاب و سحاب لغتین جمع سحاب بالکسر
 گردن بند که قرقفل و مانند آن در و کنند و جواهر در و نباشد سحاب لغتین جمع سحاب بالفتح و بزال معجز
 سحاب بدال مملو و آن گیاهی معروف که آنرا منجم گویند سرب بالفتح شتران و سائر چهندگان راه
 دروش و سینه مهره بالکسر گروه زنان و گله آهوان و مرغان و جز آن در راه و دل و نفس لغتین آبی که
 از مشک روان شود و روان شدن و چکیدن آبی از مشک و سکن جانوران وحشی و خاک زیر زمین و
 کار نیزه گیاهی است سرب بالفتح آنچه در نیمه و زگر یا زمین شوره چون آب بنماید و آنرا نمایشان بگویند و

نام شترآوده زن لبوس نام که بشاوم در عرب ضرب المثل است و از نجیب گویند فلان اشام من سراب سراب
 بالغم بیک جهت رفتن و بیرون بر آمدن سوار بیک جهت رونده و در زمین رونده سر و آب
 بالکسر خانه زیر زمین مغرب سرایه سر اندیب شهر نیست معروف بهند سغب بالغت گرسنه شدن و تشنه
 شدن و گرسنگی سغب بالغت شتر بچه نر و سستون خیمه و هر چیز دراز و بختین نزدیک شدن و منزل نزدیک
 سلب بالغت رختن آب و رختی شده و نوس از جامها و مرد دراز و آب همیشه ریزان و اسب نیک
 و مرد سبک روح و اول اسپ که حضرت پیغمبر صلعم مالک آن شد و بختین نوس است از درخت خوشبوی
 لاله شقائق النعمان سلب بالغت ربودن و رفتار سبک و شتاب و بختین ربودن و پوشیدن جامه ماتم
 و ربوده شده از مقتول خواه لباس و سلاح و دواب خواه غیر آن فعلی بمعنی مقول است و گویا بی است
 و درختی است دراز و پوست درختی است بمن که از وی رسن تابند و پوست حیوان و بخت اول کسر لام
 دراز و حیت و سبک سلیب ربوده شده و مرد و هوش رفته سلاب بالکسر جامه ماتم سلوب
 بالغت زنی و نافه که بچه ناتمام افکند سوب بالغت صحرای و اسب فراخ گام و بالغت زمین هموار سلیب
 بالغت بخشش و احسان و موسی و هم اسپ و روان شدن آب و شتاب رفتن چارپا و بالکسر رفتن نگاه
 آب و جوی است به خوارزم و صبره

باب السین مع التاء

سات بالغت و سکون همزه خفه کردن چنانکه بمیرد ساء پیشوایان و مهتران جمع ساء بمعنی سید
 سادات جمع الحج سجه بالغت سجان الله گفتن سبت بالغت آسایش در روزگار و روز شنبه و نون
 از رفتار شتر و موسی کشاده را کردن و ستردن موسی سر و گردن زدن و عبادت کردن یهودان روز شنبه
 و احمد سبتی سپر بارون رشید که قلب وقت بود و او را سبتی ازان گفتندی که شش روز عبادت
 حق تعالی مشغول بودی و روز شنبه کسب کرده قوت حلال به جهت معیشت حاصل کردی بالکسر
 چرمهای گاو و باغت کرده برای کفش و فلین و بالغت گیاهی است مانند خطمی و بخت نیز آمده سیات بالغت
 خواب و راحت قال الله تعالی و جبلنا نولکم سباتا و مرعنی است بلغمی که خواب و بیوشی آرد و روزگار
 سبروت بالغت زمین خشک بی گیاه و چیزی اندک و مرد و روش سبره بالغت با دادر خشک
 سبرات لغتین جمع و شهر نیست مغرب و نام چند صوابی است سباحه بالغت و کسر شناور کردن
 سیمه بالغت مهر را که عد و تسبیح آن گیرند و نماز نافله و ذکر حق تعالی و بالغت لباس چرمی و اسب
 حضرت پیغمبر صلعم و اسب جعفر طیار و سبه الله بالغت جلال و بزرگی حق تعالی سحاب

بعضیین مواضع سجود و سجات و بحواله جلال حق تعالی سبوحه بالفتح که بعضی گفته اند که دومی
 است در عرفات ساجات کشیده یا بنجوم یا ارواح مومنین قال الله تعالی و الساجات ساجدة
 بالفتح و نفحات و نجای مجبوره زمین سبحة بالفتح پیشی گرفتن سباطه بالضم آنچه از خانه روفته بیرون
 خانه اندازند سبیکه بالفتح پارچه نقره و زر گداخته سبحة بالفتح هفت مرد و ماده کشته و نام مردی و نفحات
 جمع سابع سبحة بالضم و فتح با نام زنی است صحابه سابعه بنت تمام و زره فرات سبحة
 نفحاتین بروت سبال جمع ستره بالضم پوشش و آنچه بدان از چیزی خود را پوشیده شود سبحة
 بالکسر پوشش و نام کوهی است سب بالکسر و تشدید تا شش زن سب شش مرد و عمل آن سب است
 بالکسر سین را تبادل کردند و ال را در تا او غام کردند و بالفتح کلام زشت و عیب وستی بالکسر لقب
 زنان است چنانکه خاتون و این در اصل سیدی بوده کثرت استعمال سبی شده و بعضی گفته اند معنیش
 امی است جبات من حکیم النور می گوید ع گویند سبی زنی معنیست سبحة بالفتح و تشدید یا خود عادت
 و سبحة بوزن کریمه سرشت و عادت و مقدار چیزی سبحة بالکسر فروخته و سر بر زمین نهادن
 و بفتح نیز گفته اند و سورة السجده بالفتح نام سورة ایست سب او بالفتح و تشدید بهیم های نماز و نشان
 سجده و پیشانی و بعضی گفته اند نشان سجده در زمین سخت بالضم و نفحاتین حرام و کسب بد که موجب تنگ
 و عار نشود و چون کنایه در باخوارگی و رشوة و بالفتح گوشت از استخوان جدا کردن ساقه
 کشادگی و فضا خانه و سر او ناحیه سخته بالفتح هیأت بشرة مردم سحره بالضم و سحر نفحاتین جمع سحر
 سخت بالضم آنچه از شکم چارپای بیرون آید و بالفتح شدید و این لفظ بدین معنی چنانکه در فاسی استعمال
 است در کلام عرب نیز آمده سحره بالضم آنکه بروی استخوان فوسوس کنند و بالضم و فتح خا
 آنکه بر کسی استخوان کند و نیز سحره بالضم کسی که بیگار گرفته شود و بالفتح بیگار گرفتن سحره بالفتح تیره
 و بزغال نوزاده سحره بالضم و تشدید یا فوسوس و سحر سحره کینه سخاقت بالفتح تنگ بودن و تنگی و کم
 خردی نمودن سحره بالفتح تنگی و لاغری از گرسنگی و بالضم و الفتح تنگی عقل سحره بالضم گرمی سحره
 بالکسر و رخت کنار و سحره المنشی و رخت کنار است در آسمان هفتم و تحقیق معنی آن که نشست سحره
 بالکسر خدمت کعبه و تجانه کردن سحره نفحاتین خادمان کعبه و تجانه جمع سادون سحره بالضم و
 تشدید و ال درگاه و در سر او طاق سربسته بر در خانه که در اینجا نشینند تا چیزی فرو شدند و بیماری
 که بدان منفذ بینی بند شود و نفس نتواند زد و اطباء هر خطی که در مجاری غذا و میان رگها و مفاصل
 واقع شود از آن سده گویند و سدی لقب دانشمند است که معجزان در سده مسجد گویند می فروخت

سرقة بالضم وتشديد را موصنی که ازان نامت بر سر تیغ بالفتح وتشدید یا فوج لشکر از پنج کس نام دارد
و چهار صد کس و بالضم وتشدید را ویاکنیز کی که برای او خانه بسیارند و از و تمتع گیرند منسوب است بسربالکسر
یعنی جماع و ضم سین از تعیزات نسبت است سرقة را ز و آنچه پنهان کرده شود سرقة بالضم
شتاب کردن و بعضی گفته اند سرقة شتاب کردن بجای اول وقت و آن محمود است و عجلة
شتاب کردن پیش از وقت و آن مذموم است کما قيل العجلة من الشيطان والتأني من الرحمن
سرقة کبیر را زودی کردن سر اوقات بالضم سر ایدها سر ایت کبیر رفتن در شب
و در گذاشتن از چیز بچیز و در رفتن بچیز ساریه ستون و ابر شب و چیز و در همه جای
رونده و نام مردیست که او را فاروق بر سر نهادند فرستاده بود چون از مکر دشمن غافل بود نزدیک
شد که لشکر اسلام شکست یابد فاروق بر سر منبر بدینہ انمیخ را دریافت بسیار به آواز کرد او بحکم
الهی آن آواز شنید و آگاه شد و شکست بر لشکر کفار افتاد و سقوط بالفتح سخت گرفتن و حمله
بیرون سعایه بالکسر غمازه کردن و پاره از قیمت گذاشتن مکاتب را به جهت آزادی زکوة
و صدقات سندن سعایه بالضم زکوة ستانان سعایه نیک بخت شدن ساعده شیر درنده و نام
مردی و بنو ساعده قومی است از انصار که سقیفه بنی ساعده بدیشان منسوب است سعلامة بالکسر
غول ساعده اندک زمان و زمان طال و قیامت یا وقتی که در قیامت قائم شود و هلاک شوندگان و
ساعت باصطلاح ارباب نجوم و ونیم گز می باشد سعة بالفتح و الکسر فراخی و گنجایش و توانگری و دست
رس و طاقت و توانائی سفره بالضم توشه و آن و ز او مسافر و سفره چرین و بختین نویسنده گان
سفارة بالضم خاک روبه و بالکسر میا پچی نمودن و صلح کردن و پیغام بردن بجائی و آمهنی یا چرمی
که در بینی شتر کنند بجای و منه اسب سفیحه بالفتح مال و ادن کسی به کسی تا در شهر مال را برساند و بالضم
آن مال را گویند که سلامت برساند معرب سفته سفت بالفتح بسیار نوشیدن شراب و آب و جز آن و
سیراب نشدن ازان و بالکسر قیر و بالفتح و کسر فاطمام بی برکت سفالة بالفتح ناکس و فروزی و پستی
و برنجینه بالضم و الکسر نیز آمده سفالة بالکسر مردم فرومایه و بفتح سین و کسر فائز آمده جمع است مذموم
اعوام مفرو استعمال کنند و بفتح سین و کسر فاقوا هم سلتور سفایه بالفتح بخیر و می و سبک نمودن سفیحه
کشته و نام مولای حضرت رسول صلعم سفانة بالفتح کشته بانه و به تشدید فام و اید بزرگ نام
و ختر حاتم طائی است سقطه بالفتح لغزیدن و افتادن ساقه و بنار لشکرها بالکسر آب و آن
و ظرفی که در آب خورند سقیفه صفا پوشیده و تخمه کشته و تخمه پهن از چوب مانند لوح

و سقیفه بنی ساعده گفته بود که انصار در اینجا برای همی و صلح می شدند و بعد از فوت حضرت رسول
صلح در اینجا جمع شده خواستند که بسعد بن عباد بیعت نمایند چون مهاجر را خبر شد انصار را بحجت و دلیل
لزم ساختند آخر انصار و مهاجر به حضرت ابی بکر بیعت نمودند و آنچه عوام میگویند که سقیفه بخت یعنی دروغ
گفتند و کتب لغت یافته نشده و ظاهر ماخذش آنست که چون عرب برای چیزی برای میبوده و سقیفه
جمع می شدند و انصار بی دلیل بسعد بن عباد و سقیفه آمده خواستند که بیعت نمایند یا این مناسبه میو
از سقیفه دروغ اراده کرده آنکه بیعت بحضرت ابی بکر رضی الله عنه باطل بود و چنانچه بعضی بد مذہبان گمان
برده اند سکوت بافتح و سکوت باضم خاموش شدن و فرو نشستن غضب سکیت باضم و فتح کان
اسب باز پسین در تاختن از دوه اسب و آنرا قاشور و شکل نیز گویند و کبیر سین و تشدید کان
نکسوره مرد بسیار خاموش سکته بافتح مرضی است که حس و حرکت در آن باطل شود که مرض چنان نماید
مرد است و باضم آنچه بدان خاموش کنند و باز دارند طفل را سکرانته بافتح زن مست سکره بافتح
بی هوته و سختی مرگ و سختی اندوه سکته بافتح موضعی از گردن که سر بدان متصل است و مسکن مسکون
و راستی و استقامت و فحشیتین جمع ساکن سکیتیه بافتح آرام و آهسته و بدمنیجه بالکسر و تشدید کان
نیز آمده و چیزی که بدان آرام گیرند و نام چیزی است که تابوت بنی اسرائیل بود و سرش چون سر گربه و
و و پا از زیر جد و یا فوت و باضم و فتح کان دختر امام حسین عم و نام صحابی است و لثیه نمرود و ماده خو
و بافتح و تشدید کان نام علی بن حسین بن سکینه سکته بالکسر و تشدید کان کوچه محله و بازار در سده
و درخت خرمای راه هموار و آهنی که بدان مهر زنند و آهن گاو زراعت سلت بافتح کشیدن
روده و جز آن بدست و بینی بریدن و باگشت پاک کردن کاسه و بریدن چرخ و زدن کس و
انداختن فاطمه و باضم جو یا نوعی از آن یا جو ترش مزه سله بافتح و تشدید لام بر کشیدن شمشیر
کار و از نیام و زردی و تگ اسب و ظرفی که طعام و جامه و میوه در و نهند سلاله
باضم آنچه بیرون کشیده شود از چیزی و لطفه سله بالکسر زنجیر آهن و جبه آن سلسله
البرق آنچه بر پشامی ابر پیدا آید و بافتح پیوند دادن چیزی و قطع دراز از کوهان شتر و کبر
نیز آمده سلاطه بافتح دراز دستی و دراز زبانی و قهر سلطه زن دراز زبان سلاطه باضم بگاشگی
و تسلط و بالکسر تیر دراز باریک سلقه بالکسر رخت و کالا و آنچه بدان سو و او محال کنند و گرسه
که بر تن ظاهر شود و گری که برگردن و سر هم رسد و بدین دو معنی لفتح نیز آمده سالفه کنار
گردن و دوش و پیشینگان سلفه ناشناختن سلوة بافتح خوانندگی و سلی سلیقه سرشت طبیعت

و نشان رسن و تنگ بر پهلوی ستور سلیمه بالغ و اردی است که او را بپندی کھیلای کھیلای گویند سلامت
بالغ نزم و آسان و هموار شدن سینه بالکسر و فتح میم نشان دانغ سمت بالغ راه دروش نیکو و بکس
گمان رفتن در راه راست یافتن و آهنگ چیزی کردن و صورت و طبیعت مردم نیک سماحه بالغ جو اورد
سماحه بحیم زشته و ترشی و زشت شدن سامعه قوت شنوایی سمعه بالغم شنوایان عمل خود را
کسب چنانکه ریا نمودن عمل خود کسب سمره بالغم رنگ گندم گون شدن و بالغ و ضمیم درخت خار و
که در بیابان میباشد ساهره و بی است میان حرمین و قومی است از یهود که در بعضی احکام یهودی ملت
باشند از آن قبیل است سامری سامه بالغ و مدینه ملول شدن و سینه آمدن سامه بلشدیم
خاصه ضد عامه و جانور زهر دار است بالغ سال و بالکسر مقدم خواب یعنی ناس و بالغم و تشدید نون
راه دروش و عادت و نوعی از خرمای مدینه و بالکسر و ندان چیزی سنبله بالغم خوشه سابل جمع و نام برج
است سنده بالغه پیمان بزرگ و نام درختی است و شتافتن و نام زنی است که درست و تمام میوه
بمردم میداد و سوره بالغم شرف و منزلت و پاره از قرآن و بالغ تیزی غضب و تیزی شراب تیزی
تپ و سطوت سلطان سوا سینه بالغ و کسر سین ثانی یکسان و برابر شدگان جمع سوا سوره
بالغ عورت زن و مرد و خوی زشت و کاربرد و سوا سوره بالغ و تشدید یا برای و برابر و مانند زمین
چیزی است که در و گاه و جز آن کنند و بر شتر و خرنند و بران سوار شوند و بالغ و فتح و تشدید یا نام زنی
است ساهره زمین یا روی زمین و چشمه روان و بیابان و زمین شام و کوهی بقدر و دروغ و زمین ریز
قیامت که حق تعالی پیدا خواهد کرد و سوره بالغ نزمی و آسانی سوره بالغ شتر ماده و سنگ بزرگ و
طانی که در آن چیزی گذارند و خزینه و خانه خرد و حجره تنگ سیادت بالکسر پیشوائی سیاست بالکسر پاس
داشتن ملک و حکم راندن بر رعیت سیره بالکسر عادت و طریقه و طبیعت و نوعی از سیر و خوردنی که از جالی بر
خیال آرند سیاره بالغ و تشدید یا کاروان و بسیار سیر کننده سینه بالغ و تشدید یا بعد از آن بهره
مفتوحه بدی و گناه صغیره سائمه چار پایان که بیرون چند سائمه را کرده و بند آزاد نموده و شتر ماده
که ده بچه داده بزايد و او را در جالبیت را میگرد و سوار نمی شدند و شیر و نمخوردند الا همانان با بچه آن چون
می مرد زمان مردان او را می خوردند و بچه و هم او را گوش شگافته آزاد میکردند و آنرا بحیره گویند و حق تعالی
در کتاب مجید از آن منی نموده چنانچه فرموده است + اجعل الله من بحیره و لاسابه سائحات زبان
روزه دار و سیر کنندگان سیاه بالکسر سیر کردن و رفتن در زمین و جایی که بدان عادت گرفت باشند

ساج سنگی است که بدان شمشیر با صیقل کنند و دندان را جلاد دهند و طلیسان سبز و سیاه و درختی
 است معروف معرب ساک سافج معرب ساده و شاخ و برگی است چند که بر روی آب بود و پنج نذر
 سح بفتح تین معرب شبه سح پیراهن بی آستین سحاج بافتح شیر بسیار آب که آب رقیق شده باشد و سحج
 بفتح هـ و سین زمین هموارند و رشت و نه نرم و باین طلوع آفتاب و طلوع صبح در روز گرم و نه سرد و در
 فی الحدیث النجته هوار با سحج سحج بافتح خراشیدن و پوست باز کردن و بیماری که از خراش روده بهم رسد
 سحج بافتح گمان بردن به چیزی سداح بافتح و تشدید دال کذاب سرخ بافتح زین و بافتن
 زن موراد نیکو روشن سراج باکسر چراغ و آفتاب و بافتح و تشدید رازین فروش و زین ساز
 سرج بالضم و تشدید لام گیاهی است که شمشیر سرج بدان منسوب است سرج بافتح فرو بردن لقمه
 و بالضم و تشدید لام گیاهی است که شتری خورد و سرج بالضم و فتح سین کسر معجم زشت و قبیح سماج باکسر جمع
 سحج زشت و شیر چرب که مزه آن گشته باشد ساج بافتح و تشدید نون اثر و چراغ و رویار سونج بافتح
 و سواج بالضم آهسته رفتن و نیز هر دو نام و موضعی است

باب السین مع الحار

سحج بافتح شنا کردن و تصرف کردن در معاش و پروا ختن با مور معاش و فارغ بودن و آمد و رفت کردن
 و نیک رفتن اسب ساج اسب نیک و ونده و مرد شنا کننده سبوح بافتح شنا کننده و اسپ نیک و مانده
 و نام اسپ است و بالضم و الفتح و تشدید با بسیار پاک و نامی است از نامهای حق تعالی سحج بالضم میان
 راه و دراز و باریک شدن مرد با اعتدال و اندازه و مقدار و نسبتین رفتار نرم و سراج بالضم هوار و بافتح
 و کسر آخر نام زنی است که در زمان حضرت رسول الله صلعم دعوی نبوت کرد آخر مسیلمه کذاب که درین دعوی
 نبوت میکرد و را بخواست و در عوض مهر تکلیف نماز ختن و صبح از متابعان خود برداشت سحج بافتح و تشدید
 مار ختن آب و روان شدن آب از بالا بریزد و تازیانه و جزآن زدن و بسیار فریه شدن سحج بافتح افکندن
 بروی یا بقفا و گستردن چیزی بر روی زمین و دج کردن سحج بافتح ستور چرخه و چریدن و چراندن
 را گذاشتن و درختان بزرگ و بلند و هر دختی که خار ندارد و سحج بافتح طلاق و ربائی زن سحج بافتح با هم خانه
 الای هر چیز و گستردن و انداختن کسی را بر زمین و به پهلوی خوابانیدن سحج بافتح و کسر طاکشته شده و مرد بر قفا
 ناده که از ناتوانی و بیماری زود نتواند برخاست و نام گاهی است از قبیل بنی نوب که در غیر سر استخوان
 بدن نداشتند و توشه دان و بمنعنی سبطه تبانی آمده و نام قلعه ایست از قلای غیر سحج بالضم و تشدید ط
 باهی است سحج بافتح نام موضعی است و کنار و پایین کوه و ختن آب و خون و جزآن روان شدن

اشک در روان کردن آن و سنگهای بزرگ سفاح بالکسر زنا کردن و بافتن و تشدید نامر بسیار غطا و قنار
 بر سخن و خونریز و لقب عبداللہ بن محمد اول خلیفہ از خلفای بنی عباس و رئیس مہتر قوم عرب سیف کلم و رشت
 و تیری از تیرهای قمار که نصیب از و جوال سلاخ بالکسر ساز و آلت حرب یا آنچه تیز و برنده باشد مانند شمشیر
 و جز آن و بالضم گیرین ستور و آدمی و بافتن موضع است نزدیکی خبر سلاخ بافتن خالط کردن و چیزی را سلاخ
 کسے گردانیدن سگین آدمی و ستور و بالضم نام آبی است و کمبیرین و فتح نام آلت حرب و محبتین نام آبی است
 بالضم و فتح نام بچیک سلاخ بافتن نام قبیل از زمین سماخ بافتن جو انمردی سماخ بافتن جو انمرد شدن و جو انمرد
 سماخ و سلاخ صیدی که از سموی راست لبوی چپ تیر انداز و تیر و این صید را مبارک دانند و یارح که ضد آن
 است شوم گویند و نیز سلاخ چیزی که ظاهر شود کسی سمنوح بالضم بمن و برکت و موضعی است نزدیک مین و بافتن
 ظاهر شدن چیزی و برگشتن از راسی و باسانی آمدن شعری سمنوح بالضم از سموی است لبوی چپ آن
 صید سماخ بافتن روان شدن آب و برگشتن سایه و آب روان ظاهر و نوعی از برود و کلیم مخطط سماخ بافتن
 و تشدید یا بسیار سیر کننده سماخ روزه دار و اما از مسمی لیری عباد

باب السین مع النجار

سمنوح بافتن خواب سخت و فراغ سمنوح پنبه و صوف و جز آن پنبه و یکجا کرده برای رستن و پرافتاده از مرغ
 و پنبه که پنبه باشد برای آنکه دار و بران ببالند سمنوح بافتن و تشدید خادم بزمین بدون سمنوح تا تخم نهد
 سمنوح بافتن زمین نرم و سنگریزه و موضعی است بجا و از النهر سمنوح بافتن پوست باز کردن و کشیدن جامه
 و جز آن و گذشتن و آخر شدن ماه و گذرا شدن ماه و در آخر ماه شدن و پوست بزد و مار که از بزد و مار
 جدا کنند و بختین رسیانی که در دوک باشد سلاخ بافتن و تشدید لام پوست کننده سماخ نوعی از مار و کرمی
 پوست شتر را جدا کنند سمنوح بافتن رسیدن چیزی لبوراخ گوش و دمیدن و ظاهر شدن کشت سماخ بالکسر
 سوراخ گوش مراد و سماخ سمنوح بالکسر سمنوح و اصل هر چیزی و جای رستن و ندان و روغن گنده و تیر
 و شدت تب و دوی است بجز اسان و بختین تیر باختن و مزه گردانیدن روغن و طعام سمنوح بالضم
 بر جای شدن در عالم سمنوح بافتن قوم چار پا و زمین فرو رفتن و بختین چیزی و فرو رفتن در زمین
 و بالضم دوی است سمنوح بافتن ثابت و سمنوح شدن

باب السین مع الدال

سما و بافتن و سکون همزه بختین خفه کردن و ریش کردن و خوردن آب صید بافتن موثر است شیدن بالکسر
 گرگ و سختی و بلا و بختین موی اندک و اندک هر چیز و عرب گوید باله سب و لا البه نیست او را اندک و بیش

سیاه جمع اسود و سود و بالضم و سکون همزه و فتح دال اول پیشوا و اسود بالفتح سیاهی رنگ و شخفه که
از دور چون سیاهی متظر آید و مال بسیار و مواشی و عدد بسیار از هر چیز و اکثر مردم و دانه دل که آنرا
سویدا گویند و دیهای شهر و بالکسر نهانی گفتن و نهان داشتن و بالضم بیماری است که گوشت بدن را
پشت و سر را بالضم بیماری سختی است بیدار شدن و بختین کم خواب سید بالکسر گرگ شیر درنده و بالفتح و تشدید
یای کسوره پیشوا و بزرگان سال بد معنی بالکسر فتح یا نیز آمده ساعد معنی سید یعنی پیشوا یا آنکه مادر و ن سید باشد

باب السین مع الذال

سمیند بالفتح نان سفید و بدل معنی نیز آمده

باب السین مع الراء

سور بالضم و سکون همزه پس خورده و پس مانده سائر باقی و جمع و سیر کننده سیر بالکسر دشمنی کردن و
و شتام دادن و بالفتح میل بجراحت و جز آن فرو بردن تا غور آن معلوم شود و آزمودن و شکل و صورت
و جمال و رنگ و اصل چیزی و بدین چهار معنی یکسر نیز آمده بسیار بالکسر میلی که بآن عمق جراحت معلوم کنند
و آنرا بسیار نیز گویند سالور نام بادشاهی است محرب شاپور و شهر لیسیت بفارس و نام شخفه است ستر
بالفتح پوشیدن و بالکسر پرده و پوشش استار و ستور جمع و خوف و حیا و بختین سیر سیر پوشیده شده
و پرهنر کار سائر پوشیده ستار بالکسر پرده و نام کوهی است و نام جایی است و بالفتح و تشدید تا بسیار
پوشنده و نامی است از نامهای حق تعالی سالور نام یکی از سحره فرعون که بحضرت موسی علم ایمان آورد
و سحر بالفتح گرم کردن تنور و پر کردن جوی از آب و رختن آب در گلدی کسی و نالیدن شتر ماده و بختین
سرخ که به سفیدی چشم آمیخته باشد سحر دو ست برگزیده سحر بالضم نالیدن شتر ماده که از بچه
جدا شود و بالفتح آنچه تنور ایدان گرم کنند صاحب جایی که آب سیل او را پر کرده باشد و آبی است
بیمه سحر چوبی که بر گردن سگ بندند و صاحب صراح گوید سحر نام جایی است و چوبی که بر گردن
سگ بندند تا بوقت انگور از دیوار زر نتواند آمد سحر بالکسر امنون و جادوی کردن و دانستن و بختین
و بیمار کردن و هر چیز که دریافت آن لطیف و باریک باشد و بالضم دل و بالفتح و بالضم و بختین شش
و بالای شکم که بملقوم و شش پیوسته است و بختین زمان پیش از صبح و سفیدی که بالای سیاهی
ظاهر شود و طرف هر چیز اسرار جمع سحر بالفتح طعام سحری سحر بالفتح و بختین و صمیتن انوس
کردن سدر بالکسر رخت کنار سدره واحد و بختین حیران شدن و خیرگی چشم از گرا و سحر بالفتح
و کسر دال سراسیمه و آنکه چشم او خیرگی کند و دریا ساد و سراسیمه و آنکه باک ندارد از چیزهای

و بی علم سیر بالفتح نام جوئے است بنا حیثه حیره و نام قصرے است معرب سه دیر و زنی است بمین
 که بر دینے از انجا آرنند و موضعے است بمصر و بالضم و فتح دال دشتی است میان بصره و کوفه و ابے
 است بجاز و نام موضعے است سمر بالکسر و تشدید را از و آنچه پوشیده شود و اندام زن و جماع و
 ذکر و زنا و نکاح و اول ماه یا وسط یا آخر آن و اصل نیک و زمین نیک و قعر و میان چیزے و بهترین
 و برگزیده نسب و میان وادے و بهترین جائے در آن و خط کف دست و بالضم و ہی است بر
 و شادی و ناف و سره و موضع ناف و بالفتح مرد نیکو کننده و شادی کننده سمر و فتحین کاواکی و
 بضم اول و فتح دوم جمع سره و موضعے است نزدیک مکه که در آنجا درختے است که زیر آن بفتاد
 بیغمبر راناف بریده اند و کبیر سین نیز گفته اند و فتحین تختا جمع سریر و اطراف ساقهای گیاه سمر و
 بالضم شادی و اطراف گلهای سمر بر تخت و قرارگاه سمر از گردن و ملک و یاد شاهی و نعمت و وسعت
 عیش سمر را بالفتح و الکسر آخرین شب از ماه و پوست سمار و غ و گل و خاک که بر روی چسبیده باشد
 و خط و کف دست و پیشانی اسرار جمع اسرار جمع سمر انریا پنجاه جمع سمر بره سمر سوریه
 زیرک و داناکه در هر کار و دخل نماید سطر بالفتح خط کشیدن و نوشتن و رشته و صفای سمر حیر چون رشته
 و رخت و مطور کتاب و خبر آن اسطر و سطور و اسطر جمع اسطر جمع الجمع و بمعنی بفتح طائیر آمده و
 به تشبیه و کار و بریدن و نیز اسطر سمنما به پیوده که نظام نداشته باشد جمع اسطره سطر
 قصاب سطر کار و دوزخ که بدان خیز برده شود و سمر بالفتح آفر و خشن آتش و گرم شدن جنک بالکسر
 بر خ خیر یا و بالضم گرمی و حرارت آتش و گرمی و خشن سوار بالضم و دیوانی و دودیدن سمر و فتحین غدا
 و رخ بفتح اول و کسر عین و یوانه ساعور و نور و آتش و سر آمد طیبیان ترسایان سیمر آتش آفر و خسته و
 زبان آتش سوزان و بالضم و فتح نام تے است و نام صحابی است سمر بالفتح کیا می است که آنرا
 بفارسی آتش گویند و در کتب طب بصا و نویسند تا بشعیر مشتمل نشود و سمر بالفتح دور کردن و نیست
 کردن چیزے را سمر بالکسر نشسته و کتاب اسفار جمع و بالفتح نوشتن و روی کشادن و خانه رفتن
 و فتحین قطع کردن مسافت و سپیدی روز بعد از غروب آفتاب سمر رسول و نامه آور سمار
 بالکسر یا نمی نمودن و صلح کردن و تفاوت کردن آینه یا چرم که در سمر تکرر کنند بجای و بهینه سمر
 سمار و سمر و زنده وزن روے کشاده و اسپ کم گوشت سمر بالفتح سوختن آفتاب روے
 و چرخ شکار و فتحین دوزخ و کوچه است بمکه سمر بالضم مستی و مست شدن و بالفتح
 مستی آب و بالکسر سیر آب و فتحین مست شدن و بنید خراب و شراب و هر چه مست کننده باشد

و سرکه و طعام و پری شکر و غضب و بالضم و تشدید کاف مفتوح معرب شکر سکار یا الفتح و تشدید کاف
 بنید فروشش سکیب بالکسر و تشدید کاف یکسو همیشه است سحر فحشین افسانه و افسانه خواندن
 و حدیث شب و سایه ماه و دهر سحر یا الفتح افسانه گو و افسانه گویندگان مفرد و جمع آمده سام
 افسانه گوی سحر یا الفتح شیر تنگ باب آمیخته و نام جائے است سحر یا الفتح آنکه میان باغ
 و شری سو در است کند و از ادلال نیز گویند و آنکه پیغام بر دو واسطه باشد میان دوستان سحر
 حیوانی است که پوست او را آتش نسوزد و آنرا سمید نیز گویند بیایے دو نقطه سحر یا الفتح شری
 مشهوره روزه راه از موصول که مولد سلطان سحر است و دی است بصحر سحر یکسیرین نون و تشدید
 میم ماه و مردے که شب نخواهد و دزد و نام کفشگر است که قصر نورق بر اے نغان بنی مراد افعیس
 نزدیک کوفه بنا کرده چون تمام شد او را از بالا اے قصر زیر انداخت و هلاک کرد تا مثل آن برای دیگر
 فسیار و یا غلام عربی بود که چون بر اے او خانه تمام کرد و بسیار مستحکم ساخت ظاہر کرد که درین میان
 سنگی است که اگر بفیتد خانه تمام ویران میشود صاحبش از بیم آن او را هلاک کرد و سحر یا الفتح و ضم نون
 شد و فقتان زد و ال حرم یافته و هر سلاحی که باشد و بالکسر و فتح نون مفتوح گریه و شیوا و امتحان نظره
 کردن و پنج دم سحر یا الفتح باره شهر و هر ده از بنا و حیافت و این فارسی است که حضرت رسول صلعم
 بدان تکلم نموده و سوره های قرآن جمع سوره و بالضم و فتح و او نیز جمع سوره است سحر یا الفتح و ضم
 دست نخل سو و جمع اساور جمع الجمع و بالفتح و تشدید و او شیر درنده و نام چند کس است سحر فحشین بیدار
 و بیدار بودن سحر یکسیرین اول و فتح سین ثانی ریخته است که آنرا منام نیز گویند سحر یا الفتح
 دوال حرم سحر جمع و فتح و راندن

باب السین مع الین

سحر فحشین آب زنگ گردانیده سحر یکسیرین همیشه مکرر و سحر یا الفتح سحر شری است میان
 بهمدان و اهر سحر یا الفتح و فحشین شش یک و بالکسر هر شش و زیک نوبت آب دادن شری
 و بالفتح شش یک سال شدن و ششم شدن و فحشین دندان هشت سالگی شش سحر یا الفتح شش یک
 و شش سال و نیز شش ساله و از شش گزی سحر و سحر یا الفتح نام پدر قبیلہ است که بیت
 و یک نمره داشت و نام مردے و بالضم طیلسان و سحر و فحشین نیز آمده و نام مردی طایفه
 سادش شش شش گفته سحر فحشین شری غلیم نحر اسان سحر یا الفتح و کسر او سحر
 فحشین و خیر و کس که او را زنده نشود و ناتوان و مرد زیر که آنچه در دست او باشد نگاہدار و ضایع نکند

سلس بالفتح گوشتوار و رشته که مهر با س پیید در و کنند و کنیزان پوشند و تختین نرمی و هموار است
 و بالفتح و کسر لام نرم و هموار و رام سلیس و آن و هموار سلس بالضم پیوستی سلس
 تختین شهرست باذربجان سندس بالضم نوعی از دیبا که تنگ و نازک است و در و سمنه
 است زرد مانند کبریا که میان را بدان رنگ کنند و این فارسی است سوس بالضم طبیعت و اصل آن
 که در ششم و صوف ملی فتد و انرا دیوچه گویند و در ششم است که در ششم پنج آن اندک شیرینی است
 و در شلخ آن تلخی و شهرست با هو از نیالرد و سوس بن سام بن نوح که در انجا قبر و انیاں بنجامین
 و باره سوس شوش اول باره است که بعد از طوفان نباشد و شهرست دیگر مغرب و روم و بالفتح
 گرم در طعام افتادن تختین افتادن گرم و صوف و ششم و خزان سیواسن بالکسر شهرست بر دم
 سیواسن بالضم بیماری است که در گردن اسب میشود و بالفتح گوشت است و مو صفت است
 سائیس سلیست کتنده

باب السین مع الطاء

سبط بالفتح موی که حیدر نباشد و فروشته بود و به کسر با و فتح آن نر آمده و سبط الحسم مرد
 خوش قد و راست قد و سبط الیدین جوانمرد و بالکسر فرزندان و سبط الفه از فرزندان یعقوب عم و اسباط
 از نبی سلطی چون قبایل از عرب و تختین فروشته شدن موی و کیا است سبط واحد و بالفتح و
 کسر با در از ساطا سقف میان دو دیوار که زیر آن راه بود و شهرست با و راه النهر و موضع است
 بمیدان سباط بالفتح تب و بالضم ماه رومی است پیش از ماه اذار و ششمین مجبه نر آمده سبطا کسین
 و حیم یا سیم و صوفی که بر بود ج زمان آویرند و جامه کتان و نریا دلی نون بعد از سیم نام موضع است
 و سبط بجانه است سبط بالفتح زود و کلوریدین و در غضب آوردن طعام که را و گذاشتن بجا با و در
 سبط بالضم و تختین چشم گرفتن و ناخشنود شدن سبط بالفتح تختین فرو بردن بخت و خزان
 و آسان و نرم را و رفتن سبطا کسین و تختین یا لوده سوط بالضم دار و پینی رختین و بالفتح
 و ارون که پینی ریزند سبط در دے شراب و بوی خوش از شراب و خزان و تیری و تختین سبطا
 بالفتح سبط بالفتح سین و فاجوال جامه دان اسفاط جمع سفاط جوانمرد و خوش نفس سفاط بالضم
 افتادن و افتادن بچه نام از شکم ساقط بر زمین افتاده و ناکس سفاط بالکسر بچه نام از شکم
 افتاده و شرارے که از حقایق جود و توده رنگ و نغریدن و سیر در آمدن و بست شدن سبط
 از و دیدن وقت سخن گفتن و دیگر کس خاموش بودن غور و خرم که بر زمین افتد و بدین معنی بفتح و ضم نر آمده و

از ابر که بر زمین نزدیک نماید و من خیمه و دل مرغ و بختمین آنچه افتاده باشد از خیمه و متلع زبون و سهو و غلط در حساب نوشتن و گفتن و کار زشت و فصاحت و آنچه در دخیل نباشد سقاطا بالکسر خطا در حساب و گفتن و نوشتن و ناگس و فرومایه و نالسان و فرومایگان جمع سقاطه بالضم آنچه از خیمه و بفتح تشبیه قاف سقاطه فروش و شمشیر گذار و برنده که پیش از مقطوع بر زمین افتد و بمعنی تخفیف قاف نیز آمده سقاطه برف و تراله و شیمی که بر زمین افتد و مرزاقش عقل سقاطه بوزن و معنی سقاطه است و بیان آن گذشت سقاطه بفتح سخت و زبان دراز و دراز زبان و موضوع است بشام سلیط شدید و زبان را از و مرد و دراز زبان و فصیح نیز زبان را و غنی است و کجی سقاطه بالکسر رشته که مراد از بد و شسته خزان است و سقاطه عام است و قلماده دراز از زنگ و بند و زری که سوار بر فل سبب بیاورد و در دالین جمله که استرنداشته باشد و مرد و سبک چالاک بفتح و در کردن موای بره و نرغاله باب گرم برای بریان کردن آئین خیمه و نیز کردن کار و درختن طلاوت شیر و نرغاله بگردانیدن و خاموش بودن مرد و مرد سبک و رده خشت بخت و بره و نرغاله و بالضم خامه ایست از صوت سیم و طم و سبک حال در رده خشک بخت و بره و نرغاله با پوست بریان کرده و نخل بخت و از اریچه بخت ساطع شیر طلاوت رفته و نرغاله بگردانیده سقاطه بالضم شتهای مراد از بد و نرغاله بگردانیدن شیر و طلاوت رفتن آن سقاطه بالکسر رشته و صفت و دستار خوان که بر روی طعام کشند و بدین کناره های دادی و طریق و تریب خیمه و ساطعین در رشته از درخت و مردم سقاطه بفتح و سقاطه بالضم و الکسر کشته بی ریش یا آنکه مراد از قن است باشد و نیز سقاطه دارولی است معروف سقاطه بالضم دهی است بهر سقاطه بفتح بهر و نصیب و شدت و تازیانه و تازیانه زدن و آئین خیمه خیمه بخت سقاطه بالضم دهی است بهر

باب السین مع العین

سبع بالضم هفت یک و بالکسر پنج روز آب بخوردن شتر و هفت روز آب آوردن و بفتح هفت یک و هفتم شدن و هفت توانفتن روزی هفت یک گرفتن و دشتام دادن و عیب گفتن و گزیدن و زودی کردن و افکندن و دریدن و زنده چار پار و بفتح و ضم با فتح و سکون آن حیوان درنده زیرا که اکثر اوقات بعد از هفت ماه زاید و بفارسی از راه و گویند سبع بالکسر جمع و دادی السبع و ذات السبع هر دو موضوع است سبع هفتم و هفت کننده سبع بفتح و کسر با هفت یک و بدین قبیل است از قبیل همدان و بالضم و فتح یا نام مردی است سبع بفتح یا نیک کردن که بر تو قهری و آواز کردن شتر بلاده و سخن با قافیه گفتن و سخن با قافیه ساجع سخن با قافیه گویند و راست روید و میان در کلام و خزان سبع بفتح گفتن خیمه بخت سبع بفتح شاخ درخت زده و بختین و بالکسر و فتح را

شتافتن و سرعت بالضم شتاب سریع شتابنده سطوع بالضم و سطیع بالفتح بلند شدن کرد و بوی بلند
شدن برق و صبح و شغاع و سطیع بمعنی صبح و خیره درازنیز آمده ساطع بلند سطوع بالفتح دست برداشتن
و ففتحیل و ازای که از دست بردن برآید و درازی کردن سطلع بالكسر داغ کردن تشریداری
و ستون خانه و شتر و از فریب دفع بالفتح مورب پیشانی گرفتن و کشیدن و سوختن آتش و باد سهموم و دوسه راد و یک
گردانیدن آن و بال زدن مرغ و دیگر راد و طیانچه زدن و زدن خیره و نشان کردن خیری اسو
نویکیهای باد سهموم سفع بالضم ناحیه و تپا و گرداگرد آن و بانگ کردن خروس رفتن زدن و خوردن
طعام از جای خود سفلع بالكسر روئے بند و خرقه که بر سر پوشند تا گرد آلود شود و خیره که بینی ناتمام
را بدان استوار کنند و این هر دو لغت بصا و نیز آمده سلع بالفتح رفتن و بے راه رفتن سراسیمه شدن
سالع بالكسر کوه میل کردن و فتح نیز آمده و بالفتح کوه است بمردنیه و شکاف پای و ففتحین درخت
است و شکافتن پای و نوحه است از صبر و ترو است بدفرود معنی برهن نیز آمده سماع بالفتح نند
و شنودن و شنوایی و گوش مفرد جمع آمده اسمع و اسمع جمع و اسمع الجمع و اسمع الکیان کتابی است
در حکمت که بادشاهان یا خود داشتند و تحقیق آن خواهم آمد در بیان کیان و بالكسر بچه گرگ از گفتار
و نام نیک و شنیدن و بعضی گفته اند که اسمع بالفتح شنودن و بالكسر شنوایی و ففتحین کسین پد ففتحین است
از حمیر سماع بالفتح شنودن و بیشه میم بسیار شنونده و جاسوس سمیع شنونده و شنوایانند و سمیع
خوب و نیکو سماع بالضم و سماع بالفتح خوب شدن منع ففتحین جمال سماع بالفتح بیکار
ماندن و پاره از شب سماع بالضم نام است قوم نوح و پاره از شب سماع ضائع سماع بالضم
رفتن آب به طرف سیاع بالفتح پیی که در خیک و انبان مانند و درختی است و گاه گل و
بیمعنی کبسر نیز آمده و بعضی گفته اند سیاع بالكسر گل ماله و بالفتح گاه گل سماع بالفتح جاری
شدن آب بزر و می آجاری بزر

باب السین مع الغین

سبوع بالضم تمام و فراخ شدن لغت سابع تمام سماع بالضم دندان شش سالکی افکندن
گاو و گوسفند ساع گاو و گوسفند شش ساله سماع بالفتح آسان بگوفرو شدن شراب و فرو بردن
آن و روان شدن خیره که راد و بچه دیگر چنان باشد که دیگر در میان نراوده باشد
سواع بالكسر آنچه فرو برد خیره را که در گلو مانده باشد

باب السین مع الفاء

ساق بافتح والالف چینه دیوار و بنجر و ساکن و ففتحین ترقیدن دست و شکافتن گرداگرد ناخن و
 پراگنده شدن لیت خرما و ففتحین برگ خرما و موم و دم سحفت بافتح و الکسر سرده فرو رشتن و سخت و ناکند
 شدن شب و سرده و ففتحین باریکی میان و لانغری شکم سحافت بالکسر سرده یا آنکه سحفت دو پرده که بر در
 آویزند و در میان آنها فرجه باشد و هر پارچه آنرا سحافت گویند سحفت بافتح دور کردن موازی پوست و
 تراشیدن پیه از پشت و سوختن خمر و بردن باد ابر را سحوف بافتح نزد شیر ماده که پیه پشت او
 برداشته باشند سحافت بالضم سحافت بالفتح تنگ عیش شدن و بالضم و الفتح تنگ عقل
 و کم ظرف شدن و همچنین سحافت سحیف مرد سبک و تنگ ظرف و جامه اندک و سحافت یافته سد و
 ففتحین باریکی در دشنامی شب در آمدن آن و صبح و بر آمدن در دشنامی صبح و در ففتحین باریکی سده لیت
 پیه کوپان شتر سحافت بافتح خوردن سرفه برگ درخت را و سرفه بالضم گرمی است سفید که از زربا به چو خانه
 بسازد و در آن بر آید و میرد و ففتحین غافل کردن و خطا کردن و فرونی کردن در خرج مال و جاه و خیرگی عقل و خورد
 و حرم و پیر و ففتحین باریک اطراف حوض و ففتحین خمر سفید مانند ابر شمر سفید و بافتح و کسر رانادان
 و خطا کننده سحوف بالضم نازک و سبک گوشت و اسب در از سحوف بافتح متاع و ففتحین شاخ
 خرما یا برگ آن و ترکیدن شکافتن گرداگرد ناخن و چهارموس و بیماری است چو کر که در لبها به شتر پیدا شود
 و موم شتر و اورا بریزند سحافت بافتح و تشدید فابور یا از برگ خرما بافتن و محجون نکرده خوردن او و بر زمین
 رفتن مرغ سحیف تنگ پالان شتر و کیا به است سحوف بافتح دارونی است که آرد کرده و بخیه بلفه است
 بخورند و محجون کنند سحافت بافتح زبون روی از هر چیز و کار حقیر و خاک نرم و تنگ و آردی که وقت
 بخشن چون غبار بالا رود سحافت بافتح آسمانه خانه سقف و ففتحین سقوف جمع و آسمان و درش در از
 فرو رفته و پوشیدن خانه و بالضم و الفتح موضع است و ففتحین در از دو کوز شدن شتر مرغ و خزان سحافت
 بالکسر و تشدید کاف و اسکاف بالکسر موزه و وز و ففتحین کرسلف بافتح هموار کردن زمین بماله و بر
 گردانیدن زمین بر آید زراعت و انبان بزرگ و جرعه که خوب و باعث نکرده باشند و بالکسر
 شو به خواهر زن و ففتحین در گذشتن و پیش شدن و پیشینگان و پدران گذشته و بیع سلم که در آن
 بهای پیش از گرفتن بیع دهند و بالضم و فتح لام بیک سالف و سلف بافتح پیش رفتن و ستورات
 پیش رنده سلف بالضم آنچه از آنکو ر جلید پیش از فشاردن و شراب و هر چه فشارده شود و بالضم تشدید
 لام پیشینگان سلف بافتح رسن برینه شتر و ففتحین بالکسر برگ درخت مرغ و آن درخت است که چوب
 او چون بر یکد گرمی ساینده شتر از آن بر آید سلف بالکسر پیش سینه شتر و رسن که بر سینه شتر

بند سوا الف گزشتها جمع سالفه سو ف بالفتح بوب کردن و صبر کردن و هلاک شدن و بالضم زمین
 نرم و سو ف بالفتح سین و فاسر انجام و زود باشد و این حرف است که بر فعل مستقبل می آید سوا ف
 بالفتح خیار و هلاک شدن و بیماری ستور و مرگ مردم و بالضم نیز آمد و صفت بالفتح اضطراب کردن
 و در خون غلطیدن در وقت نزاع و فتنه سخت تشنه شدن سوا ف بالکسر شهرت یافتن بغاوت و عصیان
 بالفتح شمشیر زدن و موسی دم اسپ و باه است و کبیر نیز آمده و بالکسر کنار دریا و کنار وادی و
 خرا که در بن شاخه های نخل پیچیده باشد مانند ریش سالیف مرد و بالضم شیر سیاف بالفتح
 و تشدید یا مرد شیر زن

باب السین مع القاف

ساق ساق پاوتنه درخت سبق بالفتح پیش شدن و در گذشتن اسپ از اسپان و بکسر و بختین انچه
 بدان گردنند در اسپ دو اندیدن و تیر انداختن و خیر آن سباق بالکسر بر یکدیگر پیشی کردن و در
 و بالفتح و تشدید یا بسیار پیشی کنند مستوق بالفتح و الضم و تشدید یا درم ناسر و قلب معرب سه نو
 و بعضی ستوقه زیادتی تا نیک گفته اند محقق بالفتح جامه کمند و سودن و استه رفتن و محو کردن یاد نشان
 زمین را و بالضم و بختین دوری و دور شدن و دراز شدن نخل سحوق بالفتح نخل دراز شدن
 بختین و ذال معجم شب دوازدهم ماه بهمن که مغان آتش افروزند و جشن کنند معرب سده وجهه سیمین
 سیده و زفر رنگ جهانگیری و سروری مسطور است سرادق بالضم سر پرده و انچه بالاسه صحیح
 کنند سرادقات جمع سمرق بالفتح گیاه است که بسیار نافع مرض استسقا است و آنرا افتخار
 گویند و شهرت با صطرخ سمرق و بختین یا چها سه حریر و زردی کردن و بختی سبکون را و کسان
 نیز آمده ساروق دزدی کنند بمقوق بالفتح و باز کردن سقوق خامه سفت بافته و مرد شوخ دیده
 سلق بالکسر گرگ نروچند و بالفتح نریان آزدن و حیر کردن بر و عن مشک و انبان را و
 جوشاندن و نیم بخته کردن سیری و بخته را باب گرم و بر قفا افلندن کسه را و گو سفند یا پوست
 بریان کردن و گوشه حوال در هم دیگر افلندن و سخن سخت و نشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد
 و بختین و شست هموار سلق بالفتح و بی است همین که زرد و دران خوب میشود سلاق بالضم جوشش
 دیان و بن دندان و جوشش اعضا و علنی که چشم طاری شود و پلک را غلیظ کند و مکران برزد
 و دانه که در نیخ زبان ظاهر میشود سلیق شاخ و برگ که از درخت بریزد سقوق بالضم بلند و دراز شدن
 و بالفتح دانه ترش مره معروف که آنرا ساق گویند ساق بالضم دروغ محض و هر چیز خالص بالضم و تشدید

میسم میوه ایست ترش تر معروف و آن را تم گویند سمنق چوبی که بر گردن گاؤز راحت بندند و بدان شکار
 کنند و آن چوب را نوخ گویند سمنق بالکس پوست تنگ بالای استخوان سر سمنق بالضم
 کشتی خرد و حرب سینگ سمنق و فنجین با گوار شدن سمنق بالفتح راندن و دست پیمان بردن
 بسوس عروس از ستور و خزان و بر ساق زدن و بالضم بازار و ساقها جمع ساق باشد و سمنق
 الحرب بزرگ جنگ و فنجین نیکو شدن ساق و دراز شدن آن و بالضم فتح و او مردم فرومایه و رعایا
 جمع سمنق است سمنق آوردند و جو بریان کرده که آنرا ایست گویند و شراب سمنق بالفتح و ذال
 معجمه سوار یعنی دست برنج و دستیاره سواق بالضم و تشدید و او دراز ساق و شکوفه خرباسا
 از پس اندره و چنانکه فاند از پیش کشنده سیاق بالکس راندن جان کنین

باب السین مع الکاف

سیک بالفتح گداختن زرد و نقره سیانک پارچه پاره زر و سیم گداخته جمع سیکه سیک بالفتح و
 تشدید یا گداخته زر و سیم سیک بالفتح و فنجین لازم شدن پیرایه و بالفتح و کسر دال حریص پیرایه
 و چالاک دست بکار و نیزه زدن و لازم پیرایه سفاک بالفتح و فنجین خون و بسیار گفتن سخن
 سفاک بالفتح و تشدید فاخو زرد و بلنج و قاد بر سخن سفاک بالفتح و تشدید کاف حلقه آهن و منج و
 زرد تنگ حلقه و چاه تنگ و بالضم نیز آمده و منج و زر کردن در آب آهن و ازین بر کردن گوش و رفتن
 شکم و بالضم سوراخ کرد و نمکبوت و خزان و نوسه است از خوشبوئی و راه بسته سیک فنجین
 خردی گوش چنانکه بلند و ظاهر نباشد و کر و ناشنوائی و بکسیرین کوچه جمع سکه سکا بالکس سیمایا
 و حلقه های آهن و بالضم هوای میان زمین و آسمان و جاب پراز تیر و بالفتح و تشدید کاف آهنگ
 سکا سکا بالضم پیر قبیل ازین سکا بالکس رشته و بالفتح کشیدن پیرایه و بالضم
 و فتح لام پیک سلیک بالضم و فتح لام نام مردی است سلوک بالضم راه رفتن و در آمدن
 بجای و در تمام جمع سکا سکا را بر و سیمک بالفتح بلند گردانیدن پیرایه و بالابر و در سفت
 خانه و بلندی پیرایه خلاف عمق و فنجین ماهی سموک بالضم بلند شدن سماک بالکس چوبی که بدان
 بلند کرده شود پیرایه سماک فنجین جمع و نام دو ستاره ایست که یکی را سماک اغزل و دیگری را
 سماک امح گویند و آن هر دو نمبر له دو پای برج اسد است سنبک بالضم سیم و بالکس سیم ستور
 سنا یک جمع و زمین سخت کم نفع و نوسه از دو بدن و اول باران سموک بالفتح بالیدن پیرایه و بالکس
 گردن سواک بالکس سواک و بالفتح رفتار ضعیف عرفی گوید و آسمان در رفاقت عرش

تتواضع کند بچرخ سواک سبک بالفتح سائیدن و بردن باد خاک را و تختین روی ماهی و گوشت
درنگ آهن سبک بالفتح رفتن ستور

باب السین مع اللام

سؤل بالضم و سکون نمره خواسته شده سؤل بالضم فتح نمره خواستن سبیل تختین باران خوشه
و آشوب و سرخی که در چشم پیدا میشود و نام اسپ نیکو در عرب سبیل راه و سبیل شد جهاد و هر چه
حق تعالی بدان امر کرده از خیرات و ابن السبیل مسافر بچیل بالکسر فتح با و سکون حای مملکت زن فز
و شتر و سوار فری بچیل بالفتح و نوزیرک باب و تختین آب از دلو و یکس تر و تشدید لام قبالة با مهر و نویسنده
و نام کاتب پیغمبر و نام فرشته است سجال بالکسر و لو یا جمع سچل و فتح کردن با هم در آب خورائیدن
را ندن و خزان سچیل بالکسر و تشدید جیم یکسوره معرب سنگ گل و چیل که در قرآن واقع است سنگ نر و
چند بوده از گل که با تش و زرخ نخته شده بود و اسمای گرویده که بر سر کعبه آمده بودند بر آن مکتوب
بوده بچیل یکسیرین و فتح هر دو جیم آئینه و این کلمه در اصل روی است و در کلام عرب استعمال یافته
سحل بالفتح رسن تافتن و لبودن درم و نقد کردن و زدن چنانکه پوست بر خیزد و کشادن با درویش
را از خار و خاشاک و جامه سپید از پنبه و سیم نقد سپید و بختین نیز آمده سحول بالضم و الفتح موضع است
بین که جامه خوب در آن میشود ساحل گرانه دریا سحل بالفتح و سحال بالکسر نر یا و نر غاله یا نر
جمع سحل بالفتح و نر سحال نام موضع است سدل بالفتح فرو بستن جامه و پرده و مو و بالکسر رشته
از در و جواهر که بسینه فرو بسته باشد سدل جمع و بالضم و الکر بر دو تختین میل کردن سدل پرده
جمله و پرده که پیش بود ج کشنده بالان لکسر بر آهن یا بر چوب کشیده شود سداو میل شلوار و زبر جامه
سطل بالفتح طاس سته دار و مرد در از سحاک بالضم سر فرو کردن سحل بالفتح و کسر غین
معجمه مرد بدخوار و مضطرب و بی آرام و صغیر الحجه سطر جل بالفتح سین فاد جیم میوه که آنرا آینه
گویند سفل بالکسر و الضم و سفل بالضم و سفل بالفتح فرو دس و بی تقیض علو سافل فرو و دست
تقیض عالی سل بالفتح و تشدید لام کشیدن خیره و بر آوردن بزم و کشیدن کار و شمشیر و
و خزان و بالکسر و الضم قرعه است که در شش بهم رسد و بختین سلال بالضم سلیل شمشیر از نام
بیرون کرده و فرزند و شتر بچه نوزاده و وادی فرخ بردخت سلول بالفتح نام مادر عبد الله بن ابی منافه
و مادر قبیله است از هوازن که قبیله را بدان می خوانند سلسل و سلسال بالفتح آب شیرین
خوشگوار و سرد و صاف سلسیل چیر نرم و خوشگوار و شراب و چشمه است

در پشت سلاسل زنجیرها و بر قیاس پوست و ابرها یک یک دیگر پیچیده و سخت
 شده و ذات السلاسل موضعی است که سال هشتم از هجرت حضرت رسول صلعم لشکری بسردار
 عمر و عاص در آنجا جنگ فرستاده بود و سمندل مرغی است معروف که آن را آتش مسوز و سمنول بالضم
 گفته شدن جامه سمل بالفتح چشم کسی بیرون کردن و صلح کردن میان دو کس و پاک کردن حوض از
 گل و لای و تجمین جامه گفته و آبها که اندک و گل و لای که در نه حوض و طرف مانده باشد جمع سمنول
 سعی کننده در صلاح کار و اصلاح امر عیشت سمال بالفتح گری که در آب باشد و بد تشدید منجم
 بد تشدید است سمنیل بالضم گیاهی است خوشبو که آنرا سمنیل الطیب خوانند و سمنیل و دنی اردین
 باشد و بالفتح نام دو شهر است در روم سنا بل خوشه ها جمع سنبله و ابو السنا بل کنیت صحابی
 است سوال بالضم خواستن و بجای واد نهی نیر آند و سول لغت تجمین سستی زیر ناف سمل بالفتح زمین
 نرم و هر چیز نرم و آسان و نام شخصی است سمنیل بالضم ساره ایست مشهور و قلعه ایست باندلس و نام
 شخصی است سیل بالفتح آب بسیار که روان باشد و روان شدن آب و خون و جز آن سائل
 پر سنده و خواهنده و روان شوند سیمال بالفتح موضعی است بجزایر و درختی است خار دار و گیاهی
 است که خار پیچیده دارد چون آنرا می کشند شیر سفید از آن برآید سیاله واحد و بد تشدید بسیار روان

باب السین مع المیم

سام پسر نوح عم و مرگ و زهر و نقره و در گهاسه زرد در کان سامه واحد و خیزان و کوچه است و تشدید
 میم زهر دهنده و زهر در طعام کننده و سام ابرص جانور است زهر دار که گزشت و زهر ده گویند سام
 بالفتح و سکون همره بسته آمدن و ملول شدن سجم بالفتح روان کردن و شک و تجمین آب روان اشک
 و برگ بیدجوم بالضم روان شدن اشک و چین سجام بالکسر و بالفتح چشم اشک و زنده هم لغت تجمین سهای
 و همچنین سخته و سجام بالضم و درختی است و آمین و تجمین مطرقه ساهه آهنگران سجم لغت تجمین سهای سوم
 لغت تجمین شیمانی با اندوه و خشم با اندوه و حرص و بخیلی و نری که شهنش غالب شده باشد و تجمین
 صدوم و بالفتح و کسر دال مردخت شیفته و تجمین آگنده شده از آب سجدوم بالفتح و ذال معجم
 شهر قوم لوط که قاضی آن بی دیانتی و ناحق معروف بود و سرم بالفتح راندن سنگ و بالضم دبان و ده که مخرج قفل
 است و تجمین در و مقعد ساسم درختی است که از آن گیاهان سازند و بعضی گفته اند آبنوس است سظام
 بالکسر تیز تیغ و آنچه بدان سر بسته به بندند سقام بالفتح بیماری و بالکسر بیماریان جمع سقیم و بالضم
 و الفتح و ادس است سقم بالضم و تجمین بیماری سلم بالفتح دلو که یکطرف حلقه دارد و پست آنکه

دلو سقایان و نام مردی است و گزیدن مار و دباخت چرم پوست و دخت سلم کردن و فارغ شدن
 از ساختن دلو و محکم کردن آن و بالکسر آشتی کردن و آشتی کننده و بالفتح نیز آمده و سلام کردن و سلام
 آوردن و بختین پیش دادن و بیاوردن نهادن و درختی است خاردار و بالضم و تشدید لام مفتوح
 نزدبان و سبب و وسیله سیوای چیز سلام بالفتح کردن نهادن و سلام گفتن و بخت و بختی گزیدن
 و بایکی از عیبها و نامی است از نامهای خداوندی و درختی است و بمعنی بکسر نیز آمده و دار السلام است
 و بدینیه السلام بغداد و نهرا السلام و حله و بالضم موضع است و بالکسر آب است و سنگها جمع سلمه و بالفتح
 و تشدید لام نام مردی است سالم و زنده از آفت و عیب و نام مردی است و پوست میان بینی چشم
 سلیم ساده و درست و مار گزیده و بضم سین و فتح لام نام قبیله است سلم بالفتح دراز و تیر دراز و میان
 و شلغم و بمعنی ششیم معجمه نیز آمده سلام بالضم و کسر لام قلعه است بحیر سلمت بکسر سین و تاغول و
 سختی و خط سال و شتر که هیچ دندان ندارد باشد سلم بالفتح و تشدید سین زهر داون و زهر و طحام
 کردن و قصد کردن و صلح کردن میان دو کس و سرقار و رده استوار کردن و اصلاح کردن چیز و
 سوراخ و زهر و بدن دو معنی بکسر و تخم نیز آمده و چیز سفید مانند مهره سفید که از دریا بیرون آید و نام دو
 رنگ است درینی سپید و سم الخطا سوراخ سوزن و سم الفار مرگ موش که آنرا عوام سنبیل خار گویند
 و سم الحار زهره سموم بالفتح یا دگر کشنده و بالضم زهر باد سوراخها جمع سم سم بکسر هر دو سین
 کنجید و نام رنگی است و فتح هر دو سین و باه و بالضم و الکسر هر دو سین سرخ سم و واحد سم سام
 بالفتح چالاک و سبک سم نام بالفتح کوبان و سم الارض میان زمین و درختها که زمین سم
 بالفتح و کسر نون گیاه بلند که شکوفه او برآمده باشد و شتر بزرگ کوبان و بختین بزرگ کوبان شدن
 شتر سموم بالفتح کران فروختن و وقت نمودن و در فروختن و خریدن سم بالفتح تیر و تیر چوب که در سقف
 خانه کنند و تیر که بدان قرعه زنند و قال گیرند سم نام بالکسر جمع و بهر و نصیب سمان بالضم جمع
 و نام قبیله است و کردا کرد خانه و مفتد ارشش کرد و ساحات و معاملات مردم و سنگ
 خانه که براس شکار شیر سازند سم نام بالضم تاریکی و تغییر روی و بالکسر وادی است و زمین بالفتح
 گرمی و سموم و شدت حرارت تابستان و تار یا مانند تار عنکبوت که در گریه میسان هوا طاهر شود سم
 بالفتح و کسر با خداوند بهر وجه و شریک سموم بالضم ترش روی و بالفتح عقاب پرند

باب سین مع النون

سبحان بالضم یاکی کردن و بیاکی خواندن خدا را سبحن بالکسر زندان و بازداشت و بالفتح بازداشتن

و در زندان کردن سجنان بالفتح و تشدید جیم زندان بان سجنین بالفتح زندان کرده شده و بالکسر تشدید
 جیم دائم و تشدید و موضع است که در وی نامهای فجار و کفار بود و وادی است در جنم و زمینی است و طبقه
 هفتم زمین سجن بالفتح جمع کثیر سجنان بالفتح نام مردیست که بر هر چه میگذشت آنرا تخمین میکرد و بکمان
 و قیاس در آن خبر می گفت و نام نصیحه است که انصاحت و بلاغت ضرب المثل است و آنرا سجنان
 وائل گویند و وائل قبیله ایست و بالضم نرمی بوده است در عرب که شتر را د بار ابدان کشی میدادند سجن
 بالضم گرم سجنین آب گرم سخون بالفتح شور بای گرم کرده سدرین و سدرن لغتجین سیه و خون و صوف و
 پرده سادون خادم کعبه و تجانه سحرین و سحرین بالکسر معرب سحرین سلطان لغتجین خرچنگ و
 نام برج است و در حقیقت سودا و دای و چون آن درم بزرگ شود بواسطه غرق سرخ و سبز مشابه شود
 پیای های خرچنگ و علتی است که در سربند و تهای چار باشد و تیز و دوزخ لخته کنند و سریان لغتجین
 رفتن خبری در جمیع اجزای خبری سحران بالکسر گرگ و شتر درنده و نام سکه است و روان
 بالفتح و بی است بیستان سجن بالفتح و سکون عین ممله چربی و پیه گوشت و بالضم خنک و خشک
 که از نیمه اش برند و در نیمه اش بنید سازند و گاهی بان آب خوردن چون دلو و گاهی رسیان و پیه
 در آن کنند سجن بالفتح پوست باز کردن از درخت و خزان و خاک رفتن باد از زمین لغتجین تیشه
 چوب تراشی یا هر چه بدان خبری تراشد و پوست درشت مایه و ننگ بر قبضه و شمشیر و کار و کنند و تین
 ششها و همچنین سفاین هر دو جمع سفینه سفان بالفتح و تشدید فا خداوند گشتی و موضع است
 سفون بالفتح با و خاکروب سوافن باد های خاکروب جمع سافن سفین بالفتح صومع
 است بمشرق سکون بالضم آمدن و بالفتح قبیله ایست از زمین سکون بالضم و تشدید کاف و نون
 گشتی و ساکنان و باشندگان بجای و بالفتح و تشدید کاف کار و گز و همچنین سکا کین سکین بالضم
 و فتح کاف قبیله ایست از عرب و خراجالاک و حیت و بالکسر و تشدید کاف مکسور کار و سکون
 بالفتح ابلخانه لغتجین آتش و هر چه بوی آرام گیرند چون زن و فرزند و خزان و نام مردی
 است در حمت و برکت سلطان بالضم و الی و حجت و قدرت و ضم لام نیز آمده سلوان بالضم
 فسل شدن و دار و دای است که بنگین دهند تا فرج یابد به آبی که با و بنوشانند تا شاد شود
 یا خاک گور مرده که در آب کرد و بخورد عاشق و مهند تا عشق او زائل شود و وادی بنی سلیم
 و چشمه ایست در قدس سمن بالفتح روغن و روغن کردن در طعام و بالکسر و فتح میم فریه
 شدن سمن و سامن فریه سامان بالکسر فرهبان و بالفتح و تشدید میم روغن فروختن

وہی ست بہمدان سامان وہی ست بری و محملہ الیت باصفمان و نامہ دے ست کہ ملوک سامانیہ
 بدان منسوب اند سن بالکسر و تشدید لون و ندان و سال و مقدار عمر و گا و خوشی و کوہے ست بہمدنیہ
 و موضعے ست بری و شہر لیت برکنار و جلد و دندانہ قلم و دانہ سپر و شلخ چار پا و بسیار خوردن و بالفتح
 سنان در نیزہ کردن و مسواک کردن و سخت راندن شتر و بیان کردن چیرے و گل را سفال ساختن و
 نیزہ زدن کسی را و کزیدن و شکستن دندان کسے و نیک چرانیدن و پچرا فرستادن و صورت چیرے کردن
 و صفادادن و آب بر روی رنجستن و خاک بر زمین رنجستن و بلند کردن و تیز کردن و حلا دادن و تیغ و
 خزان و کندہ و بدبو شدن چیرے سنون بالفتح و اروے کہ بردندان بمالند سنان بالکسر سنان و
 ستریزہ و عصا و تیری ہر چیرے سمن بفتح تین شتران تیز و دوروش و طریق و بختین و یکسرین و ضم آن
 بالفتح لون اول نیز آمدہ و بالضم و فتح لون جمع ست ست یعنی سیر تا و عادت تا سنین بالفتح انجہ از
 سنگ و آہن در وقت ساختن سفید و بالکسر سالما جمع ستہ سوسن بالفتح گلے ست معروف
 و آن دو قسم ست سفید کہ آنرا آزاد گویند و کبود کہ آن را ایر سا گویند سینین درختے ست واحد سینہ و
 طور سینین و طور سینا کوہے ست بشام سحان بالفتح نہر لیت بزرگ در شام نہر لیت دیگر بصرہ
 کہ آنرا ساحین نیز گویند سحون بالفتح نہر لیت بماء و النہر نہر لیت بہند سیر و ان یکسر سین و فتح
 راقصہ الیت و قریہ الیت بہ مصر و موضعے ست بفارس و موضعے ست نزدیک ری

باب السین مع الواو

ساو بالفتح و سکون ہنرہ وطن و نیت و دور شدن غم و کشتن بچیرے بفتح تین و تشدید واو و تیرید
 و دائم شدن و نال کشیدن ناقہ سحر بالفتح گل کشیدن بیل سحر بالفتح برائے آتش جادو کردن تا آتش
 فروختہ شود سد و بالفتح دست دراز کردن بہ چیرے و گام فراخ نهادن ستور سمر و بالفتح دخت معروف
 سرودہ واحد و بالکسر شہر لیت قریب و میاط و وہی سیمیل سطر بالفتح دست در رحم ناقہ کردن راغ
 تا آب فحل را ببردن کشد و دور نهادن اسپ گام را و بسیار شدن آب و سخت گرفتن و حملہ بردن و
 قہر کردن و سطوہ یکبار حملہ بردن سحر بالکسر ساعتے از شب سطر بالفتح و بختین و تشدید واو و خوردن
 شدن و زایل شدن اندوہ و فراموش کردن سحر بالکسر بلند و بختین و تشدید واو و بلند شدن
 سحر بالفتح فراموش کردن و غافل شدن و طلسوے چیرے رفتن و آسیدن

باب السین مع الہاء

سبح بفتح تین رفتن عقل از پیری و خرن شدن ست بالفتح و بختین مقعد سفاه و سقم بفتح تین

سبکی و نادانی سقیفه نادان و سبک عقل سموه بالضم رفتن ستور خپانکه مانده نشود ستمه بختین سال

باب السین مع الیاء

سی بالفتح اسیر کردن اسیر کرده شده ساسری بلسر یاسه موحده نوعی از جامه های گرانمایه و باریک
 بهترین خراسانی نام مردی است که به حکمت گو ساله از طلا ساخت و جمیع کثیر العبادات آن خوانند
 و گمراه کرد و موی برود عا کرد تا به موی گرفتار شد و مردم او را از شهر بیرون کرده نزد صاحب قاموس گوید گیر
 بود از کرمان یا آنکه از اکابر بنی اسرائیل است منسوب به وضع سامره که یکی از موضع بنی اسرائیل است سیاهی
 بالضم مردی است اندام درست و کلیمه هفت حرفی سیاهی بلسر حاسه مملو در یاسه آرمیده و طرف بر سحر
 بالفتح و الکسر سوسیتان معرب سگری و این کلیمه بی یاسه نسبت است احتمال نشده مچی بالفتح پیل گل از زمین
 کشیدن مچی جو اند و ساد می کشیم مراد از سادس سدری بالضم و تشدید دال یا لقب مردی دانشمند
 بر مجده مسجد که در معجز زمان میفرودست سحر بالفتح در شب روشن و بالفتح و تشدید یا سحر و مرد و نیر و او جو
 خرد و سحر سحر نام نری که است معروف ساری و در و نده به یحیی اخرا سحر سحر مچی بالضم سحر و فتح یا
 شمشیر خوب منسوب به سحر سحر سحر مچی بالفتح کشیدن و قصد کردن و کار و کسب کردن و دیدن و شنای
 کردن و رفتن و خراج و بلج گرفتن ساعی و الی بر قوس و کار و بلج ستان و آن که کار و بر کس
 انگشت و سخن صین و عیب جو و رئیس یهود و نصاری سحر بالفتح آب وادن و فرا هم آمدن زرد آب
 و شکم و عیب کردن و بالکسر آب که داده شود به کسی و زراعت آب داده و پوستی که در آن آب زرد
 باشد سالی شراب و آب دهنده ساعی بلند مچی بالفتح و تشدید یا بهمنام و مانند سحر بالفتح و تشدید
 یا بلند و روشن سیاهی عاقل و روشن کننده

باب السین مع الالف

شمال الکسر ستان شتی بالفتح و تشدید یا پراگنده جامع شتی شراب الکسر و الفتح خریدن فروختن شمر
 بختین گوشه زمین مال زیون و مال نیک و بیشه شیر شرفاء بالفتح گوش دراز و آنچه گوش او دراز
 و بیرون یا شد خلاف شکا تر تشدید کاف چنانکه گفته اند کل شکا تر بیض و کل شرفاء یعنی هر چه گوش او
 اندرون باشد تخم سید و هر چه گوش او برآمده باشد می زاید و ضم شین و فتح را بزرگان جمع شریف
 شرفاء بالفتح ستور گوش شکافته شرفاء بالضم و فتح را انبازان جمع شربک سطا بالفتح خوشه و برگ
 کشت و نهال کشت و نهال درخت شاطی بلسر طاد بهمه در آخر کنار دریا و جو شمر
 بالکسر و ستاره روشن که بعد از جوار بر آید را شمر عبور خوانند و دیگر را شمر

غیصا و مشهور شرع عبور است و ابولکثبه جدمادری حضرت رسول صلعم اورا در جا بلایت پرستید
و باورش و دیو در بر ستش اصنام مخالفت نمود ازین جهت حضرت رسول صلعم را قوتش بعد از ظهور
اسلام ابن ابی کثیر گفتند یعنی مخالف است در پرستش اصنام شعرا و بالفتح نوعی از شفا و
وزمین پرورخت و یوسفین و کس کبود و سرخ که بر شتر و خر و سگ افتد و خیر منکر و درشت و سختی و بلا
عظیم و سخت و بالضم و فتح عین جمع شاعر شفاء بالکسر و واو تندرستی و بالفتح و بی همزه کنار و طرف
بر چرخ شفاء بالضم شین و فتح فا و درخواست کنندگان گناه مردم و شفاء کنندگان در بیع شفاء
بالکسر بدخت شدن و بدخت شده به همزه و بغیر همزه آمده شکوب بالفتح کله کردن شفاء و بالفتح
و تشدید لام دست خشک شده شافی بالکسر نون و همزه در آخر دشمن دارندة قال الله تعالی
ان شاکک ہوا لایہ شوری بالضم شورت شویا بالفتح زن شکل و درشت و وزن خوب و
اسب نیک و در فراخ و من و بی و کوچک و من شویا بالفتح زن شکل چشم شبایا بالفتح اسب
و اشتر که سپیدش بر سبای غالب باشد و آن را اسب خنک گویند شئی بالفتح چیز اشیا جمع یا اسم
جمع شئی بالضم و الکسر و فتح یا خنک تصغیر شے و شویا بالضم چنانکه مشهور است شفاء

باب الشین مع الیاء

شویوب بالضم و سکون همزه یک و فتح باران و طرف بر چیز شایب بالفتح و مد همزه جمع شایب
مرد جوان شایب بالفتح جوانی نو جوانان و اول هر چیز و بالکسر نشاط و دوست برداشتن
اندر و نشاط و همزه که بدان فروخته شود آتش و بالضم و تشدید یا جوانان و محبت میان بالضم تشدید
یا هر جمع شایب شایب بالفتح و تشدید یا برافروختن و جنگ و لمبیدی هر چیز و جوان شدن زاک
سفید که انرا اندک پیگری گویند و بهترش منی است که آنرا شب میانی خوانند شویوب بالضم
برافروختن آتش گرم شدن زار و بالفتح آنچه بوی آتش فروزندی کنند و بدی کنند و ایسی که هر دو
بردار و شجای بالکسر سر بندیش و خوب چند استاده که بر آن جامه نهند و بالفتح اندوین شدن ملاک
شدن ملاک کردن اندوین کردن مشغول کردن بخت همزه آمده و استوار کردن سر شیش شجای حایت
و اندوه شدن خاندن شک شک که در و سنگر زیار حرکت دهند و شتران ابدان بخوانند و نام بر قبیله
و شکی که نیمه اش بر بند و نیمه و گرش و لوسازند و محبتین اندود و شکی که سبب برضی و قتال رسد و شین
چوب که را می و لور ابدان و بر بند شجوب بالضم ملاکت شدن سبتو نهائے خانم جمع شجوب بالضم ملاکت شدن
و اگر لون شدن از لاغری که سنگلی و سفر و زمین را اندن بیل شخب بالفتح خون بیک کشیدن بستان شیر

فرو آمدن و بالضم آنچه یک کشیدن پستان فرود آید از شیر وقت دو کشیدن و فحش قلع البست شتاب
 بالکسر شیر وقتی که دو کشیده شود شدت بالفتح و ذال معجمه را اندن و فحش شاخه های پرالنده
 درخت که آنرا بر نندشده واحد و متاع خانه از قماش و غیر آن و پوست شاخه های بریدن و پوست
 دور کردن شاذب دور شونده از جای خود شرب بالکسر آب و حصه از آب و بالفتح آشنایان
 جمع شارب و هر سه حرکت آشنایان و خوردن آب و مانند آن و بعضی گفته اند که بالفتح مصدر
 است و بالضم و الکسر اسم مصدر است یعنی آشنایان و خوردن و فحش حوضهای خرد گرد و درختان
 که درختان از آن آب خورند و بنزد و بسیار خوردن آب شارب برودت و آب خورنده
 شارب آشنایان و خوردن از مالعات شرب بالضم و ذال معجمه باریک شدن اسپ
 شارب درشت و خشک و لاغر شارب بالکسر سختی و قحط شارب بالضم سخت شدن عیش
 شارب سخت شارب بالفتح شکاف و درز و فراهم آوردن و درز و شکاف و جدا کردن از هم و
 بهم بستن و اصلاح کردن و فساد کردن و شکافتن و پراکنده شدن و نام کرده است بهین
 و شعبی و انشمنده مشهور از آن گروه است و قبیل بزرگ و گفته اند اول شعب است بعد از آن قبیل طبرستان
 قبیل بعد از آن عماره بالکسر بعد از آن بطن بعد از آن فخذ و بالکسر دره کوه دره است که
 در کوه باشد و جای روان شدن آب در زمین و نشان شارب بالکسر جمع و فحش دور بودن
 شاخه های چار پا از هم دیگر و دور بودن و دوش از یکدیگر و ضم شین و فتح عین گردن اسپ و بال
 سراسر و هر چهاران بلند باشد و گروهها جمع شعباست و شعب اربع دو دست و دور یا باشد
 شعیب بالضم توشه دان و نام مخیر است و مشک گفته شعب بالفتح و فحش برانگیختن
 فتنه و فساد و تباهی و فحش نام زنی است شعیب بالفتح و الکسر زمین است و جای فرود آمدن
 میان دو کوه و بالکسر شکاف کوه و سوراخ در زمین و کوه که مرغان در آن آشیان کنند شعیب
 و فحش تیزی و خونی دندان شارب رگهای چند در حلق و مجاری آب در گردن و مویهای
 برودت شارب بالفتح آمیختن و شور باد عرب گوید ما غنده شارب و لاروب به نیست نزد او شور یا
 و نه شیراست شده شارب بالفتح سپیدی بر سیاهی چیز غالب آمدن و کوهی که بالاسه او
 برف باشد و بالضم موضع است و فحش سپیدی بر سیاهی غالب آمدن و فحش کواکب روشن و سه
 شب از آفرین شارب بالفتح شرب که دو حصه اش آب باشد و بالکسر شعله از آتش
 بلند شده و مردگانه در کار شیب بالفتح موی سفید و سفید موی و بالکسر و ذال تازیانه

باب النشيد مع التاء

[illegible]

و همچنین درخت تازه تر و سیوه اش نخچه تر و پاکیزه تر و می شود و لعنت گفته اند یعنی در ملک شام است که نه مشرق
 و نه مغرب است بلکه در میان واقع شده اما معنی اول صبح است شمس است بالفتح به خلق و بدخود شدن
 شمس و شمس بالکسر جمع اندک از مردم و پاره از سیوه به و جرآن شمس حقه بالفتح پاره گوشت بد را بر بد و شمس حقه
 سید که از برگ خرما بافتند و در آن خریره و جرآن بردارند و پی پاشند که بدان بر بر تیری چسباند و خاکه بکوبد
 که از آن می سازند و کمان که از چوب شربج راست کنند و آن چوبی است که چون شکافند و پاره شود و
 چوب خم شود و شکند شمس لطفه تعلیق خبر به خبر و پیمان و شرط و بر سر از پوست خرما بافته شمس طه بالضم
 چاوش پیاده کو تو ال شمس طه بالفتح و تشدید پاره از هر خبر و دندان کوه و جرآن شمس طه بالضم و شمس طه
 آتش شمس طه بالفتح شمس و او و ذال معجمه صرب شمس طه بالضم شمس طه یک دانه جو و دنباله کار و شمس و جرآن
 و قربانی حج و عبادت و آنچه بر دشتانی باشد شمس طه بالضم بر نیکاسه و ظرف و گرو و طاقه از هر خبر و
 جدائی شمس طه بالفتح شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 آفتاب چنانکه مشهور است در کلام عرب نیامده شفاعت خواهش کردن شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 و زمین شمس طه بالفتح لب و حقیقت الشفة لم سوال و بنت الشفة سخن شفاء بالکسر جمع شفاعت بالفتح و
 سکون بهره ریش که در پاره و آنرا بغیر داغ علاج نباشد شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 کار و لشکر و کفشگران و تیری شمس و خادم شمس طه بالفتح شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 و شمس طه بالفتح بدی شمس طه بالضم و تشدید قاف جامه پیش شکاف و خلاف حبه و شمس و دور و دوری و ناحیه شمس و
 بدین معنی یکسر نیز آمده و بالکسر پاره از لوح و عصا و جامه و غیر آن شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 شمس و در معنی است و باران بزرگ قطره و در نیم سر و نام جده نعمان بن منذر و کاشادگی میان دو کوه
 از ریگ که در دایره علف باشد شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 به نیم سخن خوب راندن و بالکسر آنچه شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 بعلی بن ابی طالب زیرا که چون حضرت امیر المومنین پاره از آن خواند مردی برخاست و سوال مسئله کرد حضرت
 بجواب آن مشغول شد و دیگر بر سر آن خطبه رفت ابن عباس رخ گفت کاش که این خطبه را با تمام می رسانید
 حضرت فرمود میسرات ملک شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم شمس طه بالضم
 یعنی از سر حال سختی چند بر زبان آمد و در آن اختیار نبوده شکله بالضم سرخی و سفیدی چشم
 شکله خور و خمر و دهنی گاه و روش و راه و ناحیه و سپید بنگا گوش شکاسته بالفتح بدخود شدن
 شکایه بالکسر گله و شکوه شکیمه دهنه لگام و گوشه دایک و طبیعت و سرشت شماتت بالفتح شکله

زای گویند

باب الثمين مع الشاء

باب الثمانين مع الحميم

شجاج بالفتح و سکون همز و پس افکندن کارے را شجاج بدانند تخمین کنند که آنرا چقدر الحضر گویند معروف شاجه
شاجا بهر جگیا ہے معروف شاجا و ترشح بالفتح و تشدید جیم سر شاکستن شاکستن کشتی و خزان آب
و ریاض قطع کردن را ادبیا بان و انجمن شراب آب پیچج مرد سر شاکسته و منج سر شاکسته شجاج باضم

بانگ کردن زراعت و شتر مرغ و بالکس شکستگی است سر جمع شجبه بالفتح و یکدگر را سر شکستن و بالفتح
 تشدیدیم که خروار این جهت استر بارانبات الشجلاء گویند شرح بالفتح جاب روان شدن آب
 از سنستان بر زمین نرم و وادی است همین و نام آب است و مانند گونه و روده و انبار شدن
 و فراهم آوردن و دروغ گفتن و بر یکدیگر چیدن و خرد کردن خشتها را و استوار بستن خرطیه و بختن که یکشلی
 و فراخی وادی و شکاف کمان و بند خیمه و یک خایه از خایه دیگر بزرگ تر شدن شطرنج بالکسر بازی است
 معروف و بین مملکت نیز آمده شفاعت بالضم صیغه که در ویا لمانند از مدح عرب پیشا بر سر جمع بالفتح است یعنی
 و شتاب نمودن و دور دور بلند زدن جامه را شملاج بالفتح خبری که بعد از خوردن انگور از دهان
 بنیدازند و معنی خبر نیز آمده شج بالفتح تین در کشیدن و در هم شدن است

باب الشین مع الحاء

شج بالفتح تین کالبد و سواد شخص که از دور نظر آید و بسکون بانیز آمده شج بهر سه حرکت و تشدید حاء
 مشهور و ضم است حرص و جمل شجیح مجمل و حرص شج بالفتح هر دو شین بیابان فراخ و ملازم هر چیز
 و بد معنی است ششاح و بد خلق و خلیب بلیع و تجلع و غیور و بد معنی است ششاح و نیز ششاح زنی که
 گویا مرد است در قوت شرح بالفتح فریاد شدن شرح بالفتح بیان کردن و آشکارا کردن و بریدن
 و کشادن و دشتن و کشاده کردن خبری را در بکارت گرفتن شرح یار و گوشت و چنین سرخه و باضم
 فتح را نام قاصی است معروف و مشاخر نگاه میان زراعت از درخان شطح بالفتح حیاتی کردن و باصطلاح
 صوفیه خبری است مخالف ظاهر شرح گفتن شطح بالفتح و تشدید بطایه حیاء و باصطلاح صوفیه کسی که شج
 ظاهر شرح سخن گوید و این هر دو صیغه در کتب معتبره لغت یافته نشده و ظاهر است که فارسی هم نیست مابین
 زبانها مذکور و در کلام عرب مشهور است شج بقاء زشت مراد و قبیح شرح بالکسر کیاست است که آن را
 فارسی در منته ترس که گویند و بروی است یعنی و مرد مجبور کارها

باب الشین مع الخاء

شخ بالفتح آواز و شنیدن شرح بالفتح شکستن خبری و میل کردن کوبن شدن و دراز شدن و
 پسیدی پیشانی و بختن بچه که تا تمام از شکم بیفتد شرح بالفتح بچ و ریش و طرف برآمده از خیزی و اول
 جوانی و اول کار و تنج هر ساله شخی که هنوز او را نیند دست نکرده باشند و آب نداده باشند و همرا و باشند و
 جوانان جمع شلخ و جوان شنیدن و برآندن دندان شلخ بالفتح اصل و نسل مرد و نطفه و اندام زن شلخ
 بفتح لام جدابراهم علیه السلام شخ بالفتح بلند شدن و تکر کردن و نام پدر قبیل است شلخ بالکسر متکبر

شیر بالکسر و جب که آنرا بدست نیز گویند و بالفتح و جب کردن و بخشیدن و عطا کردن و کشن به جهت گشتی
دادن و شیر دادن و نکاح کردن و عمر و بکسر نیز آمده و دوال چرم و تین عطا و نیکی و چیزی که ترسایان و همت
از قسم قریانی شیر بالفتح و تشدید با مفتوح و شیر بالفتح و کسر با و شیر روزن محدث هر سه نام فرزندان
بارون عمر که حضرت بدان نامها حسن و حسین و حسن را میخوانند شیر بالفتح بریدن و نام مردی است و تین بریدن
شدن و زبری پلک چشم از بالا و پایین یا شگافتن پلک زیرین یا فرو بستن پلک زیرین و نام قلعه السبب بار
میان بر دغ و نجه و نوسه است از تصرف عروض در بحر برج که بدان حضرت مفاعیلین را فاعلین سازند و شیر
بالفتح باز گردانیدن و درو کردن و نیزه زدن و خانه را ستون دادن و خلاف افتادن میان گروهی
و جامه و خزان مشی یعنی بر چوب سایه افکندن و کشادن و همن و لگام زدن چارپایار ابراس بازداشتن و
دبان باز کردن او و شکاف همن و کاری که در آن خلاف و ترخ واقع شود و بالضم کراهنما و تین درخت
یعنی آنچه ساق دارد از رستی و آنچه ساق ندارد آنرا نجم گویند و شیر مردم و شیر بیگانه و نیز قراح بیگانه در آوردن
و میان قراح خود و زمین بر درخت شیار بالکسر چوبی که پای تین بدان محکم کنند و چوب بالای چاه و
داغ اشتر و چوبی که در دبان بزغال کنند تا شیر نخورد و موضع است شیر بالفتح کشادن دبان و کنار دریا
میان عمان و عدن و بکسر نیز آمده و شیر بانگ کردن خرازینی و بانگ کردن از حلق یا از بینی و آواز اسب
و همچنین شخ و بالکسر و تشدید خال بسیار آواز کننده از بینی شخ بالفتح و سکون ذال محجه رنزه زر که از
معدن چید و شود و مر و اید با رنزه شخ و واحد شیر بالفتح و الضم و تشدید را بدی و بد و بالضم عیب
و خیر که کرا هیت آید از آن و بالفتح البلیس ویت و فقر و عیب کردن و سترون جامه و گوشت و نیز نهان
آفتاب تا خشک شود و شیر برید و کنار و ریاد رختی است که در دریا روید و بالکسر و تشدید را بسیار بد
شیر اشتر نفس محبت و اقبال و جمع بدن جمع شخ و شخ و موضع است شیر بالفتح یا رها آتش
شخ و واحد شیر بالفتح بدنبال چشم نگرستن یا غضب یا از تکر و چپ و راست نیزه زدن چشم برانیدن
کس را و گردانیدن آسای بسوی دست راست و یافتن رسیان از چپ بر است و باز گونه
تا یافتن رسیان یعنی سر بالاتر نیدن چنانکه از بالا تا فیه بسوی شکر آید شیر بالفتح دور آوردن و ختن چرخ
و دو ختن چشم باز نگرفته و شلخ زدن گاو و نیزه زدن و تین آهوبره که بشلخ زدن رسد یا آنکه یکبار
از و گند شده باشد شطر بالفتح نیمه و پاره از خیر و جهت و طرف و قصد کردن و دوستان پیش یا
پس از چهارستان شخ و گاو و گوسفند و شیرین و دو نیمه کردن خیر را شطر دور و نزدیک
شاطر شوخ و بیابک و آنکه مانده کند و بهنج آرد ابل خود را بسد خونی و خیت شخ بالکسر سخن

موزون مقفی و دانستن و بالفتح چیره شدن بشعر بر کس و موس غیر صوف و غیر چشم شمر شعرة و اخذ اشجار
و شعور جمع شاعر شعور کوی و دریا سبده و داننده شکار بالکسر جامه که زیر جامه دیگر پوشند و آن
جامه بالاراد ثار گویند و نشان ابل حرب که بکد گیر ابدان شاسند و بالفتح درخت شکار عبا و تن
و قریب انبیا سج و خیر پاک بر آنها نشان باشد جمع شعیرة یا شعارة شعیر بالفتح جو شعور بالضم و فتن
و دانستن شعیر بالفتح و شعور بالضم پای برداشتن سگ بوقت شاشیدن و خالی ماندن شتر
از مردم و پیرون کردن که را از جاک شکار بالکسر بمبادله نکاح کردن و کس با دختر یا
خواهر بکد بگیرد مهر و آن نکاح در ایام جاهلیت بود و در اسلام حرام گشت شعیر بالفتح و بالضم
و شعیر بالفتح طرف و ناحیه هر چیز محل بر آمدن موس شره و شفیق الرحم و شافیر الرحم کرانه آن شفقور
بالضم حاجت و کار مهم شکر بالفتح اندام زن و بالضم سپاس داشتن و ثنا گفتن بمنعم را بسبب
نعمت و تحسین بر شیر شدن پستان و ازین درخت روئیدن شاخ شکیر شاخی که ازین درخت
روید و موس زبهار شاکر سپاس دارنده شکور بالضم سپاس داشتن و سپاس دارنده گان
جمع شاکر و بالفتح ثنا گفتند و خیراد دهند و در مقابل آن و نایم است از نامهای خداست تعالی بسیار
شکر گذارنده و ستور باندک علت کنند و اندک پذیرنده شمر بالفتح خرامیدن در زمین شمر تیز رو
شمار بالفتح انگشتان و گوشوار یا دوز و شتار نام پادشاه است از پادشاهان مین شتار بالفتح
عار و عیب و کار شنیع شعور بالفتح انکبین چیدن و عرض کردن ستور بفرخستن شوار بالفتح رخت خانه
و اندام زن و مقعد مرد و بیات و لباس شهر بالفتح آشکارا کردن و شمشیر کشیدن از نیام و بلال
و قمر قتی که نزدیک یکسال رسد و دانا و ماه یعنی دوازدهم حصه سال شهور بالضم جمع شمر شهور
شهر زور نام شهر است بنا کرده زورین صفاک از آنجا است شمس الدین محمد شهر زور که
صاحب تاریخ الحکماء شیار بالکسر و شنبه

باب الشیین مع الزاد

شکار بالفتح و سکون بنمره بی آرام شدن و درخت سخت شدن و بلند شدن شمر بالفتح و سکون خانه
معجمه اضطراب کردن و رنج و مشقت کشیدن و بد را می کردن میان گروه شمر ز بالفتح و شتری کردن
و دشواری سختی نمودن و بریدن شکر بالفتح خراشیدن بانگشت و آذر و نر بان و نیزه زدن و جماع
کردن شمر بالفتح نفرت نمودن از خیر بکروه شمر از بالکسر راست که آب از آن بر آرد و باشد شوار نیز
جمع و نام شهر است معروف بنا کرده شیر ازین طهورث شیر بالکسر حوب یا به که از آن کاسه سازند و بعضی گفته اند

آبوس است و ناحیه ایست باویریان ششمنیر و شونیر سیاه دانه و شونیر گورستانی است به بعد اد

باب الشین مع السین

ششاس بالفتح و سکون نمره درشت و فحشین درشت شدن شمس بالفتح و سکون حاد مملد درخت
است شمس بالفتح و سکون خا، عجمه اضطراب و اختلاف کردن شمس بالفتح بدخود و درشت و فحشین
شمس و بالکسر شوره کز و فحشین بدخود شدن شمس بالفتح محاق یعنی باب روز و دور و از آخراه و بالفتح و
ضم کاف و سکون آن و دشوار خوشگس بالضم جمع و بالفتح و کسر کاف بخیل شمس آفتاب و نوعی از
گردن بند و بے بوده است و قدیم و شمه ایست و پدر قبیله ایست که آن قبیله را عبد الشمس خوانند
و آفتاب ناک شدن روز و دشمنی پدر کردن و شمس بالکسر نیز باین معنی آمده شمس بالفتح
شراب و اسپ کشت و مرد بدخو بالضم کشتی کردن و سواری ندادن اسپ و فحشین شمس
بالفتح شمس بالفتح و شد بدیم بهتر ترسایان که میان سر نرا شد و در عبادتخانه بنشینند
بفحشین گوشه چشم نگرستن از تکیه یا از خشم

باب الشین مع الشین

ششاش شهری است بمادراء النهر ششوش بالضم موضع است و قلعه ایست نزدیک بمرسل

باب الشین مع الصاد

ششخص فحشین خشونت و بیم در آمدن درختان شمس بالفتح و فحشین و حای مملد ستورے که از
شیر باز ایستد و اصلا شیرند بدو آنکه زبردنا شده باشند و آنکه بار دار نشود و مضر و جمع هر دو آمده
ششخص بالفتح کالبد مردم و خزان و نمونه چیزے که از دور دیده شود و تار شدن شمس حسیم
و تار و ششخص بالضم بلند بر آمدن و چشم باز ماندن و از شهرے بشهرے رفتن و گنده شدن و آما سید
زخم و بلند شدن تیر از نشانه و بر آمدن ستاره و بلند شدن کلمه از دهان و بے آرام شدن
ششخص مرد چشم کشاده داشته و تیر یک از بالای نشانه بلند و بلند بر آمده از هر چیز ششخص بالکسر
و شد بدصاد آهن سرچ که بدان ماهی را شکار کنند بفارسی قلات ماهی و شست گویند و فحشین نیز آمده
و در دایستاد و ماهی روزی که هر چه به بند بدزد و کم شیر شدن نافه و گو سپند و دشوار شدن
معیشت ششخص بالکسر حصه و نصیب و باره از زمین و از هر چیز ششخص شریک و اسپ
نیک رفتار و اندکے از بسیار ششخص بالفتح شستن و نیک پاکیزه کردن و سواک کردن و بدست
مالیدن و در دندان و شکم و چیزے را بدست ایستاده کردن و راست کردن و باز کردن بحپ

در شکم مادر شخیص بالکسر خرمائی که هنوز استخوانش سخت نه شده باشد و خرمای زبون و در دندان و
شکاف و نوعی از ماهی و ابوالشخیص شاعری ست از خراجه

باب الشین مع الطاء

شباط بالضم نام ماه رومی است و سین نیز آمده چنانچه گذشت شط بالفتح و سکون حای مملو و شحوط
بالضم دور شدن شرط بالفتح لازم گردانیدن و لازم شدن خیر و مایه و مانند آن و شتر زدن و شتر
بیان و شیم و دون و بالضم فتح را سر بنگان و پیادگان شخته شهر واحد شرط و شرطی و فتحین نشان و ستور
کوچک و مال زبون و مرد و بر گوار شرط جمع و شرط الساعه نشانهای قیامت شرط بالفتح و
قشدید طاد و در شدن و کرانه و در و جوع و کرانه کوپان شتر شطوط بالضم دور شدن و جمع شط
و بالفتح ناقه بزرگ کوپان شط طاء بالفتح و الکسر دوری و راستی قامت شرط بالفتح شین از اندازه
در گذشتن و در هر چیز و جور کردن شرط بالفتح در آمیختن خیر و خیر و فتحین سیدی موی بسیار در
آمیخته و توایل و کسر فتح اول و سکون میم نیز آمده شیط آمیخته و ج و فرزند آن که بعضی ایشان پسر باشد
و بعضی دختر و گری سیاه و سفید و گریا که پاره اش سبز و پاره اش خشک باشد شطاط طم و متفرق و گری
و جامه کهنه و پاره شده شطوط بالفتح تک و گشت و شوط یک تک و سبوعه اشواط یعنی هفت گشت شیط
بالفتح هلاک شدن و تمام شدن کرده شدن شتر قمار تا آنکه نصیب از او نماند و فتحین خون خیره و طبل
شدن خون و سوختن روشن و جوشانیدن روشن و سوختن دیگ و پدیدن آنچه در دست برد یک

باب الشین مع الطاء

شواط بالضم و الکسر زبانه آتش

باب الشین مع العين

شبیع بالفتح سیری و سیر شدن از طعام و بالکسر آن قدر طعام که سیر کند و بالکسر فتح با سیری و مقدار
سیری از طعام شبیع جامه بسیار زیمان و مرد بسیار عقل و زن بسیار موی شبیع بالکسر و کسر و ال
و فتح آن زبان و کثرت و سختی و بلا شتبع لفتحین و تاس و نقطه نالیدن و زاری کردن از مرض و گرسنگی
شبیخ بهر سه حرکت مشهور ضم شین است و لیر و پر دل و بالکسر و ضم مادر یا مادر یا مادر خرد یا نوعی است از مار
و بالکسر و لیر ان شبح لفتحین سبک برداشتن ستور دست و پاهای را در رفتن و بختین شمای درخت و
لگامهای چوبین که در جابلیت می ساختند و بالفتح و کسر جیم ستوری که دست و پاهای سنگ بردارد و نیز و لیر
شروع بالضم بجاری در آمدن شروع بالفتح راه راست نهادن و در خانه بر راه کشادن و باب و باب و باب

شتر و پوست کردن و راست شدن نیزه و بسیار بلند کردن چتر و راه راست که حق تعالی پیدا کرده برای نندگان و بدان امر نمود و در بالکسر زه کمان و در و ساز و شراک فعل و نام موصی است شراع بر کمان بسته باشند و یاد بان کشتی و گردن شتر و زهاس کمان و تارهای ساز جمع شتر عتد بالضم نام هر دسیت که تیر یا دست تیر یا خوب می ساخت و در شراخی بدان موصوب است شراع راه نیرک و پیداکتد راه دین و عالم و عامل در بانی که تعلیم دین بمردم کند شمع بالکسر و دال فعل و بالفتح و دال کردن فعل بالضم روشنایی آفتاب و بالفتح بر آگندن و پراگنده شدن خون و خیر آن و راس پریشان و همت پراگنده و مرد پریشان راس و دانه های خوشه و شیر آب بسیار میخیزد شمع بالفتح پریشان و دراز و نیکو اندام شمع بالفتح جفت و در زامی و جفت کردن و خواهش کردن چتر و راه و بچه شدن در شکم ناقه و موشی که بچه در پس خود دارد شمع خواهش کرد و در خواسته گناه مردم و خداوند شمع در بیج شمع شفاعت کننده و ناقه و نیر با بچه که در شکم او بچه دیگر باشد و جدا نام شفاعتی و نیر است که بکفت جفت بچه ماده را آلبستن گرداند شمع بالفتح عیب کردن کسی را و بدان خوردن آب از ظرف شمع بختین در دمسند شدن و شرم ناک شدن و بسیار دانه شدن کشت و بسیار زنا لید و بالفتح و کسر کاف بحیل نسیم و مرد در دناک شمع بالفتح بازی کردن و بختین موم و سکون میم چنانکه مشهور است مولد است یعنی بعد از اختلاط عرب بغیر عرب بهم رسیده و اصل لغت شمع میم است شمع به تشدید میم موم و بر میم مومع بالضم بازی کردن و بالفتح زن بازی کننده و خندند و شمع بالضم زشت شمردن شمع بالضم زشتی و قباح شمع زشت شمع بالضم درخت بان یا شتر آن و بختین پراگنده شدن موم و سر و دشتی آن چنانکه مانند خار گردد شمع بالفتح آشکار شدن و فاش شدن و بختین شیوع و مقدار و اندازه چتر و پس از چتر و بچه شیر درنده شمع بالکسر زه و نیم که بدان آتش افروزند و بالفتح نیز آمده و نه نشان و خواندن نشان و نه پس مانده را و آواز کردن آن شمع فاش و آشکار و حصه آیمخت که بهاس و دیگر قسمت نگرفته شده و آنرا شمع نیز گویند

باب الثمین مع الفاء

شتر سوت بالضم استخوان هیلو که سوسه شکم باشد شتر اسید جمع و استخوان نرم که در هیلو باشد و شیر بسته شده و بلا داول شتر شرف بالفتح غالب شدن بر کسی و بزرگی و بختین بلندی و جاس بلند و بزرگی و علو حسب یا بزرگی که از جهت پدران باشد و کوبان شتر و تاز یا نه و شرف شدن

برخیزد از خیر و شر و بالضم و فتح را کنکر یا دالماس پسندیده جمع شرف است شریف مرد بزرگ قدر
و شرفاء و اشرف جمع شارف شتر یا دوه کلمان سال و پیر کنه شارف و شرف معرب جابرب و
نام کو به است شریاف بالکسر بر گشت که در از و انبوه شده باشد یا دوه لون هر دو آمده شرف
بالضم خشک شدن از لاغری شاسف خشک شده شطفت بالفتح رفتن و دور شدن شطفت بالفتح
دور کردن و بر آوردن خصیه گو سفند و بار چهره از عصا و بالکسر زان خشک و چوب خرد مانند بچ و بالفتح و
کسر طاب بخود سخت کار زار کنند و بختین در آمدن تیر میان پوست و گوشت و تنگی و تنگی عیشی شطفت
بالکسر دوری و بالفتح تنگی و عیشی شطیت درخت خشک از بے آبی شغف بختین بهار
و شیفه گردانیدن دوستی که را و تمام گرفتن دوستی و سر او قطران مالیدن شتر را و سر کویان
شتر و پوست درختی است و بیماری است که شتر را دهر را میشود و مو میریزد شغاف بالفتح و لبوانلی
و بالکسر بر سر که سرخ باشد شغف بالفتح رسیدن خیر بپرده دل و بختین در او بختین خیر
بخیه شغاف بالفتح غلاف و پرده دل و سودا دل یا تحباب اندرون دل و بالفتح و بالضم
در دل و بیماری است که زیر استخوان پهلوا از طرف راست پیدا میشود شغف بالفتح و بالکسر و
شدید فاجامه تنگ فرونی و سود و نقصان و بالفتح تزار کردن غم تن را و تنگ و باریک بودن
جامه و زان شدن و ناقص شدن شغوف بالضم لاغری شدن شغیف گزیدن سرما که را و تنگ
بودن جامه چنانکه منع نظر نشود و بارانی که با سردی باشد و باد سرد و شدت گرمی آفتاب و خیر اند
و بختین است شغف شغاف بالفتح و شدید فاجامه تنگ که از پس آن خیر دیگر توان دید شغف بالفتح سفال
مطلق یا سفال شک شغیف نام چهار موضع است شغوف بالضم محفالت معروف بجاز
شغف بالفتح و بالضم گوشواره که بالاس گوش آویزند و آنچه در زیر گوش آویزند آنرا طر گویند شغوف
جمع و نظر کردن بخیه از روی اعراض معجب و بختین دشمن و ناپسندیده و داشتن و انکار نمودن
خیه را شغوف بالفتح زدودن و نیار و خیر آن و آراسته کردن و خرد و طلا کردن شتر بقطران و بلی که
بدان زمین زراعت را هموار سازند شیا ف بالکسر دار و سچند که یکی کرده در چشم و خیر آن کنند

باب الشین مع الفکر

شقیق بختین بسیار آرزو مند شدن به جماع شوق بالکسر و بالفتح کنج و بن و عرض و کناره وادی و
بختین فراخ شدن کنج دهان شرق بالفتح آفتاب و تابان و روشن شدن و بر آمدن آفتاب و جبه
بر آمدن آفتاب و روشنی که از سوراخ در بخانه در افتد و بکسر نیز آمده و گوش گویند شکانفتن بختین

اشکافته شدن گوش ستور بدراز گوش شکافته ستور و اندوه و غصه ناک شدن و در گلو ماندن چیره و
 گوشه که چربی نداشته باشد و نزدیک شدن آفتاب بغروب و ضعیف شدن روشنی آن و سرخ شدن
 چشم بخون شروق بالضم برآمدن آفتاب و شکافتن گوش گویند و جز آن شارق آفتاب و نام
 بی است که در ایام جاهلیت بوده و لقب شخصی است شرتاق بالکسر و لون گوشت سرخی که در کنار چشم
 ظاهر شود شقوق بالفتح مهربان شدن و تخمین سرخی افق بعد از غروب آفتاب و تپاه و زلزلون از هر چیره
 شقیق مهربان شوق بالفتح و تشدید قاف شکاف و صبح و شکافتن و برآمدن دندان و دندان درد و شور آمدن
 کار بر کس و چشم باز ماندن مرده و جدا شدن از اقوام و در پنج انداختن کس را و پراکنده کردن و پاره
 نیمه چیره و فتن نیز آمده و کرانه چیره و برادر و دوست و نام کاهنه است که در زبان کسری بوده و نوع
 است از جن و موضع است بخیر و خنثی و شدت و بر دو فتح نیز آمده و پاره از خوب و خنثی شقیق برادر و کج گاو
 که قوی شود و هر چیره که دو نیمه شود و هر نیمه را شقیق گویند شقاق بالکسر بکطرف گرفتن و مخالفت و دشمنی
 کردن و بالضم شکاف بند دست ستور شقاق به تشدید قاف کار و شور و مرد و پنج کشته شقاق
 جمع شقیقه و معنی آن گذشته و نوع لاله ایست که اثر اشتقاق النظمان گویند به جهت آنکه لغمان بن میزند
 بسحر اے میگذشت که در آن لاله بسیار بود و چون بغایت خوب در نظرش آمد فرمود که حمایت آن
 کنند و محافظت نمایند شقاق بالکسر سرخه است که نشانه اسهال و سرخ و سبز و سپید دارد و ازین
 جهت او را اخیل گویند شقوق بالفتح ایستاده کردن شکر را یکشیدن و ماری و قتیله بر آن سوار باشند و
 بسوزن شک را برین و بدست گرفتن رس کوبن سراسپ و شکر بر دخت یا پنج و جز آن نفخین مال میان
 دو لصاب از زکوة که آن معاف است و مال کم از دیت شقاق بالکسر دراز درشته که مرخیک را
 بدان بندند و بالفتح گرفتن زکوة چیره از میان دو لصاب و منه الحديث و لاست شقاق یعنی جانور
 نیست شقاق شقوق بالفتح آرزو مند گردانیدن و میل کردن نفس بخیره و اشتیاق و آرزو مند شدن
 و بالضم عاشقان و مشتاقان جمع استون شقوق آخرین آرزو و زخم اول آن شقوق بالضم بلند
 شدن شاهنق کوه بلند و نیای بلند و مانند آن و نبض که در حرکت میل به بلندی داشته باشد
 و دوشاهنق کس که غضبش سخت نباشد شقاق بالضم گردیدن گریه در سینه و نام کوهی است
 شقیق بالکسر سر کوه و کرانه چیره و موهی دم اسپ و کوه دراز و نوعی از دی است و موضع است
 و بالفتح و تشدید یای مکسوره مشتاق

شک بالفتح در آتین بکیر و چیر یاد بکیر در آوردن شاک را در آنجته بر اهراس و دیگر و شته
 شده بر راه رود شیر چنگال خود در بکیر بکیر افکنده و شاک بالکسر جمع شکیه شرک بالکسر انبار
 شدن و اعتقاد انبار بخدا بے انبار لغو و باند و شرک بالکسر لغتین و ام صید و میانه راه
 و راه آشکار و بزرگ که بر کسی نیاست و موضع است بجز شرک بالکسر انبار اشراک و شرک جمع شرک
 بالکسر و دال غلین که بر عرض آن باشد و دود و دال دیگر که بر طول آن بیاید و کد ام را شرک بالکسر
 گویند شرک انک زمانه که انبار بکیر باشد جمع شرک بالکسر و تشدید کاف گمان خلاف لغتین و
 گمان کردن و تنگیدن شر و پیدان به چپ و دایره و سیت کشنده موش شکوک بالفتح ناقه بسیار
 که لاغر و فربه و پیدان باشد و بسیار شک کشنده و بالضم گمانها جمع شک شاک تشدید کاف
 گمان برنده و شک بالفتح خار و قوت و تیری نمودن و ظلیدن خار و خلاندن خار و در میان خارها
 افتادن و پیدا آمدن پستان و خرد و دندان قشر بر آمدن قشر را و بر آمدن بر هاس مرغ و سخت و درشت
 شدن بروت جوان و بر آمدن موے سر بعد از تراشیدن شاک درخت خار و در شاک سلاح
 و شاک سلاح تیر سلاح و قوی سلاح

باب الشین مع اللام

شیل بالکسر کچه شیر که شکار تواند کرد و شال و شال جمع شبول بالضم پرورده شدن و جوان شدن
 و سخت و کچه هاس شیر درنده جمع شیل شاذل بالکسر ذال معجمه نام شخصی است و شاذله وی است و در غروب
 زمین از اینجا است انجمن شاذلی رضا که طالع شاذلیه بدان منسوب اند شعل لغتین بپیدی دم آب
 و پیدی ناصبه پس کردن اسپ و چمن شعله و لغتین جمع شغل شغل بالضم و الفتح و لغتین و لغتین
 کار و نایروانی ضد فراغ اشغال و شغل جمع و بالفتح و بالضم مانع شدن و بازداشتن و شغل کردن
 کار که اشتغال بالفتح و ضم قاف ثانی زردک دشتی و بهترین آن اشتغال مصری است شاقول چوب
 که بزرگ آن بصره دارند و در آن آهن خمیده میکنند و در کتب هیئت و اهل هند سه سنگ را گویند که بر میان
 از گونیایا و نرند تا همواری زمین بدان معلوم کنند شغل بالفتح مجامعت کردن و سنجیدن دینار و درم
 بالفتح مانند و یکسر نیر آند و آنچه لائق و شایسته و موافق کس باشد و صورت چرب اشکال و شکول جمع و
 پای چار یا برین بستن و حرف را اعراب دادن چنانکه اشکال ازان بر طرف شود و بالفتح و بالکسر ناز و کرشمه
 زنان و لغتین بدقتیله است و همگانه پدید بودن گو سپند و سرخ و سفید بودن چشم و خبر آن اشکال
 بالکسر پای بند اسپ و خبر آن و رسن که بر پالان شتر بندند تا پالان پس زرد و آبی که سه پای او سپند

و یک بزنک دیگر بر عکس آن شامل سپیدی بنا گوش شل بالفتح و تشدید لام را ندن و دو عین خشک
 کردن جامه خشک شدن دست یارفتن آن از کار شلال بالکسر بر انگیزگان شلال لغتین دغ سیا
 بر جامه کشیدن نرود و را ندن چیره و تبا و خشک شدن دست شلیل پراهن که در زرزره
 پوشند و زره کوتاه و پلاس که پشت شتر پوشند زیر پالان و جراس آب در وادی شلال بضم هر دو شین
 مرد سبک گوشت و باران و خون که پنهان در پنهان شمول بالضم هر دو شین
 و سبک گوشت باریک و زردین آن بر کس و بالفتح شراب یا شراب سرد شده شامل فراگیرند شمل بالفتح
 پراکنده و جمع شده و فرا گرفتن و لذت شستن شراب دریا و شمال تا سرد شود و لغتین فرا گرفتن و لغتین شدن
 ناقه از گشن و گیر و رسیدن خیر یا شرک و اندک از هر خیر شمال بالکسر دست چپ و خور و طبع و کعب که
 در و پستان گو سپند کنند و غلاف نخل نورس و بالفتح بادی که مابین مشرق و نبات المغش و زو شمال
 عادت و دستهای چپ شمول بالفتح برداشتن ناقه دم را و برداشته شدن دم و خیر سبک و بقیه
 و رشک و آب اندک و لو شوال ماه عید فطر و دهی است بر و شوا کل رو شوا و طرز با جمع شامل
 شمل لغتین پیش چشم بدون شامل شتر ماده که دم بردار چوبتانی

باب الثمین مع المیم

شام ملکه است معروف بنا کرده شام بن لوح که عرب آنرا سام بسین جمله گویند و زبان سریانی
 بشین معجمه است شوم بالضم و سکون همزه بد فاسه لغتین شوم لغتین سر ما و سر و شدن و کسر یا
 خیر سر و شام بالفتح گمانست و بالکسر خوب است که در زبان بر قال کنند تا شیر خور و قبیل است
 و موضع است بشام شیم شین و را کوتاه و نخل و درختی است خار دار و گیاه است که دانه اش مانند
 عدس است بخش بطبر و شیر دارد است و شیر و آن اصل کشنده است شتم بالفتح و شام و ادن شتم شرت و
 و شیر در ده ترش رود شم بالفتح و لغتین پیه خوردن و بالفتح و کسر حایه خوار و انگر کم آب شتم شیم شیم
 بالفتح و تشدید حایه فروش شم بالفتح فاسد و تبا شدن طعام و جز آن شمرم بالفتح و درختی
 است میان دریا و شاخه از آن و شگافتن چیره و بریدن مابین دو طرف بینی و گیاه بلند
 که سر آن خورده شود و به میانش حاجت نباشد و لغتین شگاف بینی شکم بالضم یاد اس منطاکردن
 و عطاء بالفتح جزا دادن شلم معرب شلم لغتین و تشدید لام بیت المتکدر شلم بالضم
 و تشدید میم بوسیدن و نیکو بینی کشدن و بالضم خیر یا بلند جمع شتم شیم بوسیدن و بوسه و خیر
 بلند شیم لغتین دوری و نزدیکی و بلندی کوه و بلند و راستی بینی و خور آن

شمام بالفتح و تشدیدیم خرزهره ایست خرد که خطوط سرخ و زرد و سبز دارد و ببارسی آنرا و تشبیه گویند
 شوم بالضم چیزهای سیاه و تشدیدیم بالفتح جلد و تیر غم و اسب تیر رفتار و توانا و بشوای نافذ الحکم شاه سرم
 و شاه سرم ریحان شیم بالفتح تشبیه و رنایم کردن و بر کشیدن تشبیه و نگر بستن بامید باران و برقی
 و خزان و بالکسر ماهی است و بختین هر زنی که آنرا نکند و باشند و بر صلابت و سختی مانند باشد و بالکسر
 و فتح با طبیعت صادق که آما که از زمین بکینند جمع شیم

باب الشین مع النون

شان بالفتح و سکون همره کار و مال و مجرای آب اشک از سر سوبه چشم شتون جمع و رگی از زمین
 و رکه که در آن محل و خزان نشاند و شود و پاک نداشتن و آگاه نشدن از خبری و قصد کردن چیزی
 شبان بالضم و تشدید با حواتان جمع شبان شتون بالفتح یافتن شان بالفتح و تشدید با هم فعل است
 بخیه بعدی دور شد شتون بالفتح درشت انگشتان و بختین درشت و سخت شدن دست شتون بالفتح
 بازداشتن حاجت کسی را از کار داند و بکین کردن و راه وادی یا راه در اعلا و وادی و شجون بالضم
 جمع و بختین اند و بکین شدن و اندوه غم و حاجت و شلخ در هم شده و شلخ و دیگر و شعبه و شلخ هر چیز
 شجون جمع و فی المشل الحدیث و شجون یعنی خداوند شاحنا و راهاست انوری گوید
 و شجون شد حدیث و در وایم قصه چرخ ازرق از راق شجوان بالضم و الکسر و لیران و
 باران کشند جمع شجاع که مذکور شد شجون بالفتح بر کردن و راندن و بختین و دور کردن شدن
 بالضم قوت گرفتن آه و بیره و خزان و بی نیاز شدن از مادر شدن بختین درختی است که شکر و
 آن بیابانین مانند شریان بالکسر رگی که در و روح میباشد شراپین جمع شیطین بالفتح هر
 حرف اول شعبه شرط یعنی علامت و دو ستاره ایست در اول محل و آن منزله است از منازل
 و شرن بالفتح شگاف و رنگ سخت و بختین شهر است بطبرستان شرن بالفتح و بختین
 استخوان کعب و شالتگ که بدان بازی کنند و آنرا انجیل گویند و بختین نشاط کردن و سخت ماندن
 شدن از خفا و شدت و درشتی زمین و دوری و کرانه و ناحیه و بختین نیز آمده شطرنج بالفتح برهان
 بختین و مخالفت کردن از قصد و در آمدن در زمین و بختین رسن و از یارس مطلق اشطان جمع
 نشاطین خبیث بدکار شطون بالضم دور شدن و بالفتح چاه عمیق یا چاه که بالایش فراخ
 باشد و شش تنگ شعبن بختین و عین صله آنچه از برگ گیاه ریزد بعد از خشک شدن شتون بالفتح
 برگ و دانا و بختین کبر فاوریب و حافظ میراث و انتظار کشیدن و بالضم و فتح فاسخت تیر تگرز شتون

بالضم بگوشت چشتم نگرستن و بالفتح بگوشت چشتم نیز نگرنده و همچنین شافن شفق بالفتح کم کردن عطا و خیر اند
و همچنین بکسر قاف شتمن و بفتح شتمن و بفتح شتمن است باستر آباد و لغاری شتمن بت پرست را گویند و شتمون
شهر است باندلس شتم بالفتح و تشدید نون پاشیدن آب و پراکنده کردن و همچنین لشکر بجایی از هر طرف
و مشک خرد و کمنه و دریده شنان بالکسر جمع شنین قطرات و آب و شیر که بران آب ریزند شنان
بالفتح و شمنی و بالضم آب سرد و آب پاشیده شده و چکیده از مشک و از درخت و بالکسر و ادست
شام شنان بالفتح و مدینه و شمن داشتن شنون بالفتح فریه و لاغر شو کران بالفتح و شکران
بالفتح گیا هیست کشنده و بعضی سیکران همین جمله و ضم کاف تیر گفته اند شاهین مرغ شکاری
معروف و عمود تر از و شیبان بالفتح روزی که در و سر ما و ابر باشد و نام دو قبیله السیت هر کدام
را شیبان گویند شیطان بالفتح دیو و متمر و سرکش را از جن و انس و چار یا شیطان گویند و
مار و داغی که بر ران شتر بر آید و روث الشیاطین گیا هیست و شیطان الطاق لقب محمد
بن نعمان امامی که در قلعه طاق طبرستان ساکن بوده و اهل سنت او را بدین لقب می خوانند و
امامیه او را مؤمن الطاق گویند شمین بالفتح غیب و زشتی و غیب کردن ضد زمین بالکسر حرفی است از حروف بیجا

باب الثمین مع الواو

شاد و بالفتح نهایت و پایان و تهر چیز ذریل و پشی گرفتن و در گذشتن و کشیدن خاک از چاه و
خاک کشیده شدن از چاه و همار نا و سنج بالفتح حاجت و اندوه و اندو بکین کردن و شاد کردن شجو
بالفتح وین باز کردن و باز شدن و گام زدن اسپ شد و بالفتح راندن و شعر خواندن با و از و ترنم کردن
و دو بیت خواندن و تعلیم گرفتن پاره از آداب و آهنگ چیزی کردن و مانند کردن چیزی بچیز شد و بالفتح
مشک یا بوی آن یا رنگ آن و بالفتح و بالضم و بلند شدن ابر و ویر شدن مشک شطوب بالفتح
جانب و ناحیه شجوا بالفتح و سکون قاف بدخبت شدن شکو بالفتح شکاف کردن شکو بالکسر عضو و تن
از هر چیزی استلا و جمع و بالفتح سیر کردن و بلند کردن چیزی را شمو بالفتح بلند شدن کار که

باب الثمین مع الهماء

شبه بالکسر مانند و همچنین شبهه اشباه و امثاله بر وزن محاسن جمع و همچنین مانند و مانند بودن و برنج
و کوز شبه و بالفتح و بفتح کوزه برنجین شده بالفتح شکافتن و مجروح کردن سر و مد هوش کردن و بام
و بفتح و دشت شمر و بفتح غالب شدن حرص و بکسر را حرص شفه بالفتح مشغول کردن و الحاح
کردن در سوال شفاء بالکسر لهما جمع شفه که در اصل شفته بوده و منسوب بدان شفوی است

نه شقوی چنانکه مشهور است و می تواند بود که شقوی از لغیرات نسبت باشد چنانکه منسوب شهر غنیه را
غزنوی گویند و حروف شقی با و ف و میم است شوه بالفتح زشت شدن رو و و لغتین درازی
گردن و کوتاهی آن شبیه بالفتح چشم زدن کسی

باب الثمین مع الیاء

شادی کبره دال رانده و آنکه بعضی از او آب آموخته باشد و با و از خواننده شرطی بالضم پاره کوال و شکی

باب الصاد مع الالف

صیا بالکسر کوکی و بالفتح بادی که از جانب مشرق وزود بالفتح و مدغمه بازی کردن یا کو و کان صبور
بالفتح و لغتین برآمدن دندان کوک و دندان نشتر شتر بجه و از و بی بدینی شدن صابی از و بی بدینی
شونده صابیون جمع و الیاء ازا بل کتابند صحرا و زمین همواره نرم و نه و رشت و زمین فراخ که گیاه
نداشته باشد صحاری بالفتح را و کسر آن جمع صحراء بالکسر و همزه و غیر همزه نان خورشی که از بای و مصر
مسیارند و آنرا مسیان گویند و آنرا چنان سازند که مایه فریه پاره پاره کرده سر و زلفی رنگ بدارند و
بعد از آن به نمک و زعفرانی کنند و در آفتاب نگا بدارند و بچوبی حرکت دهند تا نمک های آسخته شود و بعد از آن
استخوان او از گوشت جدا کرده بچونند صداء بالفتح رنگ آهن و مس و رنگ گریستن و بالضم قبیده است
ببین صداء بر وزن حمرا بر غلا سرخ و جز آن که بسیاری زند و لشکری که بر وزن رنگ آهن نشسته باشد
و چاهی است با چشمه است که آب آن بسیار شیرین است و بهتر از آن آب و در عرب یافته نشده صداء
بفتحین مرد لطیف جسم صمدی بفتحین بوم نر و آواز کوه و گنبد و جز آن و مرد لطیف تن و تن مرده و
سیان سر و دماغ و تشنگی صرعی بالفتح انداختن گان جمع صریح صداء بالضم و فتح بین و هم سر و که دراز
گشته شود و شفت صغری بالفتح خرد آن جمع صغیر و بالضم خرد تر است صغرا صفا بالفتح پاک و
بیش شدن و سنگ سخت بزرگ و نام کوبی است صفرا و خطی است از اخلاط اربعه که آنرا المخ خوانند
در وزن ز و رنگ و بلخ که خالی از تخم باشد و نام گیاه است که برگ آن برگ کاهو ماند و نام اسپ است
و او است سیان و و حرم و نام دختر بزرگ حضرت شیب عم که در خانه حضرت موسی عم بود صفورا
و صفور یا نام دختر کوچک حضرت شیب و صاحب قاموس گفته که این دختر در خانه موسی بوده و مشهور
بین است اما از احادیث ظاهر میشود که دختر بزرگ در خانه او بود صفا یا برگزیده یا و غنایم که پیش او
سردار برای خود اختیار کنند صلا را بالکسر بیان صلعا بالفتح واقعه و امر مشهور و بلا و سختی و وزن
ورنگ که در آن گیاه نباشد و درخت خار دار که سر باک شاخ اورخته باشد صلیحا بالضم

عورت مردم که مکتوف باشند و سختی و بلا صما و بالفتح و تشدید سیم زمین گردد و سختی زمانه و سنگ سخت صنعا و بالفتح قصبة السیت در بین بسیار آب و بسیار درخت و نسبت بدان صنفاً بنون گویند بخلاف قیاس صهباء و بالفتح شراب افشوده از انگور سفید و نام موضع سیست و شیر صیداء و بالفتح زمین درخت و شهر لیت که باز بحر شام و نام چاهی است خوش آب که آنرا صداء نیز گویند و نام زنی که ذوالرمد شاعر عاشق او بوده و نوع سنگی است که از آن دیگ سازند

باب الصاد مع الیاء

صحب بالفتح و تشدید بار خنجر و ریخته شدن آب و آب ریزان و عاشق و بالضم آنچه ریخته شود و اطعام و خرد آن صحب بفتحین عاشق شدن و زمین نشیب و ریگ منحد شده از بالا بپائین و منحد شدن جوی آب صحب عصف و برت و خون و عرق و درختیست مانند سداب و سداب برگ که عصاره برگ خا و عصاره قلم و رنگیت سرخ و آب ریخته شده و شد خوب و طرف نشیمن موضع سیست و بد معنی بضم صاد و فتح باینتر گفته اند صاحب بار و صاحب بالکسر و صحب بالفتح جمع اصحاب جمع الجمع و نیز صحب قبيلة السیت صحب بفتحین باگ و فریاد و صحاب به تشدید خا با تاگ فریاد کننده صرب بالفتح و بفتحین شیر زرش و صغیت سرخ و شیر که در شک نگا دارند و جمع کردن شیر در مشک نشاء شود و نگا بداشتن بول و سبب شکم کوک از روان شدن تا فریه شود و بالضم شیر با سحرش جمع صرب و بالکسر خانهای اندک از احزاب ضعیف و ناتوان صحب بالفتح و شوار و تند و کش و شیر درنده صحب بالفتح در و سر از مردم و غیر آن صحب بالفتح دراز از هر چیزی و بچه شتر و ستون خانه یا ستون دراز میان خانه و زمینی که نزدیک و متصل سخانه کس باشد و زدن کسی را به تمام مشت دست و بلند کردن بنا و جز آن و جمع کردن و آواز کردن مرغ زدن هر چیزی شک صلب و بفتحین نزدیک شدن و دور شدن صلاب بالفتح شهر لیت سردسیر بطرف شمال و بالکسر بسیار خوار و خرسیند و خر سرخ و شتر بسیار خوار صلب بالضم سخت و قوت و استخوان است و زمین درخت سنگلاخ و موضع سیست و بالفتح بر دار کردن و سخت آمدن شب و دایم شدن و نگذاشتن آن و از استخوان چربی بر آوردن و و چوب بصورت صلیب کردن بر و بود بریان کردن گوشت و بفتحین سخت و چربی استخوان و بالضم تشدید لام مفتوح سخت و سنگ نشان صلیب سخت و بر دار کرده شده و چربی استخوان و چوبیست که ترسایان دارند بدین شکل و بفرسی آنرا چلیپا گویند صلب بفتحین و صلیبان بالضم جمع و دایمی است که بر آن شتر سوار

و علم دراز و چهار ستاره است پس نسر طائر واقع شده نه پس نسر واقع چنانکه صاحب صحاح گفت و
 خود اصلیب چوبی است که سبقت و بو کردن آن مصروع را نافع بود و آنرا در گردن طفلان کنند و بیا
 روم آنرا فادانیا گویند و بالضم و فتح لام موصوعی است و کوبیت صالمب تب گرم بالز و حلا
 ناقص صواب بالکسر در لثت و شکم و نوعی است از زبان خوش که از خردل و سوز سازند و حنا
 است کیت یا شقر صوب بالفتح فرو دادن ماران در سنی ضد خطا و رخن در است و سیاه فتن
 و پدر قبیل است صواب است ضد خطا صامب است و سیاه رنده صوب بختین
 سرخی یازنگ تیره مائل لبرخی چون رنگ است صوب بالضم نام یکی از کبابه صحابه رسول
 صلعم که از روم آمده لشرف اسلام مشرف شد صوب بالفتح رسیدن به چرخ و بالفتح و تشدید
 یا کسور ابر بارنده صوب بالفتح شدت گریا و روز گرم و مرد دراز و سنگ سخت و جاس
 سخت و زمین سوار و سنگها و هر جا که آفتاب گرم بران تابد چنانکه گوشت بران تان کرد

باب الصاد مع التاء

صاخه تشدید خا و از سخت که گوش را کردند و قیاس است صباه بالضم بقیه آب در ظرف و
 بالفتح گرمی و سوزش عشق و دل تنگی از عشق و شوق و نام دیوانست که اشعار عاشقی و محبت و رانجا
 جمع کرده چنانکه حماسه و رباعی و لیران صبره بالضم انبار غله یا پیوده و ناسنجیده و بالفتح
 بول و سرگین و پیشاک که در حوض بر هم دگر افتد و بیان فصل مستان و شهری است بمصر صباه
 بالفتح خوبی و جمال صبحه بالضم وقت چاشت و بالفتح نیز آمده و آنچه در وقت چاشت بیاشامند
 صبحه بالکسر رنگ و دین و ملت و صبغة الله فطری که بآن امر کرده حق تعالی به محمد صم و است او
 صبه بالضم و تشدید با گله از اسپ در نه از شتر و بز یا بین ده تا چهل و بقیه آب در ظرف و باره از
 هر خیز صبوة بالفتح آرزو مند شدن و میل کردن و نادانی و وقت جوانی صت بالفتح و تشدید
 تا کوفتن صبحه بالضم باری صحابه بالفتح یا شدن و باران صبحه بالکسر نذر است شدن و پاک شدن
 از عیب صحاره بالکسر یعنی صحنه گذشته صحیفه کتاب صحرة بالفتح و صمتین سنگ گ صدارة
 بالفتح بالانشین شدن عداوة بالفتح دوستی صدقة بالضم و بالفتح و ضم وال صت بیان کاین
 و بختین آنچه بدو پیش داده شود و راه خدا صدقة بالضم سینه و پیرا سن خرد که سینه را
 بپوشد صدقة بالفتح یک نوبت بهر یک کوفتن و اسب رسانیدن صدقة بالضم و بالفتح و بختین

مهره که زنان بدان افسون کنند مرد آنرا صرصره بافتح بانگ کردن باز و باشد صرصره بالکسر و تشدید
 را سر و شدت سر و آواز و فریاد و بافتح بانگ و فریاد و جماعه مردم و سختی و اندوه و گریه و باضم
 همیان صرصره آنکه گردن نگرود و حج نگذارد صرصره بافتح عرصه سر و بنجاست بحجه فغان
 کردن و یک و عذاب صرصره غمیت و قطع کردن کار و پاره از توده ریگ پاره از شب
 صرصره بالکسر گله شتر از بیت تاسی یا چهل تا پنجاه و پاره از آبر و نام مرد است صرصره بافتح ستاره است
 روشن و آن منزل فرست پس منزل زهره که وقت طلوع آن سر و می رود و می گردد و افزون و
 گردانیدن چیز صرصره بالکسر نوعی از افتادن و باضم و فتح رانیک بر زمین اندازنده صرصره
 بافتح بهوش شدن صاعقه مرگ و عذاب ملک و بانگ عذاب و تازیانه که در دست ملک
 است و بدان میراند بحکم آلهی ایر مار و آتشی که از آسمان می افتد صرصره بالضم و شواری صرصره
 بافتح مرغی است کوچک سرخ سینه بقدر کنجشک صرصره لفتح هر دو صداد حیانیدن و جدا کردن
 و پدر قبیله السیت از هوازن صرصره بافتح سازی است معروف سرب چخانه صافات اسپان
 که بر سه پا و سم چهارم ایستاده شوند صافات به تشدید فاصف زدگان و مراد از آن در قرآن
 فرشتگانی که در ورگاه آلهی صفت زده ایستاده اند برای حکم صرصره بالضم زردی و سیاهی و وضعی
 است بماند و بافتح گرسنگی و گرسنه صرصره بهر سه حرکت برگزیده و آنچه صاف باشد از تیرگی
 و غش صرصره بالکسر بیان کردن حال و نشان چیزی و نشان و علامت چیز صافات جمع و باضم
 و تشدید فالوان خانه که بالا پوشیده باشد و اهل الصفة مجعی از غربیان اهل اسلام که خانه
 نداشتند و وضعی از مسجد که بالایش پوشیده بودند می گذرانند صرصره بافتح یک جانب
 ورق و رو و چیزی و صرصره الوجه لشبه رو و صرصره شمشیر و رو و سنگ بین و روی هر چیز
 که بین باشد صرصره بافتح صفت بافتن جامه صرصره بافتح یکبار دست زدن و بیع صرصره
 بافتح مردم ملک صرصره بافتح صرصره صرصره صرصره صرصره صرصره صرصره صرصره صرصره صرصره
 سپیدی میان سر از جانور و چار یا صالحه نیکی و اعمال نیک وزن بصلاح و نام کوی دروشن که از چهل
 صالح خوانند و رانجاست قبر شیخ محی الدین ابن العربی صالحیه تشدید یا محله السیت به بغداد و
 و دی است بغداد و بدش و بصیر صرصره بافتح سخت شدن صرصره تشدید لام تخفیف آن
 و یای دو نقطه سنگی که بدست گیرند و بدان دار و ساینده سنگ بین که بر سر آن دار و ساینده صرصره
 سر کل که در آن موز وید صرصره و عا و حمت و آمرزش خواستن نماز صرصره جمع و نیز صرصره عبادتگاه است